

ISSN 1857-0976

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

Științe juridice

Nr. 1

Chișinău, 2015

Aprobate și recomandate spre editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocaru**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

dr. hab. **Gheorghe Costachi**, prof. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare

dr. **Mihail David**, vicepreședinte IPA România, prodecan al Facultății de Drept și Administrație Publică a Universității „Spiru Haret”, Constanța, România

dr. **Iurie Odagiu**, conferențiar universitar, prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, conf. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. **Veaceslav Ursu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Ștefan Belecciu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Bantuș**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Grati**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pînzari**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Oleg Casiadi**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Zosim**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vasile Florea**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Valeriu Nour**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Serghei Mafta**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolele au fost recenzate.

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor.

© Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

CUPRINS:

Științe juridice

Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i>	
Caracteristica personalității infractorului care a comis luarea de ostatici.....	12
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> <i>șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>Mașter în drept, asistent universitar al Catedrei „Științe penale”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe.....	18
Vasile FLOREA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>profesor universitar al Catedrei „Științe penale”,</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Panica în rândurile medicilor din România.....	27
Iurie ODAGIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar prorector pentru studii</i> <i>al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Lilian LUCHIN, <i>lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,</i> <i>mașter în drept,</i>	
Posibilități de stabilire a potențialilor luptători islamiști printre refugiați.....	30
Oleg RUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Cornel OSADCII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aportul comunității în reușita adaptării sociale a persoanelor liberate.....	34
Vasile ZAVATIN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> <i>la Catedra „Științe polițienești și socio umane”,</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Vitalie IONAȘCU, <i>lector superior universitar la Catedra „Științe polițienești și socio umane”,</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> <i>mașter în drept, doctorand</i>	
Rolul statului în protecția copiilor aflați în dificultate.....	40

<p>Alexandru ZOSIM, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Aspecte ale perfecționării legislației naționale referitoare la pedeapsa penală amenda cercetată în calitate de alternativă a detențiunii penitenciare.....</p>	45
<p>Grigore ARDELEAN, <i>lector universitar al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand,</i></p>	
<p>Analiza particularităților evaluării prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale.....</p>	49
<p>Ludmila BUCIUȘCAN, <i>lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i></p>	
<p>Eugenia GUGULAN, <i>lector universitar al Catedrei „Științe juridice” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă</i></p>	
<p>Constituirea și evoluția sociologiei juridice ca știință: repere introductive definitorii.....</p>	57
<p>Iurie BULAI, <i>lector superior universitar al Catedrei „ Științe penale” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI master în drept, doctorand</i></p>	
<p>Geneza procedeeleor de recunoaștere a delincvenților.....</p>	63
<p>Ion COJOCARU, <i>doctorand, al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Intrarea în vigoare, executarea, întinderea efectelor și ieșirea din vigoare a actelor administrative.....</p>	69
<p>Olesea CREȚU, <i>lector superior universitar al Catedrei „ Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept</i></p>	
<p>Cauzele și efectele migrației internaționale din Republica Moldova.....</p>	75
<p>Olga DOBĂ, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorandă</i></p>	
<p>Protecția juridică a minorilor refugiați.....</p>	79
<p>Alexandru DRĂGULEAN, <i>master în drept</i></p>	
<p>Sergiu NESTOR, <i>lector superior universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand</i></p>	
<p>Neoseparatismul – un nou pericol pentru societatea mondială contemporană.....</p>	82

Aliona GUMENCO, <i>asistent universitar, al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept, doctorand</i>	
Ivan RAPEȘCU, <i>procuror al Procuraturii Criuleni</i>	
Efectele migrației asupra copiilor lăsați fără supravegherea parentală.....	87
Н.Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ, <i>докторант Академии полиции им. Штефана чел Маре, магистр права</i>	
Использование специальных знаний при уголовном преследовании по преступлениям в сфере кредитования.....	91
Alina MARGARINT, <i>asistent universitar al Catedrei „ Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Etica polițistului în activitatea cotidiană.....	95
Marian NUCU, <i>doctorand</i>	
Instituții internaționale antrenate în prevenirea și combaterea traficului ilicit de droguri.....	100
Mariana PAVLENCU, <i>lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept</i>	
Vitalie COSTIȘANU, <i>procuror în procuratura sect.Ciocana, mașter în drept</i>	
Persoanele cu dizabilități deținute în penitenciare.....	105
Sofia PILAT, <i>lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă</i>	
Considerațiuni privind capacitatea de exercițiu.....	108
Olga POSTOVAN, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”, a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept</i>	
Accepțiuni generale privind factorii generatori ai violenței școlarei.....	112
Sergiu SÂRBU, <i>lector al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI, doctorand</i>	
Caracteristica criminologică a infracțiunilor din domeniul de activitate comercial bancar.....	119

Ion SLISARENCO,
*lector universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
mașter în drept, doctorand*

**Determinantele comportamentului delincvent
și deviant în rândul minorilor.....124**

Victor STRATU,
audient al Institutului Național al Justiției, licențiat în drept

Raportul juridic.....128

Vitalie TELIPAN,
*lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
doctorand,*

**Protecția datelor de identitate ale martorilor și
ale altor participanți la procesul penal.....137**

Limbi moderne

Lilia PETRICIUC,
*Department of English
SPU „Ion Creanga”*

**Transfer from mother tongue to English: a barrier or a facilitator
to competence development?.....144**

CONTENTS

Legal Sciences

Valentin CHIRIȚA, <i>PhD in Law, associate professor</i> Characteristic of the offender personality who committed the hostages taking.....	12
Radion COJOCARU, <i>PhD in Law, associate professor, Chief of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Andrei CAZACICOV, <i>Master in Law, university assistant of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Elements of comparative criminal law regarding the offense of infringement of copyright and related rights.....	18
Vasile FLOREA, <i>PhD in Law, associate professor, University professor of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Panic among Romanian doctors.....	27
Iurie ODAGIU, <i>PhD in Law, associate professor, Vice-rector for studies of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Lilian LUCHIN, <i>University senior lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i> Possibilities of establishing potential Islamist fighters among refugee.....	30
Oleg RUSU, <i>PhD in Law, associate professor of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Cornel OSADCII, <i>PhD in Law, associate professor of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Community contribution to the success of social adaptation of persons released.....	34
Vasile ZAVATIN, <i>PhD in Law, associate professor of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i> Vitalie IONAȘCU, <i>University senior lecturer of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i> The state’s role in protecting children in difficulty.....	40

<p>Alexandru ZOSIM, <i>PhD in Law, associate professor of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i></p> <p>Aspects of the improvement of the national legislation regarding the criminal punishment the fine investigated as an alternative of the penitentiary detention.....</p>	45
<p>Grigore ARDELEAN, <i>University lecturer of the „Private law” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, PhD student</i></p> <p>Analysis of the particularities of the ecological damage assessments brought to the person and his goods.....</p>	49
<p>Ludmila BUCIUȘCAN, <i>University lecturer of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i></p> <p>Eugenia GUGULAN, <i>University lecturer of the „Legal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, PhD student</i></p> <p>The constitution and evolution of legal sociology as a science: introductory defining landmarks.....</p>	57
<p>Iurie BULAI, <i>University senior lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i></p> <p>The genesis of the procedures for recognizing offenders.....</p>	63
<p>Ion COJOCARU, <i>Phd student of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i></p> <p>Entry into force, execution, stretching of the effects and termination of administrative acts.....</p>	69
<p>Olesea CREȚU, <i>University senior lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i></p> <p>Causes and effects of international migration from the Republic of Moldova.....</p>	75
<p>Olga DOBĂ, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i></p> <p>Legal protection of refugee minors.....</p>	79
<p>Alexandru DRĂGULEAN, <i>Master in Law</i></p> <p>Sergiu NESTOR, <i>University senior lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i></p> <p>Neoseparatism - a new danger to contemporary world society.....</p>	82

Aliona GUMENCO, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
Ivan RAPEȘCU, <i>Prosecutor of the Criuleni Prosecutor’s Office</i>	
The effects of migration on children left without parental supervision.....	87
N. LEVANDOBSKI, <i>PhD student of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
Use of special knowledge in the criminal prosecution of credit offenses.....	91
Alina MARGARINT, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Policeman’s ethics in daily work.....	95
Marian NUCU, <i>PhD student of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
International institutions involved in preventing and combating illicit drug trafficking.....	100
Mariana PAVLENCU, <i>University lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
Vitalie COSTIȘANU, <i>Prosecutor in the Prosecutor’s Office Ciocana Sector, Master in Law</i>	
Persons with disabilities held in prisons.....	105
Sofia PILAT, <i>University lecturer of the „Criminal Procedure and Forensics” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, PhD student</i>	
Considerations on exercise capacity.....	108
Olga POSTOVAN, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
General acceptances regarding the factors that generate school violence.....	112
Sergiu SÂRBU, <i>Lecturer of the „ Private law” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, PhD student</i>	
Criminological characteristics of offenses in the field of commercial banking activity..	119
Ion SLISARENCO, <i>University senior lecturer of the “Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
The determinants of delinquent and deviant behavior among minors.....	124

Victor STRATU,
Tosher of the National Institute of Justice, Master in Law
The juridical report.....128

Vitalie TELIPAN,
University assistant of the "Police and Socio-Human Sciences"
Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA, PhD student
**Protection of the identity data of witnesses and other
participants in criminal proceedings.....137**

Limbi moderne

Lilia PETRICIUC,
Department of English,
SPU „Ion Creanga”
**Transfer from mother tongue to English: a barrier or a facilitator
to competence development?.....144**

**ȘTIINȚE
JURIDICE**

Valentin CHIRIȚA,
doctor în drept, conferențiar universitar

CARACTERISTICA PERSONALITĂȚII INFRACCTORULUI CARE A COMIS LUAREA DE OSTATICI

Rezumat

Una dintre principalele componente ale obiectului de cercetare al criminologiei este personalitatea infractorului. Criminologia studiază personalitatea infractorului din perspectiva relevării rolului ei în etiologia actului infracțional și utilizării posibilităților de influențare asupra acesteia pentru a nu admite repetarea acțiunilor infracționale. Din punctul de vedere al criminologiei, anume personalitatea infractorului poartă în sine cauzele săvârșirii infracțiunii, este veriga principală a întregului mecanism al comportamentului criminal, iar acele particularități ale ei care generează un astfel de comportament trebuie să formeze obiectul nemijlocit al profilaxiei [5, p. 231].

Cuvinte-cheie: ostatic, luare sau reținere în calitate de ostatic, personalitatea infractorului, terorist, elemente psihice, tip psihopatic de personalitate.

Summary

One of the main components of criminology research object is the personality of the offender. Criminology studies reveal personality of the offender in terms of its role in the etiology of criminal act and use leverage on it in order to avoid repetition of acts of crime. From the point of view of criminology, personality of the offender bears the commission of the crime causes, is the main link of the whole mechanism of criminal behavior.

Keywords: hostage taking or detention, the personality of the offender, terrorist, psychological elements, psychopathic personality type.

Introducere. Personalitatea infractorului interesează știința criminologiei din două perspective. În primul rând, criminologia studiază legăturile ce există între personalitatea criminalului și crimă. În al doilea rând, aceasta investighează posibilitățile de influențare în scopul reorientării comportamentului negativ al infractorului [2, p. 28]. Personalitatea infractorului se formează de obicei anterior săvârșirii infracțiunii.

Calitățile individuale caracterizează personalitatea din diferite puncte de vedere: educația, nivelul cultural, calificarea, starea familială etc. Toate acestea n-ar fi prezente la individ dacă el ar viețui în afara societății, a relațiilor sociale. Relațiile social-economice, cultura și morala care predomină în societate formează manifestările vieții intelectuale ale personalității, sentimentele, caracterul, interesele, scopurile ei [5, p. 41].

Deci socialul personalității în general și cel al personalității infractorului în particular există ca o totalitate obiectivă de semne formate de-a lungul unei anumite perioade de

timp în anumite condiții concrete de natură social-economică, culturală, politică.

Acestea condiționează alegerea conștiență de către individul uman a unui sau a altui tip de comportament. Evidențierea și dezvăluirea caracterului social al personalității infractorului în calitate de tip generalizat au o însemnătate gnoseologică deosebită, deoarece are loc o desprindere a unei forme individuale de existență dintr-o diversitate de relații sociale.

Dispozițiile individuale native ce constituie premisa formării personalității sunt influențate decisiv de condițiile sociale, economice, culturale și politice în care se dezvoltă ființa umană [7, p. 161]. Ținând cont de faptul că circumstanțele realității sunt foarte diverse, la fel de diferite sunt și tipurile de personalități.

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizarea, specificarea), sistematică, comparativă, statistică.

Conținut de bază. Înainte de a începe

caracterizarea criminologică a personalității infractorului care a comis luarea de ostatici, vom prezenta câteva definiții ale conceptului de personalitate a infractorului în general.

Astfel, potrivit dicționarului limbii române moderne, prin „personalitate” se înțelege: ceea ce este propriu unei persoane și o distinge ca individualitate; ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană; felul personal de a fi al cuiva [4, p. 607].

Autorul C.E. Igoșev consideră că „personalitatea infractorului urmează a fi privită ca un astfel de tip social al cărui specific se exprimă nu numai prin particularitățile determinantelor sociale, care stau la baza formării la o anumită persoană a semnelor prejudiciabile, dar și prin acele trăsături și calități care constituie o particularitate a comportamentului și a universului spiritual al acesteia, prestabilind temeiul specific al percepției și evaluării condițiilor sociale înconjurătoare” [11, p. 23].

O altă definiție a personalității este următoarea: „o totalitate de cele mai tipice caracteristici și particularități, care determină o persoană drept o ființă socială și, totodată, exprimă în cea mai mare măsură individualitatea acesteia” [15, p. 7]. După părerea autorului A.B. Saharov, prin personalitatea infractorului se înțelege: „ansamblul proprietăților, legăturilor și raporturilor sociale care caracterizează persoana vinovată de comiterea infracțiunii, în combinație cu alte circumstanțe și condiții care influențează asupra comportamentului antisocial al acesteia” [18, p. 5]. Unii autori analizează personalitatea infractorului într-un sens mai îngust și înțeleg prin aceasta „o totalitate de proprietăți psihologice și personal-structurale negative, caracteristice pentru infracțiunile unei anumite sfere criminale” [13, p. 65].

O definiție generală a personalității infractorului, după părerea noastră, ar putea fi considerată cea dată de autorul Iu. Larii, și anume: „personalitatea celui care a comis infracțiunea din cauza unor trăsături psihologice ce-i sunt caracteristice, a viziunilor antisociale și alegerea căii social-periculoase de satisfacere a necesităților sale sau neîntreprinderea

acțiunilor corespunzătoare pentru prevenirea rezultatului infracțional” [6, p. 42].

Reieșind din faptul că natura individului uman, după cum s-a menționat deja, este una biosocială, pare rațional a dezvălui corelația biologicului și socialului în personalitatea infractorului. Pentru aceasta este necesar să se determine, în primul rând, structura ei. Anume structura reprezintă acele elemente și trăsături care stau la baza formării personalității, inclusiv a infractorului.

În această ordine de idei, unii savanți, printre care și V.S. Cetverikov, evidențiază următoarele elemente ale structurii personalității: biofizice, social-demografice, psihologice, morale, social-funcționale, juridico-penale, criminologice [19, p. 65]. Alții se limitează la elementele social-demografice, social-funcționale și social-psihologice [14, p. 45].

Autorul Iu. Larii susține părerea, la care ne asociem și noi, potrivit căreia structura biosocială a personalității infractorului include totalitatea elementelor:

- psihice, care cuprind: a) trăsături emoționale – temperamentul, dinamica senzorială, excitația emoțională, capacitatea de compasiune etc.; b) trăsături intelectual-volitiv – caracterul, nivelul de dezvoltare mentală, volumul de cunoștințe, orizontul intelectual, capacitatea de a lua decizii, scopurile, interesele și insistența în realizarea lor, aptitudinile, deficiențele psihice;

- fizice: sexul, vârsta, starea fizică a organismului și a sănătății, alte particularități caracteristice corpului fizic uman;

- social-demografice: locul nașterii și cel de trai, situația familială, nivelul de instruire, profesia, locul de muncă, naționalitatea, religia etc.;

- juridico-penale: însăși săvârșirea cu vinovăție a infracțiunii, recidiva infracțiunilor, locul și rolul în grupul criminal, motivul și scopul comiterii infracțiunii, modalitatea și caracterul infracțiunii, tragerea la răspundere și pedeapsa penală, forma de ispășire a pedepsei etc. [6, p. 46].

În continuare vom analiza trăsăturile principale ale elementelor psihice, fizice, social-demografice și juridico-penale ale struc-

turii personalității infractorului care a săvârșit luarea de ostatici. Analiza respectivă este bazată pe date statistice din practica judiciară a Federației Ruse, din considerentul că practica judiciară a Republicii Moldova cunoaște doar câteva cazuri de comitere a infracțiunii prevăzute în art. 280 CP, ceea ce este insuficient pentru efectuarea unei cercetări.

Vom începe analiza personalității infractorului cu enumerarea diferitor tipuri de persoane care au comis luarea de ostatici, și anume: persoana cu înclinație spre suicid; persoana care tinde să se răzbune; persoana care suferă de dereglări psihice; infractorul „încolțit”; deținutul căzut în disperare; infractorul șantajist; membrul unei mișcări de protest; fanaticul (adeptul) unei anumite ideologii; teroristul-extremist etc. [17, p. 5].

Autorul M. Dihanici grupează tipurile respective în trei grupe de persoane:

- persoanele dezechilibrate psihic sau care suferă de unele anomalii psihice;
- infractorii cu motivare politică;
- criminalii [10, p. 10].

În urma efectuării unui amplu studiu al dosarelor penale din Rusia, autorul K.P. Anțiferov a constatat că, din numărul total al persoanelor care au săvârșit infracțiunea de luare de ostatici, bărbații alcătuiesc circa 97,3%, iar femeile – doar 2,7% [9, p. 88].

Această stare de lucruri, după părerea noastră, este condiționată, în primul rând, de faptul că săvârșirea infracțiunii respective necesită existența unor caracteristici fizice corespunzătoare pentru neutralizarea victimei (ostaticului). Prin urmare, putem afirma că luarea de ostatici este o infracțiune specifică infractorilor de gen masculin.

Caracteristica personalității infractorului după vârstă permite formularea unor concluzii în privința conduitei criminogene și a specificului activității infracționale a reprezentanților diferitor grupe de vârste. Vârsta medie a persoanelor care au comis luarea de ostatici constituie 30 de ani. Majoritatea covârșitoare a infracțiunilor respective au fost săvârșite de infractori în vârstă de 21-35 ani (84%) [9, p. 89]. Conform datelor prezentate de autorul A.Gh. Loskutov, în locurile de

detenție vârsta respectivă constituie 25-35 ani [16, p. 12]. Conduita infracțională a persoanelor de această vârstă este mai chibzuită, mai puțin impulsivă, inclusiv din punctul de vedere al posibilelor consecințe. Vârsta determină și necesitățile, scopurile indivizilor, cercul lor de interese, modul de viață, care se reflectă de multe ori și în faptele infracționale.

O altă caracteristică a personalității infractorului este nivelul de instruire. Studiile au o influență considerabilă asupra formării personalității omului. Instruirea influențează asupra sferei de interese, conduitei persoanei, asupra realizării scopurilor puse în viață. De cele mai dese ori infractorii au studii medii, iar cei cu studii superioare constituie o parte neînsemnată.

Astfel, după nivelul de instruire, persoanele care au săvârșit infracțiunea de luare de ostatici au fost distribuite în felul următor:

- studii primare – 5,2%;
- studii medii incomplete – 28,8%;
- studii medii și medii de specialitate – 64,7%;
- studii superioare – 1,3% [9, p. 90].

Datele statistice demonstrează că majoritatea covârșitoare a persoanelor care au comis luarea de ostatici au comis anterior una, două sau mai multe infracțiuni. Astfel, 36% din infractori au avut două condamnări înainte de comiterea luării de ostatici și numai 6,4% nu au fost condamnați niciodată [9, p. 90]. Totodată, autorul menționează că circa 65% dintre infractori nu aveau o sursă permanentă de venituri, iar circa 31% – nu aveau familie [9, p. 60].

Una dintre cele mai importante caracteristici ale personalității infractorului este motivul săvârșirii infracțiunii respective. Motivele, după cum s-a menționat în paragraful 2.4 al prezentei lucrări, pot fi cele mai diverse, de exemplu, răzbunarea, interesul material, invidia, dorința de a evita pedeapsa, convingerile politice etc.

Prin urmare, autorul K.P. Anțiferov evidențiază trei categorii de persoane care au comis luarea de ostatici, și anume:

- Persoane cu motivație politică a comportamentului infracțional. La această cate-

gorie se referă acei infractori care au săvârșit luarea de ostatici conducându-se de îndemnuri politice. Conform rezultatelor investigațiilor efectuate, s-a constatat că la această categorie de persoane se referă circa 8% din numărul total al infractorilor ce au comis luarea de ostatici.

– Categoria criminală, care este cea mai numeroasă, incluzând circa 70% de infractori. Partea majoritară a categoriei date o constituie persoanele care au comis luarea de ostatici: a) din interes material, b) cu scopul evadării din locurile de detenție, c) în momentul comiterii sau după comiterea altei infracțiuni, cu scopul de a nu fi reținute etc.

– Categoria psihologică, ce cuprinde persoanele dezzechilibrate psihic (cu anomalii psihice). Pentru majoritatea dintre aceste persoane, luarea de ostatici constituie unica modalitate de rezolvare a problemelor stringente [9, p. 62].

Având în vedere riscul enorm de comitere a luării de ostatici în instituțiile penitenciare, în continuare vom caracteriza succint personalitatea infractorului care își ispășește pedeapsa. Astfel, autorul Simion Carp propune următoarea tipologie a infractorilor condamnați:

Primul grup de infractori condamnați are o orientare „prosocială” a comportamentului și se caracterizează printr-o probabilitate minimă de comitere a unei noi infracțiuni. La rândul său, acesta se divizează în două subgruri: a) primul subgrup se caracterizează prin prezența capacităților și deprinderilor de muncă, tendința spre un comportament independent în toate sferile de activitate, spre consolidarea legăturilor familiale, spre un comportament licit și un înalt nivel de participare la muncă; b) al doilea subgrup se manifestă printr-un grad scăzut de autoritate în mediul deținuților, negativism, supunere și dependență în relații, eschivarea de la conflicte, așteptarea ajutorului de la administrație, tendința spre stabilirea relațiilor cu rudele, nivelul jos al calificării profesionale și al participării la muncă [3, p. 63].

Grupul al doilea de infractori condamnați se caracterizează printr-o orientare „ne-

utră” a comportamentului și printr-un nivel mediu al probabilității săvârșirii unei noi infracțiuni. Și acesta se împarte în două subgruri: a) primului subgrup îi sunt specifice gradul scăzut de autonomie, încălcări ale regimului și dificultăți în raporturile cu administrația, nivelul redus de participare la muncă etc.; b) al doilea subgrup se caracterizează printr-un nivel scăzut al autorității în mediul deținuților, negativism, supunere și dependență în relațiile cu administrația ca metodă de apărare, încălcări ale regimului, lipsa deprinderilor de muncă [3, p. 64].

Grupului al treilea de infractori condamnați îi sunt specifice orientarea „antisocială” pronunțată a comportamentului și probabilitatea foarte ridicată de săvârșire a unei noi infracțiuni. Cota acestor deținuți este de circa 48% din numărul total de condamnați. Comportamentul infractorilor deținuți ce fac parte din acest grup se deosebește prin respectarea „eticii neformale”. De regulă, aceștia pregătesc terenul pentru aflarea ulterioară în penitenciare, determinându-și astfel atitudinea față de infracțiunile din trecut și viitor. Acest grup poate fi divizat condiționat în trei subgruri: a) reprezentanții primului subgrup se deosebesc printr-un grad înalt de autoritate și lipsa încălcărilor cotidiene (cota lor nu depășește 8%); b) reprezentanților subgrupului al doilea le este propriu un grad înalt de conflictualitate cu condamnații și administrația. Se caracterizează printr-o probabilitate maximă de comitere a unei noi infracțiuni, au un grad de autoritate destul de înalt în mediul criminal (cota acestei categorii constituie în medie 10%); c) reprezentanții subgrupului al treilea posedă un nivel nesemnificativ al motivației performanțelor în tipurile de bază ale activității utile, o probabilitate înaltă de comitere a unei noi infracțiuni, un grad înalt de conflictualitate, precum și o lipsă totală de responsabilitate pentru comportamentul lor, indiferent de urmările posibile [3, p. 65].

Un interes deosebit pentru caracterizarea persoanei care a comis infracțiunea de luare de ostatici prezintă datele privind starea sănătății psihice a acesteia.

Constatarea unor anomalii psihice nu

explică de ce individul a comis infracțiunea. Motivația, cauzele interne ale comportamentului criminal nu sunt prezentate în diagnostic, care stabilește doar existența unei tulburări psihice, gradul, gravitatea ei etc. De aceea perceperea cauzelor subiective ale infracțiunii este posibilă doar pe calea studierii psihologice a personalității. Defectele psihice, în cazul existenței lor, nu reprezintă în nici un caz motivele comportării criminale, cu toate că ele pot influența asupra comportamentului uman [6, p. 48].

Prin anomalii psihice se înțeleg toate tulburările mintale care nu au atins nivelul psihic și nu exclud starea de responsabilitate, dar care atrag după sine schimbări de personalitate ce pot conduce la un comportament deviat [8, p. 9].

La anomaliile psihice cercetate cel mai des din perspectivă criminologică se pot atribui: psihopatia, alcoolismul, narcomania, traumele sistemului nervos central, schizofrenia în faza de remisie, epilepsia etc. [12, p. 172].

La persoanele cu anomalii psihice prevalează, de regulă, fenomenele și procesele psihice normale. În marea majoritate a cazurilor aceste persoane sunt responsabile de faptele lor. Însă, după cum consideră pe bună dreptate autorii Iu.M. Antonean și S.V. Borodin, anomaliile psihice favorizează apariția și dezvoltarea unor trăsături de caracter ca: iritabilitatea, agresivitatea, cruzimea, diminuarea proceselor volitive, slăbirea mecanismelor de autocontrol etc. Acestea pot decurge într-un mod ascuns, fără a fi vădite de fiecare dată, și pot fi percepute ca ciudățeni ale caracterului, dezechilibru, cruzime inexplicabilă, stupiditate etc. [8, p. 10].

Anomaliile psihice diminuează rezistența în cazul situațiilor de conflict; creează obstacole în dezvoltarea trăsăturilor social-utile ale personalității, mai cu seamă în adaptarea la mediul exterior; slăbesc mecanismele de autocontrol; reduc posibilitățile alegerii deciziilor și a variantelor de conduită; înlesnesc realizarea unor fapte impulsive, întâmplătoare, nechibzuite, ilicite.

Toate acestea influențează negativ asupra dezvoltării și socializării normale a perso-

nalității, fapt care sporește probabilitatea comiterii faptelor ilegale și a unui mod de viață antisocial.

Persoanele cu anomalii psihice care au comis infracțiuni pot fi divizate în trei categorii, și anume: psihopați, alcoolici și cei cu intelect limitat. Datele statistice obținute de autorul K.P. Anțiferov mărturisesc că majoritatea covârșitoare a infractorilor cu anomalii psihice care au săvârșit luarea de ostatici se atribuie la tipul psihopatic de personalitate. Caracterul criminogen al tipului dat de personalitate poartă un caracter universal. Aceștia devin frecvent organizatori sau autori ai infracțiunilor comise în grup, precum și inițiatori de conflicte [9, p. 92].

Astfel, în urma efectuării unei ample cercetări, savantul amintit mai sus a constatat că proporția persoanelor cu anomalii psihice care au comis infracțiunea de luare de ostatici este de 24%. Pentru infracțiunea analizată nu este caracteristică săvârșirea de către persoane aflate în stare de ebrietate alcoolică sau narcotică. Doar în 6% din cazuri, făptuitorii au comis luarea de ostatici într-o astfel de stare, însă deseori infractorii consumau băuturi spirtoase și substanțe narcotice deja după realizarea luării sau reținerii persoanei ca ostatic [9, p. 60].

Concluzii. Rezultatele cercetării criminologice a personalității infractorului (bazate pe date din Federația Rusă) demonstrează că, de regulă, persoana care a comis luarea de ostatici este: de sex masculin (circa 97,3%), în vârstă de 21-35 de ani (circa 84%), cu studii medii de specialitate (circa 64,7%), preponderent cu două condamnări anterioare comiterii luării de ostatici (circa 36%), de obicei fără surse permanente de venituri (circa 65%), posibil cu anomalie psihică (care nu exclude starea de responsabilitate, circa 24%), în corespundere cu care se atribuie la tipul psihopatic de personalitate.

Referințe bibliografice

1. Bârgău M., Larii Iu. Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantajului. Studiu monografic. Chișinău, 2004. 204 p.

2. Bujor V., Bejan O., Ilie S., Casian S. Elemente de criminologie. Chișinău: Știința, 1997. 86 p.
3. Carp S. Prevenirea criminalității penitenciare. Chișinău, 2004. 214 p.
4. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
5. Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: MUSEUM, 2001. 312 p.
6. Larii Iu. Criminologie, vol. I. Chișinău, 2004. 152 p.
7. Nistoreanu Gh., Păun C. Criminologie. București, 1996. 120 p.
8. Антонян Ю.М., Бородин С.В. Преступность и психические аномалии. Москва, 1987. 208 с.
9. Анциферов К.П. Ответственность за захват заложника: уголовно-правовой и криминологический аспекты. Диссертация канд. юрид. наук. Москва, 2003. 191 с.
10. Диханич М. Похищение людей в Италии. În: Борьба с преступностью за рубежом №3. Москва, 1991, с. 54-57.
11. Игошев К.Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения. Учебное пособие. ГВШ МВД СССР. Горький, 1974. 168 с.
12. Криминология. Учебник для юридических вузов. Под редакцией проф. Бурлакова В.Н., проф. Сальникова В.П., проф. Степашина С.В. Санкт-Петербург, 1999. 608 с.
13. Криминология. Учебное пособие. Под общей редакцией Эминова В.Е. Москва: Норма, 1997. 160 с.
14. Криминология. Учебное пособие. Под редакцией Кузнецовой Н.Ф. Москва: Зерцало, 1996. 160 с.
15. Личность преступника. Под редакцией Волкова Б.С. Казань: Изд. Гос. Университета, 1972. 187 с.
16. Лоскутов А.Г. Уголовная ответственность за захват заложников в местах лишения свободы. Автореферат диссертации канд. юрид. наук. Москва, 1991. 24 с.
17. Обзорная информация. Зарубежный опыт, выпуск 5. ГИЦ МВД России. Москва, 1992.
18. Сахаров А.Б. Учение о личности преступника и его значение в профилактической деятельности органов внутренних дел. Лекция МСШМ МВД СССР. Москва, 1984. 42 с.
19. Четвериков В.С. Криминология. Учеб. пособие. Москва: Инфра-М., 1996. 126 с.

Radion COJOCARU,

doctor în drept, conferențiar universitar

șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Andrei CAZACIOV,

asistent universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

master în drept,

ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE ÎNCĂLCARE A DREPTULUI DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE

Rezumat

Infrațiunea de încălcare a drepturilor de autor și a drepturilor conexe este incriminată la art. 1851 C. pen. al Republicii Moldova, normă ce exprimă preocuparea legiuitorului nostru de a preveni această faptă prejudiciabilă prin mijloace juridico-penale. În prezenta lucrare autorii analizează infrațiunea de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe prin prisma metodei comparatiste de studiere a dreptului penal. În acest sens, autorii au analizat, pe de o parte, legislațiile penale ale unor state din spațiul UE (Germania, Polonia, România, Lituania etc.), iar pe de altă parte, din spațiul ex-sovietic (Rusia, Ucraina, Belarus, Kazahstan etc.).

Cuvinte-cheie: dreptul de autor, drepturi conexe, opere, exemplare de opere, fonograme etc.

Summary

Copyright and related rights infringement is incriminated in art. 1851 Criminal Code of the Republic of Moldova, norm which show that our legislation is concerned to prevent this prejudicial act by criminal means. In this study the authors analyzes the copyright and related rights infringement through the comparative method of study of criminal law. In this way, on the one hand authors studied criminal laws from EU (Germany, Poland, Romania, Lithuania etc.), and on the other hand, in the ex-Soviet space (Russia, Ukraine, Belarus, Kazakhstan etc.).

Keywords: copyright, related rights, work, copies of works, phonograms, etc.

Introducere. Cadrul incriminator național al infrațiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe este situat la art. 1851 C. pen. al R. Moldova, amplasat în Capitolul V din Partea specială a C. pen. denumit Infrațiuni contra drepturilor politice, de muncă și alte drepturi ale cetățenilor.

Articolul este format din trei alineate. Primele două prevăd răspunderea penală pentru două infrațiuni-tip legate de încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe, iar la cel de al treia alineat consacră formele agravante ale acestor fapte.

La art. 1851 alin. (1) C. pen. al R. Moldova este incriminată fapta propriu-zisă de încălcare a dreptului de autor și a altor drepturi conexe, care poate fi comisă prin una dintre modalitățile normative cu caracter alternativ stipulate în dispoziția incriminatorie.

Potrivit textului de lege, fapta constă în încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe, dacă este în proporții mari, săvârșită prin:

a) reproducerea operelor sau a obiecte-

lor drepturilor conexe în cadrul desfășurării activității de întreprinzător tangențiale activității intelectuale în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe, în special în domeniul literaturii, artei și științei, în scopul comercializării sau oferirii spre comercializare, importului, exportului, precum și stocarea, transportul exemplarelor de opere sau de fonograme în scopurile menționate, sau orice altă formă de valorificare a obiectelor dreptului de autor sau ale drepturilor conexe în scopul obținerii profitului, fără acordul titularului de drepturi;

b) închirierea, schimbul sau altă formă de punere la dispoziția terților cu titlu gratuit sau oneros, precum și depozitarea în scopurile menționate sau altă valorificare a exemplarelor de opere sau de fonograme, în orice mod și sub orice formă, fără marcaj de control și fără a deține, în momentul controlului, contractele de autor încheiate cu titularii de drepturi;

c) comercializarea sau oferirea spre comercializare, închirierea, importul sau depo-

zitatea de echipamente tehnice sau de componente ale acestora destinate pentru facilitarea accesului la emisiunile organizațiilor de difuziune ce comunică condiționat prin eter, cablu, satelit în regim interactiv, inclusiv prin Internet;

d) indicarea pe exemplarele de opere sau de fonograme a unei informații false despre apartenența și limitele exercitării dreptului de autor și a drepturilor conexe, precum și a unei alte informații care îl poate induce în eroare pe beneficiar;

e) aplicarea necorespunzătoare a marcajelor de control, altele decât cele pentru suporturile materiale specificate în anexele la cererea de eliberare a marcajelor de control, pe exemplarele de operă ori de fonograme valorificate fără consimțământul titularului de drepturi;

f) modificarea, înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a simbolurilor și semnelor de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe, indicate de titularul drepturilor respective; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a informației privind administrarea dreptului de autor și a drepturilor conexe; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe;

g) însușirea paternității ori constrângerea la copaternitate.

La art. 1851 alin. (2) C. pen. al R. Moldova este instituită răspunderea penală pentru o altă faptă legată de încălcarea dreptului de autor și a altor drepturi conexe, care în esență constă în circulația ilegală a marcajelor de control și falsificarea acestora. Potrivit textului incriminator, constituie infracțiune: marcarea, comercializarea, importarea, exportarea, transportarea sau depozitarea ilegală a marcajelor de control, falsificarea acestora, care au cauzat daune în proporții mari.

În cadrul art. 1851 alin. (3) C. pen. al R. Moldova sunt prevăzute formele agravante caracteristice infracțiunilor sus-menționate: a) de două sau de mai multe persoane; b) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; c) prin constrângere fizică sau

psihică; d) în proporții deosebit de mari.

Dreptul penal comparat reprezintă un domeniu al științei dreptului penal care are drept obiect de studiu normele și instituțiile juridice aparținând unor sisteme diferite de drept penal, în scopul cunoașterii semnificației și conținutului acestora, precum și a deosebirilor dintre aceste norme și instituții. Din această perspectivă, am considerat ca fiind oportun demersul științific dedicat studierii infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe prin prisma elementelor de drept penal comparat.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparatistă de studiere a infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Apărarea prin mijloace penale a drepturilor de proprietate intelectuală în unele țări membre ale Uniunii Europene.

România

În anii de după 1990, juriștii români (cei care au făcut sau fac parte din organul legislativ și din rândul specialiștilor) au reușit să elaboreze noi acte normative și să pună bazele unei noi ramuri de drept – aceea de „Drept al proprietății intelectuale” [1. p. 3-5].

Codul penal al României [2], spre deosebire de Codul penal al R. Moldova [3], nu incriminează fapta de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe ca infracțiune de drept comun. Răspunderea penală pentru faptele legate de încălcarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe este prevăzută în lege specială. Astfel, potrivit Legii României nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, încălcarea drepturilor recunoscute și garantate prin această lege atrage răspunderea civilă, contravențională sau, după caz, penală și că dispozițiile acestei legi se completează cu cele prevăzute de alte acte normative [4].

Spre exemplu, la art. 1396 drept infracțiuni sunt considerate următoarele fapte:

– realizarea, în scopul distribuirii, de

mărfuri-pirat; plasarea mărfurilor-pirat sub un regim vamal definitiv de import sau de export, sub un regim vamal suspensiv ori în zone libere; orice altă modalitate de introducere a mărfurilor-pirat pe piața internă;

– oferirea, distribuirea, deținerea ori depozitarea sau transportul de mărfuri-pirat, în scopul distribuirii;

– închirierea sau oferirea spre închiriere de mărfuri-pirat;

– promovarea de mărfuri-pirat prin utilizarea anunțurilor publice ori a mijloacelor electronice de comunicare, prin expunerea ori prezentarea către public a listelor sau a cataloagelor de produse ori prin orice alte asemenea mijloace.

În sensul legii sus-menționate, prin „mărfuri-pirat” se înțeleg: toate copiile, indiferent de suport, inclusiv copertele, realizate fără consimțământul titularului de drepturi sau al persoanei legal autorizate de acesta și care sunt executate, direct ori indirect, total sau parțial, de pe un produs purtător de drepturi de autor sau de drepturi conexe ori de pe ambalajele sau copertele acestora.

De asemenea, în acord cu art. 1398 al Legii nr. 8/1996 constituie infracțiune punerea la dispoziția publicului, inclusiv prin internet ori prin alte rețele de calculatoare, fără drept, a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe ori de drepturi sui-generis ale fabricanților de baze de date sau a copiilor acestora, indiferent de suport, astfel încât publicul să le poată accesa în orice loc sau în orice moment ales în mod individual.

În același context art. 1399 drept infracțiune se consideră reproducerea neautorizată pe sisteme de calcul al programelor pentru calculator în oricare dintre următoarele modalități: instalare, stocare, rulare sau executare, afișare ori transmitere în rețea internă.

În baza art. 140 din Legea nr. 8/1996 se recunosc în calitate de infracțiuni următoarele fapte comise fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de prezenta lege:

– reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;

– distribuirea, închirierea sau importul

pe piața internă a operelor ori a produselor purtătoare de drepturi conexe, altele decât mărfurile-pirat;

– radiodifuzarea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;

– retransmiterea prin cablu a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;

– realizarea de opere derivate;

– fixarea, în scop comercial, a interpretărilor sau a execuțiilor artistice ori a programelor de radiodifuziune sau de televiziune;

– încălcarea prevederilor art. 134 (gestiunea colectivă).

La art. 141 din aceeași lege se incriminează ca infracțiune fapta persoanei care își însușește, fără drept, în întregime sau în parte, opera unui alt autor și o prezintă ca o creație intelectuală proprie.

Totodată, la art. 1411 al legii sus-arătate se prevede răspunderea penală pentru:

– producerea, importul, distribuirea, deținerea, instalarea, întreținerea sau înlocuirea, în orice mod, a dispozitivelor de control al accesului, fie originale, fie pirat, utilizate pentru serviciile de programe cu acces condiționat [art. 1411 alin. (1)];

– fapta persoanei care se racordează fără drept sau care racordează fără drept o altă persoană la servicii de programe cu acces condiționat [art. 1411 alin. (2)];

– utilizarea anunțurilor publice ori a mijloacelor electronice de comunicare în scopul promovării dispozitivelor-pirat de control al accesului la serviciile de programe cu acces condiționat, precum și expunerea sau prezentarea către public în orice mod, fără drept, a informațiilor necesare confecționării de dispozitive de orice fel, apte să asigure accesul neautorizat la serviciile de programe precizate, cu acces condiționat, ori destinate accesului neautorizat în orice mod la astfel de servicii [art. 1411 alin. (3)];

– vânzarea sau închirierea dispozitivelor-pirat de control al accesului [art. 1411 alin. (4) C. pen.].

O altă faptă infracțională este descrisă la art. 143 al Legii nr. 8/1996:

– fapta persoanei care, fără drept, produce, importă, distribuie sau închiriaza, oferă,

prin orice mod, spre vânzare sau închiriere, ori deține, în vederea comercializării, dispozitive ori componente care permit neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care prestează servicii care conduc la neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care neutralizează aceste măsuri tehnice de protecție, inclusiv în mediul digital;

– fapta persoanei care, fără drept, înlătură, în scop comercial, de pe opere sau de pe alte produse protejate ori modifică pe acestea orice informație sub formă electronică privind regimul drepturilor de autor sau al drepturilor conexe aplicabil.

Făcând o comparație generalizatoare între prevederile Legii României nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe cu prevederile art. 1851 C. pen. al R. Moldova, ajungem la concluzia că majoritatea modalităților de comitere a infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe sunt reglementate în legislațiile ambelor state.

În doctrina de specialitate se menționează că soluțiile adoptate de legiuitorul român corespund recomandărilor OMPI și asigură, principal, atât corecta utilizare a operelor de către particulari, cât și o protecție corespunzătoare a titularilor drepturilor de autor împotriva folosirii abuzive a operelor lor [5. p. 48].

Lituania

În legislația penală a Lituaniei faptele legate de încălcarea dreptului de autor sunt incriminate pe baze generale, fiind descrise chiar în C. pen. Astfel, cadrul incriminator se rezumă la trei fapte:

- art. 147 – încălcarea dreptului invenției;
- art. 148 – încălcarea dreptului de autor și a drepturilor colaterale;
- art. 149 – acțiuni ilegale cu obiectul dreptului de autor și al drepturilor conexe [6].

Cel mai apropiat după conținut cu art. 1851 C. pen. al R. Moldova este art. 148 din C. pen. al R. Lituania, care la alin. (1) stipulează: „Încălcarea intenționată a dreptului de autor și a drepturilor colaterale, comisă prin încălcarea dreptului autorului la publicitatea lucrării sau avizului despre aceasta și folosirea ei se pedepsește cu muncă în folosul comuni-

tății sau cu amendă în mărime de până la 60 de salarii lunare minime cu sau fără confiscarea averii”.

Formele agravate ale infracțiunii sunt descrise la art. 148, alin. (2) C. pen. al R. Lituania: „Aceleași acțiuni, săvârșite în mod repetat sau comise de un grup de persoane prin înțelegere prealabilă, se pedepsesc cu privare de libertate pe un termen de până la trei ani, sau cu arest, ori amendă în mărime de până la 100 salarii lunare minime cu sau fără confiscarea averii”.

O altă variantă normativă de comitere a infracțiunii este descrisă la art. 148 alin. (3): „Însușirea dreptului de autor, constrângerea prin violență, amenințare sau prin șantaj de a renunța la paternitate sau copaternitate se pedepsesc cu privațiunea de libertate pe un termen de până la 5 ani sau amendă în mărime de până la 160 de salarii lunare minime cu sau fără confiscarea averii” [6].

Republica Bulgară

În C. pen. al R. Bulgare [7] răspunderea penală pentru infracțiunile care atentază la proprietatea intelectuală este statuată la art. 172a-174.

În conformitate cu art. 172 alin. (1) C. pen.: „Cine înscrie, reproduce, distribuie, transmite pentru difuzare sau transmite prin mijloace tehnice speciale ori utilizează în alt mod creația de știință, literatură sau artă ce aparține altuia, fără acordul legal al titularului dreptului de autor, se pedepsește cu privațiune de libertate de până la 3 ani și cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 BGN”. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol: „Pedepsei stipulate la primul alineat se supune persoana care, fără consimțământul legal al titularului de drept, reproduce, distribuie, înscrie sau transmite prin mijloace tehnice speciale sau utilizează în alt mod programul audio/ video sau de radio, programul de televiziune, software sau alte programe de calculator”. În conformitate cu alin. (3): „Dacă fapta prevăzută de alineatele 1 și 2 este comisă în mod repetat și, în același timp, se produce un prejudiciu considerabil, se pedepsește cu privațiune de libertate de la 1 la 5 ani și amendă în mărime de la 3000 până la 5000 BGN” [7].

De asemenea, potrivit alin. (4) art. 172 C. pen.: „În cazul lipsei de importanță a faptei, persoana se pedepsește în mod administrativ în conformitate cu Legea cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe” [7].

Italia

În legislația penală a Italiei fapta de încălcare a dreptului de autor și a celor conexe cunoaște o incriminare atât în normele de drept comun, adică în C. pen. al Italiei [8], cât și în norme speciale [9].

În C. pen. protejarea proprietății intelectuale se face prin normele prevăzute la art. 517, 517-bis, 517-ter, 517-quater, 517-quinquies.

De exemplu, conform art. 517 C. pen. al Italiei, intitulat vânzarea de produse industriale cu semne înșelătoare: „Oricine vinde sau distribuie produse de proprietate intelectuală sau alte produse industriale, cu nume, mărci sau semne, naționale sau străine, care ar putea să inducă în eroare pe cumpărător, sursa sau calitatea lucrării sau produsului, se pedepsește, în cazul în care infracțiunea nu este prevăzută de o altă dispoziție a legii, cu închisoare de până la doi ani sau cu o amendă de până la 20 000 de euro” [8].

Republica Federală Germană

În legislația penală a Republicii Federale Germane faptele de încălcare a dreptului de autor și a celor conexe nu sunt incriminate în C. pen. [10], ci într-o lege specială.

Astfel, potrivit Legii privind dreptul de autor din 09.09.1965, dreptul de autor și drepturile conexe sunt apărate prin intermediul următoarelor norme incriminatoare:

– art. 106, cu denumirea marginală exploatarea ilegală a dreptului de autor prevede: „Orice persoană care, în alt mod decât cel permis de lege și fără consimțământul titularului de drepturi, reproduce, distribuie, comunică în mod public o operă, o adaptare sau transformare, urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă”;

– art. 107, aplicarea ilegală a inscripției de autor: „Orice persoană care aplică fără consimțământul autorului o însemnare de autor pe o operă de artă plastică originală sau distribuie originalul unei asemenea inscripții sau aplică o inscripție de autor pe o copie, adapta-

re sau transformare a unei opere de artă plastică în așa mod ca să le fie creată aparența de original sau care distribuie o copie, adaptare sau transformare care poartă o astfel de inscripție, urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă, în cazul în care infracțiunea nu comportă o pedeapsă mai aspră conform altor dispoziții”;

– art. 108, încălcarea drepturilor conexe: „Orice persoană care, în alt mod decât cel permis de lege și fără consimțământul titularului de drepturi: reproduce, distribuie sau comunică în mod public o ediție științifică ori o adaptare sau transformare a unei asemenea ediții, exploatează o operă postum ori o adaptare sau transformare a unei asemenea lucrări, reproduce, distribuie ori comunică în mod public o fotografie ori o adaptare sau transformare a unei fotografii în mod ilegal, exploatează un spectacol, o înregistrare, emisiune, înregistrare video sau audio și video, o bază de date contrar legii urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă”;

– art. 109, exploatarea ilegală pe bază comercială: „În cazul în care persoana care comite actele menționate la articolele 106-108 pe bază comercială, aceasta urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 5 ani sau cu amendă” [11].

Analiza altor legislații penale, cum ar fi cea a Poloniei [12], Franței [13], Olandei [14], scoate în evidență faptul că câmpul incriminator al infracțiunilor contra proprietății intelectuale nu este dislocat în codurile penale ale acestor state, ci în legi speciale. În acest caz protejarea proprietății intelectuale are loc prin intermediul legii dreptului de autor și a drepturilor conexe ale fiecărui stat în parte, respectiv, în Polonia [15], Franța [16, 17], Olanda [18].

Totuși, indiferent de tehnica legislativă incriminatoare ce este aplicabilă de către statele Uniunii Europene la pedepsirea faptelor de încălcare a drepturilor de autor și a drepturilor conexe, la soluționarea problemei răspunderii penale pentru aceste fapte în practica judiciară europeană se aplică următoarea regulă: „Un stat membru poate să desfășoare urmărirea penală împotriva transportatorului pentru complicitate la distribuirea pe terito-

riul național de copii ale unor opere, chiar dacă aceste opere nu sunt protejate în statul membru al vânzătorului” [19].

Apărarea prin mijloace penale a drepturilor de proprietate intelectuală în țările membre din spațiul ex-sovietic.

Republica Kazahstan

În legislația penală a Republicii Kazahstan [20, p. 291] sediul normativ de incriminare a infracțiunii de încălcare a drepturilor de autor și a celor conexe este instituit la art. 184 C. pen. Infracțiunea poate fi comisă prin 3 variante-tip descrise în cadrul unor alineate diferite, și anume:

- însușirea paternității sau constrângerea la paternitate, dacă acest fapt a cauzat daune substanțiale drepturilor și intereselor legitime ale autorului sau ale altui titular de drept, inclusiv care au cauzat o daună considerabilă autorului sau altui titular al dreptului de autor;

- utilizarea ilegală a obiectelor dreptului de autor și a drepturilor conexe, precum procurarea, păstrarea, transportarea, sau confecționarea copiilor contrafăcute ale obiectelor dreptului de autor și (sau) a drepturilor conexe în vederea comercializării, comise în proporții considerabile;

- utilizarea ilegală a obiectelor dreptului de autor sau a drepturilor conexe prin organizarea, crearea resurselor-internet pentru accesul ulterior la schimbul, păstrarea, transportarea exemplarelor de opere sau a altor obiecte ale dreptului de autor sau a drepturilor conexe în format electronic, care a cauzat daune în proporții considerabile.

La alin. (4) al aceluiași articol este agravată răspunderea penală pentru următoarele forme agravate ale infracțiunilor descrise în alineatele premergătoare: săvârșirea faptei în mod repetat, de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, în proporții mari, sau care au cauzat daune în proporții mari, cu folosirea situației de serviciu [20, p. 291].

Făcând o comparație cu prevederile legislative ale Federației Ruse în ceea ce privește incriminarea respectivei infracțiuni, iese în evidență faptul că în Codul penal al R. Kazahstan este prevăzută o modalitate

nouă prin care se poate comite infracțiunea, vizând organizarea și crearea resurselor-internet prin care se aduce atingere dreptului de autor sau drepturilor conexe. Aceeași modalitate se întâlnește și în art. 1398 al C. pen. al României, iar pentru Republica Moldova se absoarbe în cadrul modalității stipulate la art. 1851 alin. (2) lit. b) C. pen.

Republica Belarus

În C. pen. al Republicii Belarus [21] la art. 201 este prevăzută răspunderea penală încălcarea dreptului de autor, a drepturilor conexe, a drepturilor de brevet și a dreptului asupra invențiilor. Se poate observa că în cadrul uneia și aceleiași norme se prevede deopotrivă răspunderea penală pentru două fapte, care în esență după natura lor juridică sunt diferite, întrucât atentează la relațiile sociale distincte: încălcarea dreptului de autor sau a drepturilor conexe și încălcarea proprietății industriale.

În art. 201 C. pen. al R. Belarus sunt formulate două variante-tip ale infracțiunii și o variantă agravată. Potrivit art. 201 alin. (1), se prevede răspunderea penală pentru: „Însușirea paternității sau constrângerea la copaternitate, precum și răspândirea, fără acordul autorului sau a solicitantului, conținutului invenției, modelului util sau industrial sau a altui obiect al dreptului de proprietate industrială, până la publicarea oficială a datelor despre acestea”. La art. 201 alin. (2) este prevăzută răspunderea penală pentru: „Răspândirea ilegală sau altă folosire ilegală a obiectelor dreptului de autor, a drepturilor conexe, sau a dreptului proprietății industriale, săvârșite în decursul unui an după aplicarea pedepsei administrative pentru o asemenea încălcare sau în legătură cu primirea unui venit în proporții mari”. La art. 201 alin. (3) se agravează răspunderea penală pentru acțiunile comise la alin. (1) și (2) săvârșite în mod repetat, de un grup criminal organizat în prealabil, de o persoană cu funcție de răspundere, cu folosirea situației de serviciu, urmată de provocarea unei daune în proporții mari [21].

Republica Ucraina

C. pen. al R. Ucraina [22] definește infracțiunea de încălcare a dreptului de autor

și a drepturilor conexe la art. 176 alin. (1) C. pen. ca fiind: Reproducerea ilegală, repartizarea operelor de știință, literare, de artă, programelor de calculator sau bazelor de date, precum și reproducerea ilegală, repartizarea fonogramelor, videogramelor și programelor de difuzare, copierea lor ilegală și distribuirea de casete audio și video, dischete și alte suporturi de date sau alte încălcări intenționate ale drepturilor de autor și ale drepturilor conexe, în cazul în care au provocat pagube materiale în proporții considerabile. Se pedepsește o asemenea faptă cu amendă în mărime de 200 până la 1000 de salarii medii lunare sau lucrări corecționale pe un termen de până la 2 ani, sau privațiune de libertate pe același termen, cu confiscarea și distrugerea tuturor exemplarelor de operă, purtătorilor materiali ai programelor de calculator, bazelor de date, interpretărilor, fonogramelor, videogramelor, programelor de difuziune și instrumentelor sau materialelor pentru fabricarea lor.

La art. 176 alin. (2) C. pen. al Ucrainei este agravată răspunderea penală pentru aceleași acțiuni săvârșite în mod repetat sau la înțelegerea prealabilă a unui grup de persoane ori în proporții mari. Comisă în prezența acestor agravante, fapta se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 până la 2000 de salarii medii lunare sau lucrări corecționale pe un termen de la 2 la 5 ani, sau privațiune de libertate pe același termen, cu confiscarea și distrugerea tuturor exemplarelor de operă, purtătorilor materiali ai programelor de calculator, bazelor de date, interpretărilor, fonogramelor, videogramelor, programelor de difuziune și instrumentelor sau materialelor pentru fabricarea lor.

În final, un regim sancționator mai aspru este specificat la art. 176 alin. (3) C. pen. C. pen. al Ucrainei pentru comiterea faptei în prezența următoarelor agravante de o persoană cu funcție de răspundere, cu folosirea situației de serviciu sau de un grup criminal organizat ori în cazul provocării unui prejudiciu în proporții deosebit de mari. Pedepsa ce poate fi aplicată în acest caz este amendă în mărime de 2000 până la 3000 de salarii medii lunare sau cu privațiune de libertate pe un

termen de la 2 la 6 ani ani, cu sau fără privarea de dreptul de a ocupa o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, cu confiscarea și distrugerea tuturor exemplarelor de operă, purtătorilor materiali ai programelor de calculator, bazelor de date, interpretărilor, fonogramelor, videogramelor, programelor de difuziune și instrumentelor sau materialelor pentru fabricarea lor.

Federația Rusă

Conform art. 44 alin. (1) al Constituției Federației Ruse, fiecărui cetățean îi este garantată libertatea creației literare, artistice, științifice, tehnice și altor feluri de creație. Proprietatea intelectuală este protejată de lege [23].

Reglementările legale referitoare la dreptul de autor și la drepturile conexe, mai ales cele privitoare la latura civilă a acestora, sunt specificate la art. 5 al Legii Federației Ruse privind dreptul de autor și drepturile conexe^{din 09.07.1993} [24].

Prin mijloace de drept penal, dreptul de autor și drepturile conexe sunt apărate prin norma incriminatoare instituită la art. 146 C. pen. al Federației Ruse. Conform textului incriminator instituit la alin. (1), este prevăzută răspunderea penală pentru fapta de: „Însușire a paternității, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari autorului sau altui titular al dreptului de autor, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 200 000 ruble sau în mărimea unui salariu sau altui venit al condamnatului pentru un termen de până la 18 luni, ori cu muncă neremunerată pe un termen de până la 480 de ore, sau muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de până la un an, ori arest pe un termen de până la 6 luni”.

O altă faptă este sancționată la art. 146 alin. (2) C. pen.: „Folosirea ilegală a obiectelor dreptului de autor sau a drepturilor conexe, și anume procurarea, păstrarea, transportarea exemplarelor de opere sau fonograme contrafăcute în scopul comercializării, săvârșite în proporții mari se pedepsește cu amendă în mărime de până la 200 000 ruble sau în mărimea unui salariu sau altui venit al condamnatului pentru un termen de până la 18 luni, ori cu muncă neremunerată în folosul

comunității pe un termen de până la 480 de ore, sau muncă obligatorie pe un termen de până la 2 ani, ori privațiune de libertate pe un termen de până la 2 ani.

Formele agravante ale infracțiunii sunt specificate la alin. (3) al articolului sus-menționat și presupun comiterea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, în proporții deosebit de mari, cu folosirea situației de serviciu. În varianta agravată se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de până la 5 ani, sau cu privațiune de libertate pe un termen de până la 6 ani, cu amendă de până la 500 000 ruble sau în mărimea unui salariu sau altui venit al condamnatului pentru un termen de până la 3 ani sau fără de acesta.

În baza notei art. 146 C. pen. al Federației Ruse: „Acțiunea prevăzută de respectivul articol se recunoaște a fi săvârșită în proporții mari, dacă costul exemplarelor de opere sau fonograme ori costul dreptului de folosire a obiectelor dreptului de autor și a drepturilor conexe depășește 100 000 ruble, iar în proporții deosebit de mari – 1 000 000 ruble” [25].

Într-un mod similar modelului rusesc este incriminată fapta de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe în C. pen. al Republicii Azerbaidjan (art. 165 C. pen. [26]), al Republicii Turkmenistan (art. 153 C. pen. [27]), al Republicii Tadjikistan (art. 156 C. pen. [28]).

Concluzii. În urma constatărilor făcute supra au fost identificate două modele legislative de penalizare a faptei de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe:

În baza primului model răspunderea penală pentru o asemenea faptă este stabilită în cadrul unei legi speciale, altul decât C. pen. Un asemenea model este aplicat în majoritatea statelor UE legislațiile penale ale cărora au format obiect de preocupare în prezenta lucrare, cum ar fi: Germania, Franța, Polonia, Olanda, România etc. Se mai poate menționa că în cadrul acestor sisteme naționale de drept, legile speciale sunt recunoscute în calitate de izvoare ale dreptului penal.

Potrivit celui de-al doilea model legisla-

tiv, răspunderea penală pentru faptele legate de încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe este consacrată pe baze generale fiind descrise în C. pen. Acest model este valabil pentru sistemele de drept în care toate reglementările cu caracter juridico-penal sunt incluse în C. pen., iar legile speciale sau alte acte normative nu sunt recunoscute în calitate de izvoare de drept. În general, din această categorie fac parte legislațiile penale ale statelor din fostul spațiu ex-sovietic (R. Moldova, R. Belarus, Federația Rusă, R. Kazahstan etc.).

Referințe bibliografice

1. Lazăr Valerică. Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală. Editura: All Beck. București, 1999.
2. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
4. Legea României privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 8/1996. În: Monitorul Oficial nr. 60 din 26.03.1996 <http://www.dpvue.com/legislatie/legea-nr-81996-privind-dreptul-de-autor-si-drepturile-conexe-actualizata/> (accesat la 05.01.2016)
5. Dragoș V. Limitele protecției dreptului de autor în România și Republica Moldova. În: „Revista de drept privat”, 2002, nr. 2.
6. Уголовный кодекс Латвийской Республики принят 17.06.1988. В: «LV», №. 199/2000 от 08.07.1998. http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html (accesat la 12.12.2015)
7. Уголовный кодекс Республики Болгария. Науч ред. А.И. Лукашова, перевод с болгарского Д.В. Милушева, А.И. Лукашова. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
8. Codul penal al Italiei nr. 1398 din 19.10.1930, în vigoare de la 01.07.1930. În: „Altalex eBook: Collana Codici Altalex”, martie 2014.
9. La legge Italia in materia di „protezione

- del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio”, 22 aprile 1941, nr. 633. <http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1941-04-22:633!vig> (accesat la 28.01.2016)
10. Codul penal al Republicii Federale Germane din 15.05.1871, în redacția din 1987.
 11. <http://lexetius.com/leges/StGB/Inhalt;jsessionid=1q7vq0b5e2pfejjov8we8xspp?0> (accesat la 28.11.2015)
 12. Urheberrechtsgesetzes vom 9. September 1965.
 13. http://www.copyright.ru/ru/library/zakonodatelstvo/zarubezhnoe zakonodatelstvo/zakon_germanii_ob_avtorskom_prave (accesat la 19.01.2016)
 14. Уголовный кодекс Польши. Под ред. Р.М. Асланова. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
 15. Уголовный кодекс Франции. Под ред. Л.В. Головки, Н.Е. Крылова. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2002 г.
 16. Уголовный кодекс Голландии. Под ред. проф. Б.В. Волженкина. Перевод: И.В. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
 17. Polish Copyright Law. Act of 4 february 1994 on copyright and related rights. In: „Journal of Laws”, 1994, nr. 24, item 83.
 18. Code de la propriété intellectuelle de la France. **Version consolidée à la date du 29 janvier 2008, formalisée par la loi no. 92-597 du 1 Juillet 1992** <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414&dateTexte=20080129> (accesat la 28.01.2016)
 19. Loi nr. 85-660 du 3 juillet 1985 relative aux droits d'auteur et aux droits des artistes-interprètes, des producteurs de phonogrammes et de videogrammes et des entreprises de communication audiovisuelle <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000693451&dateTexte=19850704> (accesat la 28.01.2016)
 20. Dutch Copyright Act „Auteurswet” (1912). [https://en.wikisource.org/wiki/Copyright_Act_\(Netherlands\)](https://en.wikisource.org/wiki/Copyright_Act_(Netherlands)) (accesat la 28.01.2016)
 21. Hotărârea în cauza C-5/11. Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Comunicat de presă nr. 84/12. Luxemburg, 21.01.2012. (pentru textul integral a se vedea: http://europa.eu/rapid/press-release_CJE-12-84_ro.htm?locale=en)
 22. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Под ред. Р.М. Асланова и др. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
 23. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Под ред. Б.В. Волженкина. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
 24. Уголовный кодекс Украины № 2341-III от 05.04.2001. В: «Відомості Верховної Ради України», № 25-26, 2001.
 25. Конституция Российской Федерации, принята всенародным голосованием 12.12.1993. Москва: «Юридическая литература», 2011.
 26. Закон Российской Федерации № 5351 I от 09.07.1993 об авторском праве и смежных правах. В: «Российская газета» от 28.07.2004.
 27. Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996. В: «Собрание законодательства Российской Федерации», № 25, 1996.
 28. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики от 30.12.1999. В: «Сборник законодательных актов Азербайджанской Республики», № 4, 2000 г.
 29. Уголовный кодекс Туркменистана № 222-1 от 12.06.1997. В: «Ведомости Меджлиса Туркменистана», № 2, 1997 г.
 30. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Под ред. Р.М. Асланова и др. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.

Vasile FLOREA,

doctor în drept, conferențiar universitar,
profesor universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PANICA ÎN RÂNDURILE MEDICILOR DIN ROMÂNIA

Rezumat

În prezenta investigație se analizează experiența pozitivă a combaterii corupției în rândurile medicilor din România, care considerăm că este oportună și pentru sistemul sănătății în Republica Moldova. Este necesară interpretarea art. 123 din Codul penal al Republicii Moldova referitor la medici și de Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: corupție, ocrotirea sănătății, funcționar public, medici, cadre medicale, răspunderea penală.

Present investigation analyzes the positive experience of the fight against corruption in Romania, which we consider to be opportune to the health system in the Republic of Moldova. It is necessary to receive an interpretation of the art. 123 of the Criminal Code of the Republic of Moldova concerning doctors and an interpretation made by the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.

Keywords: corruption, health protection, public servant, doctors, medical professionals, criminal liability.

Medicii din România, ca și din Republica Moldova, deprinși zeci de ani să estorcheze și să primească de la pacienți bani și alte bunuri materiale, în prezent au intrat în panică. De ce? Decizia Înalții Curți de Casație și Justiție nr. 19/2015, care este obligatorie pentru toate instanțele începând din 05 august 2015 arată că: „În măsura în care prin Decizia ÎCCJ nr. 26HP din data de 03.12.2014 (...) s-a statuat că „medicul” (angajat cu contract de muncă într-o unitate spitalicească din sistemul public de sănătate are calitate de funcționar public în accepțiunea art. 175, alin. (1), lit. b), teza a II-a din Codul penal) se deduce consecința juridică potrivit căreia medicul (...) nu poate primi plăți suplimentare sau donații de la pacienți, în condițiile art. 34, alin. (2) din Legea drepturilor pacientului nr. 46/2003”.

În motivația deciziei, magistrații de la Curtea Supremă explică faptul că Legea funcționarilor publici le interzice acestora „să solicite sau să accepte, direct sau indirect (...) daruri sau alte avantaje”, iar Codul penal stipulează că o astfel de faptă este asimiliată celei de corupție și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani”.

Primul care a criticat această decizie, cu care noi suntem de acord, a fost preșe-

dintele Asociației Naționale pentru Protecția Pacienților[1].

Iată ce sume uneori încasează medicii români de la pacienți și de la care nu vor insistent să renunțe. „Un bărbat care s-a operat recent de hernie de disc la spitalul „Bagdasar Arseni” ne spune cât l-a costat toată povestea: „400 de euro la doctorul «de prima mână», 100 de euro la ăla mai tânăr, 100 la anestezist și câte 10-15 lei pe zi la asistente”[2]. Astfel de sume nu se declară de medici, ei nu achită impozitele și prin aceste fărâdelegi se cauzează prejudiciul material (și moral) atât pacientului, cât și statului. Decizia Înaltei Curții de Casație și Justiție a fost primită în mod diferit de medici. Înalta Curte a pronunțat verdictul într-un caz referitor la medicii din spitalele de stat. Ca urmare, medicii privați afirmau: „Chestiunea nu ne privește, noi suntem privați și intrăm în altă categorie, independenți”.

Noi suntem de acord cu Violeta Fotache care afirmă că funcționari publici sunt și cadrele medicale din spitalele publice și cele din unitățile spitalicești și clinicile private. Aceasta rezultă din art. 175, alin. (2) din Codul penal care spune: „(2) de asemenea este considerat funcționar public, în sensul legii penale,

persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului sau supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public”.

Și medicii de familie, și doctorii din spitalele și clinicile private sunt supuși supravegherii autorităților publice, deoarece exercită un serviciu de interes public[3].

Autoarea consideră că corupția în medicină poate fi combătută prin mărirea salariilor medicilor și cadrelor medicale la un nivel care să le asigure un trai decent. Aceasta ar opri și migrația medicilor către alte state care apreciază cadrele medicale mult mai bine din punct de vedere financiar.

Dar considerăm că autorii scapă din vedere un factor foarte important, și anume: ridicarea calității serviciului medical în România și Republica Moldova, prevenirea greșelilor infraționilor medicale cu consecințe grave. În prezent mult pacienți preferă să se trateze în Germania, Italia, Israel, Turcia, dar nu la medicii autohtoni, care estorcând și primind de la pacienți sume de bani considerabile nu își asumă nici o răspundere privitor la consecințe, la calitatea actului medical. Dacă acești medici emigrează în țările mai bogate, acolo calificarea lor este apreciată mai puțin în comparație cu cadrele medicale autohtone.

Art. 123, alin. (2) Cod penal al Republicii Moldova definește persoanele publice (...) „funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”. Considerăm că din conținutul art. 123, alin. (2) Cod penal reiese că medicii, cadrele medicale sunt funcționari publici și pot fi trași la răspunderea penală

pentru corupere pasivă conform art. 324 Cod penal, iar pacienții, rudele lor, în temeiul art. 325 Cod penal (corupere activă).

Este necesară și interpretarea mai detaliată a art. 123 Cod penal referitor la medici de către Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Ca răspuns la această decizie-șoc a Curții Supreme, Ministerul Sănătății al României a pregătit un proiect de lege prin care medicii din spitalele de stat și-ar putea suplimenta veniturile prin acordarea unor consultații în spitalele de stat.

Se afirmă că există pacienți care nu vor să aștepte 2 luni pentru a fi tratați de un anumit medic și ar fi dispuși să plătească pentru a ajunge mai repede la acesta. Presupunem că și în această situație se creează posibilitatea medicilor de a estorca bani de la pacienți, deoarece așteptarea la un anumit medic poate fi tergiversată special ca pacientul să fie nevoit să plătească. Și nu există nici o garanție că medicul căruia pacientul i-a plătit pentru urgență l-ar trata mai bine decât medicul care îl primește la data adresării. Afară de aceasta, majoritatea pacienților nu pot să aștepte 2 luni, deoarece boala necesită să fie tratată astăzi, dar nu peste 2 luni.

Potrivit proiectului, „pot fi acordate servicii medicale de confort, dar și servicii care să fie făcute de un anumit medic solicitat în mod expres de pacientul care este dispus să plătească”.

Proiectul mai prevede că, dacă pacientul vrea să fie consultat de către un anumit medic desemnat nominal, banii vor fi plătiți direct doctorului.

Prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție se urmărește scopul ca să fie excluse relațiile financiare directe medic și pacient, care creează condiții favorabile, ideale pentru mituirea medicului. Pretențiile financiare ale medicului nu sunt reglementate și limitate cu nimic. Cât solicită medicul, atât trebuie să achite pacientul.

Și tot proiectul legii prevede că fiecare medic își stabilește un tarif, să spunem de 500 de lei pentru consultație și îl comunică spitalului. Spitalul ia în calcul pe lângă această sumă și alte cheltuieli și comunică, la final, un

preț pacientului[4].

Juriștii români, cu care noi suntem de acord, critică proiectul de lege sus-numit, consideră că adoptarea acestei legi nu va duce la eradicarea șpăgilor din spitale și este în defavoarea pacienților care nu au posibilitatea să achite aceste plăți suplimentare.

Literatura

1. Codul penal al României din 2009.
2. Codul penal al Republicii Moldova din

18.04.2002.

3. Dana Lascu, Medicii pot ajunge la pușcărie dacă primesc atenții de la pacienți, Evenimentul zilei, 08 august 2015.
4. Cristina Deicea, „Ca șerpii se reped la șpagă!”, „Adevărul”, 11 august 2015.
5. Violeta Fotache, Sănătatea cu carul înaintea boilor, disprețuită la maximum, Evenimentul zilei 13 august 2015.
6. Claudia Spiridon, Sorin Ghica, Ministerul Sănătății vrea să dreagă busuiocul cu șpaga medicilor, „Adevărul”, 12 august 2015.

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru studii
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Lilian LUCHIN,

lector superior universitar, al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

POSSIBILITĂȚI DE STABILIRE A POTENȚIALILOR LUPTĂTORI ISLAMIȘTI PRINTRE REFUGIAȚI

Rezumat

În acest articol ne-am propus să pun în evidență unele probleme ce țin de stabilirea potențialilor luptători islamiști printre refugiați. Totodată, am încercat să venim cu unele recomandări în scopul sporirii eficienței contracarării acestui fenomen și implementării unor sisteme informaționale de verificare a diferitor tipuri de date.

Cuvinte-cheie: refugiați, extremiști, informații biometrice, migrație, Statul islamic.

Summary

In this article I intend to highlight some issues related to the establishment of the potential Islamist fighters among the refugees. At the same time I tried to come up with recommendations to improve the efficiency of fighting this phenomenon and implementation of information systems for checking the different types of data.

Keywords: refugees, extremists, biometrics information, migration, Islamic state.

Introducere. În Carta Organizației Națiunilor Unite și Declarația Universală a Drepturilor Omului, aprobată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea generală, este afirmat principiul că ființele umane, fără deosebire, trebuie să se bucure de drepturile omului și de libertățile fundamentale. Luând act de faptul că Înnaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați are drept sarcină să vegheze la aplicarea convențiilor internaționale care asigură protecția refugiaților și recunoscând că o coordonare efectivă a măsurilor luate pentru rezolvarea acestei probleme va depinde de cooperarea statelor cu Înnaltul Comisar.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului am utilizat următoarele metode de investigație științifică: analiza logică, analiza comparativă, analiza sistemică, sinteza, clasificarea. În calitate de materiale au servit o serie de lucrări științifice, reglementări naționale, precum și jurisprudența în materia respectivă.

Rezultate obținute și discuții. Actualmente valul de refugiați care provin din Orientul Mijlociu și nordul Africii pune o presiune foarte mare asupra statelor europene. Un raport al ONU de pe 8 septembrie arată că aproximativ 400 000 de refugiați sunt aștep-

tați să ajungă în Europa după ce vor traversa Marea Mediterană până la finalul anului 2015, iar alți 450 000 ar veni în 2016. Până acum, au venit deja 360 000 de refugiați. Peste 190 000 de imigranți proveniți majoritar din Orientul Mijlociu, cu destinația Europa Occidentală, au intrat în Ungaria în acest an, cei mai mulți trecând granița dinspre Serbia. Poliția a reținut doar luni peste 9300 de imigranți ilegali. Datele prezentate de ONU sunt alarmante, îngrijorătoare și vor surveni consecințe destul de grave nu numai în aspect economic, ci și la nivel de etnie, religie și mai ales vor atenta la securitatea statală. De aceea în ziua de azi tema refugiaților este un subiect central pe agenda politică și de securitate în Europa. Specialiștii în domeniu afirmă că accentul ar trebui pus pe o colaborare inteligentă în ceea ce privește gestionarea situației pe termen mediu și lung. Aceasta nu se poate face fără înțelegerea fenomenului, identificarea rutelor de migrație, anticiparea modului în care refugiații se vor manifesta în țările unde vor ajunge și proiectarea unei strategii europene coerente, cu respectarea drepturilor omului. Luni, pe 14.09.2015, după două decenii de funcționare a spațiului european de liberă circulație Schengen, Aus-

tria și Slovacia au anunțat reintroducerea controalelor la frontieră, după o decizie similară luată duminică de Germania. Austria a spus că va trimite armata pentru a proteja granița sa de est cu Ungaria.

În aspect de securitate statele membre ale Uniunii Europene s-au alertat, după cum vedem, cel mai sensibil element fiind cel legat de posibilitatea ca Statul Islamic din Iraq, cea mai violentă și eficientă organizație teroristă din istoria recentă, să-și trimită agenți în mijlocul Europei, care ar putea fi activați pentru comiterea de atentate și asasinat. Această problemă trebuie luată însă în considerare în orice strategie națională sau europeană.

Dovezi de așa fel există – în ianuarie 2015, un membru al Statului Islamic a afirmat pentru publicația „BuzzFeed” că aproximativ 4000 de luptători fuseseră trimiși în Europa până la acea dată, iar aceștia își pregătesc atacurile în liniște. De altfel, de atunci, au avut loc atacurile teroriste din Paris, din redacția Charlie Hebdo sau din Copenhaga. Traficanții confirmă această teorie și recunosc faptul că aduc militanți ai Statului Islamic pe mare, în aceleași bărci în care sunt puși alte sute de mii de refugiați. În februarie 2015, presa italiană a publicat o înregistrare în care un membru al Statului Islamic a amenințat că organizația teroristă va inunda Europa cu o jumătate de milion de migranți care așteaptă pe coastele Libiei să ajungă în Europa, ca atac „psihologic” împotriva Occidentului. Statul Islamic controlează zone întregi din Libia și încearcă să evite atacurile militare ale statelor NATO. Planurile lor includ trimiterea de militanți deghizați în refugiați peste Marea Mediterană, potrivit unui raport citat de publicația britanică „The Telegraph”. În mai 2015, **un consilier guvernamental de la Londra a relatat pentru „The Independent” modul în care Statul Islamic își trimite oamenii în Europa**, după investigarea proprietarilor de bărci. Militanții le cer traficantilor jumătate din venituri și să ia în bărci luptători din rândurile organizației. Bărcile sunt folosite pentru oamenii lor, pe care vor să-i trimită în Europa, pentru că poliția din Europa nu știe cine este din Statul Islamic și cine este un simplu refugiat. Cel mai re-

cent exemplu este cel de marți din 15.09.2015, când cel mai important post TV din Ungaria – M1 – a relatat că cel puțin doi bărbați au fost identificați ca membri ai Statului Islamic, prin intermediul conturilor de rețele sociale, în care au anunțat că au ajuns în Europa ca refugiați. Publicația „Russia Today” a afirmat că doi bărbați suspectați de legături cu Statul Islamic, care s-au dat drept refugiați, au fost arestați într-un stat din Europa.

Referindu-ne la realitățile țării noastre, avem impresia că noi nu suntem cumva afectați de această problemă. Din declarațiile prim-ministrului reiese că sărăcia cu care ne confruntăm are un aspect „pozitiv” în acest fenomen și ne-a ocolit de aceste probleme.

Pentru asigurarea realizării sarcinilor de prevenire și combatere a criminalității transfrontaliere, inclusiv traficul de ființe umane, organizarea migrației ilegale, trecerea ilegală a frontierei de stat, contrabanda (în afara teritoriului punctelor de trecere a frontierei de stat), falsificarea și folosirea frauduloasă a documentelor, un organ abilitat în R. Moldova este Poliția de frontieră, în limitele stabilite de legislație. Aceasta constată și examinează contravențiile, întreprinde expertiza judiciară a documentelor, efectuează măsuri speciale de investigație. Totodată, stabilirea potențialilor luptători islamiști printre refugiați este o sarcină dificilă. Este evident că dificultatea acestei sarcini poate scădea în contextul în care organele abilitate, în special Poliția de frontieră și SIS, vor respecta unele obiective ca: cooperarea internațională în domeniu; mecanismul comun de coordonare; creșterea nivelului de control la frontieră; colaborarea cu alte instituții care gestionează evidențe în domenii de fals al documentelor etc.

Țările sunt încurajate să-și bazeze eforturile de detectare pe informații și analize, împreună cu evaluări privind riscul și amenințarea. Autoritățile trebuie mai întâi să identifice rutele de călătorie, zborurile, navele și metodele de ascundere care sunt considerate de risc ridicat datorită legăturilor posibile cunoscute cu finanțarea terorismului sau alte mișcări extremiste. Refugiații care prezintă risc ridicat ar trebui apoi identificați. Folosirea metodei de

detectare a refugiaților în vederea examinării pe bază de rasă, religie sau etnicitate ar trebui interzisă strict. Metodele de detecție ar trebui axate pe rute de tranzit, destinații și țări sursă cheie, iar autoritățile din aceste țări ar trebui să-și coordoneze activitățile, informațiile și datele pe care le dețin în legătură cu transportorii și persoanele vizate. La detectarea persoanelor, numele ar trebui verificate în diferite liste cu persoane teroriste elaborate de ONU sau alte organe abilitate, precum și în baze de date ale agențiilor de aplicare a legii, în conformitate cu legile naționale privind protecția datelor. Accesul la rapoartele informative, analizele privind indisponibilizările și datele istorice, atât naționale, cât și internaționale, este esențial pentru identificarea evoluțiilor metodelor folosite de extremiști.

Țările sunt încurajate să instaleze sisteme de verificare a refugiaților pentru analiza comportamentului, aparenței și comunicațiilor (verbale și non-verbale) a potențialilor extremiști. Autoritățile ar trebui să observe anomaliile de comportament. O parte integrală a procesului de verificare constă în interviuarea refugiaților care necesită verificări suplimentare. Autoritățile ar trebui să elaboreze un set de întrebări de bază, înainte de a interviua subiectul. O listă cu indicatori importanți, care să sprijine detectarea extremiștilor.

Controlul sistematic al tuturor persoanelor care traversează frontiera și supravegherea eficientă între punctele de trecere a frontierelor reprezintă elemente esențiale ale gestionării frontierelor. În această privință, ar trebui luate toate măsurile corespunzătoare pentru a se proteja siguranța internă și a se preveni imigrația ilegală.

Stadiul actual al tehnologiilor informatice și rezultatele spectaculoase obținute în domeniul tratării, analizei imaginilor au permis punerea la punct și implementarea în activitatea curentă a autorităților judiciare a unor sisteme automate de identificare aflate astăzi într-o continuă perfecționare și expansiune.

Identitatea unei persoane este reprezentată nu de actele oficiale pe care le deține, ci de un set extins, complex, variabil în timp și nu întotdeauna ușor de definit de trăsături perso-

nalizate, de natură anatomică, fiziologică sau comportamentală.

Unele dintre aceste trăsături (considerate izolat sau sub forma unor combinații) pot fi folosite, împreună cu tehnici automate de procesare a semnalelor, pentru implementarea așa-numitelor sisteme biometrice, capabile să recunoască sau să valideze autenticitatea identității unor persoane. Drept informații biometrice se utilizează în mod curent amprente, vocea, fața, irisul, forma geometrică a mâinii.

Spre deosebire de modalitățile tipice de identificare precum legitimațiile, cheile, parolele sau codurile PIN (Personal Identification Number), informațiile biometrice nu pot fi pierdute, furate sau uitate.

Implementarea datelor biometrice în pașapoartele naționale și europene progresează rapid. În baza reglementărilor emise de Consiliul Uniunii Europene, țările membre trebuie să includă în documentele de călătorie ale cetățenilor lor chip-uri RFID (Radio Frequency Identification) care să conțină imaginea facială și amprenta posesorului. În timp ce utilizarea tehnologiilor biometrice ridică întrebări fundamentale legate de aspecte constituționale și de legislație privind protejarea datelor personale, progresul tehnic se manifestă accelerat în legătură cu inițiative concrete de implementare a proiectelor de acest tip.

Pe lângă sistemele naționale de identificare biometrică, ICAO (International Civil Aviation Organization) este o agenție specializată a Națiunilor Unite care își propune crearea unui mediu sigur și realizabil pentru aviația civilă prin cooperarea între statele membre. Realizarea acestei viziuni a dus la elaborarea unui set de recomandări care propun membrilor să utilizeze imagini faciale, amprente digitale și imagini ale irisului ca metode biometrice de identificare. Recomandările ICAO au dus la realizarea unui cadru unitar de tratare a identificării biometrice.

Este firesc faptul că sistemele de identificare biometrică sunt cele mai sigure pentru moment în identificarea potențialelor luptători islamiști printre refugiați. Dezvoltarea cooperării internaționale cu instituțiile similare din alte state în domeniul examinării do-

cumentelor și depistării falsificărilor în documentele de călătorie va îmbunătăți eficacitatea controlului de frontieră. În fine, vin cu următoarele propuneri:

- acces la informație cu privire la vizele Republicii Moldova emise pentru cetățeni străini și apatrizi;
- acces la informație cu privire la datele biometrice ale extremiștilor internaționali;
- schimb de informații cu privire la mijloacele de transport importate, depistate pe teritoriul RM cu documente false sau străine;
- acces la FADO, iFADO;
- implementarea EuVID și a altor sisteme informaționale privind verificarea mijloacelor de transport (documentelor de însoțire, numerelor VIN).

Concluzii. În fine, aș menționa că propunerile sus-numite credem că ar îmbunătăți eficacitatea controlului de frontieră, dar și vor ameliora situația în promovarea și realizarea politicii statului în domeniul migrației și azilului, ușurând colectarea datelor și probelor necesare completării dosarului pentru soluționarea cererilor solicitanților de azil, refugia-

ților, beneficiarilor de protecție umanitară și temporară.

Referințe bibliografice

1. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356869> (vizitat 09.09.2015).
2. http://md.unhcr.org.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=37&Itemid=160&lang=ro (vizitat 08.09.2015).
3. <http://www.border.gov.md/index.php/ro/politia-de-frontiera/despre-politia-de-frontiera> (vizitat 09.09.2015).
4. <http://www.sursazilei.ro/criz%C4%83-in-europa-care-sunt-leg%C4%83turile-dintre-refugia%C8%9Bi-%C8%99i-isis/> (vizitat 10.09.2015).
5. <http://biosoft.ro/2009/11/r-f-i-d/> (vizitat 10.09.2015).
6. [http://www.lege-online.ro/lr-CONVEN%C5%A2IE-din%20-1951-\(30115\)-\(1\).html](http://www.lege-online.ro/lr-CONVEN%C5%A2IE-din%20-1951-(30115)-(1).html) (vizitat 09.09.2015).

Oleg RUSU,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Cornel OSADCII,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

APORTUL COMUNITĂȚII ÎN REUȘITA ADAPTĂRII SOCIALE A PERSOANELOR LIBERATE

Rezumat

În articol este studiat rolul societății civile în procesul de integrare socială a persoanelor liberate. Potrivit autorilor, reușita adaptării sociale a persoanelor liberate, în mare parte, va depinde de anturajul social în care ei vor ajunge după liberare, adică de acele microgrupuri în care vor trebui să-și îndeplinească rolurile și funcțiile sociale. În acest sens a fost elucidat rolul pe care îl au colectivul de muncă, Biserica, organizațiile neguvernamentale, mass-media.

Cuvinte-cheie: societate civilă, integrare socială, persoane liberate.

Résumé

Dans l'article est étudié le rôle de la société civile dans le processus d'intégration sociale des personnes libérées. Selon les auteurs, la réussite de l'adaptation sociale des personnes libérées, dans la plupart des cas, dépendra de l'entourage social dans lequel elles arriveront après la libération, donc de ces petits groupes où elles devront accomplir leurs rôles et fonctions sociales. En ce sens a été élucidé le rôle des collectifs de travail, de l'Église, des organisations non-gouvernementales, des médias.

Mots-clés: société civile, intégration sociale, personnes libérées.

Introducere. Relațiile sociale dintr-un mediu social constituie o totalitate de raporturi care transformă structura axiologică a individului, influențând maturizarea acestuia. Deci maturizarea socială se produce în cadrul relațiilor interpersonale ale individului, acesta dezvoltându-se odată cu capacitatea sa de autoreglare de interacțiune socială.

Acele persoane care au obținut în penitenciar o pregătire morală și psihologică necesară pentru viața la libertate și nu au pierdut relațiile social-utile cu societatea se pot întoarce destul de rapid și cu succes la o activitate utilă, să se înscrie în noul mediu, să asimileze noi roluri sociale. Din partea societății se cere doar un anumit control asupra procesului adaptării și acordarea ajutorului necesar pentru depășirea dificultăților, care pot apărea în procesul angajării în câmpul muncii sau la soluționarea problemelor locative, precum și la stabilirea relațiilor cu anturajul social apropiat.

Pentru alte categorii de persoane liberate, spre exemplu cei care au ispășit pedepse cu termene mari, care au pierdut relațiile social-utile, nu au o pregătire suficientă pentru viața la libertate, adaptarea la noile condiții sociale

este mult mai dificilă și contradictorie. Ei, de regulă, întâmpină greutăți nu doar la angajarea în câmpul muncii, sau la soluționarea problemelor locative, dar și la stabilirea relațiilor cu anturajul social apropiat (în colectivele de muncă și la locul de trai). În privința acestei categorii de persoane se cere o dirijare mult mai activă a procesului de adaptare socială a lor din partea organelor de stat și a organizațiilor obștești, desfășurarea cu ei a muncii educative și controlul asupra lor.

Prin urmare, reușita adaptării sociale a persoanelor liberate, în mare parte, va depinde de anturajul social în care ei vor ajunge după liberare, adică de acele microgrupuri în care vor trebui să-și îndeplinească rolurile și funcțiile sociale. În acest caz, o mare importanță o va avea faptul ce influență vor avea aceste grupuri asupra comportării lor, deoarece în opinia sociologilor mediul social, în cele din urmă, determină activitatea și pozițiile sociale ale persoanei [1, p. 383].

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie operele

savanților din domeniu, care reprezintă doctrina juridică a Republicii Moldova și a altor state.

Rezultate obținute și discuții. Este știut faptul că societatea, contrar aparențelor, joacă un rol activ în procesul complex al reinsertiei sociale. Căci apariția unui număr de relații de natură socială între individul ce constituie obiectul acestui proces și membrii variatelor grupuri sociale depinde într-o foarte mare măsură de atitudinea pe care aceștia din urmă au adoptat-o față de el.

Pe de altă parte, nu trebuie omis un alt aspect al problemei: atitudinea de ansamblu a grupurilor sociale ori cea particulară, a fiecărui individ component al acestor grupuri, poate să determine apariția unui anumit tip de răspuns din partea fostului infractor. Facem referire la elementele specifice ce caracterizează relația integrat-integrator etc. [2, p. 22-23].

Sub acest aspect, trebuie să constatăm necesitatea participării foștilor condamnați la viața societății civile, ca un proces mutual comun. Însă în practică strategia comportamentului persoanei liberate, în mod inevitabil, se confruntă cu strategiile de comportament ale altor cetățeni. Astfel, în fiecare societate în parte există un stil format de comportament și gândire al oamenilor [3, p. 260].

Persoana cu o voință slabă și viziuni nestatornice caută cauzele eșecurilor sale în viață, îndreptându-se propriile greșeli și nevoi ale aflării în detenție prin aceea că cu educarea lor nu se ocupa nimeni, că atitudinea personalului instituțiilor penitenciare era brutală, nedreaptă, înjositoare și samavolnică. Astfel apreciază pedeapsa ispășită foștii condamnați și apropiații lor, pe de o parte, și alți cetățeni, îndeosebi victimele infracțiunii, pe de altă parte. Dacă majoritatea cetățenilor consideră justificată atitudinea severă față de foștii condamnați și nu admit necesitatea manifestării față de aceste persoane a unor acte de caritate, atunci înșiși condamnații după ispășirea pedepsei nu doar că așteaptă un tratament uman, dar cer deseori și anumite privilegii pentru ei [4, p. 371-372].

Oamenii din societate îi privesc cu multă neîncredere. Etichetarea și stigmatizarea lor

duce la faptul că ceilalți oameni vor încerca să evite de a avea unele relații cu ei. Statistica dovedește că marea majoritate a persoanelor nu și-ar dori să aibă, în calitate de vecin sau rudă, un fost condamnat [5].

Stigmatizarea poate avea o influență asupra conduitei individului și, în special, asupra persistenței acestuia în activitatea infracțională. Individul astfel etichetat devine inevitabil un marginal. Reacția de respingere a societății determină o contrareacție din partea infractorului, manifestată prin opoziția față de normele legale. De aici dificultatea pentru „cel etichetat” de a se smulge din mediul infracțional și a se integra în societate [6, p. 171].

În acest sens, trebuie să existe o serie de acțiuni de influențare psihologică, psihoterapie individuală și colectivă. Reintegrarea depinde mult de activitățile psihocomportamentale din timpul procesului de reeducare dar, mai ales, de modul cum sunt priviți de ceilalți membri ai grupului [7, p. 13-14].

Actualmente, în multe țări principalele orientări în materie de tratament și recuperare socială și morală a delincvenților se caracterizează prin importanța contextului social, familial și comunitar în care se derulează procesul de resocializare, în vederea evitării pe cât posibil a efectelor negative ale „etichetării” și „stigmatizării” delincventului condamnat. De asemenea, noile modele de tratament al delincvenței accentuează importanța aspectului evolutiv și continuu al reeducării delincventului, ca și participarea și implicarea crescândă a comunității în rezolvarea dificultăților de tratament aplicate delincvenților, concomitent cu „umanizarea” formelor și modalităților „clasice” de terapie și profilaxie existente [5, p. 46].

În același timp, angajarea la serviciu a persoanelor liberate ridică problema adaptării în colectivul de muncă. Conform datelor prezentate de către Șmarov I.V. [8, p. 58], din rândul persoanelor studiate s-au adaptat cu succes în colectivul de muncă doar 46%. Restul nu au putut stabili cu membrii colectivului relații normale. Prezintă interes cauzele acestei acomodări dificile în colectivul de muncă a persoanelor anterior condamnate:

9% din ele nu au putut depăși înstrăinarea morală și psihologică, 11% consideră că față de ele au fost înaintate cerințe prea mari, 7% nu s-au încadrat în colectiv din cauza relațiilor nesănătoase, 13% mențineau cu membrii colectivului doar relații oficiale, 14% nu au dorit să rămână în colectiv deoarece considerau munca lor ca fiind una temporară.

În cadrul unor studii mai recente ale experților naționali [9, p. 58] s-a evidențiat că suportul primit nu totdeauna răspunde nevoilor sociale ale foștilor deținuți, aceștia confruntându-se cu probleme cum ar fi: discriminare salarială, restricții pentru avansare în funcție, etichetare prin supraveghere excesivă din partea angajatorilor, marginalizarea/ izolarea de către colegi, locurile de muncă oferite sunt prost plătite etc.

Un rol important în stabilirea unui echilibru sufletesc al fostului condamnat îl poate avea implicarea efectivă și afectivă a instituției Bisericii. Implicarea acestei instituții trebuie să aibă loc atât la nivelul persoanei liberate, cât și la nivelul familiei acestuia, al prietenilor, al celor care pot participa și ajuta afectiv în timpul perioadei critice; este factorul care poate crea o legătură sufletească între individul aflat în dificultate și cei din jur, îl poate ajuta să se cunoască mai bine, să-și recunoască greșelile și să fie implicat el însuși în propriul proces de reeducare și de reintegrare socială [10, p. 46-52].

În toate regiunile în care s-a realizat misiunea de evaluare a necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție s-a constatat că ei își pot satisface necesitățile religioase în funcție de valorile spirituale și concepțiile proprii. Nu există o evidență strictă a categoriilor de lăcașe sfinte vizitate de persoanele liberate din locurile de detenție și nici a cultelor religioase ale acestora. Această constatare este validă pentru zona de nord, centru și sud. În toate zonele nominalizate respondenții au menționat că accesul la literatura religioasă, în special a Bibliei, este nelimitat și orice fost condamnat o poate accesa când dorește.

În toate regiunile unde s-a realizat evaluarea, există condiții pentru a fi satisfăcute necesitățile religioase, a avea acces la literatura

religioasă, însă nu se pune accentul pe activizarea lucrului respectiv cu această categorie de beneficiari. Satisfacerea necesităților religioase se realizează în funcție de cerințele individuale. Fiecare fost deținut mergând la Biserică are acces la Biblie, numai să aibă dorință. Nici un cult religios nu stopează accesul la el, realizează mese de binefacere atât Biserica ortodoxă, cât și alte religii. Mai des persoanele liberate din locurile de detenție merg la cultul pentacostal, unde sunt hrăniți [9, p. 53].

În prezent un rol crescând în ceea ce privește ajutorul acordat persoanelor liberate din detenție îl au organizațiile neguvernamentale. Având atât suportul organizațiilor occidentale, cât și cel guvernamental, în ultimii ani în Republica Moldova s-a dezvoltat rapid o rețea amplă de organizații neguvernamentale cu obiective în domeniul social. Multe din acestea au acumulat o bogată experiență și un grad înalt de competență. Însă mai puține la număr sunt organizațiile neguvernamentale ce au în calitate de beneficiari persoanele liberate din locurile de detenție.

În unele raioane, prin suportul financiar al unor organizații internaționale, activează câte un centru de justiție comunitară care prestează servicii juridice și psihosociale persoanelor aflate în dificultate, inclusiv foștilor deținuți. Acestea sunt organizații necomerciale, neguvernamentale, constituite în formă organizatorico-juridică ca instituții obștești. Unul din obiectivele acestor centre este stabilirea unui mecanism, eficient și participativ, reintegrarea socială a foștilor deținuți.

În cadrul acestor centre sunt prestate următoarele servicii:

- elaborarea planului individual de intervenție psihosocială pentru reabilitare și reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție;
- acordarea asistenței psihosociale persoanelor liberate din locurile de detenție de către psiholog și asistent social;
- aplicarea programelor de reabilitare și de dezvoltare a abilităților sociale pentru grupuri de clienți;
- acordarea asistenței pentru găsirea locului de muncă, continuarea studiilor, pentru

reîntoarcerea în familie, precum și pentru rezolvarea altor probleme sociale [9, p. 51].

În general, vorbind despre posibilitățile organizațiilor neguvernamentale în integrarea postpenitenciară a foștilor condamnați, putem evidenția următoarele domenii:

- asigurarea protecției sociale a foștilor deținuți: asistență în restabilirea legăturilor pozitive cu familia, persoanele de contact (este binevenit să se înceapă în perioada detenției); încadrare în programe de instruire, profesionalizare, reciclare. Aici pot să se implice organizațiile care prestează servicii de instruire, de asistență și consiliere a familiilor;

- asigurarea controlului social după comportamentul deținutului eliberat. În acest domeniu de intervenție pot să se implice și organizațiile neguvernamentale specializate pentru prestarea serviciilor sociale specializate, care lucrează cu diverse categorii de persoane aflate în risc sau cu potențial risc: organizațiile neguvernamentale de tineret care lucrează în domeniul prevenirii narcomaniei etc.;

- monitorizarea procesului de respectare a drepturilor omului: organizațiile neguvernamentale care funcționează în domeniul legislativ;

- consilierea moral-psihologică: reabilitarea personalității fostului deținut;

- ajutor în restabilirea legăturilor sociale dereglate: diverse servicii consultative;

- crearea unui serviciu multidisciplinar specializat: Centru de plasament temporar/ azil pentru reintegrarea socială a persoanelor eliberate din detenție rămase fără familie și lipsite de loc de trai cu asistență diferențiată pe niveluri, în funcție de eforturile personale pentru reintegrare realizate.

În acest context, pot fi numite și avantajele implicării organizațiilor neguvernamentale în integrarea postpenitenciară:

- lărgesc aria de influență alături de implicațiile guvernamentale;

- completează golurile în sistemul de protecție guvernamentală existent;

- creează posibilități de comunicare nonformală, confidențială de la egal la egal;

- creează posibilitate pentru implicarea societății civile în procesele de reintegrare so-

cială pentru contingentul dat.

Totodată, pot fi identificate probleme și obstacole în participarea organizațiilor neguvernamentale la integrarea postpenitenciară:

- lipsa serviciilor specializate pentru asistența persoanelor în procesul reintegrării postpenitenciare;

- lipsa structurilor/ specialiștilor în structurile teritoriale care ar coordona serviciile de reintegrare postpenitenciară;

- numărul extrem de mic de ONG-uri care activează în domeniul dat;

- incapacitatea accesului la mediile penitenciare, la deținuți pentru participare la pregătirea lor pentru eliberare, stabilirea contactelor;

- imperfecțiunea bazei legislative care ar prevedea posibilitatea implicării societății civile în procesele de reeducare și reintegrare a deținuților [11].

Astfel, după cum s-a putut vedea, interacțiunea mediului social și a structurii relațiilor sociale ale foștilor condamnați poartă un caracter destul de complex. În particular, mediul social nu întotdeauna generează relații sociale care i-ar corespunde. Acest fapt are loc din cauza că persoana, în procesul interacțiunii cu societatea, comunică cu un număr mare de subsisteme obștești – colective, grupuri formale și neformale, asociații temporare. În acest caz se manifestă încă o particularitate importantă a fenomenului relațiilor sociale. Ea se exprimă prin aceea că nu toată informația cu importanță socială, care circulă la toate nivelurile comunicării individului cu societatea, este percepută și asimilată complet de către acesta. De aceea persoana se află în mediu în condițiile unei concurențe permanente între diferite relații. Astfel, un anumit anturaj negativ în familie încă nu conduce în mod inevitabil persoana care crește în acest mediu la un conflict serios cu societatea. În astfel de cazuri asupra formării sale un rol determinant îl pot avea relațiile sociale pozitive care au concurat cu influența negativă a familiei. Pe de altă parte, examinând structura relațiilor sociale ale infractorului, în mod sigur, vom descoperi și elemente ale influențării negative ale unui

sau altui mediu. Concurența diferitor sub-sisteme ale relațiilor sociale condiționează și particularitățile relațiilor individului cu macromediul. Informația parvenită de la macromediu este însușită de către individ doar după ce se va convinge că îi este convenabilă și corespunde viziunilor, idealurilor, convingerilor și deprinderilor sale. Prin aceasta se explică și una din particularitățile personalității infractorului, care deseori nu acceptă viziunile social-pozitive, și invers, foarte ușor poate prelua norme social-negative de comportament [12, p. 29].

Dintr-un alt punct de vedere, s-ar putea spune că reintegrarea socială sau totalitatea activităților ce se circumscriu acesteia gravitează în jurul a două elemente sau coordonate: primul este, desigur, persoana infractorului, iar al doilea ar putea fi opinia publică, aceasta integrată categoriei mai largi a condițiilor exterioare la care fostul condamnat trebuie să se adapteze, înțeleasă atât la nivelul comunității imediat următoare din care face parte persoana, cât și la nivelul ei general.

Bineînțeles, opinia publică se formează, în ambele situații, pornind de la cantitatea și calitatea informațiilor de care se dispune, acestea putând varia de la mass-media (tv, radio, ziare) și chiar până la procedeul binecunoscut „gura satului”. Prin urmare, se poate spune că cu cât informațiile primite sunt mai aproape de adevăr, cu atât opinia publică se va forma pe parcursul ei normal, adică corectă.

Mass-media este un factor puternic de influențare, orientare și schimbare a comportamentelor individuale și colective. Grație caracterului ambivalent, mijloacele de comunicare nu sunt doar surse de informare, ci puternice mijloace de influențare a tuturor domeniilor vieții sociale [13, p. 212-215].

Una din funcțiile presei este tocmai informarea ce trebuie făcută respectându-se toate exigențele, cum ar fi responsabilitatea, adică jurnalistul nu trebuie să-și folosească puterea pentru un scop egoist sau nedemn, independența, adică nu trebuie promovată nici un interes particular, contrar bunăstării generale, sinceritatea, înclinația spre adevăr, acuratețea; cu alte cuvinte, un ziar este obligat, după toate

cerințele bunei-credințe, să spună adevărul.

O altă funcție importantă a presei, atât prin prisma profesionalismului, cât și prin cea a problemei vizate, este cea a educării sau altfel spus, cea a influențării. Realizarea opiniei publice corecte depinde foarte mult de realizarea unei funcții educative corecte, întrucât, de cele mai multe ori, cititorii își însușesc parțial, dacă nu chiar în totalitate, părerile exprimate în ziar. Ce importanță are aceasta asupra procesului reintegrării? Are o importanță primordială, deoarece cu cât materialele tipărite vor fi mai cuprinzătoare, adică vor cuprinde informații și judecăți de valoare prin prisma resocializării și reintegrării despre toate perioadele importante din viața infractorului (condițiile premergătoare trecerii la act, trecerea la act, instrumentarea cazului, ispășirea pedepsei, recidivă și reintegrare socială), cu atât opinia publică se va forma mai liberă de prejudecăți și idei preconcepționale, mai aproape de adevăr.

Nu mai puțin importantă pentru problema noastră este și funcția presei de a exprima opinia publică, de a se transforma într-o voce a poporului. Dacă până acum presa, în funcțiile arătate, exercita o influență asupra condițiilor exterioare, de data aceasta, presa are importanță în procesul resocializării prin prisma influențării directe asupra conștiinței fostului deținut. Aducându-se la cunoștință că cei din jur, sau majoritatea lor, îi cunosc antecedentele și au o opinie, de cele mai multe ori, negativă sau de respingere, evident că această negare îl va însoți pretutindeni și va face ca eforturile lui de reintegrare să fie astfel dublate. Aici prezintă interes cunoașterea în detaliu a opiniei publice referitoare la diferite cazuri de încălcări ale legii penale reflectate în ziare, ce se poate realiza prin tehnici și metode specifice însă, din diferite motive, nu s-a operat un asemenea demers [14, p. 61-62].

Concluzii. Astfel, în reintegrarea socială a foștilor deținuți ar trebui să intervină societatea civilă. Spre regretul nostru, asociațiile care se ocupă de acest lucru sunt prea puține și nu satisfac decât în mică măsură nevoile foștilor deținuți. Organizațiile neguvernamentale care încearcă să ofere soluții pentru

reabilitarea socială a persoanelor liberate din penitenciare sunt în număr extrem de redus la noi în țară, și ele lucrează în special cu deținuții, lăsând în afară informarea și educarea populației.

În scopul ridicării rolului mass-mediei asupra procesului de resocializare a condamnaților precum și acordarea de ajutor persoanelor liberate din detenție prin diversificarea relațiilor social-utile cu societatea, propunem a deschide anumite programe speciale televizate și difuzate la radio. Aceste emisiuni urmează a fi dedicate problemelor politicii execuțional-penale din Republica Moldova conținând informații accesibile publicului larg.

Referințe

1. Литвишков В., Миткина А. Пенитенциарная педагогика. Курс лекций, Москва, Изд. МПСИ, 2004, 400 с.
2. Dinu M. Rolul societății în prevenirea recidivei și a marginalizării perpetue a foștilor infractori. Societatea: pia mater ori dura mater? Integrarea socială postpenală a infractorilor între realitate și perspectivă. Studii de criminologie și penologie. Coordonator Brezeanu O. București, Ed. Fundației „România de mâine”, 1999, p. 20-25.
3. Баранов Ю. Стадии ресоциализации осужденных в свете новых социолого-антропологических воззрений и социальной философии, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2006, 275 с.
4. Рыбак М. Под ред. Малкова В.П., Ресоциализация осужденных к лишению свободы: проблемы теории и практики, 2-е изд., испр. и дополн., Саратов, Изд. ГОУ ВПО «СГАП», 2004, 480 с.
5. Ciobanu I. Groza I. Caracteristica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului, Revista națională de drept, 2002, nr. 5. p. 45-49.
6. Stănoiu R. Introducere în criminologie, București, Ed. Academiei, 1989, 210 p.
7. Tănase Iu., Rolul factorilor de control social în integrarea postpenală a infractorilor, Integrarea socială postpenală a infractorilor între realitate și perspectivă, Studii de criminologie și penologie, Coordonator O. Brezeanu, București: Ed. Fundației „România de mâine”, 1999, p. 11-14.
8. Шмаров И. Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания (проблема социальной адаптации), Москва, Юридическая литература, 1974, 136 с.
9. Prișcan V. ș.a., Coordonator: Cojocaru V., Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție, IRP, Chișinău, 2007, 64 p.
10. Mihai M. Direcții de acțiuni educative ale factorilor care asigură asistența postpenală a infractorilor minori. Integrarea socială postpenală a infractorilor între realitate și perspectivă. Studii de criminologie și penologie, coordonator O. Brezeanu București, Ed. Fundației „România de mâine”, 1999, p. 46-52.
11. Râjicova S. Rolul organizațiilor neguvernamentale în activitatea de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție din Republica Moldova // http://www.irp.md/files/1201178671_ro.pdf.
12. Антонян Ю. Социальная среда и формирование личности преступника. Неблагоприятное влияние на личность в микросреде: Учебное пособие, Москва, Изд. РИО Академии МВД СССР, 1975.
13. Dodon U. Funcții ale mass-media în activitatea de prevenire a criminalității. Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității. Anuar științific, Ed. a IV-a, Chișinău, Academia Ștefan cel Mare, 2003, p. 212-215.
14. Constantinescu R. Reflectarea în presă a problematicii integrării postpenale a infractorilor. Integrarea socială postpenală a infractorilor între realitate și perspectivă. Studii de criminologie și penologie, coordonator O. Brezeanu, Ed. Fundației „România de mâine”, București, 1999, p. 61-62.

Vasile ZAVATIN,

conferențiar universitar la Catedra „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctor în drept

Vitalie IONAȘCU,

lector superior universitar la Catedra „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

ROLUL STATULUI ÎN PROTECȚIA COPIILOR AFLAȚI ÎN DIFICULTATE

Rezumat

Această cercetare prezintă efortul statului Republica Moldova în vederea protecției copiilor aflați în dificultate. Principala responsabilitate pentru creșterea copiilor le revine părinților. În cazul în care aceștia din anumite cauze nu-și pot crește copiii, statul are datoria de a interveni și de a-i ajuta. Legea prevede obligativitatea statului de a lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv violența sexuală, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului sau reprezentanțelor săi legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat. Aceste măsuri de protecție trebuie să cuprindă proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale vizând furnizarea de sprijin necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru alte forme de prevenire, identificare, raportare, anchetare, tratare și soluționare a cazurilor de rele tratamente.

Cuvinte-cheie: copii, viitor, dificultate, violență, neglijare, protecție, asistență, părinți, stat, obligație, măsuri eficiente.

Summary

This investigation presents the Moldovan state effort to protect children. Parents have the biggest responsibility in raising children. If they can not raise children, the state has a duty to intervene and help them. The law requires the state to take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect the child from all forms of violence, harm or physical or mental abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual violence, in the days that are in the care of parents or one of them, their legal representative or representatives or any other person who was entrusted. These safeguards should include effective procedures for the establishment of social programs regarding provide necessary support for the child and those to whom it was entrusted, as well as for other forms of prevention and for identification, reporting, investigation, treatment and resolution of cases of ill treatments.

Keywords: children, future, difficulty, violence, neglect, protection, assistance, parents, state obligation, effective measures.

Introducere. Harvard scrie că „nivelul de civilizație atins de o societate este cel mai bine ilustrat de locul pe care femeia îl ocupă în acea societate, iar locul pe care îl ocupă femeia în acea societate este cel mai bine ilustrat de grija pe care acea societate o acordă copilului ei încă de la naștere”.

Una din problemele principale care stau în fața oricărui stat este problema generației în creștere, care de fapt constituie viitorul nostru și de aceea este foarte important să-i fie acordată o atenție specială educației adolescenților și minorilor, creării deprinderilor respectării legilor și implementării în mentalitatea acestora a deprinderilor de bună educație și patriotism.

La etapa actuală de dezvoltare a societății din motive atât obiective, cât și subiective, o mare parte din tineri cu vârstă de până la 18 ani încalcă ordinea publică, comit acte ilicite sancționate de legislația penală sau

contravențională.

În urma activităților de prevenție întreprinse de către funcționarii de poliție au fost stabilite unele dintre condițiile și cauzele principale care determină și influențează minori să săvârșească infracțiuni, contravenții sau alte fapte amorale.

Astfel, principalele motive sunt: situația materială precară, violența în familie, consumul de către părinți a băuturilor spirtoase, lipsa ocupațiilor cu caracter educativ, cultural, sportiv etc. [1, p. 90].

La fel, o problemă serioasă și actuală este faptul că tot mai mulți copii rămân fără ocrotire părintească din cauza migrației părinților la muncă peste hotarele Republicii Moldova care la rândul său determină abandonul familial, consumul de alcool sau droguri etc.[2, p. 3].

Analizând situația copiilor aflați în stare de primejdie și a celor rămași fără ocrotire pă-

rinitească, am constatat precum că este necesară intervenția mai activă a reprezentanților autorităților publice să întreprindă acțiuni corespunzătoare pentru protejare și asigurare a interesului superior al copilului.

Scopul principal al tezei constă în efectuarea unei cercetări complexe, identificarea problemelor specifice și oferirea unor soluții privind eficientizarea mecanismelor de stat cu referire la protecția și asistența copiilor aflați în dificultate.

Materiale și metode aplicate. În procesul realizării studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: doctrina juridică națională și internațională, literatura de specialitate, legislația națională și internațională.

Rezultate obținute și discuții. Republica Moldova a marcat o evoluție importantă în domeniul protecției drepturilor copilului. Un prim pas a fost ratificarea de către legislativul Republicii Moldova la 12 decembrie 1990 a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 [3]. Acest document este în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

Ratificând acest act internațional, Republica Moldova s-a angajat să protejeze copiii de orice gen de discriminare, să le asigure protecție, o bună securitate socială și condiții pentru dezvoltare intelectuală și fizică cât mai completă.

Termenul de protecție a copilului este utilizat în diferite moduri de diferite organizații în diverse situații. În forma sa cea mai simplă, protecția copilului se referă la dreptul fiecărui copil de a nu i se face nici un rău. Acest drept se adaugă la alte drepturi, cum ar fi acela de a beneficia de ceea ce are nevoie pentru a supraviețui, a se dezvolta și a prospera.

Încălcarea drepturilor copilului la protecție, pe lângă faptul că este o încălcare a drepturilor omului și determină apariția unor obstacole uriașe, insuficient recunoscute și aduse la cunoștința organelor competente, în calea supraviețuirii și dezvoltării copilului. Pe de altă parte, acțiunile reușite de protecție

sporesc șansele copilului de a crește sănătos fizic și mintal, sigur și cu respect față de sine.

Neasigurarea unei protecții adecvate pentru copii poate submina însăși dezvoltarea unei țări și aduce cu sine costuri negative care continuă să existe dincolo de copilărie, chiar și în timpul vieții adulte.

Convenția ONU privind drepturile copilului pune mare accent pe rolul familiei în creșterea copiilor și recunoaște dreptul familiei la protecție și sprijin. Art.5 din Convenție [3,art. 5] stabilește clar răspunderea statului pentru protejarea și respectarea rolului familiei, astfel: „Statele părți vor respecta responsabilitatea, dreptul și obligația pe care le au părinții sau, după caz, membrii familiei lărgite sau comunitatea, conform cutumei locale, tutorii sau alte persoane prin lege responsabile pentru copil, de a-i da acestuia, într-un mod care să corespundă dezvoltării capacităților acestuia, orientarea și sfaturile corespunzătoare exercitării drepturilor pe care i le recunoaște prezenta Convenție”.

Conform Convenției [3], principala responsabilitate pentru creșterea copiilor le revine părinților. În cazul în care părinții din anumite cauze nu-și pot crește copiii, statul are datoria de a interveni și de a-i ajuta. În acest context, la art.19 se menționează următoarele obligațiuni ale statului, și anume „ Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv violența sexuală, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului sau reprezentanților săi legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după cum se va conveni, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale vizând furnizarea de sprijin necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru alte forme de prevenire, ca și pentru identificarea, raportarea, retrimiterarea, anchetarea, tratarea și urmărirea penală pentru cazurile de rele tratamente descrise mai sus aplicate copilului și vor cuprinde, de asemenea, după

cum se va stabili, proceduri de intervenție judiciară” [3, art. 19, pct. 1 și 2].

În cazuri extreme, această obligație a statului ar putea chiar presupune separarea copilului de familie. Nu va trebui să se recurgă la separare decât ca măsură extremă, după cum se afirmă clar la art. 9 al Convenției [3], conform căruia „Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijează copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărâre cu privire la locul de reședință al copilului”.

Referitor la copiii fără familii, art. 20 al Convenției prevede că „Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de mediul său familial sau care, în propriul său interes, nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și la ajutor special din partea statului. Statele părți vor prevedea pentru acest copil o ocrotire alternativă în conformitate cu legislația lor națională. O astfel de ocrotire alternativă poate să aibă, între altele, forma de plasament familial, „Kafala” din legea islamică, adopțiune sau, dacă este cazul, încredințare într-o instituție corespunzătoare pentru copii. În alegerea uneia din aceste soluții este necesar să se țină seama în mod corespunzător de necesitatea unei anumite continuități în educarea copilului, ca și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică” [3, art. 20, pct. 1, 2 și 3].

Constituția Republicii Moldova în prevederile art. 48 menționează despre îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, art. 50 la rândul său garantează protecția copiilor orfani și a celor lipsiți de ocrotirea părinților, iar această obligație îi revine statului [4, art. 48 și 50]. Totodată, copiii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.

Deși legea fundamentală a Republi-

cii Moldova prevede un anumit regim de asistență în realizarea drepturilor copiilor, totuși există un șir de lacune ale acestui regim, și anume:

- prevederile legale naționale referitoare la identificarea și protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească conținute în Codul familiei al RM sunt generale și depășite;

- activitatea autorităților tutelare în cadrul unităților administrativ-teritoriale de nivel I și II nu este eficientă, nefiind totodată clar determinate atribuțiile acestora;

- nu este clar reglementat cadrul decizional și operațional privind aplicarea formelor de protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească, precum și referitor la determinarea statutului copiilor în sistemul de protecție:

- reglementarea generală privind cooperarea în domeniul protecției copilului între autoritățile și instituțiile cu competențe în domeniul dat [5].

Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994 stabilește statutul copilului ca subiect independent și prevede asigurarea sănătății lui fizice și spirituale [6]. Un capitol întreg al acestei legi este adresat copilului în condiții nefavorabile și extreme. Prin prisma prevederilor acestei legi copii lipsiți de mediul familial sau cei orfani se bucură de protecție și ajutor special din partea statului.

În art. 53 din Codul familiei al RM se regăsește dreptul copilului de a fi protejat, astfel, copilului i se garantează apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. Apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului se asigură de părinți sau persoanele care îi înlocuiesc, iar în cazurile prevăzute de lege de procuror, de autoritatea tutelară sau de alte organe abilitate [7, art. 53, alin. (1) și (2)].

Reieșind din lacunele existente și necesitățile apărute în vederea protecției copiilor aflați în situații de pericol, statul nostru, recent, a făcut un pas important în acest sens. Astfel, la data de 14 iunie 2013 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, care a intrat în vigoare la data de 01.01.2014.

Odată cu intrarea în vigoare a acestei legi au fost abrogate acele prevederi generale și depășite ale Codului familiei al RM de la capitolul XVII referitoare la identificarea și protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească. Astfel, noua lege stabilește procedurile de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, precum și autoritățile și structurile responsabile de aplicarea procedurilor respective.

În contextul noilor prevederi, prin copii aflați în situație de risc se înțelege copiii în privința cărora, ca urmare a evaluării, se constată una sau mai multe din situațiile prevăzute la art. 8 al legii [8, art. 8] sus-menționate, și anume:

- a) copiii sunt supuși violenței;
- b) copiii sunt neglijăți;
- c) copiii practică vagabondajul, cerșitul, prostituția;
- d) copiii sunt lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute;
- e) părinții copiilor au decedat;
- f) copiii trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă;
- g) părinții copiilor refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului;
- h) copiii au fost abandonați de părinți; și
- i) părinții copiilor au fost declarați ca fiind incapabili printr-o hotărâre judecătorească.

Noile prevederi legale au fost adaptate la noile cerințe și descriu în mod mai clar:

- atribuțiile și responsabilitățile autorităților tutelare locale și ale structurilor teritoriale de asistență socială cu privire la procedurile de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor în situație de risc;
- procedura de autosesizare și înregistrare a sesizărilor despre copiii aflați în situație de risc;
- uniformizarea la nivel național a procedurilor de evaluare și evidență a copiilor în situație de risc;
- determinarea obligativității cooperării

în domeniul protecției copilului a autorităților tutelare locale și teritoriale din diferite unități administrativ-teritoriale;

– noțiuni principale utilizate în sistemul de protecție a copilului, care până la moment erau utilizate cu semnificație diferită, dintre care noțiunile de: copil în situație de risc, copil separat de părinți, copil abandonat, abuz, neglijare etc.

Prin urmare, în scurt timp, la data de 08.04.2014 Guvernul Republicii Moldova aprobă Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în scopul executării eficiente a Legii Republicii Moldova nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

Aceste instrucțiuni stabilesc mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului de copii [9]. La fel, instrucțiunile stabilesc clar responsabilitățile fiecărui specialist care vine în contact cu copii aflați în situație de risc.

Concluzii și recomandări. Deși statul întreprinde pași importanți în vederea acordării protecției copilului aflat în dificultate, s-a constatat că și în procesul aplicării noii legislații sunt un șir de probleme care determină ineficiența ei.

În acest sens, în vederea înlăturării lacunelor apărute consider că:

- este necesar de a aloca resurse financiare suficiente pentru creșterea, educarea și întreținerea unui copil în cadrul serviciilor de îngrijire alternative instituționalizării;
- este necesar de a aloca resurse financiare pentru crearea serviciilor alternative instituționalizării copiilor în situații de risc și a celor rămași fără de ocrotire părintească, pentru că autoritățile tutelare din cadrul autorităților publice locale nu au surse pentru a iniția și întreține serviciile necesare pentru plasamentul copiilor;
- serviciile de plasament de tip famili-

al pentru copii aflați în situații de risc și cei rămași fără de ocrotire părintească care au fost instituite prin Legea Republicii Moldova nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți au demonstrat o eficiență redusă și au inițiat noi probleme privind plasamentul de urgență al copilului. Astfel, propunem revenirea la plasamentul instituțional care ar asigura loc de plasament pentru mai mulți copii pentru o perioadă mai îndelungată și ar reduce dependența de sursele financiare ale autorității publice locale;

– instruirea continuă a specialiștilor din cadrul Inspectoratelor de poliție și al direcțiilor de asistență socială și protecția familiei privind intervenția în cazul copiilor aflați în situație de risc și al celor rămași fără ocrotire părintească;

– instituirea tutelei în cazurile în care părinții iau decizia de a pleca peste hotare care, la rândul său, să fie o condiție obligatorie;

– majorarea numărului de funcționari de poliție din cadrul inspectoratelor de poliție care ar avea atribuții în domeniul identificării copiilor aflați în situații de risc și a celor rămași fără de ocrotire părintească și de prevenire și combatere a delincvenței juvenile.

Bibliografie

1. А.П. Коренев, Административная деятельность органов внутренних дел, часть особенная, Москва 2001, p. 90.
2. T. Crestenco, Analiza sistemului de protecție a copiilor în situații de risc și a celor rămași fără ocrotire părintească (studiu), Chișinău, 2013, p. 3.
3. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.408-XII din 12.12.90).
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată la data 12.08.1994, în Monitorul Oficial nr. 1, intrată în vigoare la data de 27.08.1994, art. 48 și 50.
5. Nota informativă la proiectul legii privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
6. Legea Republicii Moldova nr. 338-XIII din 15.12.1994 privind drepturile copilului, publicată la data de 02.03.1995 în Monitorul Oficial nr. 13, art. nr. 127.
7. Codul familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26.10.2000, publicat la data de 26.04.2001 în Monitorul Oficial nr. 47-48, art. nr: 210, art. 53, alin. (1) și (2).
8. Legea Republicii Moldova nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, publicată la data 02.08.2013 în Monitorul Oficial nr. 167-172, art. nr. 534, intrată în vigoare la data de 01.01.2014, art. 8.
9. Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, publicată la data de 18.04.2014 în Monitorul Oficial nr. 92-98, art. nr. 297.

Alexandru ZOSIM,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei "Științe penale"
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE ALE PERFECȚIONĂRII LEGISLAȚIEI NAȚIONALE REFERITOARE LA PEDEAPSA PENALĂ AMENDA CERCETATĂ ÎN CALITATE DE ALTERNATIVĂ A DETENȚIUNII PENITENCIARE

Rezumat

În această lucrare au fost analizate conceptul și natura juridică a amenzii penale. Analiza legislațiilor și practicilor juridice ale statelor străine, cum ar fi Spania, Italia, Franța și, de asemenea, ale Republicii Moldova, realizate în cadrul acestei investigații, demonstrează că în țara noastră nu există o bază legală pentru reducerea eficienței a aplicării detențiunii penitenciare. În acest temei, autorul înaintează propuneri concrete pentru perfecționarea legislației penale și execuțional-penale naționale.

Această cercetare vine să contribuie la o utilizare mai largă a respectivelor alternative ale detențiunii penitenciare.

Cuvinte-cheie: amendă, pedeapsă penală, penalizare, alternativă a detențiunii penitenciare, măsuri comunitare, pedeapsă de substituție, regim de executare al pedepsei.

Summary

In this work has been analyzed concept and the legal nature of criminal penalty. The analysis of the legislations and legal practices of foreign countries such as Germany, Austria, France, and also Moldova Republic, made during research demonstrated that in our country doesn't exist yet effective legal base for the reducing penitentiary imprisonment. On this basis the author are marking concrete proposals for national criminal and criminal-executive legislations.

This investigation will contribute of the large utilization of this alternative of penitentiary detention.

Keywords: criminal penalty, criminal punishment, penalty, alternative to detention prisons, Community measures, punishment substitution, enforcement of the sentence.

Introducere. Amendă penală este una dintre cele mai răspândite pedepse penale și nu rareori poate fi aplicată în calitate de măsură de sine stătătoare nu doar pentru săvârșirea infracțiunilor cu o gravitate redusă, dar și pentru comiterea unor fapte destul de serioase.

Amenda reprezintă o pedeapsă la fel de veche ca și privațiunea de libertate. Respectiv ea reprezintă prima și cea mai des utilizată alternativă a detențiunii penitenciare.

În prezent Codul penal al Republicii Moldova prevede amendă în calitate de sancțiune pentru mai mult de 2/3 din numărul total al faptelor social periculoase recunoscute de legiuitor drept infracțiuni. Iar dacă analizăm ponderea acestor articole fără a lua în considerare capitolul consacrat infracțiunilor militare (în care din considerente destul de clare nu se prevede nici o sancțiune cu amendă), atunci ea va crește și mai mult. Deci nu mai puțin decât pentru 2/3 de infracțiuni pedepsite de prezentul Cod penal poate fi fixată pedeapsa amenzii. Anual în medie 20% dintre infractori sunt condamnați la această pedeapsă.

Aplicarea pedepsei bazată pe principiul

legalității, democratismului și umanismului trebuie realizată astfel încât ea să-și atingă scopurile prin intermediul economiei maxime a mijloacelor represiunii penale. Prin aceasta se explică lărgirea sferei de aplicare a amenzii. Dar contribuie oare amendă în această formă în care ea este prevăzută în Codul penal în vigoare la realizarea scopurilor pedepsei? Este ea oare o alternativă eficientă a privațiunii de libertate? Corespunde ea oare principiului echității aplicării pedepsei?

Este evident că perioada reformelor prin care trece Republica Moldova pe calea integrării europene necesită inclusiv soluționarea acestor chestiuni de ordin juridic. Aparte evidențiem problema modificării legislației referitoare la amendă în direcția aplicării mai efective a ei în calitate de alternativă a pedepsei închisorii.

Conținut de bază. Legea penală definește amendă penală în alin. (1) al art. 64 al CP al RM [2] ca fiind o sancțiune pecuniară ce se aplică de instanța de judecată în cazurile și în limitele prevăzute de prezentul cod.

Savantul francez Rassat M.-L. apreciază

amenda ca o formă privilegiată a sancțiunii penale, căci ea prezintă enorme avantaje, în timp ce inconvenientele sale sunt minore:

Amenda nu este dăunătoare precum sunt pedepsele privative de libertate, mai ales acele de scurtă durată, în locul cărora se sugerează să fie utilizată.

Ea este intimidatoare pentru toți, poate fi ușor determinată și fixată.

Ea este recomandată în cazurile criminalității cu scop de profit.

Ea este intimidatoare chiar și atunci, când efectul intimidator al închisorii slăbește în privința anumitor categorii de delincvenți obișnuiți cu penitenciarul.

Ea poate fi ușor modificată, ținând cont de caracteristicile fiecărui infractor.

Ea este economică pentru stat, căruia ea îi aduce venit și nu-l costă nimic [9, p. 539-540].

Istoria legislației ilustrează preocupările autorilor codurilor penale de a adapta, cât de fin posibil, cuantumul amenzii la posibilitățile economice ale infractorilor, luând în considerare și îmbogățirea lor de pe urma infracțiunii [8, p. 580]. Factorul dat a determinat elaborarea mai multor tehnici de stabilire a amenzii. Francezul Pradel J. deosebește trei: amenda în formă ordinară, amenda în taxe zilnice și amenda proporțională [8, p. 580-583]. Îi susținem pe acei specialiști care afirmă că amenda patrimonială creată de către legiuitorul RFG reprezenta o nouă formă a acestei pedepse. În plus la acestea, nu este clară natura juridică a muncii corecționale, care o perioadă îndelungată de timp a servit drept una dintre principalele alternative ale detențiunii penitenciare în Moldova și în general în URSS și este considerată de unii autori drept o formă complicată a amenzii.

Evident, în Republica Moldova se aplica tehnica amenzii în formă ordinară. Acest sistem de fixare a amenzii este cel mai vechi.

În țările de peste hotare s-au elaborat noi forme de calculare a amenzii: amenda în taxe zilnice în Suedia, Franța, Austria și amenda patrimonială în Germania. Noua legislație a țărilor de peste hotare merge pe calea introducerii anumitor înlesniri referitoare la achitarea amenzii: în rate, posibilitatea liberării de o parte a amenzii în cazul atitudinii conștiin-

cioase etc. Însă practic în toate țările se admite înlocuirea amenzii cu detențiune penitenciară în caz de neachitare.

Sub influența acestor practici și legiuitorul Republicii Moldova în anul 2013 a elaborat o lege penală prin care a permis achitarea amenzii în rate timp de până la 5 ani [5], iar în 2014 printr-o altă lege a prescris că în cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, condamnatul este în drept să achite jumătate din amenda stabilită dacă o plătește în cel mult 72 de ore din momentul în care hotărârea devine executorie [6].

În Germania amenda pecuniară este a doua modalitate de bază a pedepsei penale. Novelele CP din 1975 legate de amendă, și anume lărgirea bruscă a aplicării lor (sunt incluse în mai mult de 200 de paragrafe ale Părții Speciale a CP), precum și acceptarea sistemului scandinav al calculării lor în taxe zilnice, juriștii germani le consideră drept cele mai principale reușite ale CP. Acestea, în opinia lor, simbolizează liberalizarea și democratizarea dreptului penal al RFG în direcția unei mai mari echități și egalități în fața legii penale [11, p. 117].

Amenda deci se calculează în taxe zilnice. Cantitatea minimală de taxe zilnice constituie cinci taxe, iar maximală 360 de taxe, dacă legea nu prevede altceva. Mărimea unei taxe zilnice este individuală în fiecare caz concret, căci judecătoria o determină, luând în considerare starea materială și personală a persoanei. Judecătoria, de regulă, reiese din venitul zilnic net, pe care îl are sau îl poate avea în medie persoana [1, § 40, alin. (2)]. Se iau în considerare și veniturile persoanei, și patrimoniul său și alte surse de existență.

Cu toate acestea, nu toți savanții germani au apreciat noul sistem al calculării amenzilor drept o umanizare și liberalizare a CP [7, p. 9]. În practică aplicarea noului sistem al amenzilor a creat mari greutăți din cauza relativității criteriului „veniturile” infractorului [11, p. 121]. Cu problema dată s-au confruntat toate țările, care au acceptat sistemul scandinav al amenzilor.

Amenda patrimonială (Vermögensstrafe) a fost creată prin Legea cu privire la lupta cu comercializarea ilegală a substanțelor narcotice și alte forme de manifestare a criminalității organizate din 15.07.1992. În prezent legiuitorul german a renunțat la această pe-

deapsă, însă apreciem drept pozitivă existența acesteia în activitatea de recuperare a veniturilor obținute ilegal.

Scopul de bază al legislatorului, care a introdus norma despre amenda patrimonială în C. P. al Germaniei, era de a acorda o posibilitate mai mare de a ridica venitul ilegal obținut în urma activității infracționale a criminalității organizate, în același rând legate și de comercializarea substanțelor narcotice și de a evita reinvestirea mijloacelor bănești în sfera criminalității organizate. Legislatorul Germaniei a urmărit și scopul de a lipsi persoana de mijloacele materiale necesare pentru continuarea activității criminale după ispășirea detențiunii penitenciare.

După introducerea acestei novații în CP al Germaniei, a fost expus punctul de vedere precum că la baza amenzii patrimoniale se afla o concepție dublă. Pe de o parte amenda trebuia să reprezinte o modalitate specifică a pedepsei complementare și să corespundă principiului vinovăției. Pe de altă parte amenda patrimonială trebuia să urmărească un scop independent de vinovăție, care consta în lipsirea persoanei de mijloacele necesare pentru crearea sau conservarea organizației bazate pe activitate criminală [4, § 43 a].

În pofida unei astfel de naturi juridice duble a amenzii patrimoniale, scopul menționat mai sus poate fi considerat un motiv important de care s-a condus legislatorul introducând § 43 a în CP al Germaniei.

Pentru moment în doctrina penală a Germaniei tot mai des se expune părerea că amenda patrimonială reprezintă doar o nouă modalitate a amenzii bănești [10].

Amenda patrimonială se aplica alături de detențiunea penitenciară pe viață sau de pedeapsa închisorii nu mai mică de doi ani.

Conform CP al Germaniei, amenda patrimonială se aplica doar pentru săvârșirea faptelor determinate de către normele Părții Speciale a Codului penal și pentru infracțiunile grave comise de către bandă în domeniul criminalității organizate, în același rând legate de substanțele narcotice. De aceea la cererea legislatorului german amenda patrimonială se pronunța, dacă autorul acțiunii, fiind membru al unei bande, care s-a organizat pentru săvâr-

șirea mai multor infracțiuni de genul: falsificarea banilor; falsificarea cardurilor de plată; cazuri calificate de trafic de persoane; furt, comis de bandă; tănuirea averii căpătate pe cale infracțională, comisă de bandă în formă de îndeletnicire; spălarea banilor; organizarea jocurilor de hazard interzise etc.

Disponerea normei date între amenda bănească și interzicerea conducerii mijlocului de transport ilustrează faptul, că după părerea legislatorului german, amenda patrimonială trebuia să devină al treilea tip de pedeapsă penală de bază alături de amenda bănească și detențiunea penitenciară. După cum s-a menționat, legislatorul îi atribuia un caracter de pedeapsă deosebită.

Deosebirea de bază între amenda patrimonială și amenda bănească consta în aceea că amenda patrimonială nu se calcula în taxe zilnice. Ea consta în achitarea în favoarea statului a unei anumite sume bănești stabilite de către judecătoria. Determinând mărimea amenzii patrimoniale, judecătoria reieșea în primul rând din costul averii vinovatului. De aceea mărimea superioară a amenzii patrimoniale era limitată doar de costul averii persoanei, care a comis infracțiunea. Prin noțiunea de avere în contextul dat se înțelegea suma tuturor veniturilor economice ale persoanei minus obligațiile vinovatului [3, § 43 a]. Anume în relevarea averii și stabilirea apartenenței ei consta una dintre cele mai grele de dovedit sarcini. De aceea aplicarea pedepsei în forma amenzii patrimoniale practic nu se efectua de către judecătorii din Germania.

Limita de jos a amenzii patrimoniale nu era determinată în genere, însă la aplicarea acestei pedepse judecătoria putea să nu ia în considerare averea, care are o valoare neînsemnată.

În legătură cu faptul că amenda patrimonială în raport cu detențiunea penitenciară era o pedeapsă complementară, ea la fel se aplica în strictă corespundere cu principiul vinovăției și nu înseamnă lărgirea limitelor pedepsei penale. Privațiunea de libertate și amenda patrimonială trebuiau aplicate în strictă corespundere a limitelor pedepselor corespunzătoare, completându-se una pe alta. Iar termenul detențiunii penitenciare, obținut în urma înlocuirii amen-

zii patrimoniale, ce nu poate fi ridicată [1, § 43 a, alin. (3), nu putea depăși limita superioară a pedepsei corespunzătoare.

Alin. (3) § 43 a al CP al RFG [1] prevedea aplicarea privațiunii de libertate la înlocuirea amenzii patrimoniale în caz de imposibilitate a achitării ei. În acest caz pedeapsa închisorii se pronunța pe o perioadă de la o lună până la doi ani.

Norma cu privire la amenda patrimonială era o normă dispozitivă și nu era un supliment obligatoriu în raport cu privațiunea de libertate. A aplica sau a nu aplica amenda patrimonială judecătoria decidea la latitudinea sa în fiecare caz concret, conducându-se de prevederile § 43 a [1].

Dacă în conformitate cu principiul oportunității pedepsei se lua decizia de a aplica amenda bănească, atunci nu se admitea pronunțarea concomitentă a pedepsei în forma amenzii patrimoniale. Astfel de cumul era imposibil.

La prima privire poate să pară, că norma despre amenda patrimonială se intersecta cu prevederile CP al RFG [1] cu privire la confiscare. În cap. 7 al secțiunii 3 a Părții Generale a CP al RFG este prevăzută confiscarea averii și ridicarea obiectelor activității infracționale [1]. Legea cu privire la lupta cu comercializarea ilegală a substanțelor narcotice și alte forme de manifestare a criminalității organizate din 15.07.1992 a lărgit considerabil prevederile despre confiscarea averii. În timpul prezent așa-numita simpla confiscare (§ 73) se pronunță pentru săvârșirea faptei infracționale, „dacă autorul sau alt participant (instigatorul și complicele) au obținut un oarecare venit de la fapta sau din fapta”. Spre deosebire de aceasta, norma despre confiscarea lărgită (§ 73 d) stabilește că obiectele autorului sau altui participant (instigatorul și complicele) se confiscă și atunci când „circumstanțele mărturisesc despre aceea că aceste obiecte au fost obținute pentru săvârșirea faptei ilegale sau în rezultatul ei”. Confiscarea lărgită se aplică chiar și atunci „când obiectul nu aparținea și nu se afla în dispoziția autorului sau altui participant (instigatorul și complicele) doar de aceea că el obținut de către persoană pentru săvârșirea unei fapte ilegale sau în rezultatul ei”.

Concluzii. În concluzie, apreciem că

perfecționarea prevederilor legislației penale în vigoare referitoare la aplicarea amenzii cere rezolvarea următoarelor probleme:

Introducerea sistemului taxelor zilnice de calculare a amenzii în scopul asigurării principiului echității aplicării ei.

Introducerea amenzii patrimoniale pentru un cerc concret de infracțiuni caracterizate prin latentitate înaltă și venituri criminale mari.

Modificarea Codului de executare al RM în vederea asigurării funcționării sistemului taxelor zilnice și amenzii patrimoniale.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Federale Germane din 15.05.1871, în redacția din 1987 // <http://lexetius.com/leges/StGB/Inhalt;sessionid=1q7vq0b5e2pfejjov8we8xspp?0> (accesat la 28.11.2015).
2. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009;
3. H. Troendle/T. Fischer. Strafgesetzbuch und Nebengesetze . 49. Auflage. Muenchen. 1999;
4. Lackner K., Strafgesetzbuch. 20. Auflage, Muenchen, 1993;
5. Lege nr. 326 din 23.12.2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative // Monitorul Oficial nr. 47-48 din 25.02.2014;
6. Lege nr. 82 din 29.05.2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative // Monitorul Oficial nr. 319-324 din 24.10.2014;
7. Naucke W. Tendenzen in Strafrechtsentwicklung. Karsbruhe. 1975;
8. Pradel J. Droit pénal comparé. Paris: édition Dalloz. 1995;
9. Rassat M.-L. Droit pénal général. PUF. Paris. 1987;
10. Strafgesetzbuch. 33. Auflage. Muenchen, 1999;
11. Кузнецова Н., Вельцель Л. Уголовное право ФРГ. Москва: издательство Московского Университета. 1980.

Grigore ARDELEAN

lector universitar al Catedrei „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

ANALIZA PARTICULARITĂȚILOR EVALUĂRI PREJUDICIULUI ECOLOGIC ADUS PERSOANEI ȘI BUNURILOR SALE

Rezumat

Garantarea și asigurarea exercitării dreptului la repararea prejudiciului ecologic în condiții echitabile depinde în mare măsură de calitatea și eficiența metodelor aplicate la evaluarea întinderii acestuia. Pentru aceasta se cere și un studiu aprofundat asupra cauzelor și condițiilor care determină deficiența metodelor de evaluare a categoriilor de prejudicii vizate cu identificarea unor soluții mult mai eficiente și adaptate exigențelor actuale.

Cuvinte-cheie: prejudiciu ecologic, evaluare, patrimoniu, proprietate.

Summary

Guaranteeing and ensuring their right to compensation under fair ecological depends largely on the quality and effectiveness of methods applied to assess the extent of it. To do this requires a thorough study of the causes and conditions that determine impairment assessment methods targeted categories of harm to identify solutions more efficient and adapted to current requirements.

Keywords: ecological damage, appraisal, heritage, property.

Introducere. Constatarea realizată în ce privește cauzele și condițiile care au determinat starea mediului în care ne-am pomenit în ultimii ani, dar și a noilor tipuri și forme de manifestare a prejudiciului ecologic ne face să credem că structura actuală a întregului sistem de evaluare și reparare a acestor categorii de prejudicii a intrat într-o „comă profundă”, și aceasta se întâmplă în condițiile în care progresul științific în domeniul industrializării generează efecte secundare ieșit de sub control din cauza neglijenței umane. Astăzi nu ne rămâne decât să „reanimăm” acest sistem, care și așa era relativ funcțional, intervenind prin a-l completa cu unele norme mai eficiente în materia evaluării și reparării prejudiciilor admise, reflectate adesea sub forma unor daune aduse mediului, iar prin ricoșeu persoanelor și bunurilor ce le aparțin de drept.

Materiale și metode de cercetare aplicate. Anterior inițierii studiului aprofundat asupra particularităților ce determină complexitatea evaluării prejudiciului ecologic, considerăm important a menționa metodele de cercetare utilizate în procesul examinării impactului acestora asupra întinderii reparației acordate victimei prejudiciului ecologic. Printre aceste

metode se numără: metoda deducției, metoda sistemică, metoda cantitativă, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Evaluarea adecvată a mărimii prejudiciului ecologic este strâns legată de determinarea reparației care, de fapt, exprimă noțiuni diferite, cu elemente proprii și distincte, dar care identifică o legătură datorită consecutivității lor aplicative. Astfel, în literatura de specialitate [5, p. 63], evaluarea prejudiciului este definită ca activitate de stabilire a naturii, a particularității și a întinderii urmărilor vătămătoare directe ale unei fapt dăunător, care antrenează răspunderea civilă, precum și evaluarea în bani a acestora și este distinctă și anterioară determinării reparației, iar aceasta din urmă reprezintă activitatea prin care, în funcție de natura, particularitățile și valoarea prejudiciului, se stabilește cuantumul și forma despăgubirilor la care este îndreptățită persoana păgubită. Tot în acest context, considerăm necesar a clarifica și alte aspecte de acest gen, cum ar fi faptul că în doctrină se mai încearcă a face distincția între evaluarea despăgubirilor și determinarea întinderii reparației, ținându-se a afirma că ultima sintagmă este mai co-

rectă, deoarece ea cuprinde pierderea suferită de cel prejudiciat, câștigul care în condiții obișnuite el ar fi putut să-l realizeze, precum și cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea și limitarea prejudiciului [6, p. 563]. Până la urmă, considerăm că în plan juridic această din urmă delimitare nu prezintă o importanță relevantă în materia evaluării prejudiciului sub aspectul determinării mărimii despăgubirii (reparației), atâta timp cât însuși prejudiciul este măsura reparației [7, p. 273] pe care o datorează făptuitorul victimei și care va include într-un final toate costurile indiferent de faptul cum sunt intitulate (despăgubire sau reparație). Prin considerarea unei asemenea formule, avem să menționăm încă de la început că, atunci când se determină întinderea reparației (ce exprimă echivalentul cuantumului prejudiciului) la care poate pretinde victima prejudiciului ecologic, procedura în cauză va începe de la includerea în cuantumul total al despăgubirii suma ce rezultă din dauna asupra factorului de mediu afectat și care aparține de drept particularului, fiind urmată ulterior de includerea și altor daune-interese ce vizează nemijlocit persoana. Observăm astfel că întinderea prejudiciului ecologic este, de obicei, mai impunătoare ca volum, incluzând-o și pe cea a daunei aduse mediului, precum și alte valori patrimoniale și extrapatrimoniale lezate, fapt care determină și particularitatea evaluării prejudiciului ecologic individual.

Cauze ce determină particularitatea și deficiențele sistemului de evaluare a prejudiciului ecologic. După cum se afirmă în literatura de specialitate [4, p. 138], în cadrul evaluării prejudiciului ecologic apare un număr mare de necunoscute, dat fiind că adesea elementelor de mediu nu li se pot atribui valori economice. Autorul I. Trofimov, în lucrarea sa de doctorat [2, p. 66-67], face referire la un șir de cauze ce determină complexitatea prejudiciului ecologic, cum ar fi:

- în majoritatea cazurilor prejudiciul rezultat din poluare constă din câștig nerealizat;
- de multe ori prejudiciile nu ies la iveală imediat, majoritatea lor sunt potențiale;
- „lanțul” efectelor nocive este condiționat de legătura de interdependență a proce-

selor în cadrul complexului natural;

- marea majoritate a prejudiciilor constă în cheltuielile suportate la restabilirea și îmbunătățirea obiectelor poluate, dar care nu au adus efectul dorit.

Prin urmare, problema evaluării corecte și depline a cuantumului prejudiciului ecologic are la bază un șir de cauze, dictate în mare parte de specificitatea sa, de imprevizibilitatea, întinderea și efectele în timp la care se mai adaugă și imperfecțiunea cadrului juridic actual. Spunem aceasta, deoarece procesul de evaluare a prejudiciului, constituind veriga principală a întregului mecanism ce asigură o despăgubire echitabilă victimei, trebuie să aibă la bază un cadru juridic consecvent care să prevadă o formulă clară după care urmează a fi evaluate orice tipuri de prejudicii ecologice în toată complexitatea lor. Accentul trebuie pus în acest caz pe determinarea cu precizie a cuantumului prejudiciului, precum și a efectelor ulterioare ce derivă din acesta, procesul respectiv constituind o condiție necesară pentru angajarea răspunderii. Potrivit unor opinii, [13, p. 460] pentru a putea antrena răspunderea, prejudiciul trebuie determinat ca întindere. Prejudiciul reprezintă, de altfel, atât o condiție necesară pentru declanșarea răspunderii, cât și măsurarea întinderii acesteia. Din păcate, după cum s-a constatat și în capitolul anterior, metodele actuale cu privire la evaluarea prejudiciului ecologic raportează un șir de defecte, prin urmare sunt cu mult depășite de realitățile și necesitățile timpului. Acestea din urmă manifestă un caracter de patrimonializare a prejudiciului, cu atât mai mult, nici una din instrucțiunile în domeniu nu include în formula de calcul al cuantumului prejudiciului cheltuielile necesare izolării și stopării efectelor ulterioare, neproductivității, precum și a celor necesare refacerii factorilor de mediu afectați. Drept exemplu putem menționa Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat resurselor de sol [1] care în punctul 8 stabilește modul de calcul al prejudiciului cauzat solului prin arderea miriștii și altor rămășițe de plante în baza ecuației:

$$P = 0,1 \times S \times 2500$$

unde:

P – prejudiciului cauzat solului prin arderea miriștii și altor rămășițe de plante;

0,1 – cantitatea normativă de humus, pierdută în urma arderii unei tone de rămășițe organice;

S – suprafața pe care au fost arse rămășițele de plante, ha;

2500 – costul normativ al unei tone de humus, lei.

După cum se observă, formula în cauză include doar costurile ce urmează a fi suportate în legătură cu repararea daunei aduse mediului. Dintr-un anumit unghi de vedere, acest lucru e și firesc, deoarece prejudiciul ecologic urmează a fi evaluat conform legislației civile, la stabilirea cuantumului căruia, pe lângă cheltuielile necesare refacerii bunului de mediu afectat, vor fi luate în considerare și alte costuri-interese ce vizează nemijlocit particularul care, de fapt, sunt specifice și evaluării prejudiciului civil propriu-zis. Dar nu asta e problema principală, formula de calcul al cuantumului daunei aduse mediului (în cazul de față, al daunei aduse solului) nu permite o cuantificare completă din cauza caracterului limitativ al valorilor de referință de care ar trebui să se țină cont în cadrul evaluării. În acest caz, pe lângă costul normativ al cantității de humus afectat ar fi binevenită includerea în mărimea daunei și a cheltuielilor necesare restabilirii productivității solului afectat sau chiar și a cheltuielilor suportate în legătură cu înlocuirea humusului degradat. O problemă mult mai gravă, după părerea noastră, o constituie cea a evaluării daunei aduse regnului animal, avînd în vedere lipsa cu desăvîrșire a unei metodici eficiente de evaluare.

Din analiza conținutului anexei la Legea regnului animal, care stabilește modul de evaluare a daunei aduse componentelor pe care le protejează, constatăm că aceasta se rezumă doar la instituirea unor taxe (baremuri) fixe ce sunt echivalente, oricât ar fi de paradoxal, cu cuantumul despăgubirii ce urmează a fi încasată din contul persoanelor fizice și juridice responsabile de nimicirea acestora prin activități ilicite. În această ordine de idei, se impune necesitatea elaborării unor instrucțiuni

care să prevadă modul de evaluare a daunei aduse resurselor regnului animal, unde ecuația de calcul să includă: valoarea normativă a componentei biotice nimicite, a cheltuielilor de înlocuire a speciei (exemplarului) nimicite, precum și a cheltuielilor necesare adaptării speciei reintroduse în mediul natural, regenerării și nu numai, aici s-ar impune luarea în calcul și a rolului pe care-l îndeplinesc exemplarele nimicite, capacitatea de răspîndire și regenerare, precum și raritatea lor în cadrul ecosistemului natural din care au fost extrase prin fapta prejudiciabilă.

Deși obiectul de studiu al lucrării noastre îl constituie evaluarea și repararea prejudiciului ecologic, în subiectul de față ne-am referit succint și la modul de evaluare a daunei aduse componentelor mediului, deoarece însăși procedura de evaluare a prejudiciului ecologic, mai ales în cazul afectării bunului de mediu ce aparține persoanei, trebuie să înceapă de la cuantificarea propriu-zisă a daunei, iar mai apoi să se includă în cuantumul total și alte daune-interese patrimoniale sau extrapatrimoniale ale persoanei prejudiciate în particular. De aceea, deși constituie o misiune extrem de dificilă, în textul ce urmează ne vom referi nemijlocit la modul de evaluare a prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale din perspectiva identificării unor soluții cât se poate de optime și inspirate în acest sens. Realitatea de la care pornim pare a fi confirmată și de autorii [3, p. 192] care consideră că evaluarea daunei ecologice practic este imposibilă, din simplul motiv că o asemenea evaluare realmente reiese din logica patrimonializării, iar natura și fenomenele naturale nu se supun regulilor de apreciere a valorilor umane.

Astfel, vorbind despre faptul că doar o singură categorie de daune poate ușor să fie evaluată în expresie bănească – cele cauzate integrității persoanei, patrimoniului acesteia și activității comerciale.

Daune-interese ce urmează a fi considerate la evaluarea prejudiciului ecologic din perspectiva determinării întinderii reparației. Este evident faptul că anterior declanșării mecanismului destinat asigurării unei reparații

eficiente, capabile să readucă victima în situația anterioară producerii prejudiciului, se cere și o evaluare adecvată și deplină a mărimii valorilor patrimoniale și extrapatrimoniale de care aceasta a fost lipsită.

Cu toate că evaluarea exactă a prejudiciului ecologic nu întotdeauna este posibilă, de parametrii care vor fi incluși în formula de calcul al acestuia depinde în mare parte și decizia instanței. Astfel, pentru considerarea categoriilor valorilor afectate ce li se cuvine o indemnizare, în afara unui sistem de drept jurisprudențial, instanțele vor avea la baza stabilirii mărimii prejudiciului doar rezultatul expertizei asupra gradului de afectare a factorilor de mediu și unele norme ale Codului civil, după caz (art. 14 alin. (2) – venitul ratat). În rest, alte costuri care urmează a fi luate în considerare la restabilirea dreptului încălcat prin includerea lor în cuantumul prejudiciului ecologic individual cum ar fi: cheltuielile necesare readucerii factorului de mediu afectat la starea inițială, cheltuielile suportate de victimă anterior producerii prejudiciului în scopul evitării lui (prejudiciul de salvare), avantajele extrapatrimoniale de care va fi lipsită victima pe viitor (pierderea șansei) din păcate nu sunt prevăzute expres de legislația Republicii Moldova.

Constatăm cu regret aceste deficiențe, avînd în vedere că legislația altor state cunosc asemenea reglementări încă din anii 1980. Din analiza comparativă realizată în acest sens de unii autori [4, p. 130-131], aflăm că legea italiană a protecției mediului din 1986, care apreciază că este imposibil de evaluat cu precizie dauna ecologică, judecătorul va trebui să se pronunțe ținînd cont atît de gravitatea prejudiciului, cît și de costurile repunerii în starea inițială și de cele ale beneficiilor nerealizate. Legea protecției mediului înconjurător a României din 1995 în art. 79 obliga persoanele fizice și juridice să suporte costul reparării prejudiciilor și să înlătore urmele produse de acestea, restabilind condițiile anterioare producerii prejudiciului (adică reconstrucția ecologică, dacă este posibilă). Mai nou, Codul civil al României, nu de mult, prin art. 1385, a consacrat unele elemente noi ale prejudiciului

ce urmează a fi incluse în cuantumul despăgubirii, cum ar fi: cheltuielile pe care le-a făcut victima pentru evitarea sau limitarea prejudiciului și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, acestea din urmă constituind reperele ce stau la baza stabilirii întinderii reparației prejudiciului.

Aceste elementele putem numi categorii (tipuri) de prejudicii, deoarece se pot contura ca niște categorii aparte doar în cazul în care se produc în mod unitar (izolat), spre exemplu: în cazul în care persoana a construit un dig în scopul evitării pătrunderii în grădina sa a apelor reziduale deversate de uzina aflată în apropiere, cheltuielile suportate în acest sens constituie un prejudiciu de salvare, cu elementele sale proprii: cheltuielile de construcție, costul terenului pe care a fost construit acest baraj, cheltuielile de întreținere a acestuia etc.

Deci, reieșind din specificitatea ce caracterizează prejudiciul ecologic, în condițiile actuale se impune cu acuitate identificarea unor noi mecanisme de evaluare a acestora cu includerea nu numai a valorilor de care a fost lipsită victima, dar și cele de care urmează a fi lipsită în viitor, riscurile la care este expusă, cheltuielile suportate în legătură cu prevenirea unui prejudiciu, cheltuielile ce urmează a fi suportate în legătură cu refacerea componentei afectate, suferințele de ordin extrapatrimonial, precum și șansa de a obține un avantaj de orice natură în cazul în care nu se producea prejudiciul. De altfel, cum se va vedea despăgubită persoana care în cazul afectării terenului său pe care își are amplasată locuința va primi un echivalent bănesc în acest sens, mărimea căruia a fost calculată în funcție de suferințele fizice și psihice ale victimei suportate prin inhalarea substanțelor infiltrate în acest teren, fără a se ține cont și de costurile necesare restabilirii terenului degradat (restabilirea productivității, cantității de humus, venit ratat etc.) și invers.

De aceea, în consecutivitatea ideilor expuse în textul de mai sus, considerăm că pentru o evaluare pe cît posibil adecvată și echitabilă, în cuantumul prejudiciului ecologic urmează a fi inclus un spectru mult mai larg de elemente, valori de referință care să ia în calcul

atît componentele de mediu afectate, cît și interesele particularului lezate prin răspîndirea efectelor negative ale mediului astfel degradat. În acest sens avem în vedere următoarele costuri pe care le-a suportat victima sau urmează să le suporte în legătură cu restabilirea dreptului încălcat:

- costul bunurilor de care a fost lipsit cel prejudiciat (prejudiciul efectiv);
- beneficiul neobținut (venitul ratat);
- cheltuielile suportate în legătură cu evitarea prejudiciului (prejudiciul de salvare);
- cheltuielile suportate în legătură cu limitarea (izolarea) prejudiciului;
- costurile de refacere a componentelor de mediu afectate;
- cheltuielile necesare restabilirii sănătății fizice sau psihice;
- echivalentul bănesc necesar consolării persoanei în cazul pierderii șansei de a obține un avantaj.

Este evident faptul că lista elementelor ce caracterizează valorile lezate ce urmează a fi considerate la stabilirea quantumului prejudiciului ecologic nu este una exhaustivă, ea urmează a fi completată și cu alte categorii de costuri necesare restabilirii dreptului încălcat, iar aceasta depinde de fiecare caz apreciat în mod particular de către instanțele de judecată. Spre exemplu, se consideră că la evaluarea prejudiciului ce constă în pierderea unei șanse judecătorul trebuie să facă o comparație între, pe de o parte, avantajele la care persoana prejudiciată ar fi putut spera, dacă șansa s-ar fi realizat, iar pe de altă parte, probabilitatea de realizare [8, p. 26].

Astfel, într-o ulterioară formulă, mai nouă și mai originală de elaborare a metodelor de calcul al prejudiciului ecologic urmează ca valorile umane să fie plasate în centrul tuturor intereselor lezate, deoarece omul este considerat o unitate de măsură a tot ce este util sau dăunător existenței sale. În acest context, reiterăm că evaluarea prejudiciului adus persoanei și bunurilor sale trebuie să înceapă de la cuantificarea daunei aduse componentelor mediului (atunci cînd s-a adus un prejudiciu bunurilor de mediu ce aparțin persoanei) ca mai apoi să fie incluse și celelalte valori lezate

de natură patrimonială sau extrapatrimonială ce pot aparține doar persoanei în mod individual.

Metode de evaluare a prejudiciului ecologic. Succesul unei evaluări adecvate a prejudiciului ecologic depinde în mare parte de metoda aplicată în acest sens pentru determinarea concretă a mărimii prejudiciului, respectiv a indemnizației acceptabile din partea victimei necesare refacerii elementelor de mediu afectate, dar și a altor interese și beneficii de care a fost lipsită în urma producerii acestuia. De-a lungul istoriei dezvoltării normelor ce prescriu modul de evaluare a prejudiciului ecologic, diversitatea metodelor aplicate în acest scop nu întotdeauna au generat rezultate așteptate, fiind criticate și chiar ineficiente în anumite împrejurări. Aici menționăm critica adusă de autorul M. Duțu metodei de evaluare forfetară a prejudiciului, enunțînd că această metodă pe lângă avantajele sale introduce o rigiditate, greutatea tehnice în elaborarea baremurilor [9, p. 142].

Cu toate acestea, o relevanță deosebită în materie de mediu ca și în cazul altor domenii o are metoda evaluării convenționale (negociate), unde se dă posibilitatea subiecților să convină asupra quantumului prejudiciului ecologic (amintim că în cazul daunei aduse mediului negocierea asupra mărimii acesteia nu este posibilă), de multe ori metoda respectivă nu este capabilă să soluționeze toate contradicțiile apărute în acest sens, urmînd a fi înlăturate prin intervenția instanțelor (evaluarea judiciară), iar pentru aceasta este nevoie de unele reglementări care să prevadă o metodologie clară de evaluare (evaluarea legală).

Deci observăm că ori de cîte ori se cere o evaluare a prejudiciului ecologic se va apela la normele legale ce prescriu modalitatea (metoda) de calcul al quantumului plății ce urmează a fi achitate victimei pentru a o repune în situația anterioară cauzării prejudiciului.

Constatînd acestea, considerăm necesară orientarea studiului de față în direcția identificării unor soluții ce vor spori calitatea metodelor de evaluare a daunei de mediu care să poată fi aplicate eficient și în procesul evaluării prejudiciului ecologic adus persoanei și

bunurilor sale cu luarea în considerare a particularităților tuturor tipurilor de prejudicii caracterizate în subiectul anterior.

Avînd la bază cele menționate anterior, în continuare ne vom referi nemijlocit la diferitele metode de evaluare a prejudiciului ecologic cu accentuarea avantajelor, eficienței, gradului de aplicabilitate, dar și a deficiențelor sesizate în procesul aplicării.

Metoda evaluării integrale devine aplicabilă în cazul cuantificării prejudiciului ecologic adus persoanelor și bunurilor lor și se bazează pe integrarea în mărimea prejudiciului a costurilor pe care le-a suportat victima sau urmează să le suporte în legătură cu restabilirea valorii economice și ecologice a bunurilor de mediu afectate, care îi aparțin de drept, precum și a intereselor patrimoniale și a celor extrapatrimoniale de care putea beneficia în cazul în care nu se producea prejudiciul. După cum se expun unii autori [10, p. 514] asupra caracterului integral al întinderii reparației aceasta se referă atît la pagubele suferite de victimă, cît și la degradările produse mediului, precum și la costul măsurilor de depoluare, de readucere în starea anterioară.

Metoda evaluării monetare constituie modalitatea cea mai optimă de măsurare a cuantumului despăgubirilor necesare și suficiente readucerii persoanei pe cît e posibil în situația anterioară producerii prejudiciului. O astfel de evaluare ar fi mult mai ușoară atît în plan cuantificabil, cît și în plan reparativ, avînd în vedere că pot fi compensate printr-un echivalent bănesc de natură să acopere orice cheltuieli, pierderi sau suferințe pe care le suportă omul ca urmare a efectelor mediului degradat. Opinia noastră este confirmată și de autorii [9, p. 142] care consideră că o singură categorie de pagube ecologice poate relativ ușor să cunoască o evaluare monetară: cele cauzate integrității persoanelor bunurilor private ori activităților comerciale. Această opinie a autorului, de altfel, vine din analiza jurisprudenței străine în care se arată că acestea sunt singurele pagube efectiv reparate. Deși în cazul daunei de mediu accentul este pus pe repararea în natură (cu toate că și pentru aceasta se cer anumite cheltuieli), de multe ori, ținîndu-

se cont de imposibilitatea readucerii componentelor mediului la starea și funcționalitatea de pînă la producerea daunei, în tot cazul se recurge la o evaluare monetară.

Metoda evaluării economice apare ca rezultat al intenției și eforturilor de a crea o unitate economică (piață) distinctă după structura și funcționalitatea sa în care factorii de mediu să-și găsească un echivalent pecuniar pentru ca mai apoi să devină ușor evaluabili în cazul prejudicierii lor. De altfel, exprimîndu-se printr-o alterare a resurselor din afara pieței, dauna ecologică a întîmpinat dificultăți majore în evaluare și prin aceasta, chiar în repararea sa, pe această cale. Pentru depășirea acestui impas, știința economică a propus recurgerea la ficțiunea unei piețe specifice și metode adecvate care să permită evaluarea prejudiciului adus mediului [11, p. 121].

Într-adevăr, factorilor de mediu nicideodată nu li s-a atribuit o valoare de piață, în primul rînd, pentru că după natura lor nu pot fi estimați sub aspect economic, atîta timp cît prin destinația lor nu fac obiectul activității de comerț, iar în al doilea rînd, nimeni nicideodată nu și-a pus problema evaluării costului resurselor naturale la care omul are acces nelimitat și gratuit.

În cadrul acestui sistem de evaluare își au existența și funcționalitatea alte două metode de evaluare a daunei de mediu, cum ar fi:

Metoda evaluării contingente bazate pe realizarea unei anchete publice în cursul căreia se caută a determina cuantumul pe care fiecare ar fi dispus să-l plătească, ceea ce se denumește consimțămîntul de plătit pentru prezervarea ori restaurarea unui bun de mediu [11, p. 122]. Inspirată din legislația străină și constînd în evaluarea „prețului” bunului de mediu și a serviciului oferit de acesta prin funcționalitatea sa, metoda evaluării contingente prezintă un șir de avantaje, dar și unele dezavantaje, considerîndu-se a fi una ipotetică și nerealistă.

Metoda prețurilor hedoniste constă în implicarea beneficiilor de mediu la determinarea valorii unui bun, de obicei, a unui bun imobil amplasat în preajma unei resurse naturale. Adică, se încearcă a lega de elementul

natural prejudiciat diminuarea valorii bunului material, a conținutului lui economic. Pe această cale, diferența de valoare dintre costul bunului evaluat în condiții de mediu favorabile și cel al evaluării ulterioare producerii daunei este echivalată cu mărimea prejudiciului ecologic astfel cauzat.

Metoda evaluării negociate (convenționale) constituie una din cele mai agreate și prioritare metode de evaluare a prejudiciilor, datorită flexibilității sale caracterizată de posibilitatea subiecților vizați (victima și persoana responsabilă de reparare) de a conveni asupra cuantumului despăgubirilor. După cum se mai afirmă în literatura de specialitate [12, p. 157], nimeni nu împiedică victima și pe autorul prejudiciului să convină, prin buna învoială, asupra întinderii despăgubirilor și modalităților de reparare a prejudiciului. Drept remarcă, negocierea în cauză neconfirmată printr-un proces judiciar va fi lipsită de posibilitatea executării pe viitor (executare silită), în sensul că devine eficientă doar după declanșarea unei acțiuni reparatorii, cu toate că cuantumul despăgubirilor poate fi modificat în orice moment de către partea cointeresată pînă la finalizarea examinării pricinii în fond. La metoda în cauză se recurge, de obicei, atunci cînd obiectul evaluării îl formează prejudiciile dificile în materie cuantificabilă (prejudiciile ecologice, morale), dar nu numai, adesea ea se aplică și la evaluarea prejudiciilor cauzate între state. Metoda convențională poate consta și în evaluarea proprie a prejudiciului, constatare dedusă din conținutul Ordonanței de urgență a României nr. 68/2007 care în art. 7 alin. (1) lit. c) se menționează că agenția județeană pentru protecția mediului poate să solicite operatorului în cauză realizarea unei evaluări proprii și furnizarea oricăror informații și date necesare în situația producerii unui prejudiciu. Evaluarea convențională, după părerea unor autori [9, p. 143], reprezintă o abordare care se reflectă tot mai evident în dreptul pozitiv ce constă în favorizarea evaluării negociate a pagubei. După cum se afirmă pe bună dreptate, dreptul este chemat, în acest sens, să aplice proceduri care să faciliteze întîlnirea tuturor factorilor sociali

reprezentînd interesele în cauză.

Metoda evaluării judiciare constituie o prerogativă a instanțelor judecătorești ce conferă posibilitatea aprecierii cuantumului prejudiciului cauzat persoanei și bunurilor sale ținînd cont de particularitatea fiecărui caz în parte. Dacă pentru stabilirea mărimii despăgubirilor ce urmează a fi atribuite pentru refacerea componentelor de mediu afectate (în cazul daunei de mediu) vor fi suficiente rezultatele expertizei efectuate de organele competente în concordanță cu instrucțiunile aprobate în acest sens, stabilirea indemnizației ce urmează a fi acordate pentru repararea prejudiciului ecologic individual generează un șir de probleme și particularități, a căror soluționare este pusă în sarcina instanțelor de judecată. De aceea evaluarea judiciară a prejudiciului ecologic, de obicei, este dificil de realizat, din cauza unor obstacole, precum: măturii și expertize contradictorii, faptul că, de obicei, judecătorul este puțin familiarizat cu problematica mediului, caracterul laconic al textelor legale, care nu oferă sisteme de referință [4, p. 133]. Din acest ultim considerent se impune ca în conținutul unor legi să fie încorporate norme care să consacre caracterul legal al unor noi tipuri de prejudicii care să constituie elemente de referință pentru evaluarea și stabilirea întinderii reparației ce se cuvine persoanei prejudiciate.

Metoda evaluării forfetare reprezintă un sistem de cuantificare, de obicei, a daunelor aduse mediului care constă în considerarea unor baremuri (taxe fixe) ce înlocuiesc valoarea economică a componente de mediu distruse în totalitate (defrișarea arborilor, nimicirea unui animal sălbatic, dispariția anumitor specii de pești în urma poluării unui ecosistem acvatic). După cîte se observă, ne referim la distrugerea în totalitate a unor componente, deoarece taxele (baremurile) stabilite sunt echivalente cu costul bunului de mediu nimit și nu cu suma necesară remedierii, deoarece acest lucru nu este posibil. Tocmai din această cauză, metoda evaluării forfetare este aplicabilă în materia cuantificării prejudiciilor aduse mediului care odată distruse nu mai pot fi remediate, ne referim în special la resursele

forestiere (taxele fiind stabilite în anexa la Codul silvic) și la resursele regnului animal (anexa la Legea regnului animal).

Totuși, în pofida rigidității caracteristice metodei în cauză, avînd în vedere că stabilește un quantum fix (fapt prin care se exclude posibilitatea considerării și a altor costuri, cum ar fi cele necesare adaptării speciei înlocuite) și sunt aplicabile doar evaluării daunei de mediu (vătămările aduse regnului animal nu pot fi privite ca un prejudiciu ecologic adus persoanelor și bunurilor sale atîta timp cît animalele sălbatice sunt proprietatea exclusivă a statului), aceasta constituie un punct de pornire (reper) în cadrul inițierii procesului de evaluare a prejudiciului ecologic, deoarece indică mărimea pierderilor propriu-zise la care mai pot fi adăugate și alte costuri necesare readucerii victimei la situația anterioară cauzării unui prejudiciu.

Concluzii. După cum se observă, studiul inițiat în direcția estimării funcționalității mecanismului de evaluare a prejudiciului ecologic începe cu identificarea principalelor cauze și condiții ce determină ineficiența acestuia și continuă cu analiza unor eventuale soluții și metode mult mai consecvente și inspirate în materia evaluării acestor categorii de prejudicii. În ordinea respectivă, se propune ca pe lângă taxele stabilite în vederea cuantificării prejudiciului adus resurselor regnului animal să fie elaborate unele metodici distincte care pornind de la sistemul forfetar de evaluare să includă și alte costuri specifice și necesare reintroducerii în mediul natural a speciilor dispărute sau chiar alte costuri pe care urmează să le suporte autoritățile în anumite cazuri particulare (construcția unui ecosistem artificial, abținerea de la recoltarea anumitor produse ale pădurii).

În ce privește metodele de evaluare a prejudiciului ecologic, avînd în vedere și specificitatea sa, considerăm că acestea vor genera rezultatele așteptate doar atunci cînd vor fi aplicate în cadrul unui sistem mixt, în care se va porni de la o evaluare forfetară cu includerea ulterioară și a altor daune-interese ce afectează particularul, dar și de modul de reglementare a noilor categorii (tipuri) de

prejudicii ce urmează a fi considerate la cuantificarea despăgubirii necesare și suficiente restabilirii dreptului încălcat.

Referințe bibliografice

1. Instrucțiune privind evaluarea prejudiciului cauzat resurselor de sol, nr. 383 din 08.08.2004. În: Monitorul Oficial nr. 189 din 189 22.10.2004.
2. I. Trofimov, Răspunderea civilă în raporturile de dreptul mediului, Teza de doctorat, Chișinău 2006.
3. Belecciu Șt., Săndulescu I. Referințe asupra esenței raporturilor juridice de răspundere patrimonială pentru încălcarea legislației ecologice în legislația franceză, Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel mare”, Seria Drept privat nr. 5/2005.
4. Symona-Maia Teodoroiu, Răspunderea civilă pentru dauna ecologică, București, 2003.
5. A. Corhan, Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc, Ed. Lumina Lex, București, 1999.
6. L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, Tratat elementar de drept civil. Obligațiile, Ed. Univers Juridic, București, 2012.
7. I.R. Urs, S. Angheni, Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor, Ed. Oscar Print, 1998.
8. M. Duțu, Repararea prejudiciului ecologic în condițiile Codului civil, Pandectele române, nr. 6/2014,
9. M. Duțu, Dreptul mediului, Editura Economică, București, 1996, p. 14
10. M. Duțu, Tratat de dreptul mediului, Ed. C.H. Beck, București, 2007.
11. M. Duțu, A. Duțu, Răspunderea în dreptul mediului, Ed. Academiei Române, București, 2015.
12. C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Ediția a III-a, Ed. Beck, 2000.
13. E. Lupan, M. Ștefan Minea, A. Marga, Dreptul mediului. Partea specială, Tratat elementar, București, 1997.

Ludmila BUCIUȘCAN,

lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

Eugenia GUGUL AN,

lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă

CONSTITUIREA ȘI EVOLUȚIA SOCIOLOGIEI JURIDICE CA ȘTIINȚĂ: REPERE INTRODUCTIVE DEFINITORII

„Din punct de vedere istoric cea dintâi preocupare a sociologiei a fost studiul evoluției sociale, dar rațiunea de a fi a sociologiei și mijlocul prin care a ajuns să fie un subiect academic respectabil a fost studiul problemelor sociale – viciul, crima și mizeria”.
(Theodore Caplow)

Rezumat

Cercetarea instituției sociologiei, prin prisma dimensiunii sale juridice, a contribuit la formarea evidentă a încercărilor timpului de a constitui o nouă disciplină, discutabilă, care ridică multe semne de întrebare, precum sociologia juridică.

Abordarea genezei fenomenului juridic, a prognozării efectelor neadaptării normei juridice la nevoia socială, reprezintă doar un element ale întregului sistem atribuit dimensiunii juridice a sociologiei. Perceperea particularităților obiectului de studiu al acestei discipline relativ noi precum și a aspectelor ce țin de constituirea și evoluția acesteia constituie premise favorabile eventualelor abordări holistice ale fenomenului juridic, ceea ce determină devansarea extremităților acestuia.

Descrierea aportului cercetărilor autohtone și străine la constituirea și recunoașterea acestei științe interdisciplinare, în toată complexitatea sa, oferă posibilități de a supune unor investigații ample și multilaterale calea parcursă de actul social – de la nevoie socială la cel de reglementare juridică.

Cuvinte-cheie: sociologie juridică, organizare socială, orientare sociologică, sociologie materială, determinare socială, instituții sociale, autenticitate universală, orientare structuralist-funcționalistă, anomie socială, curent sociologic.

Summary

Sociology research institution, in terms of its legal dimension has contributed to obvious attempts to form a new time discipline, questionable, which raises many questions, such as legal sociology.

Addressing genesis legal phenomenon, prediction of the effects of lack of legal provision to the social need, are just some elements of the entire system assigned legal dimension of sociology. Perception particularities of the subject of this relatively new disciplines and aspects related to the creation and evolution, constitute favorable conditions possible holistic approach to legal phenomenon, which causes advancing its extremities.

Description of national and international research contribution to the establishment and recognition of this interdisciplinary science, in all its complexity, provide opportunities to subject of extensive investigations and multilateral path that social act - from social need to the legal regulation.

Keywords: legal sociology, social organization, sociological orientation, sociology material, social institutions, universal authenticity, structuralist-functional orientation, social anomie, sociological movement.

Introducere. Conturarea rezumativă a sociologiei ca știință despre societate, deși ar părea întregită de părerea privind perspectiva generală utilizată de sociologie în abordarea socialului, spre deosebire de alte științe, nu este suficientă, dacă nu ar fi suplinită de unele abordări analitice.

Dintr-o altă perspectivă, o circumscriere transparentă și explicită a obiectului de studiu și a temelor sociologiei juridice reprezintă o activitate dificilă având în vedere complexitatea neobișnuită a vieții social-juridice, a coexistenței configurațiilor sale obiective, observabile și măsurabile cu cele subiective,

interioare, greu de identificat și de apreciat.

Cunoașterea aspectelor privind constituirea și evoluția sociologiei juridice ca știință și ca formă a sociologiei devine o necesitate primordială de vreme ce controlul social al conduitei persoanelor în societate poate fi realizat doar în strictă concordanță cu un anumit set de valori și norme juridice, fapt care ne face să credem că între sociologie și drept există o strânsă legătură, împreună definind cu mai multă substanță funcțiile sociale ale dreptului în societate.

Metode și materiale aplicate. Metodele de cercetare utilizate în elaborarea respecti-

vului articol sunt: metoda cercetării extensive – vizează extinderea sumarului de cunoștințe referitoare la domeniul respectiv; metoda cercetării constatative – vizează cunoașterea și descrierea unui singur aspect al subiectului, în cazul dat, doar constituirea și evoluția sociologiei juridice; metoda cercetării longitudinale – presupune efectuarea cercetării unui anumit subiect într-o perioadă relativ îndelungată de timp, evidențiind evoluția problemei cercetate și nu în ultimul rând, metoda cercetării intensive – vizează aprofundarea percepției subiectului prin explicare.

Rezultate obținute și discuții. Existența umană ca și veridicitatea socială, în organizarea, funcționalitatea și evoluția sa, nu va putea fi niciodată examinată fără luarea în considerare a formelor complexe care țintesc instituirea și funcționarea organizațiilor și instituțiilor sociale de la nivel microsocial și până la sistemul social global și subsistemele sale, dreptul ocupând un loc aparte.

Importanța acestora pentru sociologie, în general, și pentru sociologia juridică, în special, se bazează pe un număr mare de argumente, dintre care cele mai importante ar fi:

- sistemul juridic reprezintă urmarea firească a organizării sociale;
- sistemul juridic, încă din cele mai vechi timpuri, a marcat profund (și continuă să o facă), organizarea, organizațiile și instituțiile sociale;
- interacțiunile drept – organizare socială, organizații – instituții sociale, reprezintă adevăruri cu repercusiuni asupra evoluției societății.

Fiind considerată o disciplină relativ nouă, sociologia juridică poate fi pe drept cuvânt recunoscută ca fiind o disciplină fundamentală, reprezentând o formă a sociologiei specializate, apărută ca rezultat al aplicării metodelor de cercetare sociologică la un segment important al vieții sociale, și anume – realitatea juridică.

Derivată din sociologia generală, adică de la știința-„mamă”, și constituită ca disciplină distinctă abia către începutul sec. al XIX-lea, sociologia juridică a apărut relativ târziu în comparație cu alte discipline specifice drep-

tului, acest fapt datorându-se rezistenței și omisiunii voite a reprezentanților celor două științe: sociologie și drept [3, p. 23].

Preponderent îndrumate pozitivist și legalist, științele juridice erau preocupate nemijlocit de structura tehnică a dreptului, precum și de mecanismele sale proprii de funcționare. Cu insuficiente preocupări pentru luarea în considerare a contextului determinat din punct de vedere istoric în care funcționează și care îl influențează, pentru cercetarea implicațiilor sale sociale multiple, științele juridice abordau oarecum doar aspectul juridicului. Drept rezultat, juriștii priveau cu suspiciune sociologia care, în viziunea lor, reprezenta o amenințare directă la adresa autonomiei și independenței științelor juridice manifestată prin încercarea de a strămuta accentul de pe norma juridică pe norma socială și recunoașterea determinării sociale a dreptului.

La rândul lor, adepții și reprezentanții științelor sociologice exprimau și ei neîncredere față de științele juridice pe care le considerau că susțin în mod vădit caracterul etern al principiilor dreptului, precum și autenticitatea universală a acestora indiferent de evoluția și diversificarea relațiilor sociale în cadrul societății [9, p. 2].

Considerate ca fiind marcate timp îndelungat de istorie, cu tradiție și prestigiu consolidate care susțin, explicit sau implicit, doar promovarea aspectelor juridice, științele juridice erau percepute drept obstacol în intenția de creare a unei noi științe care să pună accentul, pe identificarea unei determinări sociale a dreptului, a formării, dezvoltării, modificării și finalității instituțiilor și normelor juridice.

Procesul dobândirii individualității de către sociologia juridică a fost unul îndelungat și anevoios, având ca premisă atât logica constituirii unei noi științe, cât și reticențe manifestate de ambele părți față de cealaltă știință și disciplină de studiu. Sociologii au ignorat mult timp dreptul, iar juriștii au privit cu suspiciune un nou-venit, care încă nu se legitima-se pe deplin [7, p. 31]. Constituirea sociologiei juridice a întâmpinat multe dificultăți, „atât din partea juriștilor, pentru care recunoașterea acestei discipline echivala cu abandonarea

studiului contextului social în care apare și se dezvoltă dreptul, cât și din partea sociologilor, care, supralicitând rolul factorului social, au considerat dreptul ca o simplă consecință, ca un simplu efect al realității sociale” [4, p. 2].

Concluzionând, putem să menționăm faptul că aceste orientări implică abordări diferite (contradictorii) sub aspectul atribuirii importanței unui sau altui grup de științe, cu insuficiente și inconsistente preocupări pentru luarea în considerare a contextului corect în care funcționa dreptul – pe de o parte – sau cu puținele preocupări pentru analiza determinărilor și implicațiilor de ordin social ale dreptului.

Aspectele anterior exprimate ne duc la ideea de a recunoaște sociologia generală și cea juridică ca având statut de științe, obiect propriu de cercetare, metode proprii de investigare și judecăți de valoare față de obiectul lor. Ca rezultat putem să formulăm definiții proprii acestora ținând seama de trăsăturile definitorii ale lor.

Astfel, putem să definim sociologia ca fiind știința care are ca obiect de studiu realitatea socială, constituită din comportamentul uman, asocierea umană și rezultatul acestei asocieri, pentru a stabili cum societatea și procesele sociale influențează acest comportament.

Sociologia juridică în calitatea sa de sociologie specializată și formă a sociologiei poate fi susceptibilă de următoarea accepțiune generalizată: știința care studiază realitatea juridică ca parte a realității sociale, pentru apărarea și consacrarea valorilor societății.

În încercarea de a identifica totuși o reciprocitate dintre drept și sociologie desigur că au existat multe tentative, cele mai vechi datând din antichitatea greacă și romană (Platon, Aristotel sau Cicero) și până în epoca modernă (Hobbes, Montesquieu etc.) [12, p. 41]. Trebuie remarcat faptul că acestor încercări le sunt străine caracterul coerent, sistematic și profunzimea necesare constituirii unei științe autonome – sociologia juridică. Studiarea (tratarea) dreptului din punct de vedere sociologic în întreaga sa complexitate (ne referim la: norme, relații, concepții, instituții etc.) și în condiționările reciproce multiple cu realită-

țile sociale perceptibile, se produce abia spre finele secolului al XIX-lea – începutul secolului XX. În această ordine de idei, Jean Carbonnier avea să spună următoarele: „Timp de mai multe decenii sociologii și juriștii au săpat fiecare paralel la galeriile cunoașterii, sfârșind prin a se întâlni” [9, p. 3].

Contribuția la asigurarea și realizarea acestei copioase întâlniri dintre sociologi și juriști și-au adus-o și alte personalități marcante ale timpului, printre care juriști și sociologi cu renume mondial ca: Émile Durkheim, Marcel Mauss, Paul Fouconnet, Léon Duguit, Maurice Hauriou, Eugen Ehrlich, Max Weber, Georges Gurvitch, Talcott Parsons, Jean Carbonnier, Dumitru Drăghicescu, Dimitrie Gusti, Petre Andrei, Traian Herseni, Xenopol și alții.

Cercetând revelația problemei ce vizează contribuția și cercetările personalităților marcante ce aparțin jurisprudenței sau sociologiei la crearea și recunoașterea noii discipline intitulată „Sociologia juridică”, Ion Vlăduț avea să concluzioneze și să spună următoarele: „Relativa autonomie a sociologiei dreptului față de științele juridice nu exclude, ci dimpotrivă, impune cooperarea acestora. Științele juridice trebuie să țină cont, în generalizările lor teoretice, de concluziile la care a ajuns sociologia dreptului, de rezultatele obținute de aceasta în investigarea concretă a fenomenului juridic. La rândul ei, sociologia dreptului trebuie să-și fundamenteze recoltarea și interpretarea materialului factual pe premise teoretice și concepte juridice fundamentale, formulate în planul științei juridice” [20, p. 22]. Din direcția sociologiei se apreciază totuși că dreptul ar trebui redefinit permanent, prin raportarea lui la contextul social care îl determină și la grupurile sociale de care este elaborat, receptat și aplicat [4, p. 3].

Trebuie relevat faptul că definirea și fixarea locului sociologiei juridice în sistemul științelor sociale diferă mult de la stat la stat, de la autor la autor, în funcție de contextul social și științific respectiv și/sau în funcție de opțiunile personale.

Potrivit opiniei mai multor cercetători ai domeniului vizat expuse în literatura de specialitate, sociologia juridică a apărut ulterior

sociologiei generale (posterior fazei inițiale a acesteia), câteva decade mai târziu, mai precis, în ultimul deceniu al sec. al XIX-lea [14, p. 9].

Preocupat de problema respectivă, Jean Carbonnier a încercat, în conținutul lucrărilor sale, să explice de ce sociologia juridică a apărut mai târziu creării sociologiei generale menționând: „Juriștii și sociologii au avut mai multă vreme rețineri în a colabora unii cu ceilalți, însă în cele din urmă juriștii și sociologii au învins aceste rețineri și au reușit să concluzioneze” [5, p. 66].

Pentru prima dată a întrebuițat termenul „sociologie juridică” cel care ulterior a fost recunoscut drept „părintele sociologiei juridice” – italianul Anzilotti. În lucrarea sa „Filosofia dreptului și sociologia” care datează din anul 1892, Anzilotti utilizează termenul „sociologie juridică” pentru prima dată în istorie numind-o în limba sa „sociologia del diritto”. Anzilotti a fost cel care a sesizat necesitatea instituirii și recunoașterii unei astfel de discipline fiind preocupat direct în a pune bazele ei [8, p. 26].

Totodată, întemeietorul de iure și de facto al sociologiei juridice este considerat a fi E. Ehrlich, sociolog de origine australiană care, în lucrarea „Fundamentele sociologiei dreptului”, apărută în 1913, definea și descria sociologia juridică ca fiind știința teoretică a dreptului care are ca obiect de studiu „dreptul viu”, rezultat din creația și interacțiunea indivizilor și grupurilor sociale. Sociologul E. Ehrlich accentua natura socială a dreptului, menționând că întreaga evoluție a dreptului nu consistă în legislație sau în jurisprudență, nici nu rezidă în doctrină, ci în cadrul societății, dreptul reprezentând un mod de conduită care se referă la conduitele indivizilor, fiind o normă de comportament ce rezultă din activitatea indivizilor [2, p. 19].

După cum vedem, la apariția sociologiei juridice și la reliefaarea trăsăturilor definitorii ale acesteia și-au adus contribuția atât personalități marcante ale societății, cât și o serie întregă de curente și orientări sociologice și juridice care au încercat să explice geneza și evoluția normelor, instituțiilor și sistemelor juridice în legătură cu dinamica de ansamblu

a societății. Primordială, din acest punct de vedere, pare a fi orientarea, pentru început, spre problemele referitoare la legalitatea și legitimitatea normelor și instituțiilor dreptului și, ulterior, spre raporturile plurivalente existente între instituțiile și normele, valorile juridice, interesele și aspirațiile sociale pe care acestea le concretizează și le protejează.

Prezentând, în linii generale, specificul constituirii sociologiei juridice ca știință și urmărind drept scop de a descrie, în continuare, aspectele ce țin de evoluția sociologiei juridice de la origini și până în prezent, ne vom axa, în special, pe descrierea concepțiilor sociologilor cu renume mondial sub aspect evolutiv, precum și pe descrierea concepțiilor și orientărilor sociologie și juridice ale timpului.

Pentru început, vom descrie aportul sociologului german Max Weber la evoluția sociologiei juridice. Max Weber a acordat un deosebit interes studierii evoluției raporturilor dintre sistemele statale și cele juridice, în opinia sa statul fiind recunoscut drept deținătorul monopolului constrângerii fizice legitime.

Astfel, în opinia sa, pot fi considerate ca fiind tipuri ideale de autoritate: autoritatea tradițională, autoritatea charismatică și cea legală.

În aceeași ordine de idei, într-o succesiune logică sunt recunoscute și prezentate de către Max Weber, tipurile ideale de drept (conform propriei păreri):

- dreptul material și irațional;
- dreptul material și rațional;
- dreptul formal și irațional;
- dreptul formal și rațional.

Ideea precum că evoluția sociologiei juridice s-a concretizat în raționalizarea și birocratizarea crescândă a dreptului aparține aceluiași sociolog.

Ca adevărat creator al sociologiei juridice, sociologul de origine australiană Eugen Ehrlich și-a adus contribuția la evoluția sociologiei juridice prin implementarea ideilor sale geniale, printre care și ideea potrivit căreia evoluția dreptului reprezintă consecința dezvoltării societății per ansamblu, constând nu atât în prevederi incluse în legi, cât simbolizând mai mult o normă comportamentală preluată din conduita oamenilor. Eugen Ehr-

lich era adeptul ideii că explicarea normelor dreptului se poate face doar prin trecerea de la particular la general, pe baza examinării atitudinii și comportamentului concret al membrilor societății.

Contribuția lui Eugen Ehrlich la evoluția sociologiei juridice este una indubitabilă de vreme ce ideile sale au fost preluate și aplicate în practica sociologiei juridice.

Respingând categoric etatismul juridic, sociologul de origine franceză Georges Gurvitch a contribuit esențial la dezvoltarea și evoluția sociologiei juridice ca știință prin recunoașterea, pentru prima dată în istoria cercetării acestei discipline noi, a celor trei părți constitutive ale sociologiei juridice, și anume:

- microsociologia dreptului – cuprinde studiul orizontal al formelor de drept precum și studiul vertical al acestora;

- sociologia diferențială a dreptului – subînțelege cercetarea formelor de manifestare a dreptului în interiorul comunității;

- sociologia genetică a dreptului – studiază regularitățile ce impun o anumită năzuință de evoluție în cadrul sistemelor juridice, precum și determinanții acestor regularități.

Potrivit opiniei lui Georges Gurvitch, contribuția importantă a sociologului de origine franceză Émile Durkheim la fundamentarea sociologiei juridice ca știință a avut drept premise esențiale:

- acumularea datelor statistice (pe diverse domenii) ce au servit ca postulate în asigurarea identificării trăsăturilor definitorii ale societății;

- încercarea sistematizării și cercetării acestor date statistice în vederea identificării evoluției în timp și spațiu a fenomenelor și instituțiilor morale și juridice.

Contribuția lui Durkheim la evoluția sociologiei juridice ca știință constă în:

- incluziunea reglementărilor legale și morale, a obiceiurilor, moravurilor, ritualurilor, normelor și a altor manifestări colective care exercită o coerciție externă asupra indivizilor în conceptul sociologic fundamental de fapt social;

- recunoașterea dreptului ca simbol vădit al solidarității sociale;

- diferențierea categorică a faptelor sociale normale de cele patologice, din perspectiva solidarității sociale;

- recunoașterea și atribuirea infracțiunii la fapt social normal al societății;

- elaborarea și implementarea concepției despre anomia socială.

În aceeași ordine de idei, antropologul englez, de origine poloneză, Bronislaw Malinowski a propus o explicație culturalistă a reglementărilor sociale și a acordat o mare atenție studierii controlului social ca un întreg.

Cel care de fapt a promovat doctrina realismului social în drept, abordând problema raporturilor dintre teoria generală a dreptului și sociologia dreptului, a fost Theodore Geiger (1891-1952) – adept al delimitării sociologiei materiale a dreptului de sociologia formală. Aportul său în evoluția sociologiei juridice ca știință este incontestabil, el fiind primul care a considerat că: „Teoria generală a dreptului trebuie să se dezvolte plecând de la sociologie și să evolueze înspre sociologia juridică”.

Având ca punct de plecare ideea unei presupuse ordini sociale consensuale, lipsită de tensiuni și conflicte sociale, Talcott Parsons (sociologul de origine americană, întemeietor al orientării structuralist-funcționaliste americane, considerat drept „Părinte al funcționalismului”) opina că sarcina fundamentală a dreptului și a sociologiei constă în a examina și a asigura, concomitent, această formă de ordine socială și normativă.

Potrivit opiniei pe care o împărtășește, dreptul constituie mijlocul primordial de control social, îndeplinind funcții integratoare, de aplanare a unor potențiale conflicte și de „ungere” a mecanismului social.

Talcott Parsons a creat o sociologie juridică de natură structural-funcționalistă în centrul căreia se află ca problemă cadrul, ordinea socială și mijloacele de conservare ale acesteia, definind dreptul ca un subsistem al sistemului social global.

Concluzii. Concluzionând, putem menționa că sociologia reprezintă cu adevărat o știință a tuturor celorlalte științe sociale, irevocabil constituită, care a apărut din cele mai vechi timpuri, iar dreptul ar putea fi considerat

ca fiind succesorul cronologic al sociologiei.

Demonstrându-se necesitatea stringentă a elucidării originii dreptului, a instituțiilor și configurațiilor acestuia prin referirea la un sistem de referință reprezentat prin concepte, metode și tehnici de cercetare sociologică, concluzionăm că dreptul se întemeiază pe sociologie iar interacțiunea dintre drept și sociologie este una evidentă, necesară și aprofundată.

În timp ce știința dreptului, în sens larg, cuprinde și cercetează ansamblul normelor, regulilor și sistemelor juridice, relațiile și raporturile juridice dintre subiecții juridici precum și ansamblul de mijloace pe care le utilizează instanțele specializate de control juridic, sociologia are ca obiect studiul relațiilor sociale, al comportamentului social, analiza grupurilor, a structurii societății, precum și ceea ce se constituie ca fapt social.

În esență, ea se caracterizează prin utilizarea metodei inductive – baza se constituie din material empiric, urmând ca acesta să fie supus investigării prin metode și tehnici de cercetare sociologică, al cărei scop se concretizează în elaborarea de teorii, concepte și legități sociale.

Studiind evoluția raporturilor dintre sociologie și știința dreptului, a apărut necesitatea explicării modului în care sociologia posedă sau dobândește capacitatea de a contribui la trecerea de la fapt la drept, adică posibilitatea acesteia de a fi normativă, ceea ce am reușit să facem în conținutul respectivei cercetări.

Cât privește apariția și evoluția sociologiei juridice ca disciplină cu un pronunțat caracter aplicativ, considerăm că perioada constituirii acesteia este cuprinsă undeva între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, chiar dacă problematica universală a acestor discipline care au fuzionat s-a format odată cu evoluția gândirii despre societate și drept. De altfel, sociologia juridică este apreciată de unii ca un domeniu abstract de studiu sociologic, iar de alții ca o știință de graniță între drept și sociologie. Totodată, apare necesitatea de a accentua că respectivele idei sunt conturate în strânsă conexiune cu modul spectaculos de evoluție a gândirii și practicii judiciare.

Referințe bibliografice

1. Andrei P. Sociologie generală. București, Editura „Academiei”, 1970.
2. Bădescu Il. Istoria sociologiei. Galați: Porto-Franco, 1994.
3. Bădescu Il., Dungaciu D., Baltasiu R. Istoria sociologiei - teorii contemporane. București: Eminescu, 1996.
4. Banciu Dan. Sociologie juridică. București: Hyperion XXI, 1995.
5. Carbonnier J. Sociologie juridique, Quadrige. Paris: P.U.F., 1994.
6. Dicționar juridic. București: Albatros, 1985.
7. Giddens A. Sociologie. București: All - Central European University Press, 2000.
8. Goodman N. Introducere în sociologie. București: Lider, 1998.
9. Gurvitch G. Sociologie. Paris: P.U.F., 1967.
10. Gusti D. Sociologie juridică – culegerea de texte, studiul introductiv, selectarea și sistematizarea textelor de Ion Vlăduț. București: Didactică și Pedagogică, 1997.
11. Herseni Tr. Sociologie. Teoria generală a vieții sociale. București: Științifică și Enciclopedică, 1982.
12. Lallement M. Istoria ideilor sociologice. București: Antet, 1997.
13. Mihăilescu I. Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz. Iași: Polirom, 2005.
14. Miha Ac. Introducere în sociologie. Cluj Napoca: Dacia, 1992.
15. Popa N. Teoria generală a dreptului. București: Actami, 1996.
16. Rotariu T., și Iluț P. (coord.). Sociologie. Cluj-Napoca: Editura „Mesagerul”, 1996.
17. Szczepanski J. Noțiuni elementare de sociologie. București: Științifică, 1972.
18. Vlăduț I. Introducere în sociologia juridică. București: Lumina Lex, 1998.
19. Voinea M. Sociologie generală și juridică. București: Sylvi, 2000.

Iurie BULAI,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

GENEZA PROCEDEELOR DE RECUNOAȘTERE A DELINCVENȚILOR

Rezumat

În prezenta lucrare se abordează istoricul apariției și dezvoltării procedeele de identificare a persoanelor și implicit a prezentării spre recunoaștere. Autorul analizează opiniile diferitor savanți, diferite aspecte care au dus la apariția și dezvoltarea pe parcursul istoriei a diferitor procedee de identificare a persoanelor.

Cuvinte-cheie: istorie, procedee de identificare/ recunoaștere, identificare.

Summary

Submission for recognition is one of the types of criminal prosecution aimed to establish the identity of persons. Development of human society throughout history there have been various methods of marking and identification of individuals, the vast majority of them in case of committing crimes. Mode of occurrence, use and development of these processes from the barbarian up to the fair and equitable moderne- were the object of study in this article..

Keywords: history, recognition procedures, identification.

Introducere. Prezentarea spre recunoaștere este unul dintre genurile de acțiuni de urmărire penală menite a stabili identitatea persoanelor. Pe parcursul istoriei dezvoltării societății umane au existat diferite procedee de marcarea și identificare a indivizilor, în marea majoritate a acestora în cazul comiterii unor delictе. Modul de apariție, de utilizare și dezvoltare a acestor procedee de la cele barbare pînă la cele moderne umane și echitabile, precum și direcțiile de perfecționare au constituit obiectul de studiu în acest articol.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost utilizate un șir de metode de cercetare: metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparației și investigației științifice. În calitate de materiale au servit o serie de monografii, lucrări științifice ale autorilor autohtoni și ale celor de peste hotare, precum criminalistica, istoria dreptului etc.

Rezultate obținute și discuții. Analiza procedeele de identificare a persoanelor care au stat la baza constituirii prezentării spre recunoaștere.

Comiterea infracțiunilor este caracteristică întregului parcurs istoric al societății. Diversitatea de prevenire și cercetare a infracțiunilor a fost indisolubil legată de nivelul de dezvoltare socială, culturală și economică a

entităților statale.

Actualmente instituția prezentării spre recunoaștere (PSR) este abordată insuficient în cadrul doctrinei criminalistice și procesual penale autohtone. Situația la acest capitol în spațiul țărilor CSI (Federația Rusă, Republica Belarus etc.) este mult mai favorabilă, fapt atestat prin multiple articole, teze, monografii.

Efectuarea unei analize detaliate a PSR, precum și actualizarea doctrinei autohtone privind varietățile de PSR este imposibilă fără elucidarea genezei acestora.

Pe parcursul istoriei, prezentarea spre recunoaștere ca instituție a probatoriului a fost atestată la diferite popoare și pe un spațiu geografic extins.

Astfel, în Principatele Române era prevăzută „strigarea peste sat” a unor informații referitoare la părți, infractori [1, p.21].

Acest fapt se întâlnește și în „Pravda rusească” în care se stipula: în caz de dispariție a unui lucru, sau țăran se „anunța-striga” informația cu privire la dispariție, era adusă la cunoștință membrilor obștii și după semnalmamente să fie căutate [2, p. 40-41].

Legea țării, dietele inițial în sec. al XI-lea prevedeau procedura de căutare doar în obște, dezvoltarea ulterioară, căutarea atît în regiunea obștei, cît și în regiunile adiacente.

Procedura de recunoaștere se folosea în calitate de modalitate de stabilire a identității. Despre recunoașterea unui rob se indica următoarele: „dacă robul dispăre de la cineva, despre dispariția sa se va striga la târg, dacă în decurs de trei zile el nu va fi returnat, în caz că stăpînul său îl va descoperi și recunoaște, poate să-l ridice, iar cel care l-a ascuns să plătească trei grivne amendă” [3, p. 17-18].

Elemente similare se atestă și în Principatele Române, menționîndu-se: fuga de pe pămîntul boierului, prin care se urmărea pierderea statutului de țaran aservit (statut legal și adevărat) și dobîndirea unui statut de țaran liber. Dacă erau recunoscute aceste persoane, ele se readuceau forțat pe pămîntul feudalului, pierzând libertatea aparentă, în mod retroactiv [4, p. 84].

Răspîndirea proceselor de recunoaștere (prezentării spre recunoaștere) la diferite popoare este confirmată prin menționarea acestora în patru articole din totalul de 43 ale „Pravdei rusești” [2, p. 65].

Norme analogice sunt prezente și în sursele juridice ale Europei de Vest a sec. V-VI. Astfel, în „Legea salică”, actul juridic al francilor, sunt prezente articole cu privire „la urmărirea după urme”, „despre căutare” similare celor din „Pravda rusească”. Conform acestui act juridic, prezentării spre recunoaștere pot fi supuși: robul, calul, boul, oricare obiect sau animal [5, p. 16, 20].

Elemente prezente și în Principatele Române în legea țării în care erau două forme specifice de proces: „prinderea urmei”, căutarea infractorului după urmele sale, efectuată de întreaga obște, se considera că unde se terminau urmele, acolo este infractorul, dacă duceau pînă la drumul mare, sau în pustiu, prinderea urmei era suspendată; „căutarea lucrului pierdut”, dacă lucrul pierdut era găsit, căutarea infractorului era întreruptă. Normele de drept conținute de „Legea țării” s-au păstrat în condițiile orînduirii feudale [1, p. 21-22].

Perioada sec XIV-XV se caracterizează prin prezența unor acte ce atestă existența prezentării spre recunoaștere. Se are în vedere, principatul Ardealului în baza dietelor, în

principatele Muntenia, Moldova sau în așa-numita lege a țării.

O parte din normele menționate le găsim în alt document rusesc „Gramota de la Pskov”, în care se utilizează termenul „cunoaștere” și nu recunoaștere, ceea ce denotă o atenție deosebită față de redactare și un important caracter juridico-analitic al autorilor [6, p. 331]. Aspectele legale sunt consfințite în Principatul Moldovei în „Sintagma lui Matei Vlastares” alcătuită în 1335 și este tradusă integral din porunca lui Ștefan cel Mare, cuprinzînd 24 de titluri, subdivizate în capitole, prevăzînd diferite ramuri ale dreptului. O mare parte a sintagmei este cuprinsă în nomocanonul lui Manuil Malaxox, alcătuit în 1566-1562, care este deja sistematizat strict pe domenii [1, p. 30].

Ulterior instituțiile se dezvoltă. Astfel, în Ardeal pentru aceasta a fost creată potera (juzii circulatori) „inquisitio generis”. Pentru urmărirea persoanelor delincvente s-au întocmit evidențe speciale cum a fost cazul „Registrului cu evidență a beneficiilor și fărădelegilor satelor din plasa de sus a nobilului scaun Argeș” [7, p. 11-12].

Acele prevăd că pot fi supuși urmării răufăcătorii dovediți, subiecții care se sustrăgeau cercetării și nu se prezentau la procese, iobagii care au părăsit moșia, persoane dispărute în condiții suspecte sau femei și copii fugiți de la domiciliu. În privința bunurilor urmărite acestea erau în principal obiecte furate din locuințe sau jefuite de lotrii la drumul mare, fiind animale de călărie ori de povară oferite ulteror spre recunoaștere [7, p. 16].

În 1632, logofătul Eustrahie a alcătuit „Pravila aleasă”, o traducere din greacă în română a nomocanonului lui Manuil Malaxos (1561-1562). „Pravila aleasă” cuprinde, în principal, regulile vieții religioase, dar și unele norme penale și civile. În această perioadă au loc schimbări în dreptul procesual „reforma judiciară de 40 de ani”. Procedura judiciară era publică. În actele juridice ale vremii sus-numite prezentarea spre recunoaștere a căpătat o răspîndire largă ca urmare a faptului că infractorii reținuți erau sancționați în public, cu privire la aceștia se comunica în public despre infracțiunile comise și semnalmentele

infractorilor, care contribuia la recunoașterea lor pe viitor [1, p. 37].

Un suport în vederea recunoașterii infractorilor era asigurat prin marcarea, aplicarea taroului.

Perioada regimului greco-fanariot 1711-1821 nu a realizat mari schimbări în acest domeniu.

Începând cu anul 1812 erau aplicate legile ruse, regulamentul organizării judecătorești, statutul procedurii penale etc. [8, p. 135].

În culegerea de acte normative a Imperiului Rus de la 1832 lipseau norme ce ar reglementa ordinea de desfășurare a prezentării spre recunoaștere, deși, în fapt se aplica, dar în cadrul altei acțiuni de urmărire penală – confruntarea. În reglementarea acesteia se indica: la confruntare de întrebare martorul: persoana învinuită este aceea cu privire la care va relata? Confruntările se dau pentru a se explica divergențele, precum și pentru a se convinge că persoanele îi cunosc pe cei pe care îi învinuiesc [9, p. 321].

În perioada 1918 -1940, pe teritoriul Basarabiei s-a aplicat codul de procedură penală al Regatului României care era inspirat de tradiția românească și de codul de instrucție criminală a Franței (1808).

În cadrul Rusiei, după cum am menționat anterior, printre primii savanți care au abordat prezentarea spre recunoaștere au fost В.И. Громов (1913), И.Н. Якимов, М.С. Строгович, Г.И. Кочаров, П.П. Цветков ș.a. Astfel, В.И. Громов, cu referire la legislația italiană, argumenta necesitatea evidențierii prezentării spre recunoaștere ca acțiune de urmărire penală de sine stătătoare.

În perioada antică, medievală, în vederea facilitării procedurii de recunoaștere infractorilor aceștia erau marcați prin diferite metode. Evidența infractorilor se realiza prin metode crunte, cum ar fi: tăierea forțată a membrilor (mutilarea) sau aplicarea unui tarou (marcarea cu fier roșu). Cu acest prilej, prof. Р. Белкин menționează că „deja în cărțile sacre ale iudeilor, creștinilor, musulmanilor – Tora (Pentateuh), Biblie, Coran – existau „descriseri ale unor procedee de descoperire a adevărului” în diverse cauze, termeni consacrați în zilele

noastre sub denumirea de audieri, percheziții, prezentări spre recunoaștere [10, p. 11].

În antichitate mutilarea avea caracter de pedeapsă, concomitent creând particularități fizice reprezentative caracterului infracțiunii comise, inclusiv a recidivei de infracțiuni.

Astfel, legile lui Manu (Codul antic indian) prevedeau pentru lovitura provocată de inferior superiorului ca și castă socială tăierea membrului cu care a lovit [11, p. 171].

În Babilonul antic, conform legilor lui Hammurabi, fiului ce și-a lovit tatăl i se tăia limba, iar persoanei ce alăpta, în caz de deces al bebelușului, i se tăiau sînii. În Egiptul antic, pentru furt se tăia mîna.

Aplicarea taroului ca metodă de identificare a infractorilor s-a folosit, de asemenea, din cele mai vechi timpuri. Conform aceluiași legi din Codul lui Manu, persoana cu statut social inferior, dacă se așeza alături de cel cu statut social superior, trebuia expulzată, aplicându-se acesteia un tarou. În sec. XIV–XVIII în Franța corpul persoanelor se acoperea cu tarouri în formă de litere, care indicau caracterul infracțiunii. Astfel, litera V însemna hoț, dublu W însemna recidivist.

Și în Rusia, regula de a marca cu fier ca metodă de recunoaștere se menționează în gramota marelui cneaz Василий Димитриевич (1397-1398) care sugera aplicarea taroului fiecărui hoț [5, p.384-385].

În Principatul Moldovei, de asemenea, se foloseau diverse sancțiuni menite atât pentru sancționare, cât și pentru evidențierea infractorilor. Astfel, pentru furt, țărani erau pedepsiți cu ocnă, pedepse corporale; pentru al treia furt se prevedea și tăierea mîinilor. Hoții erau înfierați (pe frunte), pentru a ușura evidența recidivei [12, p.90].

În principatele Moldovei, Valahiei, Transilvaniei, de asemenea, se aplica practica înfierării sau ciuntirii. Una dintre cele mai blînde metode de a lipsi pretendentul la tron sau de a pedepsi pentru atentarea la onoarea Domnitorului era tăierea nasului, știut bine fiind faptul că persoanele cu dizabilități fizice nu erau admise la domnie [12, p. 47].

Metodele științifice de recunoaștere a persoanelor au început a fi folosite doar în ju-

mătatea a doua a sec. al XIX-lea, la elaborarea așa-numitului portret vorbit. Creatorul portretului vorbit este criminalistul francez Alphonse Bertillon care, în anul 1895, a propus descrierea semnalmentelor nu în formă arbitrară, cum se realiza anterior, ci în baza unui anumit sistem, în care fiecare parte vizibilă a capului și feței era strict definită și marcată cu litere, cu constituirea unei formule a exteriorului.

Metoda portretului vorbit a fost recunoscută și de alte țări. Profesorul italian Ottolenghi a propus completarea elementelor portretului vorbit, incluzând particularitățile psihice, cele ce indică formele de mișcare etc. În alte țări, de exemplu, în Marea Britanie față de portretul vorbit atitudinea era plină de precauție. În practică nu s-a introdus inițial, fiind considerat dificil, neaccesibil unui polițist cu capacități medii.

După oficializarea în anul 1888 în Franța a acestei metode, în 1892 prof.dr. Mina Minovici a introdus metoda antropometrică și în România, printre primele țări care a aplicat în practică această metodă. Totuși portretul vorbit avea mai multe avantaje decât neajunsuri, fapt care a contribuit la răspândirea în toată lumea.

Portretul vorbit are o istorie îndelungată. Încă în antichitate, semnalmentele persoanei erau folosite în scopul căutării și recunoașterii. În sec. al XIV-lea î.e.n se atestă un atare gen de descriere a semnalmentelor, cazul fiind cunoscut pe larg în criminalistică: „reprezentantului de la Alabama, robul tânăr al lui Aristogen, fiul lui Hrisip a fugit în Alexandria, îl cheamă Gherman, mai are porecla neilos, este originar din Siria, are aproximativ 18 ani, statură medie, fără barbă, cu picioare drepte, cu gropiță în barbă, cu un neg pe partea stîngă a nasului, în regiunea stîngă a gurii are o cicatrice, este tatuat cu litere barbare pe laba mîinii drepte” [13, p. 233].

În anul 1861 Basarabia se afla sub influența juridică și politică a Imperiului Rus, în teritoriu fiind realizate diverse reforme. Funcționa legislația rusă paralel cu cea autohtonă. Jandarmii Rusiei țariste foloseau pe larg portretul vorbit [14, p. 105].

În practica organelor judiciare sovietice,

portretul vorbit a avut un rol important. În primii ani ai puterii sovietice a fost creată chiar o funcție specială a persoanei ce recunoaștea, funcție deținută de persoane cu memorie fenomenală, pentru a memora fețele infractorilor și a le recunoaște (în caz de necesitate).

În anul 1956, în retrospectiva internațională dedicată poliției criminale a apărut articolul „Fotorobotul” semnat de comisarul orașului Lille, (Franța), P. Chabaud – o completare a portretului vorbit, propunându-se ca, după indicația martorilor oculari, din bucăți de fotografii ale diferitor persoane, să se asambleze o imagine, fotografiată ulterior și multiplicată pentru a fi folosită pentru căutarea celui imaginat [14, p. 109].

Cu ajutorul acestui fotorobot s-a reușit descoperirea multiplelor infracțiuni, inclusiv în URSS. Fotorobotul s-a dovedit a fi prima tentativă de perfecționare și sporire a eficienței procesului de căutare a infractorilor.

O altă metodă utilizată în perfecționarea procesului o constituie așa - numitul Identi-kit, elaborat în SUA de către cunoscutul Macdonald, funcționar în instituția șerifului. La fel ca și fotorobotul, Identi-kit se bazează pe sistemul de descriere a persoanei de către martor ori partea vătămată. Identi-kit este compus dintr-un set de circa 500 de pelicule sau plăci transparente, pe fiecare din ele fiind reprezentat câte un detaliu sau un element distinct al feței, și marcată fiecare cu o cifră sau literă.

În fosta URSS paralel cu fotorobotul și alte metode s-au folosit seturile pentru identificare – „IKR” și „IKR-2”, compuse din pelicule transparente ce cuprind elemente faciale separate.

Între anii 1966-1967, firma americană „Soetling” a produs aparatul „Mimic” (producător multiplu de imagini pentru identificări), folosit la compunerea portretelor – desene ale elementelor figurii umane, transpuse pe șase benzi, fiecare cu câte o lungime de 25, 4 m, cuprinzînd câte 300 de elemente faciale. Schimbarea imaginilor elementelor faciale, suprapuse și proiectate pe un ecran, se face prin intermediul unor reglaje electromecanice [15, p. 47].

La identificarea persoanei după semnalmentele exterioare, cînd persoana recunoscută

recuză categoric corectitudinea recunoașterii, organele de urmărire penală recurg la ajutorul expertizei.

La identificarea persoanei după fotografie (în cadrul expertizei identificatoare după fotoportret) se folosește un timp îndelungat metoda simetriei biologice, esența constând în corelarea a două jumătăți a două fotografii diferite, obținute prin tăierea fotografiilor pe verticală. Părțile obținute se combină astfel încât linia de pe orizontală ce unește retina ochilor să creeze o linie continuă. Concomitent, se practica metoda de divizare a fotografiilor (micșorate sau mărite pînă la aceeași scară) pe pătrate. Semnalmentele faciale incluse în pătratele de pe o fotografie sau pe altă fotografie se compară între ele [15, p. 43-44].

Un alt procedeu este măsurarea valorilor unghiulare, care constau în alegerea unui element (punct) al figurii, din care se trasează linii tangente la extremitățile altor elemente, formîndu-se astfel unghiuri determinate de forma, mărimea și poziția detaliilor [16, p. 364-365].

Procedeul proiecția punctelor comune presupune compararea celor două fotografii la scări diferite și realizarea imaginilor în același plan. Imaginea mai mare se lipește în partea de jos a unei coli de hîrtie, se trasează axa nazală, linie ce se prelungește în partea superioară a colii. Această operațiune se face și pe fotografie de dimensiuni mai mici. Fotografia se lipește pe foaia de hîrtie deasupra primei fotografii, asigurîndu-se continuitatea axelor nazale, apoi se caută puncte comune.

Actualmente se folosește portretul-robot computerizat sau sistemul computerizat de identificare bazat pe aceleași principii ca și metodele de identificare după fotografie.

În anul 2004 în România s-a implementat sistemul integrat de identificare facială la nivel național numit „Imagetrac” care este compus dintr-un server de date central, instalat în Institutul de criminalistică al MAI, la care sunt conectate 42 de stații de lucru, instalate în fiecare județ, sistemul oferind următoarele facilități: stocarea datelor de stare civilă pentru un număr de 500 mii de persoane, stocarea unui număr de maxim 6 fotografii digitale

pentru fiecare persoană, căutarea și regăsirea în baza de date a unei persoane după datele de stare civilă, date antropometrice, semne particulare, cicatrice-tatuaje, căutarea și regăsirea în baza de date a unei persoane după fotografia frontală sau portretul robot [17, p. 8].

Sistemul funcționează în baza algoritmului de recunoaștere facială (Local Feature Analysis – LFA). Se disting 80 de puncte nodale pentru față, care măsoară: distanța dintre ochi, lățimea nasului, adîncimea orbitelor, oasele feței, linia maxilarului, bărbia. Algoritmul este independent de culoare (a fotografiei sau de culoarea pielii); rasă (structura feței este universală indiferent de rasă), sursa de preluare a imaginii (scanner, cameră foto sau video etc.); vîrstă (faceprint-ul rămîne neschimbat odată cu trecerea timpului); machiaje, păr facial, ochelari, iluminare [18, p. 312].

Introducerea unui sistem similar și în Republica Moldova ar permite evitarea așa-numitei recunoașteri operative, efectuate în cadrul acțiunilor investigative, realizate în baza pozelor și albumelor de evidență a persoanelor cu antecedente penale, fapt care de multe ori trezește controverse și în doctrina criminalistică.

Concluzii. Cunoașterea evoluției oricărei fenomen permite a stabili cauzele și condițiile de apariție, totodată și posibilele direcții de dezvoltare. Cunoașterea acestora permite a stabili evoluția oricărei instituii și dezvoltarea sa perpetuă.

BIBLIOGRAFIE

1. Pîrțac G., Pascalu I., Bujor V. Istoria dreptului românesc. ciclul I, Note de curs, Chișinău: 2013, 89 p.
2. Крылов В. В. История развития приемов предъявления личности для опознания / В. В. Крылов // Вестн. Моск. унта. Сер. 11. Право. – 2000. – № 4. 65 с.
3. Моисеев Н.А. Криминалистическое обеспечение предъявления для опознания при расследовании преступлении. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006. 30 с.

4. Curpăn S. O., Mitrofan E., Leghede A. Istoria dreptului românesc. Iași: Studis, 2014. 263 p.
5. Корецкий В.М. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. Государство древних франков, Англо-Саксонское государство, Англия, Германия, Испания, Италия, Франция, Албания, Болгария, Венгрия, Польша, Румыния, Чехия, Югославия [/]. – Москва. :Госюриздат, 1961. 960 с.
6. Юшков С.В., Зимин А.А., Софронов В.Ю. Памятники русского права: Вып. I. Памятники права Киевского государства X – XII вв. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1952. с. 287
7. Rusu G.B. Urmărirea infractorilor în comitatele ardelene – sec. XVII. Sinteza lucrării Teză de doctor. Cluj-Napoca: 2011. 27 p.
8. Tașcă M. Introducerea dreptului penal românesc în Basarabia după marea unire din 1918 și unificarea legislativă penală a Basarabiei cu cea din vechiul regat. În: Revista de științe penale, Anuar, Anul III, 2007 135 p.
9. Самко А.В. К вопросу о становлении предъявления для опознания как самостоятельного следственного действия. Ученые записки Таврического национального университета им В.И. Вернадского Серия «Юридические науки»ю Том 25 (64).2012. №1 321 с.
10. Golubenco Gh. Criminalistică: obiect, sistem, istorie. Chișinău: Tipografia Centrală, 2008. 215 p./10
11. Эльманович С.Д., Ильин Г.Ф. Законы Ману. Москва: Издательство восточной литературы, 1960. 354 с.
12. Aramă E. Istoria dreptului românesc. Chișinău: Tipografia Centrală, 1995. 236 p./ 12.
13. Гейндель Р. Дактилоскопия и другие методы уголовной техники. Москва: Гостехиздат, 1927. 332 с.
14. Крылов И.Ф., В мире криминалистики. Ленинград: ЛГУ, 1989. 328 с.
15. Dumitrescu C., Gacea E. Elemente de antropologie. București: Ministerul de Interne, 1993. 200 p.
16. Anghelescu I. ș.a. Tratat practic de criminalistică. Vol. II. București: Serviciul Editorial al Ministerului de Interne, 1978. 364 p.
17. Popa Gh. Utilizarea de către poliția română a sistemului „Imagetrak” – sistem de recunoaștere și compunere facială. În: Revista Criminalistica. București: 2004. nr. 3, p. 320 p.
18. Popa Gh., Utilizarea de către poliția română a sistemului Imagetrak – sistem de recunoaștere și compunere facială. În: Revista de criminologie, criminalistică și de penologie. București: 2005. nr. 2, 320 p.

Ion COJOCARU,
doctorand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

INTRAREA ÎN VIGOARE, EXECUTAREA, ÎNTINDEREA EFECTELOR ȘI IEȘIREA DIN VIGOARE A ACTELOR ADMINISTRATIVE

REZUMAT

Actele administrative produc efecte juridice, în vederea creării, modificării sau stingerii anumitor raporturi juridice numai ținând cont de următoarele aspecte: Actele administrative sunt susceptibile de executare și producere de efecte juridice de la data intrării lor în vigoare. Punerea lor în executare se face de la data aducerii la cunoștință prin comunicare în cazul actelor individuale, sau prin publicare – în cazul actelor normative.

Problema ieșirii din vigoare a actului administrativ este una mult mai interesantă. În ceea ce privește manifestarea de voință contrară, am făcut distincție între revocare (voința administrației) și anularea contencioasă. Fără îndoială că problematica revocării actelor administrative este una dintre cele mai complexe pentru dreptul administrativ.

Cuvinte-cheie: act administrativ, efect juridic, fapt administrativ, fapt juridic, revocare, executarea actelor administrative.

SUMMARY

Administrative acts produce legal effects, the creation, modification and settlement of certain legal relations only with the following aspects: administrative acts are liable to execution and production of legal effects of their entry into force. Putting them into execution is the date of notification by communication - individual acts - or by the publication - in case for normative acts.

Problem expiry of the administrative act is one more interesting. Regarding the manifestation of will to the contrary, I made a distinction between revocation (the administration will) and contentious cancellation. No doubt that the issue of revocation of administrative acts is one of the most complexes for administrative law.

Keywords: administrative act, legal effect, administrative fact, legal fact, revocation, enforcement of administrative acts.

Introducere. Actele administrative sunt emise în scopul de a produce efecte juridice, adică în vederea creării, modificării sau stingerii anumitor raporturi juridice. După prezentarea caracteristicilor generale, al condițiilor generale de validitate și procedurii de emitere sau elaborare a actelor administrative, este firesc să punem în discuție forța juridică și efectele actelor administrative.

De altfel, însăși titulatura de „efecte” este dezbătută continuu în literatura juridică, unii autori vorbesc despre „eficiența actelor administrative”¹, alții vorbesc despre „consecințele actului administrativ”, ca o noțiune mai largă în care sunt incluse consecințe juridice, economice, sociale, culturale etc.²

În ceea ce privește efectele juridice ale actelor administrative, trebuie analizate trei aspecte: a) intrarea în vigoare – momentul de la care actele administrative încep să producă efecte juridice; b) executarea actelor administrative și studiul întinderii efectelor juridice produse; c) încetarea efectelor juridice ale actelor administrative.

Materiale și metode aplicate. Pentru reali-

zarea unei investigații prodigioase a temei propuse spre cercetare, a fost efectuată studierea și analiza pozițiilor doctrinare, opiniilor și teoriilor existente în România și Republica Moldova, dar și în alte state, cu referire directă la actul administrativ și faptele administrative.

Rezultate obținute și discuții.

a) Intrarea în vigoare a actelor administrative.

Pentru evitarea confuziilor de orice fel trebuie făcută precizarea dacă avem în vedere organul emitent sau alte subiecte de drept.

Astfel, dacă avem în vedere organul emitent, este reiterată părerea prof. V. Guțuleac, V. Balmuș care consideră că actele administrative intră în vigoare din momentul existenței lor legale – momentul emiterii lor. Respectivii profesori argumentează: „Pentru organul emitent actele administrative intră în vigoare în momentul în care s-a produs adoptarea acestora, cu respectarea procedurii legale, dacă în acel act nu s-a prevăzut un alt moment de intrare în vigoare”³. Susținători ai respectivei poziții vom găsi și în literatura juridică rusă⁴ și în literatura juridică română.⁵

Pentru celelalte subiecte de drept, și anume pentru cei care cad sub incidența actului, trebuie făcută distincția între felul actului – normativ sau individual.

Susținem părerea majoritară⁶, în conformitate cu care momentul producerii efectelor juridice este acela al comunicării actelor administrative individuale și al publicării actelor administrative normative. Numai din acel moment subiectele iau cunoștința de conținutul actului administrativ și drept urmare li se poate pretinde o anumită conduită.

Comunicarea și publicarea actului administrativ sunt de fapt două modalități ale aceleiași operațiuni – aducerea la cunoștință a actului administrativ.

Regula aducerii la cunoștință a actului administrativ trebuie corelată cu principiul concentrat în adagiul latin „nemo censetur ignorare legem” – nu te poți apăra în justiție invocând necunoașterea legii. Numai din momentul publicării sau comunicării actului, potrivit regulii de drept, un subiect de drept are obligația de a adopta o anumită conduită, de a se conforma unei cerințe legale determinate.

Cu riscul de a ne repeta, momentul și modalitatea aducerii la cunoștință a unui act administrativ diferă, în funcție de natura actului și de organul emitent al acestuia. Actele administrative individuale se aduc la cunoștință printr-o notificare, care este o înștiințare scrisă, prin care cei interesați iau cunoștință de existența actului și de obligația de a-l executa, în funcție de conținutul său.⁷

Când actul se adresează unui număr mai mare de persoane, aducerea la cunoștință se face, de regulă, printr-un anunț, care se afișează sau este publicat în presa locală, ori este difuzat la posturile locale de radio și televiziune.

Actele administrative cu caracter normativ sunt aduse la cunoștință, de regulă, prin publicare în Monitorul Oficial (în cazul hotărârilor de Guvern cu caracter normativ, a ordinelor ministerelor și departamentelor, a actelor cu caracter normativ ale organelor centrale ale administrației publice de specialitate etc.); nepublicarea lor constituie o cauză de nevalabilitate pentru asemenea acte, ele fi-

ind considerate ca inexistente, și în acest caz nu mai există nici o obligație de a le executa.

Nu există o anumită modalitate de aducere la cunoștință a actelor cu caracter normativ emise de organele locale ale administrației publice locale. Organul emitent al actului are deplina libertate de alegere a modalității, optând pentru cea mai adecvată, în funcție de condiții, împrejurări, loc și timp. De regulă se recurge la afișarea actului la sediul organului emitent sau în locurile mai des frecventate de membrii colectivității locale.

Actele administrative produce efecte pentru viitor, sunt deci active și nu retroactive.⁸ Fundamentul principiului neretroactivității îl găsim în Constituția Republicii Moldova⁹ și în alte legi organice¹⁰. De la această regulă fac excepție: a) actele administrative care prevăd o dată ulterioară de la care intră în vigoare cele normative sau de la care produc efecte individuale; b) actele administrative cu caracter retroactiv, respectiv actele care constată existența sau întinderea unor drepturi și obligații care au luat naștere anterior (acte declarative sau recognitive) ori inexistența lor.¹¹

Din categoria actelor administrative cu caracter retroactiv fac parte actele ce prevăd producerea efectelor juridice la o dată anterioară publicării lor, actele de revocare (anularea), care produc efecte juridice de la data intrării în vigoare a actului desființat sau de la data emiterii actului desființare; actele interpretative care emană de la aceeași autoritate care a emis actul interpretat¹² sau de către o autoritate ierarhic superioară și produc efect retroactiv de la data aplicării actului interpretat; actele administrative jurisdicționale, care au efect retroactiv, întrucât se recunosc părților situații juridice preexistente emiterii actului.¹³

b) Executarea actelor administrative. Odată intrat în vigoare, actul administrativ trebuie executat. Este o concluzie logică și firească ce decurge din necesitatea realizării legalității, din însăși rațiunea de a fi a administrației publice, care în esență este o activitate executivă.¹⁴ Actele administrative sunt puse în execuție de cei cărora li se adresează datorită valorii juridice pe care o au aceste acte, care sunt emise pe

baza și în vederea executării legii.

Executarea actelor administrative de către administrația publică se face folosindu-se caracteristica specifică a actelor administrative – ele sunt executorii din oficiu.¹⁵ După cum am arătat mai înainte, actele administrative produc efecte juridice fără a fi nevoie de consimțământul celor cărora li se adresează. Este suficient ca actul să fie emis cu respectarea condițiilor stabilite de lege pentru legalitatea sa.

În majoritatea covârșitoare a cazurilor, actele administrative, ca de altfel toate actele organelor statului, sunt executate de bună voie de către cei obligați să le execute. Există și împrejurări când executarea actelor administrative nu se face de bună voie, iar mijloacele de convingere, având ca scop obținerea executării, nu au dat rezultate, adică actul administrativ în cauză nu a fost executat. Într-o astfel de situație, executarea actelor administrative trebuie să se facă pe cale silită.

Prof. Al. Negoită consideră executarea silită este o măsură extremă, la care se poate recurge numai după ce au fost epuizate celelalte căi posibile și necesare pentru obținerea executării actului.¹⁶ Executarea silită, așa cum rezultă și din denumire, constă pur și simplu în silirea celor obligați la executare de a-și realiza această obligație, fără ca pentru aceasta să li se aplice o pedeapsă.¹⁷ Aceasta nu înseamnă că executarea silită nu poate fi o consecință a aplicării unei sancțiuni. Dimpotrivă, de cele mai multe ori faptele materiale de executare silită se produc tocmai pentru a traduce în viață sancțiunea (de exemplu, confiscarea unor bunuri în vederea executării unei hotărâri judecătorești).

Executarea silită poate fi realizată direct, asupra persoanei subiectului pasiv al obligației de executare (de exemplu arestul persoane în baza unei hotărâri judecătorești ce stabilește drept sancțiune arestul administrativ), fie indirect, asupra bunurilor acestei persoane (cum este cazul confiscării unor bunuri). De apreciat este și faptul că executarea silită este superioară, ca eficiență, sancțiunilor administrative, deoarece prin ea se obține executarea în natură a obligațiilor rezultând din actele administrative, în situația în care acestea nu sunt

executate și respectate de bună voie. Astfel, instituirea carantinei este o măsură de executare silită adoptată față de persoanele care suferă de anumite boli, măsură destinată să garanteze executarea obligației acestor persoane (prevăzută de diferite norme juridice) de a se izola în scopul evitării unor epidemii. În cazul în care, prin încălcarea obligației de izolare, răspândirea bolii s-a produs, chiar dacă se aplică sancțiuni administrative, acestea nu vor avea efect asupra procesului de transmitere a bolii, deci asupra obiectivului principal al normelor juridice amintite.¹⁸

Din exemplul „clasic”, de mai sus, rezultă că măsura executării silită nu poate fi aplicată în orice situație și în orice moment. Anumite obligații juridice, datorită specificului, odată nerespectate nu mai pot fi executate, iar constrângerea nu mai poate interveni decât sub forma aplicării unor sancțiuni.

Punerea în executare a actelor administrative se realizează de către persoana administrativă emitentă, prin structurile organizatorice ale acesteia, precum și de subiectele de drept legal obligate cărora le este destinat actul. Împotriva modului de executare se poate exercita calea de atac în fața persoanei administrative emitente, a celei ierarhic superioare sau a altor autorități competente, în condițiile legii. În executarea căilor de atac este obligatorie respectarea principiului ierarhiei administrative.¹⁹

Procesul executării actelor administrative implică îndeplinirea unor forme procedurale cerute de lege. De exemplu, în executarea actelor administrativ fiscale vom întâlni forme procedurale precum: avizul de plată a obligației fiscale,²⁰ ridicarea mijloacelor bănești,²¹ sechestru asigurator (ca modalitate de asigurare a executării silită a obligației fiscale)²² etc.

În literatura juridică română²³ se apreciază că procesul de executare a actului administrativ este influențat de un șir de factori, cum ar fi:

- capacitatea autorității administrative de a mobiliza forța de muncă și mijloacele materiale necesare;
- capacitatea administrației de a asigura o bună organizare, înțelegând prin aceasta

stabilirea științifică a începerii acțiunii; fixarea unor ritmuri raționale; stabilirea exactă a metodologiei de coordonare și control;

- capacitatea personalului chemat să execute actul administrativ, motivarea acestuia în vederea unei execuții de calitate.

În literatura juridică ucraineană, metodele aducerii la îndeplinire a actului administrativ sunt clasificate în două mari grupe: metode directe (acțiuni nemijlocite cu scopul asigurării executării actului) și metode indirecte (crearea unui cadru favorabil din punct de vedere economic, politic etc.).²⁴

În ceea ce privește întinderea efectelor actelor administrative, prof. V. Vedinaș solicită a se face distincția între actele administrative cu caracter normativ și cele cu caracter individual. Actele cu caracter normativ produc efecte juridice pentru dreptul administrativ dar și pentru celelalte ramuri de drept, cu excepția dreptului penal (în cadrul căruia operează un șir de principii speciale, printre care cel al legalității încriminării etc.). Actele cu caracter individual sunt apreciate ca izvoare de drept pentru dreptul administrativ, dar și pentru celelalte ramuri de drept, fără vreo excepție (de exemplu, actele de stare civilă produc efecte juridice și în sfera civilului. Și a muncii, și a familiei etc.).²⁵

c) Încetarea efectelor juridice ale actelor administrative. Actele administrative produc efecte juridice până la momentul ieșirii lor din vigoare, care se face fie prin intervenția unui act juridic emis în acest scop, fie a unor fapte materiale prevăzute de lege care lipsesc de efecte juridice aceste acte.²⁶

Prof. A. Iorgovan și V. Vedinaș fac distincție între încetarea producerii de efecte juridice în general și încetarea producerii unor efecte determinate (de exemplu, în cazul obligației de executare care se produce prin faptul material al aducerii la îndeplinire).²⁷

Prof. V.I. Prisacaru vede următoarele cauze de încetare a actelor administrative:²⁸

- suspendarea sau modificarea actelor administrative;
- revocarea și anularea actelor administrative;
- s-au produs efectele pentru care au

fost emise (de exemplu, autorizația unei construcții, odată cu finalizarea edificării imobilului autorizația nu mai produce efecte juridice);

- a expirat perioada de timp pentru care a fost emis actul (de exemplu aplicarea unor restricții vamale temporare determinate de perioada de carantină);

- au fost înlăturate cauzele care au determinat adoptarea sau emiterea actului (de exemplu, o Hotărâre de Guvern privind lichidarea urmărilor unor calamități naturale sau tehnogene, încetează să producă efecte după înlăturarea consecințelor);

- organul care l-a adoptat sau emis a dispus încetarea aplicabilității actului respectiv;

- cel în favoarea căruia a fost emis actul a renunțat la el sau a decedat (de exemplu, o autorizație emisă de organul administrației publice locale, prin care se dă dreptul de a desfășura anumite activități, de a presta anumite servicii, și care încetează să producă efecte în momentul când beneficiarul renunță, fie la data decesului acestuia).

Față de acest ultim caz din enumerare – încetarea efectelor actului administrativ, ca urmare a renunțării beneficiarului – au fost formulate opinii contrare de către un șir de autori. Astfel, I. Iovănaș²⁹ susține că încetarea efectelor actelor administrative prin acte juridice este posibilă numai prin acte de putere și nu prin renunțarea beneficiarului dreptului conferit de actul administrativ, pentru că acesta este o manifestare unilaterală a actului administrativ. Prof. D. Brezoianu,³⁰ menționează, de asemenea, că renunțarea din partea beneficiarului la unele drepturi stabilite printr-un act administrativ nu este o modalitate de încetare a efectelor acestuia. Pentru ca să nu mai producă efecte juridice, acel act trebuie anulat de către organul competent. Deși beneficiarul a renunțat la drepturile ce i s-au acordat, actul administrativ în cauză continuă să rămână în vigoare până în momentul anulării sale.

După opinia prof. V. Vedinaș,³¹ scoaterea din vigoare a unui act administrativ poate avea loc în următoarele moduri:

- prin anulare, de instanța de judecată;
- prin retractare, de organul care l-a

emis;

– prin abrogare; care se poate dispune de organul emitent, organul ierarhic superior sau Parlament (ca unica autoritate legiuitoare a statului³²);

– încetarea efectelor prin intervenția unui fapt material, de exemplu decesul persoanei sau executarea obligației materiale;

– prescripția efectelor actului administrativ.

În cele ce urmează propunem unei analize detaliate abrogarea, anularea, revocarea, suspendarea, modificarea, completarea și prorogarea actelor administrative.

Referințe bibliografice

1. Ilie Iovănaș, „Drept administrativ”, Editura Servo – Sat, Arad, 1997, p. 52.
2. Verginia Vedinaș „Drept administrativ”, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 105.
3. Victor Guțuleac, Victor Balmuș, „Problemele administrării de stat”, Chișinău, 2002, p. 92.
4. А. П. Коренев, «Административное право России», часть I., МЮИ МВД России, Москва, 1996, p. 171.
5. Dumitru Brezoianu, „Drept administrativ român”, editura All Beck, București, 2004, p. 84.
6. A se vedea în acest sens: Ilie Iovănaș, „Drept administrativ”, Editura Servo-Sat, Arad 1997, pag. 52; Rodica Narcisa Petrescu „Drept administrativ”, Editura Accent, Cluj-Napoca 2004, p.318; Maria Orlov, „Curs de contencios administrativ”, Editura Elena – V.I., Chișinău 2009, pag. 23; Corneliu Manda, „Drept administrativ”, Tratat elementar, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 265; Mircea Preda, „Drept administrativ”.Partea generală, ediție revăzută și actualizată, Editura Lumina Lex, București, 2002, p.189-190; Emil Bălan, „Procedura Administrativă”, Editura Universitară, București 2005, p. 136.
7. Dumitru Brezoianu, „Drept administrativ român”, Editura All Beck, București, 2004, p. 85.
8. Antonie Iorgovan, „Tratat de drept administrativ”, vol. I, ediția a III-a, Editura Nemira, București, 2000, p. 318.
9. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994, art.22.
10. De exemplu, Legea nr. 780-XV „privind actele legislative” din 27.12.2001, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.36-38/210 din 14.03.2002.
11. Corneliu Manda, „Drept administrativ”, Tratat elementar, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 266.
12. Este cazul unei interpretări autentice; a se vedea pe larg Ioan Humă, „Introducere în studiul dreptului”, Editura Fundației „Chemarea, Iași, 1993, p. 125.
13. Ilie Iovănaș, „Drept administrativ”, Editura Servo-Sat, Arad, 1997, p. 53; în același sens: Maria Orlov „Curs de contencios administrativ”, editura Elena – V.I., Chișinău, 2009, p. 23.
14. Dumitru Brezoianu, „Drept administrativ român”, Editura All Beck, București, 2004, p. 87.
15. Alexandru Negoită, Dinu Ștefănescu, Brândușa Ștefănescu, Ion Traian Ștefănescu, Dan Constantin Apostol, „Elemente de drept”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 77.
16. Alexandru Negoită, „Drept administrativ și știința administrației”, Editura Atlas Lex SRL, București, 1993, p. 134 și urm.
17. Ioan Alexandru, „Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective”, Editura Lumina Lex, București, 1999, p.490.
18. Ioan Alexandru, „Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective”, Editura Lumina Lex, București, 1999, p.491.
19. Emil Bălan, „Procedura Administrativă”, Editura Universitară, București, 2005, p. 137.
20. Codul fiscal al Republicii Moldova, Legea nr. 1163-XIII, din 24.04.1997, publicat în Monitorul Oficial, ediție specială din 08.02.2007, art. 191.
21. Codul Fiscal al Republicii Moldova, Le-

- gea nr. 1163-XIII, din 24.04.1997, publicat în Monitorul Oficial, ediție specială din 08.02.2007, art. 198.
22. Codul fiscal al Republicii Moldova, Legea nr. 1163-XIII, din 24.04.1997, publicat în Monitorul Oficial, ediție specială din 08.02.2007, art.200.
 23. Ioan Alexandru, „Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective”, Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 490.
 24. Ю.П. Битяк, В.В. Богуцкий, В.Н. Гаращук и др., „Административное право Украины” (Под ред. проф. Ю.П. Битяка), 2-е изд., перераб. и доп., изд. Право, Харьков, 2003, p. 167 și urm.
 25. Verginia Vedinaș, „Drept administrativ”, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 107.
 26. Corneliu Manda, „Drept administrativ”, Tratat elementar, vol. I, Editura Lumina Lex, București 2002, p. 266.
 27. Verginia Vedinaș, „Drept administrativ”, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 107.
 28. Valentin I. Prisacaru, „Tratat de drept administrativ român”, Partea generală, Editura Lumina Lex, București, 1993, p. 219-225.
 29. Ilie Iovănaș, „Drept administrativ”, Editura Servo – Sat, Arad 1997, pag. 53-54.
 30. Dumitru Brezoianu „Drept administrativ român”, editura All Beck, București, 2004, p. 89.
 31. Verginia Vedinaș, „Drept administrativ”, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 108.
 32. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994, art.60.

Olesea CREȚU,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

CAUZELE ȘI EFECTELE MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

REZUMAT

Unul din cele mai marcate fenomene ce caracterizează situația de pe piața muncii din Republica Moldova din perioada contemporană este migrațiunea internațională a forței de muncă. În ultimii ani acest fenomen a luat o amploare destul de mare, astfel încât el a devenit unul din cele mai discutate și analizate fenomene de către mass-media, oamenii de știință și factorii de decizie din republică.

Factorii care determină populația Republicii Moldova de a imigra sunt: demografici, economici, tehnologici, de dezvoltare, politici sau combinați.

Cuvinte-cheie: refugiat, imigrant, migrație internațională, ilegal, efect.

SUMMARY

One of the most marked phenomena that characterizes the labor market in Moldova is the contemporary international migration of labor. In recent years this phenomenon has grown large enough such that became one of the most discussed and analyzed by mass-media, scientists, policy and makers in the country.

Factors driving Moldovan population to immigrate are: demographic, economic, technological developmental, political or combined.

Keywords: refugees, immigrants, international migration, illegal, effect.

Introducere. Cu aproape 60 de milioane de persoane strămutate forțat la nivel global și știri despre traversările cu barca pe Mediterana apărând aproape zilnic în presă, a devenit din ce în ce mai frecvent să vezi termenii „refugiat” și „imigrant” folosiți în mod interșanjabil în mass-media și discursul public. Dar să facem o diferență între eceste două noțiuni [7].

Refugiații sunt persoane care fug de conflicte armate sau persecuții. La sfârșitul lui 2014 existau 19,5 milioane de astfel de persoane în întreaga lume. Situația lor este adesea atât de primejdioasă și intolerabilă încât ei trec granițele naționale pentru a căuta refugiu în țările învecinate, iar astfel devin „refugiați” recunoscuți internațional, cu acces la asistență din partea statelor, UNHCR și alte organizații. Ei sunt recunoscuți astfel tocmai pentru că este prea periculos pentru ei să revină acasă și au nevoie de adăpost în altă parte. Acestea sunt persoane pentru care refuzul acordării de azil are consecințe potențial mortale.

Imigranții, în schimb, sunt persoane care aleg să se mute, nu din cauza unei amenințări directe de persecuție sau moarte, ci în principal pentru a-și îmbunătăți viața prin găsirea unui loc de muncă, sau în unele cazuri pentru educație, întregirea familiei sau alte motive.

Spre deosebire de refugiați, care nu se pot întoarce în țările lor în siguranță, imigranții nu se confruntă cu un astfel de impediment.

Metode aplicate și materiale utilizate.

În procesul studiului au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparației și investigației științifice. În calitate de materiale au servit o serie de monografii, lucrări științifice ale autorilor autohtoni și ale celor din străinătate, articole științifice și statistice, precum și legislația din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Vorbind despre geografia actuală a migrațiunii internaționale din Republica Moldova, nu se poate spune despre un vector concret al acestei mobilități teritoriale. Persoanele plecate peste hotare în căutarea unui trai decent migrează atât în țările din Vest, cât și în țările din Est. Un factor esențial ce facilitează și stimulează migrațiunea spre regiunile estice, comparativ cu cele vestice este cunoașterea limbii, psihologiei și tradițiilor locale de către persoanele migrate. Totodată, declararea independenței Republicii Moldova și liberalizarea societății au condiționat și deschiderea frontierelor cu țările europene. Facilitarea posibilităților de plecare în țările europene a condus la diversificarea geografiei migrațiunii, reorientând tot

mai mult vectorul migrațiunii de muncă din Republica Moldova din est spre vest. Astfel, conform unui studiu realizat în cadrul Departamentul de Stat Migrațiune, din cele 391 mii persoane estimate de studiu ca persoane plecate peste hotare circa 4 mii se află în Spania, 64 mii, respectiv, în Italia, 243 mii în Rusia, 8 mii în Turcia, 17 mii în Portugalia, 10 mii în Grecia, 5 mii în Cehia, 8,5 mii în Ucraina.

În general, migrațiunea internațională este un fenomen ce ia o amploare tot mai mare practic în toate țările lumii, indiferent de gradul lor de dezvoltare, fiind influențată, în primul rând, de fenomenele și procesele legate de tranziția la societatea postindustrială ce au loc în prezent în lume, precum globalizarea, progresul tehnico-științific, noua ordine economică etc. Prin urmare, fenomenul dat trebuie privit ca un fenomen obiectiv, determinat de mai mulți factori interni și externi. Fiind conștienți de extinderea migrațiunii în perspectivă, guvernele mai multor țări, organismele internaționale, oamenii de știință, societatea civilă încearcă să elaboreze diverse concepții, teorii, metodologii și politici cât mai eficiente pentru explicarea, măsurarea și studierea cât mai complexă a fenomenului dat, precum și implementarea unor soluții în scopul evitării aspectelor negative ale fenomenului dat.

Cu toate că fenomenul migrației de muncă internaționale este considerat drept nou pentru Republica Moldova, această afirmație este corectă doar parțial. În perioada economiei centralizate, Republica Moldova, fiind în cadrul Uniunii Sovietice, se caracteriza printr-o migrație internă de muncă destul de intensă. Din cele 15 republici unionale Republica Moldova avea cea mai mare densitate a populației, iar structura economică era preponderent agrară. În consecință, Republica Moldova se caracteriza printr-un exces de ofertă de muncă, exces care era absorbit, prin intermediul serviciilor unionale de plasare în câmpul muncii, de „marile șantiere ale construcției socialiste”. Multe din persoanele migrante își găseau un loc de muncă în afara republicii, în special în regiunile nordice ale țării, cu scopul de a-și asigura o carieră profesională mai prestigioasă sau de a obține un salariu mai mare. Migrația de muncă în cadrul Uniunii Sovietice era con-

diționată și de plecarea tinerilor la studii sau la serviciul militar în Armata Sovietică în afara republicii, dintre care o parte rămâneau cu traiul și cu lucrul în locul unde și-au făcut studiile sau serviciul militar.

Restructurarea economiei naționale în urma tranziției la economia de piață, întreprinsă la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, înrăutățirea bruscă a situației social-economice în țară, sărăcirea populației etc. au condus la intensificarea proceselor migraționiste cu accentul pe deplasările în masă în căutarea unui loc de muncă, mai cu seamă a unei părți impunătoare din populația rurală, inclusiv cea tânără, dacă nu în exteriorul țării, atunci, cel puțin, de la sate spre orașe. În Republica Moldova, acest proces durează încontinuu. O mare parte a cetățenilor, fiind lipsită de posibilitatea de a fi angajată cu un salariu decent, pentru a-și satisface necesitățile cu venitul din activitatea economică, ia calea migrației în vederea căutării unui loc de muncă. Această deplasare a forței de muncă este văzută drept o soluție de rezolvare a mai multor probleme, dar înainte de toate urmărindu-se asigurarea unui trai decent și a unei calități mai bune de viață, sănătate, educație etc [3].

În linii generale, migrațiunea internațională contemporană poate fi definită ca o deplasare pendulatoare a forței de muncă între reședința (țara de origine) și locul de muncă (țara de primire). Prima se caracterizează printr-un grad mai redus de dezvoltare economică, o pondere ridicată a tineretului și a populației apte de muncă în totalul populației, absența posibilităților de utilizare pe plan național a forței de muncă disponibile, absența eforturilor de investiții și, deci, de creare a unor noi locuri de muncă. Prin urmare, condiția necesară și suficientă ca migrația să aibă loc constă în existența într-o țară a unei cantități de forță de muncă „disponibile”, a unor agenți economici dintr-o altă țară care să aibă nevoie de forță de muncă, iar aceasta să fie dispusă să se deplaseze spre aceste locuri de muncă [6].

Alți factori care stimulează creșterea migrațiunii internaționale de muncă din Republica Moldova sunt cel demografic și cultural. Într-adevăr, scăderea natalității și îmbătrânirea populației dintr-un șir de țări din Europa,

precum și din Rusia au condus la un deficit de forță de muncă acoperit, de regulă, de lucrătorii veniți practic din toate țările lumii. În acest context, lucrătorii migranți din Republica Moldova sunt mai agreabili pentru țările de primire comparativ cu cei veniți din țările din Asia și Africa, în primul rând, datorită unor diferențe minime de cultură, religie, limbă, comportament, valori etc. În afară de aceasta, gradul de pregătire profesională precum și cerințele de salarizare sunt destul de acceptabile pentru potențialii angajatori din aceste țări.

Migrațiunea internațională a forței de muncă de o calificare înaltă evocă clar la origine o pierdere a capitalului intelectual. Astfel studiul realizat în cadrul Departamentului de Stat Migrațiuni a arătat că majoritatea persoanelor migrate din Republica Moldova au studii superioare și postliceale (respectiv 27,5% și 26% din totalul persoanelor migrate). Aceste persoane, nerelalizându-se în republică, din cauza lipsei unui loc de muncă atractiv, pleacă definitiv sau temporar peste hotare. Trebuie menționat faptul că pleacă cei mai buni. În afară de aceștia, o mare parte din tinerii republicii care își fac studiile în România, Rusia, precum și în alte țări occidentale rămân cu traiul și cu serviciul în aceste țări. Astfel, Republica Moldova se transformă treptat într-un furnizor de forță de muncă calificată pentru alte țări în detrimentul său.

În aceste condiții, degradarea potențialului uman din republică este evidentă, fiind condiționată și de alte fenomene, precum corupția în învățământ, promovarea mediocrităților, lipsa exigențelor față de calitatea pregătirii cadrelor profesionale etc.

Unul din cele mai relevante exemple de fuziune între cele două abordări poate fi ilustrat pe migrația în rețea – unde migranții mai vechi îi ajută pe cei ce urmează să caute și să găsească un loc de muncă. Aceste rețele adesea încep cu o alegere individuală. Când individul a avut succes, acestea încurajează migrația. Exemple similare se observă practic în toate localitățile republicii, care se „specializează” pe anumite țări. În cazul când o persoană, mai curajoasă și mai ambițioasă a avut un succes în căutarea unui loc de muncă peste hotare, la plecarea următoare ea este însoțită și de consătenii săi.

Prin urmare, putem spune că migrați-

unea internațională a forței de muncă nu este nici fenomen negativ, nici fenomen pozitiv. Ea este un fenomen firesc, condiționat de procesul de globalizare a economiei, ce ia o amploare tot mai mare în ultimul timp. Fenomenul migrației internaționale a forței de muncă are o răspândire destul de mare în lume. Cu acest fenomen s-au confruntat practic toate țările cu o economie de piață. Multe din ele au profitat de ea cu mulți ani mai târziu. De exemplu, majoritatea investițiilor străine din China din perioada actuală sunt făcute de diaspora chineză, care a emigrat mai mulți ani în urmă [6].

În contextul celor relatate este necesar de a da o apreciere noțiunilor de migrație legală și ilegală.

Migrația legală este forma unanim acceptată de către toate statele lumii, pentru că poate fi controlată ca număr de persoane, locuri și domenii de muncă și deopotrivă poate fi determinată în timp.

În acest sens, statele încheie acorduri, înțelegeri, tratate sau convenții prin care acordă facilități lucrătorilor care migrează legal și se obligă să respecte condițiile legale de muncă și de protecție socială ca și pentru cetățenii proprii. La respectarea drepturilor și obligațiilor stipulate în acorduri veghează reprezentanții statelor respective, care, în virtutea atribuțiilor cu care sunt învestiți, pot interveni pe lângă autoritățile statului beneficiar în vederea remedierii situației.

În acest mod, migrația poate fi ușor controlată de statul beneficiar al muncii prestate pentru că acesta oferă numai locurile de muncă pe care cetățenii săi nu le-au ocupat (sau nu au dorit să le ocupe) din diverse motive [5].

Migrația ilegală este alternativa uzitată de către persoanele care nu pot folosi calea legală pentru a pleca în străinătate. Componentă a traficului de persoane, migrația ilegală este un flagel din ce în ce mai extins și mai greu de stăpinit din cauza rețelelor criminale implicate, a ingeniozității infractorilor.

La toate acestea se adaugă diferențele în materie de legislație ale țărilor sursă, de tranzit sau țintă care îngreunează lupta autorităților pentru combaterea acestui fenomen. Nu trebuie uitat nici aportul migranților care, în îndeplinirea scopului la care aspiră sau la amenințările

ori indicațiile traficantilor, preferă să păstreze tăcerea sau să nege orice legătură cu persoanele ori grupurile infracționale care îi ajută [4].

Această practică reprezintă una din cele mai acute manifestări ale criminalității transfrontaliere cu consecințe vizibile pentru victimele traficului și cu efecte secundare greu de evaluat pe termen lung.

În afară de faptul că se regăsește de multe ori cu alte aspecte ce țin de crima organizată (trafic de droguri, de arme, terorism), traficul ilegal de migranți poate amenința stabilitatea socio-economică a statelor și chiar pacea și securitatea acestora prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depășirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii și, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control al legalității și ordinii publice și partea de populație canalizată spre activități infracționale.

Pentru trecerea ilegală a frontierei, migranții folosesc următoarele metode:

- obținerea vizei de tranzit și de intrare, colectivă, în scop turistic, urmată de rămânerea ilegală în țară;
- folosirea de pașapoarte sau vize falsificate sau contrafăcute;
- obținerea vizei de ședere, motivată de prestarea unor activități comerciale, sau solicitarea statutului de azilant;
- folosirea a două acte de identitate, un pașaport valabil la intrare și altul pentru ieșire;
- ascunderea în mijloacele de transport internațional – auto, feroviare, navale etc.;
- trecerea frauduloasă peste „frontiera verde”;
- asigurarea transportului și a cazării unor cetățeni străini (chinezi) sub pretextul participării la competiții sportive.

Conform sondajului realizat în gospodării, prin studiile proiectului NEXUS în domeniul migrației, a fost stabilit că cca 479 000 de cetățeni moldoveni constituie stocul de emigranți plecați în scopul încadrării la muncă, din aceștia 370 000 persoane reprezintă emigranții pe termen lung, care sunt ocupați în câmpul muncii peste hotare.

Concluziile studiului arată că 12,4% din

numărul total al populației se află în migrație internațională pe termen lung pentru diferite scopuri, inclusiv 89,5% la muncă, 4,5% la studii, 4,5% în scopul reunificării familiei ș.a.

În lista de motive ce determină emigrarea, șomajul și salariile mici rămân ca factorii-cheie în decizia privind plecarea din țară. Iar intenția de a pleca este stimulată, cel mai des, de prezența în țara de destinație a altor membri ai comunității din care provine emigrantul. În aceste condiții, este evidentă tendința de menținere pe mai mulți ani a fluxului emigrațional, cu efecte sociale, economice și demografice tot mai vizibile.

De aceea problema migrației internaționale de muncă trebuie să se afle în centrul atenției actualei politici de ocupare a forței de muncă. Migrațiunea internațională de muncă nu trebuie nici stopată, nici stimulată. Ea trebuie pur și simplu gestionată eficient, astfel încât riscurile posibile să fie minimizate pe fundalul asigurării unei utilizări cât mai eficiente a potențialului uman și, totodată, a dezvoltării lui permanente.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994, Publicat: 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului din 1950, pentru Republica Moldova 12 septembrie 1997.
3. Akademos 82 - nr. 2(25), iunie 2012 Impactul migrației forței de muncă asupra Republicii Moldova: aspecte demografice și economice Dr. hab. Alexandru Ștratan Dr. Galina Savelieva.
4. Sandu Frangulea, „Fenomenul migrației și traficul de persoane”, Ploiești, 2013.
5. Migration Trends in selected EU Applicant Countries, vol. IV-Romania, More „Out” than „In” at the Crossroads between Europe and the Balkans, IOM, 2003.
6. <http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/31march2006/rom/04.htm>.
7. <http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/>.
8. www.bbc.co.uk/.../050621_immigration.shtml.

OLGA DOBĂ,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”,
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorandă

PROTECȚIA JURIDICĂ A MINORILOR REFUGIAȚI

Motto:

„Decât să ne fie frică, mai bine să ne fie rușine”.

Rezumat

Criza legată de aflulul de migranți în Europa este începutul unui „exod” ce ar putea dura ani de zile, ceea ce înseamnă că noi trebuie să fim pregătiți de orice și totodată va trebui să ne ocupăm de această problemă ani de zile de acum încolo prin diferite măsuri de protecție.

La etapa actuală tot mai mulți copii sunt cele mai numeroase victime ale acestei situații, însă cu ajutorul unor organisme internaționale, organizații neguvernamentale și al statelor care găzduiesc refugiați de pretutindeni, copiii refugiați pot beneficia de dreptul la o viață mai bună și sigură în țara unde s-au refugiat cu familia lor.

Cuvinte-cheie: refugiat, minor, dreptul copiilor, protecție internațională, rasă, religie, naționalitate, UNICEF, UNHCR.

Résumé

La crise liée à l'afflux de migrants en Europe est le début d'un «exode» qui pourrait durer des années, ce qui signifie que nous devons être prêts à tout et faire face à ce problème dans les années qui viennent par diverses mesures de protection.

Aujourd'hui de plus en plus d'enfants deviennent victimes de cette situation, mais avec l'aide des organisations internationales, des ONG et des États d'accueil des réfugiés, les enfants réfugiés peuvent bénéficier du droit à une vie meilleure et sûre dans le pays où ils se sont enfuis avec leur famille.

Mots-clés: réfugié, mineur, droits de l'enfant, protection internationale, religion, nationalité, UNICEF, UNHCR.

Introducere. Potrivit Convenției privind statutul refugiaților din 1951, „refugiat” este acea persoană care din cauza temerii justificate de a fi persecutată pe motiv de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un grup social sau opinie politică și-a părăsit țara de origine și care nu poate sau nu mai dorește să se întoarcă în țara sa, însă nu există nici o prevedere specială în această Convenție care ar face trimitere la criteriul vârstei, astfel definiția refugiatului se aplică în mod egal tuturor persoanelor, indiferent de vârsta pe care ar avea-o la momentul refugiului[1, art.1].

Nu putem însă omite prevederile articolului 22 din Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, unde se menționează că statele părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru a asigura ca un copil care caută să obțină statutul de refugiat sau care este considerat ca refugiat în virtutea regulilor și procedurilor de drept internațional sau national aplicabile, fie că este singur, fie însoțit de mamă și tată sau de orice altă persoană, să beneficieze de protecție și asistență umanitară corespunzătoare pentru a-i permite să

se bucure de drepturile pe care i le recunosc prezenta convenție și celalte instrumente internaționale relative la drepturile omului sau cu caracter umanitar, la care statele respective sunt părți.

Totodată, este de menționat că această Convenție ne dă și definiția de „copil”, și anume: prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă [2, art.22, alin.(1)].

Dacă e să dăm o explicație a ceea ce înseamnă minor, putem să o explicăm în felul următor: persoană fizică în vârstă de până la 18 ani, care nu a împlinit încă vârsta majoratului și care nu a împlinit încă vârsta la care își poate exercita toate drepturile.

Materialele și metodele aplicate pentru elaborarea acestei lucrări au fost făcute prin cercetări atât în cadrul legislativ national, cât și internațional. În prezentul studiu au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică, precum și surse cu caracter informativ, unele chiar în urma sondajelor și părerilor căutate prin intermediul tehnologiilor

informaționale.

Cea mai amplă operațiune umanitară din istorie a implicat mobilizarea de către UNHCR și UNICEF a sprijinului de care milioane de familii afectate și de copii aveau nevoie în perioada refugiiilor.

Undeva în lume, în fiecare zi, mulți copii sunt nevoiți să se refugieze. Ei fug din țara lor pentru că viața le este pusă în pericol, din păcate, reglementările ținând de protecția copilului nemaireușind să-i protejeze împotriva persecuțiilor. Dacă nu aleg calea refugiului, ei riscă să fie persecutați din cauza religiei, rasei, naționalității sau a opiniilor politice ale părinților. Ei rămân fără cămin, prieteni, rude sau își pierd uneori familia [3].

Dezrădăcinarea, teama, stresul și traumele trăite de un număr atât de mare de copii formează doar o parte a crizei umanitare. UNHCR și UNICEF au semnalat și alte pericole care amenință copiii refugiați, cum ar fi munca folosind copiii, căsătoriile precoce și posibilitatea exploatării sexuale și a traficului de persoane.

Copiii care solicită obținerea statutului de refugiat, precum și cei care au obținut acest statut beneficiază de protecție și asistență umanitară corespunzătoare pentru realizarea drepturilor lor. Minorul refugiat are dreptul de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente, abandon, discriminare sau orice neglijență. Orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza autoritățile abilitate de lege să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violența sexuală, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de rele tratamente sau de orice tip de exploatare. În caz de conflicte armate, instituțiile statului iau măsurile necesare pentru dezvoltarea personalității copilului și apelează la diferite mecanisme speciale menite să asigure monitorizarea măsurilor adoptate pentru protejarea drepturilor copilului.

Pornind de la cele menționate mai sus, consider că toți cei care eșuează în îndeplinirea acestor obligații consfințite de dreptul internațional al drepturilor omului trebuie trași la răspundere pentru acțiunile lor.

Ca și fiecare copil, copiii refugiați au drepturi fundamentale, unul din cele mai importante drepturi ale minorilor refugiați este și dreptul la educație. La rândul său, educația este un drept fundamental, vital în restabilirea speranței și demnității minorilor nevoiți să își părăsească țările de origine. De asemenea, educația este un mijloc indispensabil pentru integrare, responsabilizându-i pe toți cei implicați să joace un rol activ în comunitatea din țara de azil și în viața politică, economică, socială și culturală, pentru că educația constituie un element esențial în facilitarea procesului de adaptare și integrare a copiilor în noua societate.

Fiecare copil are dreptul la o educație de calitate. Strategia UNHCR privind educația subliniază rolul important al accesului copiilor refugiați și solicitanți de azil la oportunități de învățământ adecvate [4].

Cu toate acestea, conform știrilor actuale asupra problematicei refugiaților în Europa Centrală, mulți dintre acești copii se confruntă cu dificultăți în exercitarea acestui drept.

În unele locuri, școlarizarea se dovedește dificilă în imediata apropiere a centrului de primire și a facilităților de cazare, de multe ori din cauza atitudinii discriminatorii a conducerii școlilor sau a cadrelor didactice.

Câteodată, copiii refugiați nu au dova realizărilor școlare trecute și, prin urmare, sunt plasați în clase inferioare nevoilor și pregătirii lor educaționale.

În unele școli, profesorii nu sunt calificați să predea într-o altă limbă decât cea națională. Uneori, profesorii înșiși nu au acces la resursele educaționale necesare integrării copiilor refugiați în activitățile școlare sau introducerii diversității în program și cursurile pregătitoare de limbă nu sunt întotdeauna de o intensitate sau durată suficientă pentru a permite copiilor și tinerilor să dobândească competențele lingvistice necesare în sistemul de învățământ al țării de azil. Deseori copiii abandonează școala, pierzând orice oportunitate de progres educațional și personal.

Prin urmare, după toate cele petrecute în lume, UNHCR a lansat un proiect cu scopul de a îmbunătăți accesul la un standard

educațional adecvat pentru copiii solicitanți de azil și refugiați. Acest proiect are ca scop identificarea lacunelor și bunelor practici în acordarea de sprijin educațional din întreaga regiune, tot UNHCR pledează pentru îmbunătățirea politicilor naționale și implementării acestora în ceea ce privește accesul copiilor solicitanți de azil și refugiați la o educație formală și non-formală de o calitate adecvată, dar și pentru dezvoltarea unor politici sociale care să permită dispariția practicilor discriminatorii și xenofobe.

UNHCR a înregistrat practic 1 milion de copii refugiați și le-a oferit o identitate. Agenția ajută copiii născuți în exil să obțină certificate de naștere, prevenind astfel riscul de a ajunge apatrizi. În plus, UNHCR se asigură că familiile de refugiați și copiii refugiați beneficiază de o anumită formă de adăpost sigur.

Se impune în continuare alocarea de resurse suplimentare pentru dezvoltarea unor rețele solide de identificare a copiilor refugiați supuși riscului și oferirea de asistență acestor copii și comunităților care îi găzduiesc.

Fondul internațional UNICEF încearcă pe toate căile să ofere protecție și suport, ca susținătorii drepturilor copilului, prin programe de retragere a copiilor din armată, lucrând cu persoane individuale, grupuri civice, la nivel guvernamental și cu persoane din sectorul privat pentru a realiza schimbări pozitive.

Astfel, spre exemplu, cu sprijinul UNICEF și al partenerilor acestei organizații mulți copii refugiați au beneficiat de asistență psihosocială, alții au putut să își continue studiile în școli tradiționale sau în afara acestora, în timp ce unui număr mare de persoane le-au fost asigurate provizii de apă, tot ei au organizat diferite proiecte prioritare pentru ca fiecare persoană doritoare să doneze bani pentru copiii din familii vulnerabile [5].

Rezultatele obținute constau în propunerea de a elabora un șir de proiecte privind protecția drepturilor părinților și a copiilor lor refugiați, precum și de a primi ajutor din partea statului care s-au oferit a-i primi în țara lor.

Concluzie. În prezent Europa se confruntă cu o criză fără precedent a refugiaților.

Această problemă este de fapt la nivel global și chiar putem spune o problemă foarte acută și gravă, care cu siguranță va exista încă vreme îndelungată. Este necesar de a-i impune în continuare intensificarea eforturilor pentru găsirea unei soluții politice pentru crizele dintre părțile aflate în conflict. Aceste părți ar trebui să înceteze să mai vizeze civilii și să renunțe la recrutarea copiilor pentru binele lor, chiar dacă totuși sunt probleme, conflicte și oamenii sunt nevoiți să-și părăsească țara. Astfel, copiii și familiile lor trebuie să poată părăsi țara respectivă în siguranță, iar frontierele trebuie să rămână deschise pentru trecerea către zone mai sigure, deoarece ei suferă mai târziu de o varietate de greutăți fizice și psihologice.

De fapt, esența problemelor rămâne a fi războaiele, foametea, epidemiile și astfel copiii experimentează în fiecare zi brutalitatea războaielor, fiind expuși traumelor, rănilor foarte grave sau chiar morții. Este scandalos, dar sute de copii sunt blocați în zone asediate sau greu de accesat și primesc foarte puține ajutoare sau chiar deloc. Tragedia este făcută de mâna omului și stă în puterea celor care duc acest război să o oprească.

La aceste probleme trebuie atras cel mai mult acum atenția, începând cu rezolvarea lor pentru ca copiii să nu mai fie nevoiți să se refugieze. Urmează a demara o serie de proiecte care ar avea drept obiectiv integrarea și respectarea drepturilor lor în țările în care s-au refugiat, oferirea de activități educative și recreative, asistență socială, sprijin material în vederea integrării școlare și nu în ultimul rând consilierea părinților.

Referințe bibliografice

1. Convenția privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951.
2. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989.
3. <http://salvaticopiii.ro/>
4. <http://www.unhcr.org/>
5. <http://www.unicef.org/>

Alexandru DRĂGULEAN,

master în drept

Sergiu NESTOR,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

NEOSEPARATISMUL – UN NOU PERICOL PENTRU SOCIETATEA MONDIALĂ CONTEMPORANĂ

Rezumat

O problemă stringentă care afectează la etapa actuală majoritatea statelor din lume este separatismul. Acest fenomen negativ a căpătat noi tendințe și se află într-o continuă dezvoltare astfel încât, în prezent, putem afirma cu certitudine că secolul XXI pare a fi un secol al descentralizării, regionalizării și etnicizării, căci „neoseparatismul” (revendicările autonomiste moderne) este specific epocii noastre. Neoseparatismul se fondează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, fiind promovată cu înflăcărare ideea că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat. Cert este faptul că neoseparatismul poate avea o multitudine de consecințe, toate acestea fiind negative atât pentru statul afectat de secesiune, cât și pentru regiunea în care el se află. Pornind de la acest adevăr, statele sunt obligate să-și creeze garanții ferme contra neoseparatismului, pentru a descuraja resurgența acestuia și susținerea sa din exterior.

Cuvinte-cheie: neoseparatism, separatism modern, autodeterminare, ideologii, propagandă, pericol, state, comunități etnice, „conflicte înghețate”, destrămare, secesiune.

Summary

A serious problem that at present is affecting most countries in the world is the separatism. This negative phenomenon has taken on new trends and is in continuous development so that, today, we can say with certainty that the XXI century appears to be a century of decentralization, regionalization and ethnicisation, because the „neoseparatism” (modern autonomist claims) is typical of our times. Neoseparatism is founded on the exaggerated application of the principle of self-determination, being eagerly promoted the idea that each ethnic community or nation must have a territory organized in the form of state. The fact is that neoseparatism could have numerous consequences, all of which are negative for both: the affected state to secede and the region where it is located. From this fact, states are obliged to create firm guarantees against the neoseparatism, to discourage its resurgence and its support from outside.

Keywords: neoseparatism, modern separatism, self-determination, ideologies, propaganda, danger, countries, ethnic communities, „frozen conflicts”, teasing, secession.

Introducere. De-a lungul istoriei, tendințele puterii statale de a păstra suveranitatea și integritatea teritorială, de a asigura ordinea de drept, de a promova progresul economic, precum și alte aspecte ce țin de formarea și dezvoltarea unui stat democratic, în majoritatea țărilor de pe globul pământesc, s-au confruntat cu diverse dificultăți, în special fiind periclitat de pretențiile secesioniste ale unor anumite grupuri etnice, fenomen cunoscut sub denumirea de „separatism”.

Separatismul este o tendință de separare de la un întreg [1]. Sub aspect politic, acest fenomen se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriu deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Deși tendințele socio-economice mondiale duc cu gândul la o desființare gradua-

lă a hotarelor dintre țări, un pericol iminent ce amenință la momentul actual majoritatea statelor lumii este „neoseparatismul” sau „separatismul modern”, care se manifestă din în ce în ce mai puternic, fiind promovat prin revendicări identitare și instigări de revenire la comunitățile etno-regionale, dat fiind faptul că tot mai mulți locuitori nativi dintr-un stat, mai ales pe fundalul imigrațiilor în masă, se asociază nu atât cu țara, cât cu regiunea, etnia, comunitatea sau chiar orașul de origine, ceea ce alimentează pretențiile neoseparatiste.

Astfel, avem oportunitatea de a urmări în regim on-line cum se creează separatismul modern, rolul etnicității făcându-se tot mai simțit și mai reliefat pe harta fenomenelor geopolitice, în agenda de lucru a guvernelor și în studiile cercetătorilor contemporani.

Materiale și metode aplicate. În procesul

studiului în cauză au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele utilizate sunt: cărți, manuale, publicații științifice și date statistice publicate.

Rezultate obținute și discuții. În vederea elucidării aspectelor teoretice și practice în privința modului de manifestare a „neoseparatismului”, trebuie să pornim mai întâi de la situația actuală de pe mapamond.

Prin urmare, îndrăznim să afirmăm că dacă secolul XIX a fost secolul formării statelor-națiune, iar secolul XX a fost secolul marilor ideologii, atunci secolul XXI pare a fi un secol al descentralizării, regionalizării și etnicizării, astfel încât „neoseparatismul” sau „revendicările autonomiste moderne”, indiferent de mobilurile lor reale sau declarate, se conturează ca fiind un fenomen specific epocii noastre, în special fiind unul cu tentă negativă.

Neoseparatismul se fondează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, fiind promovată cu înflăcărare ideea că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat [2].

Fie din cauza divergențelor identitare și culturale latente, fie din cauza disconfortului de ordin socio-economic și administrativ, regiuni etnice importante din mai multe țări ale lumii dau semnale că își doresc crearea propriilor structuri statale sau vor să adere la zone care le-ar oferi mai multă independență.

Notăm faptul că neoseparatismul se clasifică în funcție de problema care îl domină, intensificându-și tendințele centrifuge în fiecare caz aparte [3], accentuându-se următoarele curente de bază:

- a) neoseparatism etno-lingvistic;
- b) neoseparatism social-economic;
- c) neoseparatism economico-lingvistic.

În general, în lumea contemporană în calitate de factori promotori principali ai neoseparatismului predomină factorul etno-confesional și factorul social-economic, metodele de luptă folosite rămânând a fi unele politice, iar ideea de creare a unui stat suveran ca obiectiv al acestei lupte fiind înlocuită cu tendințe de dobândire a unei largi autonomii național-cul-

turale, economice și politice în cadrul statelor contemporane [3].

Neoseparatismul, după cum am mai menționat, se manifestă în majoritatea cazurilor în formă politică, acționând în special prin intermediul propagandei, dar sunt înregistrate și cazuri de exprimare în forme violente, utilizându-se forța armată sau mijloacele teroriste pentru a diviza statul. Formele extreme de neoseparatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane dorește să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri neoseparatiști doresc să se realizeze în calitate de „lideri de stat” și să întemeieze birocrății noi, care să fie plătite de „popoarele autodeterminate” în cazul reușitei mișcării neoseparatiste.

Totuși, pentru a avea un tablou mai amplu referitor la subiectul abordat, este necesar să analizăm succint perspectivele unor țări care se află în grupul de risc.

Una dintre aceste țări este Belgia, care deși anterior a fost menționată în calitate de model de coexistență a două grupuri etnice importante: valonii – vorbitori de franceză și flamanzii – vorbitori de olandeză, actualmente este în pragul unei separații administrative, căci în ultima perioadă lucrurile evoluează spre o tot mai mare înstrăinare a flamanzilor de valoni, cu puternice apeluri la separarea țării în două părți [4]. De altfel, existența în Belgia a unei importante comunități de germanofoni complică și mai mult lucrurile, iar în cazul în care ar fi vorba de o eventuală destrămare a țării, aceasta urmează să se fragmenteze nu în două, ci în trei părți. Totodată, nu este clar care va fi destinul Bruxelles-ului, care are o populație francofonă, dar e pe teritoriul Flandrei. Cel mai probabil, în caz de destrămare a Belgiei, Bruxelles-ul poate urma fie scenariul regiunii Kosovo, fie al Berlinului de altădată, divizat de un zid [3].

Un alt exemplu relevant este Spania, un stat bine cunoscut din cauza problemelor sale cu regiunile Catalonia și Țara Bascilor. Catalonia, fiind una dintre cele mai bogate regiuni ale Spaniei, pe lângă faptul că deține statutul de autonomie și are limba sa, pretinde că reprezintă o națiune distinctă și cere indepen-

dență. Inițial, autoritățile catalane au cerut suveranitate fiscală, ca ulterior să obțină și o suveranitate deplină, pentru a deveni, așa cum s-a exprimat premierul catalan, „Olanda sudului” [5]. În anul 2009, în mai multe orașe din nord-estul Spaniei s-au desfășurat referendumuri simbolice, organizate de o platformă cetățenească neoseparatistă, dar contestate de către autoritățile centrale. Ca rezultat, peste 96 % din populația cu drept de vot s-a pronunțat în favoarea independenței Cataloniei, ceea ce a favorizat planificarea în viitorul apropiat a unui referendum general pe autonomie [3], rezultatul fiind unul previzibil, căci nu în zadar la data de 11 septembrie 2012, de Ziua Națională a Cataloniei, pe străzile Barcelonei au ieșit circa 1,5 mln de oameni care cereau independența regiunii. Este necesar de menționat că atingerea unei cifre atât de impresionante s-a datorat în mare parte și crizei economice din Europa care a amplificat tendințele de separare a Cataloniei de Spania [6]. Țara Bascilor, care are și ea statut de autonomie, propria simbolică, propria limbă, propriile forțe de ordine, de asemenea, tinde să obțină independența totală față de Spania. Naționalismul basc se fondează pe „pretenția unicității rasiiale și lingvistice”, bascii refuzând să se amestece cu alte popoare și, mai ales, cu arabii și evreii, căci bascii se consideră ca având origini mai vechi, astfel încât ar fi de sînge „mai pur” decît ceilalți spanioli. Lupta lor pentru independență este deosebit de aprigă și insistentă, dovadă fiind acțiunile organizației radicale ETA. În plus, în Spania există și alte autonomii cum ar fi: Valencia, Galicia și Andalusia, în care acționează mișcări neoseparatiste influente.

O altă țară afectată de flagelul neoseparatismului, oricît de surprinzător ar fi, este Italia. În primul rînd, este important de menționat cazul bizar al orașelului Filetino, care cu o populație de circa 500 de oameni, fiind nemulțumit de reforma administrativă din Italia, inițial s-a autodeclarat în august 2011 principat, apoi a emis propria valută, și-a creat propria bancă, în mai 2012 a format propriul guvern și în prezent pretinde cu toată seriozitatea că este o entitate autonomă în cadrul Italiei [7]. Totuși, în Italia există pretenții și si-

tuții mult mai îngrijorătoare sub aspectul integrității teritoriale. De exemplu, în regiunea Lombardia din nord-vestul Italiei se manifestă puternice aspirații secesioniste, încurajate de partidul de extrema dreaptă „Liga Nordului”, care susține că există o diferență etnică între italienii din nord și cei din sud. În anul 2012, în Lombardia a fost inițiat procesul de colectare a semnăturilor pentru organizarea unui referendum privind separarea acestei regiuni de Italia și aderarea la Elveția. Ideologia referendumului este catalizată de ideea că în cadrul Elveției Lombardia va dispune de o mai mare autonomie, va fi mult mai liberă să își gestioneze finanțele și să se afirme cultural. Cert este faptul că inițiativa Lombardiei este susținută și de regiunea învecinată, Piemont [8]. Dorința de a obține autonomie deplină față de Italia o manifestă și autoritățile din regiunile Bolzano, Liguria, Veneto, insulele Sardinia și Sicilia. Practic în fiecare dintre aceste regiuni există mișcări neoseparatiste. În consecință, este posibil ca Italia să ia calea federalizării, fiind nevoită să cedeze cel puțin parțial presiunilor regiunilor pentru a evita un conflict intern de amploare [9]. Constatînd că la originea revendicărilor enunțate anterior stă factorul etno-lingvistic, atunci, scenariul destrămării este cît se poate de probabil. Deci, în lipsa unui dușman extern comun, pe fundalul unor crize socio-economice împovărătoare, procesele centrifuge din Italia ar putea cauza, ca minimum, federalizarea țării, sau chiar separarea unor regiuni.

Nu în ultimul rînd și abhazii, și osetinii, și armenii din Karabahul de Munte, și populația din stînga Nistrului, și cea din Donețk și Lugansk au declarat din start că doresc să întemeieze un stat național sau să se realipească la statele din care au făcut parte în trecut, dar, deși aparent nu este nimic extraordinar în toată această agitație centrifugă a minorităților și mulți experți compară fără să ezite neoseparatismul postsovietic cu mișcările neoseparatiste din Țara Bascilor, Irlanda de Nord, Catalonia sau Scoția, în realitate, această mișcare este generată de un mod diferit de a percepe ideea națională și dreptul la autodeterminare.

Din păcate și societatea noastră se con-

fruntă cu o astfel de problemă, dat fiind faptul că două regiuni importante ale țării, Transnistria și UTA Gagauz-Yeri, pentru moment își motivează opțiunile neoseparatiste și solicitările drepturilor de autonomie și secesiune prin apariția, în viziunea lor, a așa-zisului pericol de unire a Republicii Moldova cu România. Însă parcursul istoric al statului nostru ne demonstrează că neoseparatismul transnistrean și cel găgăuz își are originile cu multă vreme înainte să se vorbească de vreo posibilitate de unire.

Chestiunea autonomiei găgăuze a fost pusă oficial în dezbatere pentru prima dată pe 7 august 1989, când a fost creată o comisie a Sovietului Suprem de la Chișinău, condusă de Victor Pușcaș, care a analizat cererile de autonomie venite de la Comrat. Din motiv că nu s-a putut ajunge la un consens s-a cerut opinia Institutului de Drept din cadrul Academiei de Științe a URSS. Ulterior, la data de 12 noiembrie 1989 s-a desfășurat un congres al poporului găgăuz care a adoptat „Declarația privind crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Găgăuze în cadrul RSSM”. Scopul creării acestei autonomii a fost obținerea independenței economice a regiunii, renașterea statalității găgăuze, restabilirea obiceiurilor și culturii naționale. În continuare s-a creat la Comrat un comitet provizoriu pentru punerea în aplicare a acestei declarații. Prin urmare, bazele neoseparatismului găgăuz au fost puse înainte de sfârșitul anului 1989, printr-un document care proclama o nouă situație, existînd și un comitet care să pună în practică prevederile acestui document.

În Transnistria, situația a fost puțin mai tensionată, căci directorii mai multor uzine din teritoriu au organizat pe tot parcursul lunilor iunie-august 1989 un șir de acțiuni de protest față de noua legislație lingvistică de la Chișinău și împotriva trecerii la grafia latină. În august 1989, la Tiraspol, s-a format Consiliul Unit al Colectivelor de Muncă – o organizație neoseparatistă promotoare a grevelor împotriva grafiei latine. Astfel, la data de 5 septembrie 1989, această organizație solicită conducerii de la Moscova să i se aprobe primele forme de autonomie, exprimată prin dreptul de a adopta propria legislație și drep-

tul de a dispune de resursele financiare ale uzinelor transnistrene. Apoi, la data de 13 septembrie 1989, sovietul orășenesc din Tiraspol a impulsionat și celelalte orașe transnistrene pentru crearea unei republici autonome în cadrul RSSM, astfel încît la data de 14 octombrie 1989, la Tiraspol, erau deja publicate materialele Comisiei privind fundamentarea juridică a creării Republicii Autonome Sovietice Socialiste Nistrene. Astfel, au fost puse și bazele pentru neoseparatismul transnistrean.

Cert este însă că astfel de tendințe neoseparatiste continuă să existe, iar pericolul lor este cu atît mai mare cu cît grupurile care cer separarea devin din ce în ce mai violente și mai directe în lupta lor pentru „independență”.

Concluzii. Neoseparatismul nu este compatibil cu un stat unitar, fiind o amenințare reală pentru existența Republicii Moldova. Experiența anilor 1990 ne demonstrează cît de ușor această mișcare poate fi manipulată din exterior și cît de rapid poate fi transformată într-un veritabil pericol militar pentru integritatea teritorială a țării noastre.

Analizînd cele expuse anterior, observăm că neoseparatismul poate avea o multitudine de consecințe, toate acestea fiind negative atît pentru statul afectat de secesiune, cît și pentru regiunea în care el se află. Consecințele generate de mișcările neoseparatiste se referă la toate domeniile de activitate umană atît din statul ce trăiește acest eveniment, cît și la stabilitatea și securitatea din regiune.

Astfel, se pot distinge două mari tipuri de consecințe: interne și externe.

Printre consecințele interne ale fenomenului analizat se numără:

- 1) producerea de disfuncționalități majore în toate instituțiile statului, prin nevoia de a restructura unitățile administrative, de a le grupa într-o nouă structură națională și de a le face să răspundă optim cerințelor cetățenilor;
- 2) crearea unui precedent periculos în ceea ce privește destrămarea unor state suverane, independente și recunoscute ca subiect de drept internațional de către comunitatea internațională;
- 3) consecințe economice, cum ar fi: scăderea investițiilor provenind atît din surse in-

terne, cât mai ales externe;

4) consecințe sociale, printre care: sold migratoriu negativ, apariția și manifestarea sentimentului de teamă și insecuritate în rândul locuitorilor din zona mișcării neoseparatiste, dar și al întregii populații a țării;

5) consecințe politice, printre acestea fiind: slăbirea puterii guvernului care uneori nu mai știe cum să acționeze în situațiile tensionate și conflictuale create de către neoseparatiști, apariția și manifestarea a numeroase tensiuni și conflicte interne sociale, etnice, religioase sau de altă natură, confruntarea dintre diferite partide politice care se repercutează asupra cetățenilor.

Pe plan extern, se numără următoarele consecințe:

1) creșterea semnificativă a numărului statelor comunității internaționale;

2) apariția pe harta lumii a unor entități statale autoprocimate, dar care au, de fapt, statut de „conflicte înghețate”;

3) generarea unui climat de insecuritate;

4) crearea unui precedent, din cauza faptului că secesiunea produsă, ca urmare a succesului unei mișcări neoseparatiste, reprezintă un îndemn pentru alte grupuri etnice sau religioase să-și intensifice acțiunile non-violente și/sau violente în vederea obținerii independenței și constituirii unei noi entități statale.

Pornind de la acest adevăr, Republica Moldova este obligată să-și creeze garanții ferme contra neoseparatismului. Aceste garanții ar urma să descurajeze resurgența neoseparatismului și susținerea sa din exterior.

Un prim pas în acest sens ar fi elaborarea unui proiect de lege menit să modifice prevederile Codului penal al Republicii Moldova, pentru stabilirea unor pedepse mai severe pentru persoanele fizice care promovează separatismul, precum și introducerea responsabilității pentru persoanele juridice care cheamă la separatism.

În final, este necesar de menționat că deși neoseparatismul reprezintă în esență o problemă internă, acest fenomen nu se manifestă doar în această calitate, regiunea separatistă creînd contradicții (directe sau indirecte)

între două sau mai multe state, iar violarea dreptului internațional, mai ales în cazul utilizării forței militare sau metodelor teroriste de luptă, implică pînă la urmă în procesul reglementării conflictelor, apărute în baza mișcărilor neoseparatiste, comunitatea internațională.

Referințe bibliografice

1. Dicționar enciclopedic ilustrat, Chișinău, 1999.
2. Rurac I. – „Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova”, Chișinău, 2002, 43 pag.
3. «Сепаратизм в современной зарубежной Европе», 14 noiembrie 2012, articol publicat pe portalul de știri <http://molodnews.com.ua/2012/11/separatizm-v-sovremennoy-zarubezhnoy-evrope/>
4. Percival J. – „Belgium divide deepens after Flemish separatists win election”, Guardian.co.uk, 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/14/belgium-election-result-flemish-triumph>
5. „Regiunea Catalonia amenință guvernul central spaniol: autonomie sau secesiune”, Revista „Adevărul” din 17 ianuarie 2012, articol publicat pe pagina web http://www.adevarul.ro/financiar/Criza_economica_0_629337449.html
6. Burridge T. – „Economics drives support for Catalan independence”, BBC News, Madrid, 12 September 2012, articol publicat pe portalul de știri <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19566838>
7. <http://en.wikipedia.org/wiki/Filetino>
8. Pastuhova E. – «Милан уходит в Швейцарию», 13 aprilie 2012, articol publicat pe pagina web <http://www.euromag.ru/italy/20260.html>
9. Тереженко А. – «Региональные и сепаратистские движения в странах Южной Европы», 23 aprilie 2008, articol publicat pe pagina web <http://www.apn.ru/publications/article19822.htm>

Aliona GUMENCO,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socio umane”
a Academiei „Ștefen cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

Ivan RAPEȘCU,

procuror al Procuraturii Criuleni,

EFECTELE MIGRAȚIEI ASUPRA COPIILOR LĂSAȚI FĂRĂ SUPRAVEGHEREA PARENTALĂ

„Copilul nu datorează părinților viața, ci creșterea.”

(Nicolae Iorga)

Rezumat

Migrația a devenit o importantă problemă economică și socială nu numai în Republica Moldova, ci și în multe țări ale lumii. Situația cu care se confruntă RM la capitolul migrație se datorează instabilității economice pe care a cunoscut-o țara noastră în urma obținerii independenței care a determinat totodată și creșterea nivelului sărăciei și a șomajului.

Evoluția acestui fenomen este destul de îngrijorătoare, deoarece se reduce numărul populației, se accentuează procesul de îmbătrânire, crește instabilitatea familiilor care au membri plecați la muncă peste hotare. Nu în ultimul rând, migrația influențează dezvoltarea psiho-emoțională a copiilor care rămân fără îngrijire părintească, sănătatea, educația și socializarea lor.

Cuvinte-cheie: sărăcie, migrație, copii, părinți, șomaj.

Summary

Migration has become an important problem both economic and social not only in Moldova but also in many countries. The situation with that RM is facing at the migration chapter is because of the economic instability experienced by our country following independence which also determined the increase in poverty and unemployment.

The evolution of this phenomena is quite alarming because it reduces the population, accentuates the aging process, increase instability families who have members left to work abroad. Not least migration influence the psycho-emotional development of children left without parental care, health, education and socialization.

Keywords: poverty, migration, children, parents, unemployment.

Introducere. Republica Moldova se confruntă din ce în ce mai mult cu migrația masivă de persoane către țările cu o economie mai dezvoltată unde sunt asigurate condiții mai bune și mai avantajoase de muncă. Acest fenomen lasă în urmă un număr foarte mare de copii, ceea ce duce la destrămarea familiilor și la creșterea numărului copiilor lipsiți de îngrijire părintească. Condițiile de viață ale acestor copii rămân un semn de întrebare. De regulă, copiii sunt lăsați în grija rudelor apropiate sau a vecinilor, dar aceștia nu le pot oferi dragostea, afecțiunea și sprijinul necesare pentru creșterea și dezvoltarea lor. Datele neoficiale arată că în unele cazuri acești copii sunt expuși la violență, trafic, delincvență și abandon școlar.

Materiale și metode aplicate. La această elaborare a fost cercetată cadrul legislativ juridic național și totodată s-au aplicat metode de

analiză și comparare.

Anume migrația de muncă a părinților prezintă riscuri de lungă durată pentru viitoarea generație cu consecințe majore asupra relațiilor sociale și familiale, a particularităților de integrare socială, culturală, educațională ș.a. a copiilor rămași fără supraveghere. Până nu demult, fenomenul „copiilor singuri acasă” ca urmare a migrației de muncă a părinților a fost neglijat de politicile migraționale. Statisticile europene estimează că în Republica Moldova fenomenul copiilor separați de părinții plecați la muncă în străinătate a atins un nivel foarte înalt (peste 150 mii copii) spre deosebire de restul țărilor din Europa.

Toate procesele migraționiste afectează integritatea familiilor cu migranți, produc schimbări atât în sfera familiei (schimbări de statut și rol, deficit de îngrijire, redefinire a relațiilor de familie), cât și a generațiilor.

Veniturile câștigate de migranți peste hotare contribuie, în majoritatea cazurilor, la îmbunătățirea situației financiare a familiei, la satisfacerea necesităților școlare cotidiene ale copiilor, la posibilitățile de continuare a studiilor la treptele liceală, profesională și chiar universitară. Remitențele permit o mai bună dotare a gospodăriilor, implică frecvent o îmbunătățire a condițiilor de viață prin creșterea consumului de mărfuri și servicii, instalarea rețelelor de apă, canalizare, gaz etc. Problemele și dificultățile cu care se confruntă copiii rămași fără îngrijirea membrilor de familie care au plecat la muncă peste hotare îi determină să mediteze asupra valorilor, dar și a viitorului. Astfel, familia și integritatea acesteia se află în ierarhia priorităților valorice ale acestora, dar alături de familie, tot mai frecvent sunt nominalizați banii, dorința de a pleca din Republica Moldova. Această situație este destul de alarmantă în condițiile actualei crize demografice cu care se confruntă țara[2].

Un studiu realizat elucidează aspectele impactului psihologic, social și economic al migrației asupra copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare, prezentând consecințele la nivel de familie, comunitate și societate în general. Copiii explică migrația membrilor de familie ca fiind determinată de mai mulți factori:

- intenția de a scăpa de sărăcie sau de a îmbunătăți condițiile de viață și de trai;
- lipsa oportunităților de angajare;
- imposibilitatea de a asigura continuarea studiilor pentru copii etc.

Gradul de acceptare sau neacceptare a migrației părinților de către copii depinde de vârsta acestora, de modalitatea prin care părinții au solicitat opinia copiilor, de persoana în grija căreia au rămas și, nu în ultimul rând, de frecvența comunicării dintre copii și părinți.

În anul 2012, conform rezultatelor studiului național cantitativ privind situația copiilor în dificultate, precum și a copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare, 105 270 copii au cel puțin un părinte implicat pe parcursul ultimului an în procese migratorii, ceea

ce constituie 14,5% din numărul total de copii din Republica Moldova. Dintre aceștia: la 53 695 (51,0%) este plecat tatăl, la 29 950 (28,5%) este plecată mama, la 21 625 (20,5%) – ambii părinți[1].

Impactul absenței unuia sau ambilor părinți, ca urmare a migrației de muncă, asupra nucleului afectiv, valoric și moral al copiilor rămași acasă se resimte astăzi prin amplificarea diverselor manifestări comportamentale deviante și riscuri:

- creșterea ponderii copiilor cu vârsta între 10-19 ani ce consumă alcool (în anul 2012, 6% dintre copii consumă alcool de două ori pe săptămână, pe când în anul 2003 se înregistrau 3%);

- nașterea copilului la vârsta de adolescență;

- absenteismul școlar explicat de către 1/3 din adolescenți prin lipsa controlului parental ca urmare a migrației de muncă;

- creșterea numărului de copii implicați în săvârșirea delictelor (în medie cu câte 200 de minori în ultimii trei ani), dintre care, potrivit statisticii infracționale, un sfert sunt din categoria celor rămași fără îngrijirea unuia sau a ambilor părinți, cu tendință de creștere în ultimii ani;

- creșterea numărului de copii luați la evidență de organele tutelare, din anul 1996 până în prezent, cu unele oscilații, numărul acestor minori a crescut cu peste 54%, înregistrând – în 2012 – 3483 de copii.

Organizația nonguvernamentală „Salvați Copiii” în urma unui studiu a analizat principalele elemente care contribuie la asigurarea unui mediu familial propice dezvoltării armonioase și în bune condiții a copiilor. Contextul familial, persoanele cu care copiii rămân să trăiască și relațiile stabilite cu aceste persoane s-au dovedit a fi esențiale. De asemenea, relația pe care părinții plecați reușesc să o stabilească și să o mențină cu copiii rămași acasă are un rol covârșitor în atitudinea și comportamentul viitor al copilului, când părinții vor lipsi pentru perioade lungi de timp:

- lipsa mamei este mai des și mai intens resimțită de majoritatea grupului-țintă, atât

pentru că aceasta este cea care se ocupă de majoritatea treburilor gospodărești, care în lipsa acesteia revin în grija copiilor, cât și pentru că mamele reușesc mai bine să aibă o relație apropiată și o comunicare deschisă cu copiii;

- un aspect foarte important este comunicarea și înțelegerea care se stabilește între copii și adulții cu care locuiesc. În mod special, adolescenții resimt nevoia unei comunicări constante și apropiate cu un părinte sau cu o rudă apropiată în care să găsească un sprijin în cazul în care trebuie să ia anumite decizii considerate a fi foarte importante pentru viața lor;

- au fost evidențiate probleme de comunicare între copii și bunici, cauzate de înțelegerea diferită a priorităților și responsabilităților în familie și societate;

- problemele de comunicare devin și mai accentuate în cazul tinerilor adolescenți, asupra cărora bunicii nu mai au nici un control;

- adolescentele par a se adapta mai ușor la relația cu bunicii; însă opinia lor este că ar avea nevoie de o comunicare mai strânsă și mai deschisă cu ei așa cum o aveau cu mama;

- relația pe care părinții plecați o stabilesc cu copiii rămași acasă a fost percepută atât de către copii, cât și de către cei care rămân cu aceștia, ca având o importanță deosebită în atitudinea și comportamentul copiilor: o relație apropiată, constantă, bazată pe încredere și sinceritate îi ajută pe copii să accepte mai ușor lipsa lor, să fie în continuare implicați în viața socială și să aibă un comportament dezirabil social, pe când lipsa relației cu părinții s-a dovedit a avea efecte de izolare, scădere a încrederii în sine, scădere a rezultatelor școlare, absentism și chiar abandon școlar, lipsa implicării și a participării la acțiuni extrașcolare ajungând chiar la comportamente și atitudini indezirabile social (ca infraționalitate, violență etc).

În ceea ce privește educația, rezultatele focus-grupurilor și interviurilor au pus în evidență următoarele aspecte:

- printre adolescenții, mai ales printre băieții care au ambii părinți plecați la muncă

în străinătate, există tendința de a abandona școala;

- de asemenea, printre adolescenții cu părinții plecați, atât fete, cât și băieți, se manifestă tendința de absentism. Există cazuri de tineri cu părinți plecați la muncă în străinătate care acumulează foarte multe absențe la școală, fiind chiar în prag de exmatriculare;

- absentismul apare, în anumite situații, și la cei mici din ciclul primar și gimnazial;

- atât la cei mici, cât și la cei mari se observă o scădere a interesului acordat școlii și temelor pentru acasă pe fondul unei lipse de control și supraveghere din partea unui adult cu autoritate asupra lor;

- cei mici, uneori și adolescenții, întâmpină dificultăți în realizarea temelor acasă și în înțelegerea materiei predate la școală. În acest sens, ei resimt nevoia de a avea o persoană adultă (părinte, învățător sau profesor) care să îi ajute și să îi susțină în activitatea școlară;

- în familiile unde mama este cea plecată, fetele consumă o mare parte din timpul lor cu activitățile de îngrijire a gospodăriei, uneori în detrimentul programului școlar și pregătirii temelor;

- programele și activitățile extrașcolare au un impact pozitiv asupra copiilor (în special din ciclul primar și gimnazial) în ceea ce privește motivația de a veni la școală;

- la nivelul școlilor nu există un sistem de monitorizare și asistență pentru copiii (cu părinți plecați la muncă în străinătate) care manifestă o scădere a motivației pentru școală. Numai în caz de abandon școlar, școala anunță fie direcția de protecție a copilului, fie serviciile de asistență socială din cadrul primăriilor[3].

Rezultate obținute. Pentru a se reduce din unele efecte negative datorate lipsei temporare a părinților ar fi necesar de a implica copiii rămași fără acea supraveghere părintească în unele activități cum ar fi:

- prelungirea activităților extrașcolare în vederea creșterii motivației copiilor pentru activitatea școlară;

- organizarea și desfășurarea unor ore speciale de consultări pentru copiii care au în-

trebări cu privire la materia predată;

– dezvoltarea mai multor cluburi destinate copiilor cu scopul de a oferi acestora modalități benefice de petrecere a timpului liber.

Concluzii. Plecarea unuia dintre părinți sau a ambilor provoacă urme adânci, de neînlocuit în evoluția copiilor care rămân acasă. Acest fapt își pune amprenta asupra formării personalității copilului, indiferent dacă acesta are o vârstă mai fragedă sau a atins deja pragul adolescenței. Cu siguranță că este cu atât mai grav cu cât micul candidat la umanitate este părăsit de părinți când abia învață să ia contact cu mediul care îl înconjoară.

Referințe bibliografice

1. Hotărârea privind aprobarea strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020, nr. 434 din 10.06.2014.
2. Cheianu-Andrei D., Gramma R. etc. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare, Chișinău, 2011.
3. Salvați Copiii, Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă, 2007.

Н.Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ,
докторант Академии полиции им. Штефана чел Маре,
магистр права

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ ПРИ УГОЛОВНОМ ПРЕСЛЕДОВАНИИ ПО ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ КРЕДИТОВАНИЯ

Резюме

В статье рассматриваются актуальные вопросы использования специальных знаний при уголовном преследовании по преступлениям в сфере кредитования. В представленной статье акцентируется внимание на проблеме повышения эффективности использования специальных знаний в раскрытии и уголовном преследовании преступлений в сфере кредитования. Проанализированы вопросы участия специалиста в уголовном процессе, формы использования специальных знаний в стадии уголовного преследования.

Ключевые слова: использование специальных знаний, уголовное преследование, преступления в сфере кредитования, специалист, эксперт, заключение эксперта, и др.

Summary

The article discusses current issues drawing on expertise in the prosecution of crimes in lending. In the present article focuses on the problem of increasing the efficiency of expertise in the detection and prosecution of crimes in lending. Analyzed the participation specialist in criminal proceedings, the use of special forms of knowledge in the criminal prosecution stage.

Key words: use expertise, prosecuting, crimes in lending, specialist, expert, expert opinion, etc.

Специальные знания, употребляемые в уголовно-процессуальном законодательстве, юридической литературе, — это не общеизвестные и доступные научные познания, полученные в результате общего образования, а современные научные знания, умения и навыки, приобретенные в результате целенаправленной профессиональной подготовки и опыта работы в какой-либо области деятельности. Они представляют собой систему знаний об определенных объектах, явлениях и закономерностях, изучаемых соответствующей отраслью науки.

Как справедливо отмечает Шапиро Н.В., специальные знания применяются в целях оказания помощи по сбору доказательственной и другой информации, необходимой для выявления, раскрытия, расследования и предупреждения преступлений, а также разработки тактических и технических средств и методов ее сбора [8, с. 76].

По делам рассматриваемой категории, как правило, привлекаются специалисты в области экономики, банковского, компьютерного права, бухгалтерского

учета. При этом обычно применяются три формы специализированных исследований:

- 1) использование консультативной помощи специалиста-экономиста (бухгалтера) и его участие в производстве процессуальных действий;
- 2) производство документальной ревизии или аудиторской проверки в связи с уголовным делом;
- 3) производство экономических экспертиз [7, с. 26].

Под специальными знаниями, применяемыми при уголовном преследовании преступлений, следует понимать особую категорию знаний, использование которых органом уголовного преследования, прокурором способствует всестороннему, полному и объективному уголовному преследованию преступлений за исключением профессиональных знаний в области раскрытия, уголовного преследования и предупреждения преступлений (уголовного права, уголовного процесса, криминалистики и т.п.) [5, с. 6].

Некоторые исследователи отмечают,

что специальные знания при уголовном преследовании преступлений, совершаемых в банковской системе, связаны с объемом знаний о банковских операциях, реализуемых субъектами банковской системы - кредитными организациями, использование которых способствует всестороннему, полному и объективному расследованию данной категории преступлений [3; 5, с. 8]. Содержание таких знаний составляют сведения о нормативном регулировании банковских операций и в целом деятельности кредитных организаций и Национального Банка Молдовы, а также внутренней управленческой структуре кредитной организации.

Для участия в уголовном процессе привлекается компетентный специалист в области экономики в целях содействия в обнаружении, собирании и изъятии предметов и документов, применении технических средств в исследовании материалов уголовного дела, содействия в постановке вопросов эксперту, для разъяснения сторонам и суду вопросов, входящих в его компетенцию, а также дачи заключения и показаний.

Процессуальные формы использования специальных знаний составляют: участие специалиста или эксперта в процессуальных действиях; заключение и допрос эксперта, заключение и допрос специалиста. К непроцессуальным формам использования специальных знаний относятся: методическая помощь специалиста; предварительное исследование объектов. К смешанной: справочно-консультационная помощь специалиста; вспомогательно-техническая помощь специалиста, производство документальных проверок или ревизий [5, с. 9].

Участие специалиста-бухгалтера (экономиста) при производстве выемки (обыска) необходимо для решения следующих вопросов:

- 1) какие именно бухгалтерские документы могут содержать сведения о хозяйственных операциях;
- 2) где и в каком количестве могут на-

ходиться подлинники этих документов, вторые экземпляры, копии и т.д.;

3) какие документы вызывают сомнение в их подлинности, какая часть документа имеет значение для дела [6, с. 34].

Показания, полученные при допросе специалиста, могут быть использованы для обоснования тех или иных процессуальных действий, истребования документов, выдвижения версий о способе подготовки, совершения и сокрытия хищений, круге лиц, причастных к совершению преступления, а также для правильной организации и планирования уголовного преследования. Конкретная помощь при допросе специалиста может выразиться также в компетентных суждениях о косвенном значении какого-то вывода экспертизы, наличии и характере связей между обстоятельствами, подлежащими установлению.

Основная форма специальных знаний, которая используется при уголовном преследовании и судебном рассмотрении уголовных дел данной категории - судебная экспертиза. В случае если у органа уголовного преследования при ознакомлении с заключением эксперта возникают вопросы, не требующие для своего разъяснения дополнительных исследований, он может выяснить их путем допроса эксперта. Специалист может быть допрошен вне какой-либо связи с данным им ранее заключением, а эксперт - только после дачи им заключения [4, р. 445].

Особенностью допроса эксперта-специалиста является отсутствие в нем такой составляющей, как свободный рассказ допрашиваемого. Обстоятельства, интересующие органа уголовного преследования, выясняются путем постановки эксперту соответствующих вопросов и нацелены на получение компетентных суждений по поводу:

- значения того или иного вывода судебной экспертизы, его обоснованности;
- наличия и характера связей между обстоятельствами, подлежащими установлению;
- оснований для суммирования раз-

народной на первый взгляд информации [4, р. 445].

При допросе эксперта по делам о хищениях денежных средств в процессе банковского кредитования орган уголовного преследования задает, как правило, следующие вопросы:

Из судебно-бухгалтерской экспертизы, выполненной нами, следует...

Что это может означать, и какие влечет последствия?

Почему в заключении Вы делаете вывод о том, что..?

Каким образом стало возможным..?

В зависимости от показаний эксперта на допросе могут сложиться следующие ситуации:

1) все имеющиеся у органа уголовного преследования сомнения и неясности получили разрешение в ходе допроса, основания для назначения дополнительной или повторной экспертизы отсутствуют;

2) пробелы и неясности в заключении эксперта путем его допроса устранить не удалось, принимается решение о назначении дополнительной экспертизы;

3) допрос подтвердил сомнения органа уголовного преследования в компетентности эксперта или обоснованности его заключения, принимается решение о назначении повторной экспертизы.

В процессе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования возникает необходимость в проведении технико-криминалистической и судебно-почерковедческой экспертиз.

Мы согласны с мнением Н.В. Шувалова, который отмечает, что технико-криминалистическая экспертиза осуществляется в целях идентификации печатей, штампов, установления полной или частичной подделки документов, прочтения слабо видимых или невидимых текстов. Указанной экспертизой исследуется цвет и состав чернил, пасты, посредством которых готовились соответствующие документы, отчеты, договоры и т. п. [8, с. 83]

Полиграфическая экспертиза является разновидностью технико-

криминалистической экспертизы.

Этот вид исследования в последние годы наиболее распространен в связи с участвовавшими случаями изготовления подложных документов с использованием компьютерных, полиграфических, копировально-множительных средств оргтехники.

Для получения эффективного результата важным обстоятельством является подготовка и предоставление нужных материалов экспертам для производства экспертизы, такие как образцы почерка и подписей, оригиналы документов, типовых бланков, образцы в необходимом количестве и т.д.

Другим важным этапом в расследовании данного вида преступлений после назначения соответствующих экспертиз является оценка заключения эксперта.

Заключение эксперта может быть использовано в уголовном деле в качестве судебного доказательства только в том случае, если орган уголовного преследования убежден в его допустимости, полноте и научной обоснованности.

Оценка заключения эксперта предполагает его анализ, сопоставление с другими собранными по делу доказательствами, проверку достоверности объектов исследования и правильности содержащихся в заключении выводов.

Важно подчеркнуть, что состав и уровень специальных знаний, используемых в уголовном судопроизводстве, динамично изменяется под влиянием научно-технического прогресса, который оказывает воздействие на их количественный и качественный рост. Поэтому органу уголовного преследования, помимо проявления элементарной любознательности, нужно постоянно и систематически пополнять багаж своих знаний, профессионального уровня и мастерства

В заключении следует отметить, что специфика уголовного преследования преступлений, совершаемых в кредитной сфере, как уже было отмечено, предполагает широкое применение специальных знаний

в области банковских операций, прежде всего связанных с банковскими информационными процессами и бухгалтерским учетом, в связи с чем по нашему мнению результативным является обстоятельство владения знаний органом уголовного преследования в указанной области (имеет соответствующее образование, опыт, навыки уголовного преследования преступлений, совершаемых в кредитной сфере и т.п.) или он обеспечен соответствующими научно-техническими средствами. Без сомнений все эти условия способствуют успешному уголовному преследованию преступления, позволяет со знанием дела подойти к планированию отдельных процессуальных действий. Однако даже в этой наиболее благоприятной ситуации, по нашему мнению, нельзя обойтись без помощи специалиста. При уголовном преследовании преступлений, совершаемых в сфере кредитования, участие специалиста необходимо, поскольку данный вид преступной деятельности разнообразен и неполное и всесторонне производство процессуальных действий приводит к утрате доказательственной информации и неэффективному применению обеспечительных мер.

Завершая основную мысль по данной статье, необходимо отметить, что своевременное и квалифицированное использование специальных знаний предопределяет успех работы по раскрытию и уголовному преследованию преступлений в сфере кредитования.

Библиография

1. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110 (447).
2. Camelia Grigore. Problemele expertizelor criminalistice // Revista romană de criminalistică, 2008, nr.6, p.16-17.
3. Ladislau Mocsy, Expertiza criminalistică în dreptul procesual penal roman, Teză de doctorat, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 1975.
4. S. Doraș, Criminalistica, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2011.
5. Мигунов А. К. Применение специальных знаний при расследовании преступлений, совершаемых в банковской системе: автореферат дис. ... канд. юрид. наук. - М.: АУ МВД России, 2006. 27 с.
6. Пушкарёв В.В. Судебная бухгалтерия: Альбом схем: Учебно-методическое пособие / В.В. Пушкарёв. – Волгоград: ВА МВД России, 2007. 164с.
7. Шапиро Л.Г. Специальные знания в уголовном судопроизводстве и их использование при расследовании преступлений в сфере экономической деятельности : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. М., 2008. 52 с.
8. Шувалов Н.В. Расследование преступлений, совершаемых в сфере кредитования: Учеб. пособие. – Волгоград: Волгоградская академия МВД России, 2006. 88 с.

Alina MARGARINT,
 asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
 a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ETICA POLIȚISTULUI ÎN ACTIVITATEA COTIDIANĂ

Summary

Codes of ethics are systems of rules and ethical principles that are organized subsystems governed by rules to which the consent of all persons and entities using that code where the focus is on duty. In democratic societies, rule of law prevails, the police undertake the traditional functions of preventing, combating and detecting crime, for the protection of public peace, respect of law and order and protecting fundamental human rights. Code sought to make specific and define the needs of the police and indicated measures to enable it to fulfill its delicate mission to prevent and combat crime, insurance and maintaining law and order in a civil and democratic society.

Keywords: conduct, behavior, ethics code, ethics, law, society, law.

Rezumat

Codurile deontologice sunt sisteme de norme și principii etice, în care sunt organizate subsisteme guvernate de reguli, la care consimt toate persoanele unei entități care utilizează acel cod și unde accentul cade pe îndatoriri. În societățile democratice, guvernate de principiul legalității, poliția îndeplinește funcțiile tradiționale de prevenire, de luptă și de detectare a criminalității, de ocrotire a liniștii publice, de respectare a legii și ordinii publice și de protejare a drepturilor fundamentale ale omului. Codul a căutat să formuleze recomandări specifice și să definească necesitățile poliției și măsurile indicate care să-i permită să-și îndeplinească misiunea delicată de prevenire și combatere a criminalității, de asigurare și păstrare a legalității și ordinii într-o societate civilă și democratică.

Cuvinte-cheie: conduită, comportament, etică, cod, deontologie, drept, societate, lege.

Introducere. Este suficient să se mediteze o clipă la rolul poliției într-o democrație pentru a se putea evalua oportunitatea unui cod (deontologic) de etică pentru poliție.

Metodele și materialele utilizate în abordarea subiectului privind etica polițistului în activitatea cotidiană constă în cercetarea metodei teoretice, analiza comportamentului polițistului în diverse circumstanțe.

Codurile deontologice sunt sisteme de norme și principii etice, în care sunt organizate subsisteme guvernate de reguli, la care consimt toate persoanele unei entități care utilizează acel cod și unde accentul cade pe îndatoriri. De aceea domeniul codurilor deontologice aparține dimensiunii morale a datoriei profesionale. Dintre mulțimea de tipuri de coduri cunoscute, deontologia are în domeniul ei de studiu coduri elaborate și restrânse, cunoscute sub denumiri de coduri etice, coduri deontologice sau coduri etice de conduită, care practic au același înțeles. Domeniul lor de cuprindere este amplu, de la organizarea militară la partidele politice, profesii liberale, activități economice, de învățământ,

funcții publice, până la unele ocupații insuficient profesionalizate pentru a fi asimilate în nomenclatorul ocupațional. Toate însă au cel puțin un element comun – profilul moral al persoanei care prestează activitatea în domeniul respectiv.

În societățile democratice, guvernate de principiul legalității, poliția îndeplinește funcțiile tradiționale de prevenire, de luptă și de detectare a criminalității, de ocrotire a liniștii publice, de respectare a legii și ordinii publice și de protejare a drepturilor fundamentale ale omului. De asemenea, în cadrul acestor societăți, poliția asigură diverse servicii cu caracter social, care sprijină celelalte activități.

Este neîndoielnic faptul că o bună parte dintre ceea ce se scrie despre poliție și activitatea acesteia se referă la modalitățile sale de acțiune și de intervenție în diferite situații cotidiene. Există nu numai tentația, ci și dorința de a cenzura instituția, în întregul ei, prin examinarea atitudinii și comportamentului punctual al unui angajat sau al unei echipe de polițiști. Și, mai întotdeauna, se manifestă tendința de a nu analiza, exceptând conținutul moraliza-

tor, o problemă prin a decela și stabili cum ar trebui să acționeze polițiștii, utilizând valorile și normele care guvernează munca acestei instituții importante a statului de drept.

Majoritatea țărilor europene au început, de mai multe decenii – cele din occidentul continentului – sau mai recent – cele din centrul și estul continentului – să reorganizeze sistemele polițienești în scopul de a promova și consolida valorile democratice consacrate de constituții și legile interne, precum și de tratatele și convențiile internaționale sau de documentele elaborate înăuntrul unor organizații internaționale. Concomitent, a crescut preocuparea acestor state de a dezvolta o cooperare mai strânsă, pentru asigurarea unor principii de organizare și funcționare asemănătoare în materie de poliție. Două sunt rațiunile acestor preocupări: a) nevoia de satisfacere a așteptărilor europenilor care năzuiesc spre aplicarea unui tratament uniform, echitabil și previzibil din partea poliției; și b) consolidarea capacităților de cooperare operativă în lupta împotriva criminalității internaționale, transnaționale.

În general, societatea acceptă și chiar aprobă exercitarea autorității legale a poliției atâta timp cât aceasta este percepută ca îndeplinindu-și misiunile într-un mod etic acceptabil și are obiective valabile și democratice. Cetățenii țărilor democratice optează pentru faptul ca statul să devină garant al respectării și dezvoltării legalității, în scopul asigurării libertății individuale și securității cetățenilor.

Etica profesională reprezintă o ramură a eticii generale care are ca scop conturarea principiilor și a normelor de comportament specifice reprezentanților unor profesii.

Motivele care au impus elaborarea Codurilor deontologice au fost:

Existența unei societăți tot mai pluraliste, mai solidare, mai democratice

Poliția ca parte integrantă a societății trebuie să se conducă de aceleași valori sociale, deoarece poliția reflectă societatea. Cetățenii sunt de fiecare dată tot mai exigenți cu poliția lor. Pe de o parte, își cunosc bine drepturile și solicită respectul lor, iar pe de altă parte, solicită de la poliție o mai mare participare în ceea ce ține de funcțiile asistenței umanitare.

Din această cauză în cadrul poliției activează serviciile relațiilor cu minorii, cu femeile sau cu victimele în general.

Necesitatea schimbării imaginii poliției

Poliția actuală trebuie să fie organizată ca un adevărat serviciu public. Nu trebuie să aibă loc nici un fel de discriminare. Principala funcție a codurilor deontologice este de a orienta poliția în cultura instituției în care trebuie să se integreze.

Transcendența activității polițienești

Această transcendență se apreciază în toate domeniile vieții cotidiene, ca o instituție de apărare a drepturilor și libertăților individuale. Acțiunile poliției trebuie să aibă o influență notorie în calitatea vieții tuturor cetățenilor (libertatea și securitatea).

Existența abuzurilor polițienești

Între abuzurile polițienești trebuie să distingem abuzuri cu rea intenție și cu bună intenție. Primele sunt acelea care se comit de polițiști ce sunt conștienți de imoralitatea și ilegalitatea acțiunilor lor. Împotriva acestora codurile deontologice nu au putere și necesită intervenția decisivă a autorităților. Fără îndoială, abuzurile cu bună intenție sunt comise de poliție crezând că acționează în limitele atribuțiilor sale, aceste comportamente pot fi evitate prin cunoașterea prevederilor codurilor deontologice.

Beristain: „...abuzurile anumitor sectoare polițienești corupte, care aplică torturi, folosesc arbitrar arma de foc, care nu respectă intimitatea, nu se integrează în comunitate...” [2].

Codul de etică și deontologie al polițistului are o strânsă legătură cu Constituția Republicii Moldova, legile organice și ordinare precum și cu alte acte normative care reglementează activitatea poliției. Această legătură se datorează faptului că atât la baza codului de etică și deontologie al polițistului, cât și la baza legislației stau aceleași principii și obiective. De asemenea, atât în codul de etică și deontologie al polițistului, cât și în alte acte normative naționale și internaționale este condamnată acțiunea sau inacțiunea de tratamente inumane, degradante sau tortura.

Un cod de etică polițienească punând în lumină normele, finalitățile și valorile poliției, beneficiind de o largă publicitate, poate

să contribuie la consolidarea încrederii societății și la îmbunătățirea relațiilor și cooperării cu aceasta. Aceleași norme, delimitând clar gama și câmpul de acțiune încredințate poliției, contribuie la protejarea acesteia de întrebări nejustificate, inutile, insistente și, mai ales, la limitarea riscurilor unor încălcări în serviciu. „...O secțiune a ghidului de aplicare a Codului de etică și deontologie este destinată «transparenței» definită ca «unul dintre principiile care se afla la baza activității Poliției ca instituție modernă, de tip democratic, și implicat a polițistului» [1]. Autorii textului consideră ca furnizarea informațiilor referitoare la activitățile desfășurate poate determina câștigarea încrederii populației. Aceiași autori ai manualului fac praf acest principiu în următorul paragraf, din care aflăm că, de fapt, nu toți polițiștii au însă voie să fie „transparenti”, ci doar unul, și anume, ofițerul de relații cu presa. Restul de 99% din polițiști sunt învățați de ghid să-i îndrume pe reprezentanții mass-media întotdeauna spre purtătorul de cuvânt, și orice s-ar întâmpla să rostească sintagma „cercetările continuă”. În cazul în care jurnaliștii devin agasați, iar enervat la culme omul legii ar simți nevoia să urle la ei sau să le cârpească o palmă, există un paragraf sub formă de ordin: „polițistul va rămâne calm în relația cu ziaristul, indiferent de împrejurări”. Dacă nu oferă informații, polițiștii au în schimb datoria să-i atenționeze pe gazetari cum să-și facă meseria prin a le „readuce aminte acestora ordinele de linie și dispozițiile Consiliului Național al Audiovizualului în vigoare”. Un alt capitol se referă la „capacitatea și datoria de exprimare” a polițistului care trebuie să aibă un rol „proactiv”. Adică, în anumite probleme pe linie de muncă, polițistul trebuie să spună ce gândește și „nu ceea ce își imaginează că le-ar plăcea șefilor săi să audă”. Polițiștii care încă nu știu cum stă treaba cu loialitatea află că aceasta „însurează mai multe trăsături de caracter cum sunt: cinstea, corectitudinea, fidelitatea, sinceritatea, respectarea angajamentelor, statornicia”. Însă sunt avertizați să nu o confunde cu „atitudinea lingușitoare sau de preamărire a colegilor/ șefilor ori a altor persoane în scopul de a obține diverse avantaje”. În relațiile cu infractorii, „este interzisă

tutuirea sau familiarismul excesiv”. Iar pentru că „viața în colectivitate generează frecvent tensiuni dăunătoare eficacității”, oamenii legii sunt sfătuiți să nu aibă între ei polemici despre ideologiile politice și filosofice, care pot degenera în situații conflictuale dăunătoare bunei funcționări a serviciului. Mai mult, polițistul este sfătuit să nu-și altoiască membrii familiei, abținându-se de la orice formă de violență intrafamilială, pentru că așa ar face imagine proastă instituției. Agenții și ofițerii care nu știu să se comporte în societate află că „respectul față de cetățeni se manifestă atât prin utilizarea regulilor de politețe și curtoazie moderată (fără tutuiei), cât și prin evitarea oricărei manifestări discriminatorii”.

Polițistul este un psiholog, pentru că „se confruntă zilnic cu crizele psihice ale victimelor, iar ele așteaptă de la acesta ajutor și asistență”, ocazie cu care omul legii trebuie să îmbine „profesionalismul cu calitățile umane”. Fotografii cu femei dezbracate, care pot fi găsite prin unele birouri de poliție, sunt interzise pentru a nu șoca pudoarea și sensibilitatea vizitatorilor, iar polițiștilor li se recomandă să păstreze ordinea, curățenia și să-și îngrijească birourile. Ținuta vestimentară este un alt punct sensibil, oamenii legii având obligația să fie îngrijiți. Fundațiile caritabile, căminele pentru bătrâni și centrele de minori ar trebui, teoretic, să primească șpagile polițiștilor. Asta pentru că legea îi sfătuiește să nu cadă în „capcana” cadourilor întinsă de cei anchetați și să-l invite pe „...donator să facă un act caritabil, în cazul în care cineva vrea să se revanșeze față de omul legii”. Polițistul este sfătuit, de asemenea, să nu cadă în „capcana” corupției și a traficului de influență, aducându-i-se din nou aminte că majoritatea cadourilor sunt oferite cu un interes ascuns.

Nu cred că, astăzi, mai poate fi pusă la îndoială necesitatea unui cod de etică și deontologie pentru poliție. Cetățenii și clasa politică a țărilor avansate au orientat statele în maniera de a garanta o libertate maximă și o protecție pe măsură în ceea ce privește legalitatea și ordinea internă. În această ecuație, poliția și justiția dețin locuri esențiale. În țările democratice, guvernate de principiul legalității, poliția îndeplinește funcții tradiționale de

prevenire, de luptă împotriva criminalității și de descoperire a criminalității și a autorilor infracțiunilor, de ocrotire a liniștii publice și a securității individuale, de respectare a legii, de protejare a drepturilor individuale ale individului. Mai mult, în aceste țări, poliția asigură diverse servicii sociale care sprijină celelalte activități: politice, economice, culturale, științifice ș.a. Pentru a satisface aceste solicitări și a duce la bun sfârșit aceste misiuni, poliția beneficiază de o largă marjă de inițiativă. În statele democratice, publicul acceptă, în general, și de multe ori chiar aprobă exercitarea atribuțiilor legale de către poliție, atâta timp cât percepe că aceasta își îndeplinește misiunile într-un mod etic acceptabil, are obiective clare și benefice pentru societate. În schimb, atunci când aceste condiții sunt îndeplinite, și poliția este îndreptățită să aștepte ca populația să-i acorde încrederea.

Cu toate că existența codului deontologic nu reprezintă decât prima etapă a procesului care urmărește aplicarea unor norme în activitatea poliției, îndeosebi a normelor care privesc atitudinea și comportamentul în serviciu al personalului poliției, se consideră că, în absența acestuia, procesul de disciplinare și unificare atitudinală și comportamentală are puține șanse de reușită. Un cod de deontologie polițienească proiectează bazele normelor de etică, ușurează identificarea problemelor etice și permite analiza mai aprofundată, înțelegerea și soluționarea cu mai multă ușurință a acestora. El incită, chiar, la punerea unor întrebări și răspunsuri privitoare la valorile pe care trebuie să le respecte poliția, în privința organizării și aplicării unitare, continue și adecvate a acestora.

Noțiuni fundamentale pentru poliție, cum ar fi cele de loialitate, subordonare ierarhică, imparțialitate, discreție, profesionalism, integritate ș.a., trebuie să beneficieze de o abordare comună din punctul de vedere al terminologiei și al înțelegerii semnificației teoretice și practice, iar acest lucru poate fi realizat, în primul rând, prin codul de etică.

Pe de altă parte, codul ajută la formularea normelor individuale și colective de comportament și la respectarea acestora, bazate pe sentimentul mândriei că aparțin culturii

unei structuri de poliție. Acest aspect prezintă importanța particulară pentru tinerii angajați ai poliției, care sunt obligați să cunoască să își însușească și să respecte, încă de la început, valorile fundamentale care definesc profesia lor și îi conduce în activitatea desfășurată. Formarea tinerilor este ușurată de existența acestor norme și valori structurate logic în cadrul deontologiei. Utilitatea codului deontologic este apoi verificată și demonstrată de-a lungul carierelor cadrelor de poliție, acesta rămânând adevărata „biblie” a fiecărui polițist, până la ieșirea din rândurile polițiștilor. Originea și autoritatea normelor trebuie explicate și apărute, atât în perioada de formare a polițiștilor, cât și în cea de pregătire continuă, care se prelungește de-a lungul întregii cariere a acestora.

Am menționat deja că poliția, în activitățile sale cotidiene, este considerabil sprijinită de către populație, prin aprobarea acțiunilor și colaborarea în varii situații. Este vital pentru populație ca poliția să asigure serviciile pentru care este investită cu o autoritate considerabilă și cu putere de inițiativă, sens în care deține monopolul coerciției legitime. În context, populația are nevoie și de garanții, pe lângă existența unor legi de organizare și funcționare.

Este neîndoielnic faptul că un cod deontologic se constituie într-un valoros instrument regulator la nivel organizațional. Aceasta este una dintre caracteristicile remarcabile ale Codului european de etică al poliției, întrucât recomandă cea mai actuală și mai bună practică pentru toate categoriile de forță de securitate internă. El constituie o versiune specifică a principiilor și normelor de conduită cotidiene, inspirate de bunul-simț [3].

Societățile moderne și polițiile acestora sunt organizate conform unui dublu principiu de diviziune a muncii și al cooperării. Oamenii sunt ocupați cu un număr tot mai mare de activități specializate. De aceea, dacă viața lor cotidiană se bazează pe reguli comune de conduită, ei mai au nevoie de cunoștințe și de orientări specifice pentru exercitarea meseriei și a atribuțiilor specifice acesteia. Munca lor concretă implică forme particulare de atitudini și comportament uman, care dezvăluie dilemele

etice cu care sunt confrunțați în mod constant, pe care ei trebuie să le soluționeze, dată fiind profesia lor concretă. Este cazul, mai ales, al celor care lucrează în servicii publice, cărora populația le încredințează o bună parte din bunăstarea ei. Cuvântul „etic” face trimitere la acel ansamblu de principii, valori și exigențe care stau la baza reglementării și exercitării unei profesii. Remarcăm deci faptul că etica, privită din acest sens, reprezintă tentativa de adaptare a eticii cotidiene la nevoile unei structuri publice. Acesta este, în cele din urmă, și sensul în care este utilizat termenul „etică” în Codul european de etică al poliției.

Obiectivul esențial al poliției – cu respectarea principiului statului de drept – este acela de a acoperi două sarcini fundamentale distincte și totuși unite între ele: aceea de a veghea la aplicarea legilor fundamentale ale statului, în scopul de a se asigura o stare generală de liniște publică și pace socială, respectiv, sarcina comună de a se limita strict la puterile care îi sunt conferite, abținându-se de la orice act arbitrar și respectând integral libertățile și drepturile individuale ale cetățenilor. Respectarea principiilor statului de drept nu presupune numai preocuparea pentru ceea ce s-a făcut anterior, ci mai ales maniera în care se continuă a se acționa în prezent și în viitor. De aceea este important ca, în exercitarea atribuțiilor cu care este investită, poliția trebuie să respecte dreptul subiectiv, incluzând drepturile și libertățile individuale ale omului, și să evite modalitățile arbitrare sau ilegale de acțiune. Acest lucru este fundamental pentru statul de drept, deci pentru semnificația și obiectivul misiunilor poliției în democrație.

Statul de drept presupune, înainte de toate, ca tocmai cei care elaborează, interpretează și urmează legea să se supună conținutului și sensului acesteia. În alți termeni, poliția urmează să depindă, să se raporteze și să respecte legile pe care le aplică. Prin aceasta se deosebește sau se recunoaște o poliție adaptată rigorilor unui stat cu adevărat democratic: ea se supune aceleiași legi pe care s-a angajat să o apere. Egalitate, imparțialitate și nediscriminare sunt cele trei calități pe care trebuie să le aibă polițistul, calități care „sunt într-o mare măsură complementare, se supra-

pun reciproc și pot fi, ca atare, tratate global”. Dacă aceste trei principii sunt respectate, ele „asigură situarea polițistului într-un context dominat de valori morale superioare”. Și, nu în ultimul rând, se mai spune, polițiștii trebuie să se ghideze după „bunul-simț” și „bunele practici” din activitatea de poliție.

Concluzii. Rolul poliției în apărarea și ocrotirea preeminenței dreptului este atât de important încât, adeseori, se poate aprecia stadiul unei democrații prin analiza comportamentului poliției. De aceea Codul european de etică al poliției are drept scop furnizarea ansamblului de principii și linii directe pentru obiectivele, atribuțiile și controlul poliției în statul de drept, el fiind influențat, în întregul său, de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Codul a căutat să formuleze recomandări specifice și să definească necesitățile poliției și măsurile indicate care să-i permită să-și îndeplinească misiunea delicată de prevenire și combatere a criminalității, de asigurare și păstrare a legalității și ordinii într-o societate civilă și democratică.

Cu toate că Recomandarea Consiliului Europei se adresează guvernelor, prin redactarea și aplicațiile oferite, ea este deosebit de utilă și pentru cei care sunt implicați direct în elaborarea unor coduri de etică, în măsură să asigure formarea inițială și continuă a polițiștilor, cei care sunt angajați în aplicarea și respectarea acestor norme și, nu în ultimul rând, pentru populația care are posibilitatea de a cunoaște și a aprecia cotidian conduita polițiștilor.

Referințe bibliografice

1. Codul de etică și deontologie al polițistului aprobat la data de 10.05.2006, publicat în Monitorul Oficial la 19.05.2006 în Monitorul Oficial nr. 75-78
2. Creeaza. Morala, etica și deontologia – considerațiuni generale. <http://www.creeaza.com/familie/etica-deontologie/Generalitati-privind-codurile-521.php> (vizat 21.02.2016)
3. Codul european de etică al poliției <http://cj.md/uploads/Codul-European-de-Etica-al-Politiei.pdf> (vizat 21.02.2016).

Marian NUCU,
doctorand

INSTITUȚII INTERNAȚIONALE ANTRENATE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA TRAFICULUI ILICIT DE DROGURI

Rezumat

Potrivit autorului la acest stadiu de control al substanțelor narcotice și psihotrope, este important să se consolideze și să se dezvolte mijloace legale eficiente pentru cooperarea internațională în materie penală, pentru a pune capăt activităților criminale internaționale desfășurate prin intermediul traficului ilicit. Pornind de la realitatea criminalității, și în special criminalității organizate internaționale, fenomenele acestea pot fi văzute ca instituții fără frontiere care sunt foarte răspândite și care pot concura cu cele mai dezvoltate structuri ale organizațiilor internaționale. Instituțiile relevante din domeniu se ocupă de combaterea traficului ilicit și a drogurilor, având responsabilități similare la nivel regional, european și internațional, în special cele din statele membre sau asociate Uniunii Europene, precum și instituțiile internaționale din domeniu. În acest context sunt revizuite principalele organisme ale vocațiilor globale create de ONU ca instrumente de combatere a drogurilor, precum și instituțiile europene de combatere a drogurilor și organismele non-europene care luptă împotriva drogurilor.

Cuvinte-cheie: prevenire, trafic, droguri, instrumente de droguri, lupta împotriva drogurilor.

Summary

According to the author at this stage in the control of narcotic and psychotropic substances it is important to be strengthened and developed effective legal means for international cooperation in criminal matters, to end the international criminal activities posed by illicit trafficking. Starting from the reality that crime and, in particular, international organized crime can be seen as borderless institutions whose spreading in scope and can compete with the most developed structures of international organizations, relevant institutions in the fight against illicit trafficking and drug works on regional, European and international institutions having similar responsibilities, particularly those in Member States or associated to the European Union and international institutions in the field. In this context it is reviewed the main bodies of the UN created global vocation as instruments to fight against drugs, the European institutions in fighting drug and non-European bodies fighting drugs.

Keywords: prevention, traffic, drugs, drug instruments, European institutions, fights against drugs.

Introducere. La nivel internațional, necesitatea unui răspuns global, echilibrat și pluridisciplinar împotriva fenomenului drogurilor a fost recunoscută de foarte mult timp în cadrul ONU. La nivel european, programul de luptă împotriva drogurilor din anul 1992 propunea deja statelor membre ale UE să compare eficacitatea mecanismelor lor de coordonare națională. În controlul stupefiantelor și substanțelor psihotrope este important să fie întărite și dezvoltate mijloacele juridice eficiente de cooperare internațională în materie penală, pentru a pune capăt activităților infracționale internaționale reprezentate de traficul ilicit [1, p. 170].

Rezultatele obținute și discuțiile. La baza cooperării internaționale a stat permanent principiul respectării independenței și suveranității statelor și implicit a dreptului lor intern, statuat în normele juridice elaborate. Un element principal care a stat la baza apariției și dezvoltării ulterioare a co-

operării internaționale, fără de care aceasta nu se putea concepe, l-a constituit încrederea reciprocă într-un cadru instituțional bine reglementat [2, p. 1].

În continuare, vom trece în revistă principalele organisme cu vocație mondială create de ONU ca instrumente de luptă anti-drog, cum ar fi:

Comisia pentru stupefiant. A fost creată în 1946. Este una din cele 6 comisii tehnice ale Consiliului Economic și Social (ECOSOC) al ONU, fiind compusă din 40 de membri aleși de către ECOSOC.

Componenta sa trebuie să asigure o reprezentare geografică echitabilă și participarea statelor care se confruntă cu probleme privind producția ilicită și consumul abuziv de droguri. Comisia se întrunește la Viena și determină politica ce trebuie adoptată pentru tot ceea ce privește acțiunea mondială pentru a se asigura un control cât mai eficient al drogurilor. Convenția internațională

îi oferă importante atribuții în acest sens. La recomandarea OMS, Comisia ia decizii în legătură cu substanțele pe care aceasta le consideră a fi supuse controlului internațional.

Organizația internațională de control al stupefiantelor (OICS) a fost creată în 1961 prin Convenția unică a stupefiantelor și are atribuții de control internațional al drogurilor. Este constituită din 13 membri, aleși în temeiul meritelor și competenței lor recunoscute.

OICS are atribuții de control internațional al drogurilor, atribuții ce-i sunt conferite prin convențiile internaționale. Este însărcinată să urmărească, în cooperare cu guvernele, situația comerțului ilicit de stupefiante.

Agencia Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și Criminalității (UNODC) este lider global în lupta împotriva drogurilor ilicite și a criminalității transnaționale. UNODC susține statele membre în lupta împotriva drogurilor ilicite, a criminalității și a terorismului, dar și în implementarea măsurilor pentru prevenirea infecției HIV în rândul grupurilor vulnerabile, inclusiv în penitenciare. UNODC susține țările membre în asigurarea accesibilității pentru utilizatorii de droguri, deținuții, persoanele vulnerabile la traficul de ființe umane cu servicii comprehensive de prevenire HIV, tratament, îngrijire și suport. În acest context, strategiile recomandate spre implementare guvernelor includ principiile respectării drepturilor omului, bazate pe dovezi științifice și sensibile la gen. UNODC oferă asistență tehnică țărilor pentru a revizui cadrul de politici și legislația națională în domeniul combaterii drogurilor și justiției penale; de asemenea, oferă suport pentru consolidarea capacităților partenerilor naționali în asigurarea accesibilității acestor grupuri de populație la servicii HIV.

Programul ONU pentru Controlul Internațional al drogurilor (PNUCID). Acest organism a fost creat în decembrie 1990 prin Rezoluția nr. 179 a Adunării Generale a ONU și cuprinde:

- Secretariatul OICS;
- Divizia de Stupefiante;
- Fondul ONU pentru lupta contra abuzului de droguri (FNULAD).

Aflat sub autoritatea unui director executiv și având sediul la Viena, PNUCID are în calitate de obiectiv principal buna coordonare și consolidare a activităților ONU în domeniul luptei contra drogurilor.

PNUCID se compune din 4 divizii, după cum urmează:

- Divizia însărcinată cu aplicarea tratatelor și aspectelor juridice care se referă atât la Secretariatul Comisiei Stupefiantelor, cât și la OICS.

- Divizia de Servicii Tehnice, structurată în 6 secțiuni, după cum urmează: reducerea ofertei, reducerea cererii, suprimarea traficului ilicit, ajutor științific, controlul producției, asistența juridică statelor membre.

- Divizia de acțiuni operative compusă dintr-un birou central și 4 birouri regionale.

- Divizia de coordonare interioară și exterioară este însărcinată cu raporturile dintre diferitele organe ale ONU ce au ca vocație lupta antidrog și celelalte organizații internaționale.

- Organizația Mondială a Sănătății (OMS) este instituția specializată a ONU, însărcinată cu dirijarea și coordonarea activității ce ține de aspectele care privesc îngrijirea medicală a sănătății, înțelegând prin aceasta și prevenirea îmbolnăvirii, și educația pentru sănătate.

Convențiile internaționale din 1961 și 1971 atribuie OMS responsabilități precise în ceea ce privește controlul stupefiantelor și înscrierea lor în tabelele privitoare la droguri ce fac obiectul controlului.

OMS dezvoltă programe de educare și formare de profesioniști în problema de sănătate.

Succesul luptei împotriva criminalității internaționale nu ar putea fi conceput fără o cooperare sinceră între autoritățile judiciare ale statelor interesate și fără să se bazeze pe o întreagă gamă de informații operative, precise și mereu actualizate. Punerea în practică a acestei cooperări a dus la crearea unui organism specializat, respectiv Organizația Internațională de Poliție Criminală – INTERPOL.

Acest organism coordonează, ca un veritabil stat-major, acțiunile concertate în-

treprinse de polițiile țărilor afiliate pentru prevenirea și combaterea eficientă a criminalității internaționale.

OIPC – INTERPOL este condusă de două categorii de organe:

- organe reprezentative, care se reunesc în mod periodic pentru a delibera, respectiv Adunarea Generală și Comitetul Executiv;

- organe tehnice permanente, care asigură funcționarea continuă a cooperării și pun în practică hotărârile organelor deliberative. Acestea sunt: Secretariatul General și Birourile Centrale Naționale.

Secretariatul General comportă patru divizii specializate:

Divizia I – administrativă – are ca atribuții principale pe cele legate de contabilitate și pregătirea bugetului, administrarea personalului și a serviciilor generale (telecomunicații, traduceri, imprimărie etc.), pregătirea Adunărilor Generale și a altor reuniuni organizate de OIPC- INTERPOL .

Divizia a II-a – de legătură și informație criminală – este însărcinată cu centralizarea și studierea afacerilor criminale ce impun cooperarea polițienească internațională. Această divizie ține la zi documentația criminală și pe cea specializată a Organizației și este împărțită, la rândul ei, în patru subdivizii, din care primele trei sunt specializate într-un sector important al criminalității internaționale;

- subdivizia criminalitate generală;
- subdivizia criminalitate economico-financiară;
- subdivizia stupefiante.

Divizia a III-a – juridică, documentare, formare profesională – realizează o serie de informări și studii privind problemele tehnice și juridice de poliție, criminologie, drept penal și prevenirea, dezvoltarea unor noi metode și tehnici ale poliției științifice, organizarea și dotarea serviciilor de poliție etc.

Divizia a IV-a – suport tehnic este compusă la rândul ei din două subdivizii: telecomunicații și informatică, având ca atribuții susținerea logistică a cooperării polițienești internaționale și folosirea celor mai avansate tehnici.

Instituții europene de luptă contra drogurilor. La fel ca și în toate celelalte domenii, constituirea în timp a UE a condus la nevoia creării unor instituții specializate pe diferite problematice cu care această entitate a ajuns să se confrunte. În prezent, în domeniul drogurilor, UE include organisme cu rol de elaborare a politicilor la nivel european și recomandări pentru statele membre, organisme specializate în colectarea de date și realizarea unor studii pentru evaluarea dimensiunilor fenomenului și instituții cu activitate circumscrisă reducerii ofertei de droguri [3, p. 7].

Principalele instituții europene implicate în lupta antidrog sunt Oficiul European de Poliție (Europol), Eurojust, Grupul Pompidou, Centrul European de Monitorizare a Drogurilor și Dependenței de Droguri (EMCDDA) și Grupul Orizontal de Lucru pe Droguri (HDG).

Oficiul European de Poliție (Europol). Este organizația care se ocupă de aplicarea legii în cadrul UE și care operează cu informațiile referitoare la criminalitate [4, p. 158].

Obiectivul său este acela de a îmbunătăți eficacitatea și cooperarea autorităților competente din statele membre în ceea ce privește prevenirea și combaterea formelor grave de crimă internațională organizată și de terorism.

Europol are misiunea de a aduce o contribuție semnificativă la acțiunea UE de aplicare a legii împotriva crimei organizate și a terorismului, concentrându-și atenția asupra organizațiilor criminale.

Brigada europeană de droguri (BED). BED este prima treaptă a Europolului deschisă oficial la 16 februarie 1994 la Haga, într-o clădire care anterior a fost folosită de către Organizația Olandeză de Informație privind Delictele. BED operează pe o bază determinată și trebuie să se preocupe numai cu informațiile privind traficul ilicit de droguri și activitățile de spălare a banilor asociate acestuia.

BED schimbă și analizează datele privind traficul de droguri, organizațiile criminale implicate și operațiunile conexe de spă-

lare a banilor care afectează statele membre. Obiectivul ei este să ajute efectiv acțiuni ale poliției și altor agenți de impunere a legii. Fiecare stat membru este conectat la BED printr-o singură brigadă națională, canale care cer de la și spre agențiile naționale de impunere a legii.

Lucrătorii Europol au acces doar la bazele de date relevante în țările lor, iar regimul impus datelor personale este guvernat de către propriul sistem național privind protecția informațiilor.

Grupul Pompidou. Este o organizație interguvernamentală menită să realizeze cooperarea multidisciplinară în domeniul prevenirii și combaterii consumului și traficului ilicit de droguri, prin adoptarea unei viziuni unitare asupra problematicii drogurilor, asigurând colaborarea cu toate sectoarele implicate în efortul de reducere a consumului și traficului ilicit de droguri: sănătate, asistență socială, educație, justiție, poliție și vamă.

Centrul European de Monitorizare a Drogurilor și Dependenței de Droguri (EMCDDA). A fost instituit printr-un Regulament al Consiliului UE din anul 1993, cu scopul de a oferi informații obiective, fiabile și comparabile, care să ofere comunității și statelor membre o perspectivă de ansamblu asupra fenomenului drogurilor și toxicomanilor și asupra consecințelor acestora.

Regulamentul (CEE) nr. 302/93 al Consiliului privind înființarea unui Observator European pentru Droguri și Toxicomanie (OEDT) a trebuit să fie reformat pentru a ține pasul cu noile evoluții din Uniunea Europeană (UE) [5, p. 193].

EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drugs Addiction) – cu sediul la Lisabona, este, prin intermediul Observatorului European pentru Droguri și Toxicomanie (OEDT), sursa principală pentru o informare cuprinzătoare cu privire la situația drogurilor și a dependenței de droguri în Europa [6, p. 15].

Grupul Orizontal de Lucru pe Droguri (HDG). Prin acest grup se realizează coordonarea politicilor privind drogurile la nivelul UE. Atribuțiile HDG constau în elab-

borarea unei politici pe droguri clară și coerentă pentru a fi adoptată de Consiliul UE și în urmărirea implementării acelei politici din partea Consiliului. Deciziile Consiliului sunt pregătite în cadrul Grupului, care se întrunește lunar la Bruxelles și include reprezentanți la nivel de expert din statele membre.

Printre organismele extraeuropene de luptă contra drogurilor pot fi enumerate:

CICAD – la o conferință internațională din Brazilia din 1986 s-a stabilit Programul interamerican de la Rio de Janeiro contra consumului, producției și traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. Acest program a inițiat crearea unei comisii interamericane pentru Controlul Abuzului de Droguri (CICAD). Acesta numără în prezent 21 de țări membre și dispune de un secretariat executiv cu sediul la Washington. Bugetul său este alimentat prin contribuții voluntare.

Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei (ASEAN) – creată în 1967 și având sediul la Djakarta, ASEAN cuprinde Indonezia, Malaysia, Filipine, Singapore, Thailanda și Brunei.

Scopul său este de a asigura o cooperare regională, promovarea înțelegerii mutuale, accelerarea dezvoltării economice, progresul social și cultural.

Deși nu dispune de o structură specifică pentru problemele legate de droguri, ASEAN este asociată la CEE pentru lansarea a două programe privind, pe de o parte, cercetarea în domeniu și formarea cadrelor, iar pe de altă parte, prevenirea și controlul drogurilor.

Planul Colombo a fost creat în 1950 și grupează 28 de state (din Asia, Oceania precum și Canada, SUA și Anglia). Obiectivul său este de a permite o cooperare și o asistență tehnică mai ales în domeniul luptei contra abuzului și traficului ilicit de droguri.

Cooperarea internațională în materia combaterii traficului și consumului ilicit de droguri prezintă principalele convenții internaționale, directive, recomandări ale Consiliului European, precum și modul în care se realizează cooperarea internațională pentru combaterea acestor infracțiuni.

Concluzii. Astfel, pornind de la realitatea că infracționalitatea și, în special, cri-

minalitatea organizată internațională pot fi privite drept instituții fără frontiere a căror răspândire și arie de cuprindere pot rivaliza cu cele mai dezvoltate structuri ale organismelor internaționale, instituțiile abilitate în domeniul luptei împotriva traficului și consumului ilicit de droguri „colaborează pe plan regional, european și internațional cu instituții având atribuții similare, îndeosebi cu cele din statele membre sau asociate la Uniunea Europeană, precum și cu instituțiile internaționale de profil.

Referințe bibliografice

1. Ioan Dascălu, Cristian Eduard Ștefan, Cătălin Țone, Maria Surduleac. Drogurile și crima organizată. Craiova: Edit. Sitech, 2009, 180 p.
2. Alexandru Boroș, Ion Rusu. Cooperarea judiciară internațională în materie penală. București: Edit. C. H. Beck, 2008, 632 p.
3. Victor Nicolăescu, Sebastian Gordan. Instrumente și direcții de acțiune la nivel european în prevenirea și combaterea fenomenului drogurilor. În: „Info-Drog” – Buletin de informare și documentare nr. 1(5)/2007. București: Edit. Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2007, p. 6-9.
4. N. P. Săndulescu. Puncte de vedere pe marginea aplicării O.U.G. nr. 103/2006 privind unele măsuri pentru facilitarea cooperării polițienești internaționale. În: „Dreptul”, nr.2/2008, p. 157-160.
5. Nicoleta Elena Buzatu. Traficul și consumul ilicit de droguri. București: Edit. Universul Juridic, 2012, 596 p.
6. La consommation de drogues chez les Européens. În: „Courrier international”, no. 1128, 14-20 juin 2012, p. 15-19.

Recenzent: Valentin CHIRIȚA, doctor în drept, conferențiar universitar

Mariana PAVLENCU,

lector universitar la Catedra „Științe polițienești și socio umane”,
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

Vitalie COSTIȘANU,

procuror în procuratura sect. Ciocana, master în drept

PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI DEȚINUTE ÎN PENITENCIARE

Rezumat

Persoanele cu dizabilități sînt acele persoane cărora mediul social, neadaptat deficiențelor lor fizice, senzoriale, psihice, mentale și/sau asociate, le împiedică total sau le limitează accesul cu șanse egale la viața societății, necesitînd măsuri de protecție în sprijinul integrării și incluziunii sociale. Persoanele cu dizabilități se diferențiază între ele prin nevoile, capacitățile și interesele distincte pe care le au, adică exact cum ne diferențiem noi toți. Multe dizabilități nu se văd. Astfel încît zilnic interacționăm cu oameni care pot avea deficiențe sau pot fi afectați de probleme care ne rămîn necunoscute.

Cuvinte-cheie: Persoane cu dizabilități, deficiențe, fizice, senzoriale, psihice, incluziune socială, măsuri de protecție.

Summary

People with disabilities are people whose social environment, misfit their disabilities physical, sensory, physical, mental and / or associated prevents them from total or their access to equal opportunities in society, requiring protective measures in support of social integration and inclusion. Disabled people differentiate between them by needs, capacities and they have distinct interests, which is exactly how we all make a difference. Many disabilities are not seen. So every day we interact with people who may have disabilities or may be affected by problems that we remain unknown.

Keywords: Disabled, deficiencies, physical, sensory, mental social inclusion, safeguards.

Introducere. Ca urmare a semnării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități în 2007, Guvernul Republicii Moldova a demarat reforma în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități [1, p. 2]. Astfel, politica publică de protecție socială a persoanelor cu dizabilități a fost direcționată spre incluziunea socială a acestora. Persoanele cu dizabilități care își ispășesc pedeapsa cu închisoarea nu sînt o excepție.

Materialele și metodele aplicate. Pentru elaborarea lucrării au fost făcute cercetările cadrului legislativ național. În prezentul studiu au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică.

Odată ajunse în penitenciare, statul se obligă să le creeze persoanelor condiții decente de detenție, în caz contrar, riscă să genereze apariția fenomenului relelor tratamente (condiții degradante și inumane), fapt condamnat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În prezent, în Republica Moldova există 17 penitenciare în care sunt repartizate sec-toare de tip închis, semiînchis, deschis, pentru minori, pentru femei, izolatoare de urmărire

penală și un spital penitenciar [2].

Spre marele nostru regret, actualmente în țara noastră există problema persoanelor cu dizabilități, care, deși dispun de drepturi, libertăți și obligații în egală măsură ca și ceilalți cetățeni, nu sunt scutite de pedepse legale în cazul încălcării normelor de drept. Însă se solicită o atenție sporită condițiilor create de către stat pentru ca și persoanele cu dizabilități să-și poată ispăși pedeapsa penală respectându-li-se onoarea și demnitatea umană.

Conform art.19, lit.b) al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, „Persoanele cu dizabilități au acces la o gamă de servicii la domiciliu, rezidențiale și alte servicii comunitare de suport, inclusiv la asistență personală necesară vieții și integrării în comunitate, ca și pentru prevenirea izolării sau segregării de comunitate...” [3].

Odată cu emiterea hotărârii privind aplicarea măsurii preventive privative de libertate, precum și a hotărârii instanței de judecată privind ispășirea pedepsei penale cu închisoarea, statul se obligă să creeze condiții adecvate întru respectarea demnității umane.

Asigurarea măsurilor de protecție socială a persoanelor cu dizabilități este necesară și reiese din faptul că și aceste persoane pot avea calitatea de deținut și condamnat.

În prezent în penitenciarele din Republica Moldova circa 3% sunt persoane cu dizabilități. Din numărul total de persoane cu dizabilități circa 29% sunt cu dizabilitate locomotorie, 25% – cu dizabilitate senzorială și 46% – cu alte tipuri de deficiențe.

O problemă aparte este situația persoanelor cu dizabilități locomotorii, în special a celor imobilizate la pat (20% din numărul total al persoanelor cu dizabilități din penitenciare) și a celor care se află în cărucior rulant (12%). De regulă, această categorie de persoane necesită îngrijire permanentă din partea unei terțe persoane [4, p. 46].

În Republica Moldova legislația din domeniu prevede în astfel de situații serviciul „Asistența personală” [5] care este un serviciu destinat persoanelor cu dizabilități severe cu vârsta de peste 3 ani care întâmpină dificultăți în realizarea sarcinilor și activităților cotidiene fără suport din exterior. Asistentul personal este persoana care oferă servicii de însoțire, îndrumare, îngrijire personală (alimentație, igienă etc.), efectuarea sarcinilor menajere de bază precum și suport pentru deplasarea în interiorul și exteriorul casei, în vederea accesării serviciilor comunitare.

Însă în sistemul penitenciar acesta nu este creat și implementat. Factorii care împiedică crearea în instituțiile penitenciare a serviciului „Asistența personală” sunt de ordin legislativ și de ordin administrativ.

În cele mai multe cazuri, în situația în care există persoane ce necesită îngrijiri din partea unei terțe, pe lângă asistentul social, secția medicală a penitenciarului, condamnații din sector sunt cei care îi îngrijesc și îi ajută atunci când întâmpină greutăți.

Administrația penitenciarelor în care se află persoane cu dizabilități locomotorii întreprinde măsuri de adaptare a mediului fizic la necesitățile acestora. Însă din cauza bugetului auster, aceste măsuri sunt insuficiente și necesită timp pentru realizare. Lipsa adaptărilor pentru persoanele cu dizabilități favorizează

apariția fenomenului discriminării acestora în raport cu ceilalți condamnați.

O investigare aparte necesită fenomenul tulburării de personalitate. Potrivit datelor statistice, aproximativ 5% din numărul total de deținuți/ condamnați din penitenciar suferă de tulburare de personalitate.

Acest fapt este alarmant, deoarece tulburarea de personalitate, de regulă, este un fenomen adiacent, manifestat prin perturbări de caracter, de comunicare sau adaptare privind controlul și exprimarea afectivității, care poate atesta prezența unei probleme sociale sau chiar a unor deficiențe neurologice (în cazuri de epilepsie, schizofrenie ș.a.). Din aceste motive, ar fi binevenită dezvoltarea mai amplă a serviciului psihologic în locurile de detenție și identificarea unor soluții terapeutice în acest sens.

Făcând o analiză a situației persoanelor cu dizabilități din penitenciare în domeniul ocrotirii sănătății, putem menționa mai multe aspecte negative, cum ar fi:

- insuficiența aprovizionării cu medicamentele necesare la timp și prestarea serviciilor de diagnostic în instituțiile medico-sanitare publice în cazul deținuților cu dizabilități;
- lipsa ochelarilor și a aparatelor auditive pentru deținuți cu dizabilități de văz și auz;
- persoanele care suferă de diabet zaharat nu beneficiază de „glucometru” pentru verificarea nivelului glicemiei, zilnic de sine stătător.

Ca urmare a implementării reformei în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități, abordarea dizabilității este privită din aspectul socio-medical, fapt ce implică elaborarea unui program individual de reabilitare și incluziune socială. [6] Din păcate, în momentul de față, doar în Penitenciarul nr. 4 din Cricova există programe individuale de reabilitare și integrare socială.

Rezultate obținute. Putem să menționăm că la capitolul elaborării programelor individuale de reabilitare și integrare socială se înregistrează anumite lacune, în special în cazul persoanelor cărora li s-a stabilit dizabilitatea în temeiul legislației vechi (până la intrarea în vigoare a Hotărârii Guvernului

R. Moldova nr.567 din 26 iulie 2011). Din aceste motive considerăm absolut necesară intervenția Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pentru elaborarea unei metodologii funcționale de implementare a Hotărârii Guvernului R. Moldova nr.567 din 26 iulie 2011 [7], astfel ca toate persoanele cu dizabilități, indiferent de locul aflării și perioada stabilirii dizabilității, să dispună de un program individual de reabilitare și integrare socială.

Este necesar de remarcat că însăși pedeapsa penală aplicată persoanelor cu dizabilități nu constituie un motiv de interzicere sau limitare în dreptul de protecție socială, deoarece acestea sunt egale în drepturi cu ceilalți membri ai societății. Prin îngrădirea dreptului la protecția socială a deținuților/condamnaților cu dizabilități are loc încurajarea discriminării în raport cu celelalte persoane ce-și ispășesc pedeapsa cu închisoarea sau cărora li se aplică măsuri preventive private de libertate.

Concluzii. Existența problemelor în ce privește persoanele cu dizabilitate aflate în penitenciare denotă necesitatea de a întreprinde unele acțiuni concrete întru identificarea eventualelor soluții. De altfel, este evident că soluționarea acestora implică o conlucrare activă a instituțiilor de resort.

Referințe bibliografice

1. Raportul tematic „Monitorizarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități care sunt deținute în penitenciare” al Ombudsmanului R.M., Chișinău, 2015, 17 p.
2. Ordinul Ministerului Justiției privind stabilirea tipurilor de penitenciare și sectoarelor de detenție, nr. 215 din 05.05.2014.
3. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, și semnată de Republica Moldova la 30 martie 2007.
4. Raport privind respectarea drepturilor omului în R. Moldova în anul 2014 al Centrului pentru drepturile omului din Moldova, Chișinău 2015, 383 p.
5. http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/diz_pen1.pdf
6. Hotărârea nr. 314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Asistență personală” și a standardelor minime de calitate Publicat la 01.06.2012 în Monitorul Oficial nr. 104-108 art. Nr : 366. Data intrării în vigoare 01.01.2013.
7. Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Publicată la 27.07.2012 în Monitorul Oficial Nr. 155-159 art nr.508.

Sofia PILAT,

lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă

CONSIDERAȚIUNI PRIVIND CAPACITATEA DE EXERCIȚIU

„Când porniți pe drumul anevoios al maturității,
luați-vă ca sprijin primele voastre impulsuri
de umanitate, altfel, n-o să le regăsiți.”
(Nikolai Gogol)

Rezumat

Orice ființă umană este subiect de drept. Noțiunea de „subiect de drept” a suferit de-a lungul istoriei modificări semnificative dacă avem în vedere că în societatea romană nu fiecărui om i se recunoștea această calitate. Astfel, pentru ca cineva să poată participa la raport juridic (deci să fie o „persoană”) trebuia să aibă capacitatea juridică, adică aptitudinea generală și abstractă de a avea drepturi și obligații [4, p. 97].

Cuvinte-cheie: emancipare, capacitate deplină de exercițiu, minor, tutelă, majorat, capacitate juridică, copil.

Résumé

Chaque être humain est soumis à la loi. La notion de droit a subi des changements importants à travers l'histoire si l'on considère que dans la société romaine on ne reconnaissait pas cette qualité à chaque individu. Pour que quelqu'un puisse participer à la relation juridique (c'est-à-dire être une «personne») il devrait avoir la capacité juridique, à savoir la capacité générale et abstraite d'avoir des droits et des obligations [4, p. 97].

Mots-clés: émancipation, pleine capacité juridique, mineur, tutelle, majorité, augmentation de la capacité juridique, enfant.

Introducere. Capacitatea civilă este o parte a capacității juridice care constă în aptitudinea persoanei de a-și exercita drepturile civile și de a-și asuma obligații civile prin încheierea de acte civile. La rândul său, capacitatea civilă se împarte în: capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu [9, p. 23].

Prin capacitatea de folosință conform art. 18 alin. (1) și (2) din Codul civil al Republicii Moldova se înțelege: „(1) Capacitatea de a avea drepturi și obligații civile (capacitatea de folosință) se recunoaște în egală măsură tuturor persoanelor fizice. (2) Capacitatea de folosință a persoanei fizice apare în momentul nașterii și încetează odată cu moartea” [1].

Capacitatea de exercițiu conform art. 19 din Codul civil al Republicii Moldova reprezintă: „Aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa” [1].

În viziunea profesorului Tr. Ionașcu, capacitatea de exercițiu reprezintă: „aptitudinea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și

asuma obligațiile, încheind personal și fără autorizarea prealabilă a vreunui ocrotitor acte juridice, precum și, bineînțeles, de a participa tot astfel la dezbaterile procesului civil ca reclamant sau ca pârât în privința realizării drepturilor și obligațiilor sale civile” [5, p. 53].

Spre deosebire de capacitatea de folosință care reprezintă posibilitatea pasivă a persoanei de a fi titular de drepturi și obligații, capacitatea de exercițiu presupune săvârșirea de acțiuni proprii de partea persoanei, îndreptate spre dobândirea de drepturi și asumarea de obligații. Persoanele care au capacitatea de folosință, dar care nu au capacitatea de exercițiu dobândesc și exercită drepturi civile, își asumă obligații și le execută prin intermediul reprezentanților [3, p. 59].

Metode aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizare, specificare), sistemică și comparativă.

Conținut de bază. În Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, capacitatea de fo-

losință și capacitatea de exercițiu sunt definite într-un singur termen – „capacitatea juridică” (legal capacity), tradiția respectivă a apărut încă în practica judiciară medievală.

În timpul de față în practica judiciară a acestor state se aplică la fel și termeni precum „capacitatea juridică pasivă” (passive capacity), care după sensul atribuit de juriștii englezi corespunde conceptului de capacitate de folosință, și „capacitatea juridică activă” (capacity for performance of legal act), care semnifică capacitatea de exercițiu [11, p. 115].

În Franța ca și în Marea Britanie nu se efectuează o distincție exactă între termenii „capacitate de folosință” și „capacitate de exercițiu”. În art. 3 al Codului civil francez se utilizează termenul „capacité”, sub care se subînțelege atât capacitatea de folosință, cât și capacitatea de exercițiu, iar în art. 488 al Codului civil francez există o normă care dispune că cetățeanul devine capabil să încheie toate actele juridic civile din momentul împlinirii vârstei majoratului. În practica și literatura juridică franceză spre deosebire de legislație se efectuează o distincție între capacitatea de folosință (capacité de jouissance) și capacitatea de exercițiu (capacité d'exercice) [11, p. 115].

Spre deosebire de dreptul francez și englez, în Republica Federativă Germană și Elveția în legislație se utilizează pe larg trei termeni: „capacitatea de folosință” (Rechtsfähigkeit), „capacitatea de exercițiu” (Geschäftsfähigkeit) și „capacitatea de delict” (Deliktspflichtigkeit), care reprezintă capacitatea cetățeanului de a purta răspundere pentru prejudiciul cauzat [11, p. 115].

Pentru a încheia acte juridice producătoare de efecte juridice, este necesar ca o persoană fizică să aibă pe lângă capacitatea de folosință și o anumită maturitate psihică, adică să-și poată da seama de consecințele acțiunilor sale. Dacă simpla existență a persoanei fizice este suficientă pentru ca ea să poată avea drepturi și obligații civile, această existență este insuficientă pentru ca subiectul de drept să poată încheia personal acte juridice civile [6, p. 97].

Astfel, numai persoana fizică ce a ajuns la o anumită maturitate psihică poate să încheie valabil, conștient și sigur, acte juridice civi-

le. Această maturitate psihică se dobândește numai după ce minorul a ajuns la o anumită vârstă [10, p. 56].

Practic, toate sistemele de drept prevăd că persoana fizică devine capabilă de la o anumită vârstă instituită de legislație. Astfel, referitor la vârsta majoratului, în România, Republica Moldova, Federația Rusă, Polonia, Franța, Anglia etc., persoana fizică este considerată că a dobândit capacitatea deplină de exercițiu de la vârsta de 18 ani, pe când în Germania, persoana este deplin capabilă de a participa personal la circuitul civil prin încheierea actelor juridice începând cu ultima zi a vârstei de 18 ani.

În Japonia, capacitatea deplină de exercițiu apare odată cu împlinirea vârstei de 20 ani, iar în Statele Unite ale Americii, în funcție de statul federal, vârsta de la care intervine majoratul persoanei variază între 18 și 21 de ani. Printr-o modificare intrată în vigoare în anul 1996 a art. 14 din Codul civil al Elveției, minorul devine capabil la vârsta de 18 ani, spre deosebire de reglementarea anterioară care prevedea vârsta majoratului la 20 de ani [12].

Momentul majoratului este legat de unele aptitudini psihice ale persoanei, adică de existența facultății de a judeca și de a aprecia corect necesitatea și oportunitatea încheierii unui act juridic, ca urmare a evaluării raționale a consecințelor acestuia.

Pentru considerarea prezenței capacității de exercițiu a persoanei fizice este necesară prezența următoarelor condiții:

- existența capacității de folosință, care și este o condiție ce aparține tuturor oamenilor;
- existența discernământului, adică a posibilității omului, în virtutea dezvoltării sale de a-și reprezenta corect natura faptului săvârșit și consecințele acestuia. De regulă, discernământul este pus sub condiție de vârstă și de stare psihică [7, p. 14].

Principalele caractere juridice ale capacității de exercițiu (depline sau restrânse) ale persoanei fizice sunt:

- legalitatea;
- generalitatea;
- inalienabilitatea;
- intangibilitatea;

– egalitatea [10, p. 57].

Legalitatea, care presupune că toate remanierele (stabilirea, modificarea, limitarea, încetarea) în capacitatea de exercițiu a persoanei fizice ține exclusiv de domeniul legii.

Generalitatea, care presupune aptitudinea de a încheia orice acte juridice civile ce nu sunt interzise prin lege.

Inalienabilitatea, care presupune imposibilitatea înstrăinării sau renunțării la capacitatea de exercițiu. Astfel, orice act juridic civil, care are drept scop limitarea capacității de exercițiu, este nul, astfel cum și o persoană fizică nu poate renunța la capacitatea de exercițiu, deoarece aceasta o caracterizează ca om.

Intangibilitatea, care presupune că nimeni nu poate fi limitat în capacitate de exercițiu decât în cazurile prevăzute de lege. Art. 25 din Codul civil al Republicii Moldova stabilește că persoana fizică poate fi limitată în capacitatea de exercițiu, dacă face abuz de consum de alcool, droguri, substanțe psihotrope etc., fapt care înrăutățește situația materială a familiei sale.

Egalitatea, care presupune că capacitatea de exercițiu este recunoscută tuturor, indiferent de rasă, sex, naționalitate, religie [8, p. 95-96].

În raport de existența și calitatea discernământului, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice se prezintă sub următoarele trei categorii:

Lipsa capacității de exercițiu:

– a minorilor cu vârsta între 7 și 14 ani;
– a persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu în conformitate cu prevederile art. 24 din Codul civil al Republicii Moldova.

2. Capacitatea de exercițiu restrânsă:

– capacitatea de exercițiu a minorilor cu vârsta între 14 și 18 ani;
– capacitatea de exercițiu a minorilor cu vârsta între 7 și 14 ani;
– capacitatea de exercițiu a persoanelor limitate în această capacitate din cauza abuzului de băuturi alcoolice și folosirii substanțelor narcotice.

Capacitatea de exercițiu deplină:

– capacitatea de exercițiu a persoanelor majore (care au împlinit vârsta de 18 ani);
– capacitatea de exercițiu a persoanelor

care s-au căsătorit înaintea împlinirii vârstei de 18 ani;

c) capacitatea de exercițiu a persoanelor emancipate [2, p. 271].

Lipsa capacității de exercițiu este recunoscută după prevederile Codului civil al Republicii Moldova persoanelor fizice care nu au împlinit vârsta de 7 ani, precum și alienaților mintali lipsiți de capacitate de exercițiu prin hotărâre judecătorească. Lipsa capacității de exercițiu încetează odată cu împlinirea vârstei de 7 ani pentru minori, iar pentru persoana pusă sub interdicție – prin ridicarea interdicției.

Capacitatea de exercițiu restrânsă începe odată cu atingerea vârstei de 7 ani, iar în cazul lipirii de capacitate de exercițiu a minorului – din momentul ridicării interdicției. Încetarea capacității civile de exercițiu restrânse are loc odată cu atingerea vârstei de 18 ani, căsătoria înainte de atingerea vârstei de 18 ani sau în cazul emancipațiunii, precum și în cazul scoaterii interdicției judecătorești privind limitarea capacității de exercițiu.

Capacitatea de exercițiu deplină începe odată cu împlinirea vârstei majoratului, căsătoriei până la împlinirea majoratului, emancipării sau ridicării limitării impuse pe cale judecătorească în baza prevederilor art. 25 din Codul civil al Republicii Moldova.

Încetarea completă a capacității de exercițiu depline are loc odată cu moartea persoanei, prin punerea sub interdicție (limitarea capacității de exercițiu sau declararea incapacității), prin anularea căsătoriei înainte ca aceștia să îplinească majoratul în caz de fictivitate a căsătoriei [8, p. 97].

Concluzii. Așadar, analiza minuțioasă a noțiunilor generale privind capacitatea de exercițiu ne permite să formulăm unele concluzii, și anume:

– capacitatea civilă este o parte a capacității juridice, iar capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu sunt părți componente ale capacității civile;

– capacitatea de exercițiu este cea parte a capacității civile care constă în aptitudinea de a dobândi și a exercita drepturi civile și de a asuma și a executa obligații civile.

În legislația Republicii Moldova spre deosebire de legislația altor state se observă o

distincție clară între termenii „capacitate de folosință” și „capacitate de exercițiu”, care la rândul lor comportă sensuri diferite.

În Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu sunt definite într-un singur termen – „capacitatea juridică” (legal capacity), tradiția respectivă a apărut încă în practica judiciară medievală.

În Franța ca și în Marea Britanie nu se efectuează o distincție exactă între termenii „capacitate de folosință” și „capacitate de exercițiu”. În art. 3 al Codului civil francez se utilizează termenul „capacité”, sub care se subînțelege atât capacitatea de folosință, cât și capacitatea de exercițiu, pe când în practica și literatura juridică franceză spre deosebire de legislație se efectuează o distincție între capacitatea de folosință (capacité de jouissance) și capacitatea de exercițiu (capacité d'exercice).

Spre deosebire de dreptul francez și englez, în Republica Federativă Germană și Elveția în legislație se utilizează pe larg trei termeni: „capacitatea de folosință” (Rechtsfähigkeit), „capacitatea de exercițiu” (Geschäftsfähigkeit) și „capacitatea de delict” (Delikttsfähigkeit), care reprezintă capacitatea cetățeanului de a purta răspundere pentru prejudiciul cauzat.

Pentru considerarea prezenței capacității de exercițiu a persoanei fizice este necesar prezența unor condiții referitoare la existența capacității de folosință și a discernământului.

Principalele caractere juridice ale capacității de exercițiu a persoanei fizice sunt: legalitatea, generalitatea, inalienabilitatea, intangibilitatea și egalitatea.

Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice se clasifică în trei categorii: lipsa capacității de exercițiu, capacitatea de exercițiu restrânsă și capacitatea de exercițiu deplină.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1.
2. Трудовой кодекс Республики Беларусь № 296-3 от 26.07.1999. В: Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь № 120/03.09.1999.
3. Cantacuzino M.B. Elementele dreptului civil. București: ALL Educational, 1998. 744 p.
4. Hamangiu C., Rosetti Bălănescu I., Băicoianu Al. Tratat de drept civil român. Vol. I. București: ALL, 1996. 635 p.
5. Hanga Vl. Drept privat roman. Cluj-Napoca: Argonaut, 1996. 360 p.
6. Proiectul Codului civil al Republicii Moldova. Responsabil de ediție: Buruiană M. Chișinău: Cartier, 2002. 451 p.
7. Protopopescu E. Noul dicționar portativ. București: Ioanide & Spirescu A., 1870. 403 p.
8. Răuschi Ș. Ungureanu T. Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică. Ediția a II-a. Iași: Chemarea, 1997. 300 p.
9. Stoicescu C.C. Transformarea noțiunii de putere părintească. În: Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice. București, 1942. p. 34-36.
10. Trofimov I., Zavatin V., Sîrbu S. ș.a. Drept civil. Persoanele. Redactor științific Cușnir V. Chișinău: Elena- V.I., 2004. 172 p.
11. Trofimov I., Zavatin V., Sîrbu S. ș.a. Dreptul civil. Introducere în dreptul civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Redactor științific Cușnir V. Chișinău: Elena- V.I., 2004. 245 p.
12. Карпенко Т.Д. Понятие, основания и условия гражданско-правового института эмансипации. В: Право Беларуси № 11. Беларусь, 2004. с. 88-91.

Recenzent: Xenofon ULIANOVSKI,

doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, vicepreședintele Curții de Apel Chișinău

Olga POSTOVAN,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

ACCEPȚIUNI GENERALE PRIVIND FACTORII GENERATORI AI VIOLENȚEI ȘCOLARE

*„Marile spirite întotdeauna au întâlnit opoziții violente de la mințile mediocre.
Violența este ultimul refugiu al incompetenței.”
(Albert Einstein)*

Rezumat

Violența, inerentă naturii umane, este omniprezentă în societate și îmbracă diferite forme de manifestare. Ca parte integrantă a comunității, mediul educațional preia o parte a tensiunilor și este, la rândul său, un cadru generator de diferite tipuri de tensiuni. Fără îndoială, violența în școli nu este un fenomen nou, ea însoțind praxisul educațional de la începuturile sale, este însă mai cunoscută prin contribuția mass-media și prin permeabilitatea dobândită de instituțiile de învățămînt în noul context al globalizării.

Cuvinte-cheie: violență școlară, violență socială, violență cotidiană, praxis educațional, școlaritate, personalitatea elevului, mediu școlar, factori biologici, factori sociologici, factori psihologici, violența în mass-media.

Summary

The violence, inherited in human nature, is omnipresent in society and takes various forms. As part of community, educational background takes some pressure and, in turn, a frame generator for various types of intensity (pressure). Undoubtedly, violence in schools is not a new phenomenon it accompanying the educational praxis from its inception, however, it is best known through the media and through the contribution of acquired permeability of educational institutions in the new context of globalization.

Keywords: school violence, social violence, everyday (diurnal) violence, educational praxis, schooling, student personality, school environment, biological factors, sociological factors, psychological factors, violence in the media.

Introducere. Perioada de după anii '90 ai secolului precedent a marcat Republica Moldova substanțial, supunînd-o unor metamorfoze economice, politice și sociale ce au avut repercursiuni evidente, radicale în anumite dimensiuni și realități sociale.

Proclamîndu-se un stat suveran, independent și democratic [1], Republica Moldova și-a început o nouă cale, deloc ușoară, spre o democratizare a societății, creării unui stat de drept în interiorul căruia respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului constituie o cerință de bază, indispensabilă, pusă în sarcina tuturor.

Transformările ce au urmat, în special cele la nivel macrosocial, au avut un impact direct asupra societății, condiționînd diferite schimbări atît la nivelul grupurilor sociale, cît și la nivel individual (personal).

Pe fondul democratizării lente și dificile în cadrul căreia participarea cetățenilor la transformarea socială era lipsă sau, în cel mai bun caz, avea loc cu evidente curențe, în Republica Moldova s-au amplificat anumite fe-

nomene antisociale, mobilizînd disfuncționalități și diminuări ale autorității, atît în spațiul public – reprezentat de instituții și organizații, cît și în cel privat – familii, cupluri, relații interpersonale.

Unele fenomene antisociale precum violența sau criminalitatea, în pofida străduințelor per ansamblu ale societății de a le suprima, au căpătat noi forme, îngrijorătoare, unele generate chiar de realitățile sociale specifice perioadei de tranziție [11, p. 25].

În aceste circumstanțe, existînd dintotdeauna, fenomenul violenței cotidiene reprezintă o provocare certă în fața valorilor noastre substanțiale și de aceea el trebuie să suscite un răspuns hotărît, iar societatea trebuie să conștientizeze că, deși violența reprezintă un aspect firesc al condiției umane, trebuie preîntîmpinată, stăpînită și combătută.

Persistînd imuabil în societate, violența nu a fost acceptată, oamenii fiind mereu în căutarea diverselor sisteme religioase, filosofice, juridice sau comunitare, cu rol decisiv în prevenirea sau diminuarea acestui fenomen

antisocial.

Fiind o problemă complicată a societății cu ramificații psihologice, sociale, culturale și economice, violența cotidiană necesită un răspuns comprehensiv și coordonat. Deși prezente în special în mediul social, semnele acestui viciu social sunt vizibile mai ales în mediul familial.

Desigur, violența umană este un fenomen complex, avînd determinări psihologice, sociale, culturale și economice. Acest lucru este evident dacă luăm în considerare amploarea formelor ei de manifestare și interrelațiile pe care le presupune. Dincolo de diversitatea fenomenului violenței umane, încercări de a contura, la nivel național și global, dimensiunile ei impun, ca prim pas, cunoașterea acesteia, stabilirea unor categorii conceptuale, tematice și operaționale, indispensabile unei abordări integrate.

Concomitent, concentrarea tensiunilor sociale firești în perioadele de transformare economică, socială și politică a modificat în esență spațiul, creînd împrejurări prielnice pentru evoluția fenomenului de violență care și-a făcut simțit mai acut prezența, răspîndindu-se și la nivelul diferitor instituții sociale, între care familia, dar și școala.

Recunoscînd școala o parte integrantă a comunității, recente interese deosebite internaționale privind violența în societate au recunoscut violența în școală drept un fenomen extrem de complex cu o diversitate de forme de manifestare căruia este necesar de acordat un deosebit interes [4, p. 143]. Prin urmare, violența școlară, ca mod de relaționare reprodus în relațiile între copii în special în mediul școlar, s-a impus în discursul public despre violență în mass-media dar și în investigațiile organizațiilor neguvernamentale.

Conferința Comisiei Europene de la Utrecht din 1997 a constituit evenimentul crucial sub aspectul acordării interesului primordial violenței școlare. Recunoscînd prioritatea și însemnătatea violenței în școală, participanții la conferință au semnat o rezoluție în conținutul căreia subiectul respectiv a fost recunoscut unul de rezonanță, iar mobilizarea și preocuparea față de violența în școli a de-

venit în mod constant o obligativitate pentru toți, în special pentru stat.

În Republica Moldova violența școlară este un aspect neglijat, susceptibil de mai multe accepțiuni, adesea contradictorii, atribuit în special violenței manifestate de către adulți față de copii.

Lipsind statistici și cercetări la nivel național cu referire la acest subiect, în încercarea de a-l descrie, întîmpinăm mari dificultăți în ceea ce privește prezentarea generală a fenomenului, a mediului în care se produce, a amploarei și formelor sub care se prezintă, a metodelor de prevenire și combatere și, nu în ultimul rînd, a factorilor generatori și catalizatori care îi determină apariția.

În dorința de a stabili scopul acestui studiu, evidențiem că cercetarea de față constituie o radiografiere a violenței școlare, axată în special pe enunțarea și descrierea factorilor generatori ai violenței în mediul școlar, contribuind direct la elaborarea unui set de recomandări și a unui plan de prevenire specific violenței în mediul respectiv.

Acest articol și propune să contribuie la definirea priorităților și la încurajarea cercetării factorilor generatori ai violenței școlare, cea mai mare parte a cercetării fiind axată pe descrierea particularităților acestora în vederea cunoașterii esenței lor și potrivirii (identificării) celor mai eficiente și progresiste metode de înlăturare (excludere) a acestora pentru a reduce acest fenomen antisocial.

Segmentul violenței școlare a fost analizat prin prisma următoarelor metode de cercetare: metoda istorică, prin care s-a urmărit evoluția și configurația elementelor constitutive ale fenomenului; metoda analizei logice (analiza deductivă, inductivă, generalizare), utilizată constant pe parcursul lucrării și, în special, la efectuarea sintezei opiniilor doctrinare ale autorilor expuse asupra violenței școlare; metoda analizei comparative, în vederea comparării termenilor specifici fenomenului cercetat în contextul relațiilor sociale, economice, politice și culturale.

Rezultate obținute și discuții. Urmărind descrierea factorilor generatori ai violenței școlare, vom purcede, pentru început, la pre-

zentarea semnificației și a sensului fenomenului de violență școlară, a istoricului apariției și evoluției lui, finalizând cu descrierea cauzelor și factorilor determinanți (catalizatori) ai violenței școlare care reprezintă argumente forte în înțelegerea fenomenului la general.

În contextul cultural și politic european se acceptă și se promovează ideea că școala trebuie să fie un spațiu privilegiat, al securității, liber de conflicte și de manifestări ale violenței. Interesul și preocuparea față de violența școlară se află astăzi pe agenda politică a unor instituții și organisme naționale și internaționale, dar și în centrul atenției unor structuri ale societății civile și ale specialiștilor din domeniul universitar și academic. Faptul că multe școli se confruntă cu problema violenței este binecunoscut la nivel global și național [13, p. 31].

Cercetat sub aspectul descrierii originii și evoluției sale, fenomenul violenței școlare se prezintă ca existând din cele mai vechi timpuri, fiind specific pentru majoritatea sistemelor educaționale.

Fiind influențată direct de factori externi precum teoria și practica specifică perioadei în cadrul căreia s-a manifestat, dimensiunea, formele, conținutul și cauzele violenței școlare au suferit transformări esențiale în cursul istoriei [7, p. 11].

Violența școlară, manifestată prin formele sale tipice – fizică și verbală –, se regăsește reflectată și se manifestă ca un fenomen antisocial, începând chiar cu crearea și funcționarea primelor școli publice în țară. Expresiile și afirmațiile cu o ușoară batjocură, tratările cu glume inofensive și chiar violențele dintre elevii școlii au existat din cele mai vechi timpuri, viața în colectivul clasei incluzând evident și situații de conflict, soldate cu violență fizică sau verbală [8, p. 62].

„Calul Bălan” și „Sfântul Nicolai” ai „sfătosului bunic din Humulești”, precum și banalele metode și forme de adresare deloc ortodoxe („Măi, prostovane!”) ale „Unui pedagog de școală nouă” al lui I.L. Caragiale, reprezintă o dovadă certă a existenței de demult a pedepselor fizice, verbale sau a umilințelor aplicate elevilor zburdalnici, slabi la învățătură sau

care nu doreau să învețe. Ulterior, supremația absolută a dascălului în mediul studentesc atribuită figurat crimei asupra interesului pentru învățătură al audiențelor este descrisă de către Eugen Ionescu în lucrarea sa „Lecția”.

Transformările importante din sistemul social și politic ce au urmat s-au răsfrânt direct asupra instituției educației, educația nemaifiind percepută ca o condiție obligatorie a modelului social de succes.

Actualele percepții asupra educației, completate de evoluțiile psihologiei învățării, au redefinit școala ca o instituție care oferă servicii educaționale, transmite cunoștințe, dezvoltă abilități, formează competențe, valori, norme acceptate social. Școala este recunoscută una dintre instituțiile sociale primare ale societății în care se realizează educația într-un mod organizat și ale cărei rezultate influențează transformarea indivizilor în societate.

După declararea independenței Republicii Moldova, cultura școlii a suferit mari schimbări, școala fiind recunoscută drept o premisă remarcabilă a schimbării societății.

În cercetarea intitulată „Violența în școală”, Aurora Liiceanu afirmă că „în școli a existat întotdeauna violență. Violența în școli nu este un fenomen social cu totul nou. Totuși, acest fenomen este astăzi mai vizibil, în cea mai mare parte datorită mediei...”

Celor care consideră că violența școlară este un fenomen recent trebuie să li se amintească faptul că, în perspectiva istorică, școala a fost întotdeauna asociată cu violența. Istoria educației, a praxisului educațional – indiferent că vorbim despre spațiul privat al familiei sau de cel instituționalizat, al școlilor și internatelor – evidențiază acest lucru. Este un fapt recunoscut că, în vechea Europă, în școli domnea brutalitatea, o brutalitate tolerată, considerată necesară pentru disciplinarea elevilor, din antichitate și pînă în perioadele relativ recente...

Recentul interes pentru violența școlară are loc în contextul în care o schimbare profundă și continuă a avut loc în teoria și practica educațională. Violența împotriva copiilor nu mai este tolerată, iar faptul ca ea a existat în trecut nu justifică utilizarea ei în prezent...”

În încercarea de a defini fenomenul de violență școlară menționăm că aceiași autori, în conținutul lucrării enunțate anterior, au propus următoarea definiție operațională a violenței școlare:

„Violența școlară poate fi definită ca fiind orice formă de manifestare a unor comportamente precum exprimare inadecvată sau jignitoare (poreclire, tachinare, ironizare, imitare, amenințare, hărțuire):

- bruscare, împingere, lovire, rănire;
- comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/ comercializare de droguri, vandalism – provocare de stricăciuni cu bună știință, furt etc.);

- ofensă adusă statului/ autorității cadrului didactic (limbaj sau conduită ireverențioasă față de cadrul didactic etc.)”.

Subiectul prezentei cercetări suscită numeroase discuții, adesea contradictorii, în rîndul specialiștilor preocupați de abordarea factorilor care generează violența școlară.

Fiind un fenomen ce cuprinde un areal vast, violența școlară trebuie cercetată prin prisma anumitor indicatori caracteristici, în baza cărora identificăm, pentru început, două forme de violență:

- obiectivă – ține de comiterea infracțiunilor (poliția este obligată să reacționeze prompt);

- subiectivă – afectează climatul în instituția școlară (se materializează prin violență verbală, atitudini ostile, defăimare, înjosire, insultare, sfidare, impolitețe, absentare etc.).

În vederea identificării factorilor generatori ai violenței școlare ne vom axa pe una dintre aceste opinii, pe care o împărtășim și noi, și potrivit căreia factorii ce determină violența în mediul școlar pot fi împărțiți convențional în:

- factori biologici;
- factori sociologici;
- factori psihologici.

Factorii biologici. Cunoașterea factorilor biologici este extrem de importantă în înțelegerea complexității etiologiei violenței juvenile, întrucît copiii care au suferit anumite traume, în perioada uterină sau în momentul nașterii, pot avea particularități neurologi-

ce cu potențial ridicat de violență [11, p. 25], manifestate prin nestăpînire, exagerare a nivelului anumitor activități, lipsa controlului de sine, abținerea atenției etc.

Factorii sociologici. Situația economică, inegalitățile sociale, criza valorilor morale, mass-media sunt doar cîteva dintre sursele mediului social capabile să stimuleze și să întrețină violența școlară.

Criza socială și economică din ultima perioadă constituie o cauză ce influențează esențial evoluția personalității copilului, provocînd anumite neclarități în rîndul tinerei generații și plasînd în incertitudine eficacitatea școlii și necesitatea studiilor.

Într-o altă opinie, expusă și susținută de către unii cercetători [15, p. 24], creșterea violenței în mediul școlar poate fi pusă și pe seama unor factori ca: liberalizarea mass-media, lipsa exercițiului democratic, creșterea libertății generale de mișcare, slăbirea autorității statului și a instituțiilor angajate în respectarea legii, accesul la mijloacele de agresiune [6, p. 79].

Potrivit opiniei lui G. Basiliade, factorii generatori ai violenței în mediul școlar sunt: contradicțiile dintre stadiile diferite de dezvoltare socioeconomică a zonelor țării, dintre diferitele modele socioculturale, dintre normativile morale ale societății globale și moralitatea unor categorii de grupuri și persoane, dintre valorile moral-cetățenești și juridice și modul individual sau colectiv de raportare la ele.

Problema pe care o propun spre abordare în următoarele rînduri ține de violența din audiovizual (violența în mass-media) și influența ei asupra tinerilor. Împărtășim cele enunțate de către cercetătorul Frydman M., care, în studiile sale, demonstrează că majoritatea copiilor pot fi afectați de violența emanată de unele filme, îndeosebi dacă această violență e promovată de eroul principal cu care se identifică [6, p. 79].

În această ordine de idei, un alt aspect ce trebuie abordat este legat de faptul că mijloacele de comunicare în masă propagă în rîndul copiilor atitudini antisociale, prin conținutul neadecvat pe care îl promovează

uneori [5, p. 14].

Este important de menționat că nu doar filmele răspîndesc modele de agresivitate și violență, ci îndeosebi muzica ce se află la îndemîna copilului, ajungîndu-se pînă la recunoașterea și acceptarea violenței ca singurul mijloc de supraviețuire (exprimat de copii prin versuri sau interpretări din cîntece) [3, p. 6].

Anturajul grupului de prieteni, de cunoscuți din care face parte copilul constituie un factor important ce ține de mediul contextual. Năzuința de a fi recunoscut drept membru al unui grup cu o anumită identitate implică dovezi de loialitate, iar participarea sau protecția față de actele de violență pot fi astfel de dovezi.

Factorii psihologici. Lipsa încrederii în propriile puteri, impunerea dominației și controlului, aplicarea forței fizice, valorificarea agresivității în soluționarea neînțelegerilor, empatia scăzută etc., reprezintă doar cîteva dintre atributele elevului cu comportament violent recunoscute de literatura de specialitate. Modul în care elevii violenți își închipuie viața pe viitor, optimismul lor, bucuria de a trăi, precum și gîndirea pozitivă sunt diferite față de cele ale elevilor non-violenți. Această concepție cu privire la viitor trezește la copiii violenți un sentiment de solitudine și, pînă la urmă, de neinclușcare în grupul-clasă, fiind adesea suspicioși în relațiile cu colegii, prietenii. Starea de resemnare și chiar de deznădejde caracteristică celor violenți îi determină să accepte lucrurile care nu se pot schimba. Elevii violenți, spre deosebire de cei non-violenți, exprimă puțină empatie, tolerînd cu plăcere vizionarea scenelor de violență din filme și asumîndu-și un rol activ prin însăși violența pe care o provoacă și o trăiesc.

Există o corelație semnificativă între a fi violent și a fi victimizat, ceea ce ne face să credem că adoptarea comportamentului violent poate fi și consecința unei provocări sau, pur și simplu, o formă de apărare sau de retaliere [14, p. 22].

Relațiile cu părinții constituie un factor important care diferențiază elevii violenți de cei non-violenți, primii afirmînd într-o proporție mai mare că sunt privați de afectivi-

tate și resimt carențe afective în mediul familial. În mod paradoxal, părinții sunt cei care victimizează cel mai mult copiii.

Optînd pentru recunoașterea în calitate de criteriu de clasificare anumite entități sau grupuri de influență, un alt grup de factori generatori ai violenței școlare, aproximativ identic cu cel prezentat anterior, are în vedere:

Individul (factorii interni):

a. Factori intelectuali de forma inteligenței școlare, aceasta reprezentînd gradul de adaptare la activități de tip școlar;

b. Factori nonintelectuali, ce țin de personalitatea copilului, de motivație: nivel de aspirație, stabilitate emoțională, încredere în sine, deprinderi, priceperi, atitudini, aptitudini, perseverență, interes cognitiv etc.

Familia: Cei mai importanți factori de natură familială generatori ai violenței elevului sunt:

- climatul socio-afectiv din familie;
- tipul/ forma familiei;
- condițiile economice ale familiei;
- dimensiunea (talie) familiei;
- cultura și educația părinților [2, p. 14].

Mediul școlar: la drept vorbind, mediul școlar poate furniza numeroase surse pentru dezvoltarea comportamentelor violente ale elevilor. Ultimele cercetări susțin că aceste surse de violență provin din situații ca:

incompatibilitatea școlii cu trebuințele generației în creștere;

– impunerea și menținerea dependenței și subordonării elevilor față de dascăli;

– prevalarea comunicării profesor-elev și limitarea oportunităților elevilor de a discuta între ei în procesul de instruire;

– atitudinile de ignorare sau dispreț ale profesorilor față de elevi, care conduc la diminuarea încrederii în sine a elevilor;

– evaluarea neobiectivă, etichetarea, inducerea sindromului eșecului școlar;

– aplicarea abuzivă a măsurilor disciplinare sau a sancțiunilor disproporționate.

Trăsăturile de personalitate ale elevului sunt și ele într-o strînsă corelație cu comportamentele violente.

Ne adresăm întrebarea: „Ce reprezintă personalitatea elevului?”. Într-un studiu dedi-

cat personalității, Isabel Atkinson [16] menționa că: „Studiul personalității nu este numai cea mai ambițioasă, ci și cea mai veche arie de interes din cadrul psihologiei”.

Într-o accepțiune generalizată, putem să definim conceptul de personalitate ca reprezentând un rezultat al analizei statistice a acțiunilor (conduitelor) unui subiect, în căutarea elementelor caracteristice, definiții ale acestuia. Personalitatea subînțelege dovada unor însușiri, proprii unei anumite persoane, acceptate pozitiv în plan social prin care se remarcă în societate.

Percepția personalității elevului presupune parcurgerea anumitor etape ierarhice prestabilite care au drept scop relevarea neîntreruptă a creșterii, dezvoltării și formării elevului ca rezultat al influenței factorilor externi prin implicarea acestuia, în cursul vieții, în diferite situații tipice sau imprevizibile sau fiind martor al unor evenimente apărute sau provocate [12, p. 34]. Aceasta ar subînțelege adoptarea unei viziuni longitudinale ce constă în observarea și examinarea evoluției aptitudinilor, capacităților și performanțelor elevilor de-a lungul școlarității, activitate deloc ușoară și care poate fi desfășurată doar într-o perioadă îndelungată de timp [9, p. 42].

Concluzii. Cercetarea tipologiei factorilor generatori ai violenței școlare evidențiază faptul că aceștia se redescoperă la nivel de: individ, familie, școală, comunitate, societate. În lucrarea de față am atribuit egal interes examinării factorilor individuali, microsociași, în special, școlari [10, p. 16].

Generalizând cele expuse în conținutul articolului, putem să concluzionăm următoarele: violența școlară poate fi pe drept considerată una palindromică, iar numeroasele semne de întrebare pe care le ridică reprezintă premise și subiecte de importanță primordială ce sunt necesare a fi incluse în agendele de lucru ale diverșilor actori sociali, responsabili de identificarea anumitor soluții, de mobilizarea societății per ansamblu pentru a exprima atitudine față de acest fenomen întru implicarea și participarea la prevenirea și/sau combaterea acestuia.

Totodată, ne exprimăm dorința și speranța că preocuparea pentru manifestările de

violență școlară, dilemele privind creșterea numărului de astfel de cazuri, de factori generatori ai acesteia, strategiile de prevenire și combatere a acestui fenomen vor constitui subiecte de meditare pentru lideri de opinie, politicieni, jurnaliști, sociologi etc.

Anticipat exprimăm gratitudine pentru eventualele sugestii prețioase ce pot fi oferite de către actorii sus-indicați și venim și noi, modest, cu unele recomandări în vederea prevenirii și combaterii violenței școlare, precum și a reducerii numărului factorilor generatori ai acestui fenomen, și anume:

Este necesar de perceput problema violenței școlare ca una primordială, sensibilizarea față de fenomenul violenței școlare contribuind la creșterea eforturilor depuse pentru ameliorarea situației existente;

Conceperea prevenirii violenței școlare trebuie percepută ca o dimensiune centrată pe educație în spiritul civismului democratic (îngăduință, egalitate, respectarea drepturilor omului, soluționarea pașnică a situațiilor tensionate, valorizarea persoanei, excluderea violenței);

Aprecierea și recunoașterea tinerilor ca actori și parteneri-cheie în acțiunile ce se derulează în direcția prevenirii și combaterii violenței școlare;

Sensibilizarea tuturor actorilor implicați în activitatea de prevenire și combatere a violenței școlare privind existența mai multor modalități eficiente de acțiune în vederea prevenirii timpurii și neadmiterii declanșării violenței propriu-zise în rîndul elevilor;

Stabilirea și recunoașterea oficială a mai multor modalități de intervenție și de reacționare rapidă și echilibrată în cazul declanșării unor acțiuni de violență în mediul școlar, precum și conștientizarea de către actorii implicați în aceste circumstanțe, necesității și obligativității intervenției;

Crearea condițiilor oportune ce ar garanta: schimbul de experiență la nivel internațional în domeniul vizat, purtarea dialogurilor la toate nivelurile în interiorul colectivității umane;

Acordarea întîietății protecției și tratamentului victimelor violenței școlare;

Ajutorarea și susținerea familiilor întru onorarea rolului lor educațional și moralizator.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova nr. 691 din 27.08.1991 privind Declarația de independență a Republicii Moldova. Publicat: 27.08.1991 în Monitorul Oficial nr. 011. Art. nr. 103-118. Promulgat: 27.08.1991.
2. Banciu D., Rădulescu S., Voicu M. Adolescenții și familia. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
3. Baton-Hervé E. es enfants télespectateurs. Prénance des représentations médiatiques et amnésie de la recherche. Paris: „Réseaux”, Hermès Science Publications, nr. 92-93, 1999.
4. Debarbieux E. School violence and globalisation. *Journal of educational administration*. Violence in schools, vol 41, no 6. 2003. 582-603 pp.
5. Drăgan I., ș.a. Reprezentarea violenței televizuale și protecția copilului. București: Vanemonde, 2009.
6. Frydman M. Télévision et violence. Bilan et réponses aux questions des parents et éducateurs, Charleroi, „Éditions Médicales et Paramédicales de Charleroi” (EMPS) et Éditions Médicales Internationales. Paris: EMIS, 1993. 142 p.
7. Gittins Chris. Reducerea violenței în școală, un ghid al schimbării. Copiii și violența, COE, 2007.
8. Grecu F., Rădulescu S.M. Delincvența juvenilă în societatea contemporană. Studiu comparativ între Statele Unite și România. București: Lumina Lex, 2003.
9. Iosifescu Ș. Management educațional pentru instituțiile de învățământ. București: Ministerul Educației și Cercetării, 2001.
10. Jigău M., Liiceanu A., Preoteasa L. Violența în școală. București: Alpha MDN, 2006.
11. Krug E.G. World report on violence and health, World Health Organization. Geneva, 2002.
12. Majuru A. Copilăria la români. Schițe și tablouri cu prunci, școlari și adolescenți. București: Compania, 2006.
13. Olweus D. Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys, Hemisphere Publishing Corporation, 1978.
14. Șchiopu, Z., Verza, E. Psihologia vârstelor. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
15. Ulrich L. Violența în școală. Metode de intervenție. Ghid de bune practici, Programul Matra KAP al Ambasadei Regatului Țărilor de Jos. București: Atelier Didactic, 2007.
16. Isabel Atkinson (1891-1968) personalitate marcantă de origine engleză, activistă pentru drepturile femeilor în spațiul canadian, sociolog și filantrop care a devenit președintele Asociației Consumatorilor din Canada.

Sergiu SÎRBU

lector al Catedrei „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI, doctorand

CARACTERISTICA CRIMINOLOGICĂ A INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL DE ACTIVITATE COMERCIAL BANCAR

Rezumat

Unul dintre elementele care caracterizează infracțiunile din domeniul de activitate bancară este faptul că subiectele care atențiază la domeniul de activitate bancară sunt de obicei înșiși funcționarii băncilor, dar și persoane care în funcție de activitatea pe care o exercită, nu au nici o legătură de cauzalitate cu activitatea bancară. Cercetarea oricărei infracțiuni nu este imposibilă fără o cercetare a parametrilor structurali de bază. Astfel, în scopul elucidării mai detaliate a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenția asupra unor aspecte nu mai puțin importante, precum furtul resurselor financiare și al resurselor materiale care se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.

Cuvinte-cheie. activitate bancară, legătură de cauzalitate, act de evidență contabilă, taină comercială, corupere a personalului bancar.

Summary

One of the elements which is characterizing the crime from bank activity domain is that the persons who attends at this kind of domains are usually the bank employees themselves, but also persons who doesn't have any kind or bond whit bank activity. The investigation of any kind of crime is not impossible without the investigation of the basic structural parameters. This way, in order to elucidate the components of crimes from the bank activity domain it's necessary to take in consideration some things which are not less important, like stealing the financial and material resources which is done by changing the accounting documents; documents through which money are received or given; corruption of bank employees; illegal obtaining and disclosure of data that is marked as commercial secret; hijacking etc.

Keywords: Bank activity, causation; accounting document, commercial secret, corruption of bank employees.

Introducere. În acest studiu vom aborda unele elemente de structură indispensabilă a infracțiunilor săvârșite cu scopul de a atenta la bunurile materiale sau la serviciile domeniului bancar. Astfel, la elucidarea mai detaliată a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenție asupra unor aspecte nu mai puțin importante, precum furtul resurselor financiare și al resurselor materiale care se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului stabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inductivă, deductivă, comparativă, logică, a analizei și sintezei, a comparației. A fost studiat cadrul normativ și doctrinar, literatura de specialitate în domeniul criminologiei și dreptului ban-

car atât național, cât și internațional.

Rezultate obținute și discuții. Din punctul de vedere enunțat anterior, infracțiunile săvârșite cu scopul de a atenta la bunurile materiale sau serviciile domeniului bancar pot fi clasificate după cum urmează:

- infracțiuni săvârșite din afara domeniului de activitate bancară, adică săvârșite nu cu ajutorul unor funcționari ai băncii;
- infracțiuni săvârșite din interiorul domeniului de activitate bancară, adică săvârșite cu ajutorul unor funcționari ai băncii;
- infracțiuni din domeniului de activitate bancară săvârșite prin complicitate, adică săvârșite de către persoane care nu au legătură cu domeniul de activitate bancară dar cu ajutorul unor funcționari ai băncii.

În primul caz, este vorba despre un furt al resurselor financiare, care a fost săvârșit prin escrocherie, precum obținerea unui credit pe cale ilegală, lipsa de dorință de a reambursa un credit, furtul cibernetice al resurselor

financiare, care au fost comise fără implicarea vreunui funcționar al băncii. În celelalte două cazuri, furtul resurselor financiare se efectuează direct sau cu ajutorul funcționarilor bancari prin atentarea la resursele financiare încredințate și abuz de serviciu (de cele mai multe ori, furtul resurselor financiare și al resurselor materiale se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.).

Cercetarea oricărei infracțiuni nu este imposibilă fără o cercetare a parametrilor structurali de bază. Astfel, în scopul elucidării mai detaliate a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenție asupra unor aspecte nu mai puțin importante, care sunt în strânsă legătură cu clasificarea sus-menționată din domeniul de activitate bancară.

Cercetînd caracteristicile primului grup de infracțiuni din domeniul de activitate bancară, constatăm că resursele bancare sunt un ansamblu de resurse, care se află la îndemîna băncilor și care sunt folosite ca surse de creditare, surse de investiții și în alte operații bancare. Aceste resurse se împart în „resurse personale (capitalul statutar, capitalul de rezervă și alte fonduri care nu se distribuie) și resurse obținute din venit (resurse financiare de casă, de depozite ale persoanelor fizice și juridice, fonduri sociale)” [1, p. 51]. Pentru Banca Națională este de menționat și emiterea banilor sub formă de credit.

Proprietatea unei bănci include „resurse financiare, valută, hîrtii de valoare (atît personale, cît și atrase), drepturi patrimoniale asupra obiectivelor activității bancare (bunurile gajate etc.), la fel și clădirile băncilor, tehnica montată și mobilierul” [2, p. 268].

Unul din subiectele puse în discuție de marea majoritate a specialiștilor din domeniu este dacă resursele financiare sub formă de depozite ale persoanelor fizice și juridice sunt sau nu proprietate a băncilor. În acest sens, credem că trebuie să ne solidarizăm cu punctul de vedere al lui D. I. Aminova [3, p. 98] și

totodată să trecem în revistă unele prevederi ale legislației civile. La concret, art. 302 din Codul civil al Republicii Moldova [4] prevede că banii constituie un mijloc de plată obligatoriu pentru recepționare conform valorii nominale pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar plățile pot fi efectuate prin numerar sau prin virament. Din acest punct de vedere achitarea prin virament poate fi catalogată ca proprietate.

Noțiunea de „proprietate a băncii” este în strînsă legătură cu noțiunea de „deținere a dreptului de proprietate asupra unor bunuri”. În acest sens, din punctul nostru de vedere, suntem de acord cu faptul că declarațiile unor specialiști din domeniu care afirmă faptul că „banca, primind resursele financiare ale deponentului, devine într-o oarecare măsură proprietarul lor, dar în același moment deponentul are un drept de a pretinde ceva” [5, p. 19].

Este clar că relațiile de proprietate sunt considerate fundamentul și una dintre cele mai importante componente ale sistemului de activitate bancară.

În conformitate cu art. 315 al. (1) din Codul civil al Republicii Moldova [4], deținerea dreptului de proprietate încorporează recunoașterea dreptului de posesie, folosință și administrare a unui bun, în apărarea acestui drept de către legislația în vigoare, inclusiv împotriva atentatelor infracționale.

Codul civil al Republicii Moldova în art. 296 [4] prevede următoarele forme ale dreptului de proprietate: bunuri din domeniul public și bunuri din domeniul privat. Astfel, „din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale fac parte bunurile determinate de lege, precum și bunurile care prin natura lor sunt de uz sau de interes public. Interesul public implică afectarea bunului la un serviciu public sau la orice activitate care satisface nevoile societății fără a presupune accesul nemijlocit al acesteia la utilizarea bunurilor conform destinației menționate”.

Constituția Republicii Moldova în art. 46 [6] fundamentează punctul de vedere potrivit căruia în Republica Moldova în egală măsură se garantează apărarea dreptului de proprietate asupra proprietății private și de

stat, astfel „nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită de lege, cu dreaptă și prealabilă despăgubire”.

Orice furt al proprietăți străine în același timp destabilizează raporturile juridice de proprietate dar și dreptul asupra respectivei proprietăți, care de fapt la fel intră sub incidența normelor de drept penal care sunt menite a sta în apărarea intereselor meschine.

Menționăm că spre deosebire de alte infracțiuni meschine, care se comit în diferite domenii de activitate, furtul presupune atentarea la proprietatea unei persoane străine, care se află nemijlocit la proprietar. Noțiunea de bază a furtului este dată de Codul penal al Republicii Moldova în art. 186 [7], care prevede că sub noțiunea de „furt” se subînțelege sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane.

În ceea ce privește infracțiunile care atentează la infrastructura băncilor, ele aduc atingere fundamentului managementual al domeniului de activitate bancară.

De cele mai multe ori, aceste infracțiuni (abuzuri în serviciu) îndeplinesc unele funcții care atrag după sine rezultate mult mai serioase pentru activitatea economică. De obicei, aceste infracțiuni destabilizează esențial activitatea unei sau altei instituții bancare, atrăgând după sine nu numai pagube materiale, ci și morale. Acest gen de infracțiuni atentează la credibilitatea sistemului bancar, creează condiții pentru înșelarea persoanelor fizice și juridice care se folosesc de serviciile bancare, și nu în ultimul rând aduc atingere intereselor statului în domeniul de activitate bancar.

Sub noțiunea de „infrastructură” a unei bănci înțelegem „ansamblul de părți componente ale unui tot întreg care fundamentează și deservește funcțiile unei bănci. Printr-o noțiune mai largă, se poate de constatat că infrastructura unei bănci este un ansamblu de elemente, care satisface activitatea zi de zi a unei băncii” [8, p. 20].

Deosebim două compartimente ale infrastructurii bancare: internă și externă.

La elementele infrastructurii interne atribuim:

- „legislația bancară, care definește sta-

tutul de instituție financiară, enunțarea operațiilor bancare care sunt permise de lege;

- regulile interne de operare cu activitatea bancară, care stabilesc respectarea normelor legislative și apărarea intereselor deponenților, clienților băncii, dar și interesele băncii;

- reglementarea statistică a operațiilor bancare, baza analitică, prelucrarea informațională a bazei de date, administrarea băncii pe baza noilor tehnologii informaționale;

- structura administrativă a administrării băncii” [8, p. 21].

Cu referire la problematica pusă în discuție în ceea ce privește infrastructura bancară, atragem atenție la trei compartimente de ordin general:

- baza legislativă și ordinea de îndeplinire a activității bancare;

- politica de cadre;

- suportul informațional al activității bancare.

La primul compartiment putem atribui modalitatea de înființare și lichidarea instituției bancare, cercul de operațiuni bancare care sunt permise sau interzise de legislația în vigoare, mecanismul de protecție a bunurilor materiale (în primul rând a depozitelor), răspunderea, controlul etc. și în ultimul rând caracterul de activitate în domeniul bancar.

În procesul de activitate comercial bancară, se evidențiază cert o direcție de activitate precum operațiunile bancare. În pofida faptului că foarte multe infracțiuni bancare au un mecanism greu de realizat, majoritatea din ele se comit prin intermediul unei sau altei operațiuni bancare. Astfel de operațiuni bancare sunt folosite în calitate de acte pregătitoare pentru săvârșirea unor acțiuni criminale sau sunt în calitate de acțiuni legale care acoperă infracțiunile economice. Cu toate acestea, obiectului relațiilor dintre participanții la operațiunile bancare îi este pricinuit un prejudiciu.

Amintim că la „operațiuni bancare se referă:

- atragerea investițiilor străine ale persoanelor fizice și juridice sub formă de depozite;

- deschiderea și administrarea depozitelor persoanelor fizice și juridice;

- efectuarea de plăți la cererea persoanelor fizice și juridice;
- deservirea la casă a persoanelor fizice și juridice;
- vânzarea-cumpărarea de valută străină în nominal sau prin virament;
- atragerea sub formă de depozit bancar a metalelor prețioase;
- eliberarea garanțiilor bancare”[9, p. 56].

În legătură cu deservirea clienților ca activitate comercială și asigurarea scopului final din domeniul de activitate bancară, acest compartiment formează fundamentul activităților din domeniul bancar.

Cu toate acestea, un element nu mai puțin important din infrastructura unei bănci este asigurarea politicii cadrelor, care în general poate fi limitată la corespunderea caracterului individului cu condițiile de profesionalism, pe care el le va îndeplini în domeniul de activitate bancară. După cum arată practica, stabilitatea funcționării sistemului comercial bancar este în strânsă legătură cu organizarea muncii de înaltă calitate a personalului, care își îndeplinesc cu dăruință de sine atribuțiile de serviciu. Cu toate acestea, descoperirea infracțiunilor care s-au săvârșit cu participarea personalului din administrația băncilor sau cu ajutorul micilor funcționari ai băncii ne demonstrează că nu există un nivel înalt al disciplinei financiare și lipsește controlul asupra activității lor.

Nu credem că trebuie să aducem o mulțitudine de argumente în ceea ce privește rolul deosebit pe care îl joacă sistemele informaționale în asigurarea activității bancare. În timpul de față resursele informaționale au devenit una din cele mai necesare pîrghii în dezvoltarea economică, iar economia de piață dictează necesitatea îmbunătățirii permanente a sistemelor pentru prelucrarea informațiilor comerciale din interiorul băncii și în general. Dar odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale, s-a acutizat problematica folosirii eficiente a sistemelor de apărare a informațiilor bancare.

Obiectivele principale de asigurare cu securitate informațională a activității băncilor comerciale sunt:

- resursele informaționale, care conțin date care se referă la tainele comerciale, informații confidențiale, care sunt prezentate sub formă de baze de date;
- integritatea datelor și a programelor de operare, care de obicei se deteriorează informațional, la accesarea nesancționată prin schimbarea de date a balanței contabile, la formarea actelor de plată false etc;
- accesul la datele prin care se realizează pericolul de accesare nesancționată a bazelor de date ce influențează modalitatea de deservire a clienților băncii.

Concluzionînd raționamentele expuse mai sus și întorcîndu-ne la clasificarea infracțiunilor din domeniul de activitate bancară pe care am expus-o, constatăm că în limita fiecărui grup de infracțiuni se poate de evidențiat și unele subgrupe.

În grupul de infracțiuni, care atentează la resursele bancare și la alte drepturi de proprietate este rațional de a atribui:

- furtul (escrocheria);
- infracțiuni din domeniul de creditare;
- infracțiuni din domeniul fluxului financiar.

În grupul de infracțiuni care atentează la infrastructura băncii, care asigură un bun management în activitatea sa, se poate de distins:

- infracțiunile săvârșite prin abuz de serviciu;
- infracțiuni, care sunt în legătură cu destabilizarea bunei desfășurări a activității bancare (activitatea bancară ilicită);
- infracțiuni din domeniul securității informaționale (obținerea și răspîndirea ilicită a datelor care sunt taine comerciale).

Concluzii. De cele mai multe ori, administratorii sau personalul bancar înzestrați cu atribuții de management dețin funcții care atrag după sine rezultate mult mai serioase pentru activitatea economică. De obicei, infracțiunile săvârșite de către această categorie de angajați destabilizează esențial activitatea ca atare a uneia sau altei instituții bancare, atrăgînd după sine nu numai pagube materiale, ci și morale. Acest gen de infracțiuni atentează la credibilitatea sistemului bancar, creează condiții pentru înșelarea persoanelor

fizice și juridice care se folosesc de serviciile bancare, și nu în ultimul rând aduc atingere intereselor statului din domeniul de activitate bancar.

Într-un final, considerăm că elementele constitutive care caracterizează infracțiunile din domeniul de activitate bancară ne permite să constatăm o fundamentare calitativă a infracțiunilor cercetate.

Bibliografie

1. Российская криминологическа энциклопедия / Под общ.ред.А. И.Долговой.-М., НОРМА, 2000.-р. 51.
2. Большой экономический словарь / Под. Ред. А. Н. Азриляна.-4-е изд.доп. и перераб. – Москва, 1999, р. 268.
3. Аминов Д.И. Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений.- Челябинск,1999, р. 98.
4. Codul civil al Republicii Moldova, 2002.
5. Борзенков Г. Н. Ответственность за мошенничество. – Moscova, 1971.- р.19.
6. Constituția Republicii Moldova, 1994
7. Codul penal al Republicii Moldova, 2002.
8. Банковское дело/ Под ред. О. И. Лаврушина. – Moscova, Финансы и статистика, 1999. – р.20
9. V. Burac, Drept bancar, Chișinău –2001, р. 56.

RECENZENT: Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar

Ion SLISARENCO,
lector universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
master în drept, doctorand

DETERMINANTELE COMPORTAMENTULUI DELINCVENT ȘI DEVIANT ÎN RÂNDUL MINORILOR

Summary

One of the most pressing problems of contemporary society is juvenile crime that reflects almost all aspects of state-building and socio-political. Crises, unemployment, leaving citizens to work abroad, spreading alcoholism and drug addiction, increased number of families demanding high number non-schooling and child homelessness, to determined factors increase the risk social. But most influence in social deviance in child behavior, mention process social political and crime.

Keywords: juvenile crime, social deviance, child behavior, education, increasing factors, etc.

Rezumat

Una dintre cele mai presante probleme ale societății contemporane este criminalitatea juvenilă, care reflectă aproape toate aspectele legate de construcția statală și socio-politică. Criza mondială, șomajul, tendința cetățenilor de a munci în străinătate, alcoolismul și consumul abuziv de droguri, creșterea numărului de familii social vulnerabile unde predomină abandonul școlar al copiilor și chiar rămânerea acestora fără adăpost sunt doar niște factori determinanți de creștere a riscului social. Dar cea mai mare influență în devianța socială a comportamentul copilului o au procesele social-politice care sfâșie societatea și criminalitatea per ansamblu.

Cuvinte-cheie: criminalitate juvenilă, devianță socială, comportament al copilului, educație, factori determinanți etc.

Introducere. Datorită stratificării sociale și naturale a oamenilor, societatea cuprinde indivizi cu o mare diversitate, de la conduite adecvate normelor și valorilor vieții până la conduite urmate de încălcarea lor. Cum societatea nu este o interacțiune mecanică de indivizi, reacțiile față de procesele, faptele și deciziile individuale sau de grup sunt indiscutabil variate.

În viață întâlnim frecvente situații când la unii indivizi își face apariția reacția de inadaptare ce se manifestă prin comportamente neadecvate ce se abat de la normalitatea impusă de majoritate, de societate. Aceste comportamente atipice sunt cunoscute sub denumirea de „devieri, devianțe comportamentale” [9].

Devianța este definită ca orice act, conduită sau manifestare care violează normele scrise sau nescrise ale societății ori ale unui grup social particular [6] sau ansamblul conduitelor și stărilor pe care membrii unui grup le judecă drept neconforme cu așteptările, normele sau valorile și care, în consecință, riscă să trezească din partea lor dezaprobare și sancțiuni [3].

Cercetarea cauzelor și condițiilor de apariție a formelor de inadaptare traduse prin

tulburări de comportament la copii constituie o preocupare în aceeași măsură justificată de importanța acordată acestor fenomene în legătură cu constatarea verificată că aceste personalități constituie sursa care generează cel mai frecvent fenomene antisociale, prin insuficiența sentimentelor moral-sociale – obiect de studiu al criminologiei, psihologiei judiciare sau medicinei legale precum și structurarea și cronicizarea lor la adult, sub forma personalităților vulnerabile sau dezechilibrate, nematurizate afectiv și volitiv – obiect de studiu al psihiatriei de graniță (marginale).

Materiale și metode aplicate. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale și criminologice, care au asigurat unitatea analizei gnoseologice a fenomenului criminalității minorilor în interconexiunea sa cu cauzele și condițiile care îl favorizează, precum și cu măsurile juridice și sociale care ar contribui la diminuarea și preîntâmpinarea lui. Dintre metodele aplicate am evidențiat metoda sistemică, comparativă, istorică și sociologică. În cadrul studiului, s-a apelat la un șir de procedee logice precum analiza și sinteza,

abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția. Au fost utilizate asemenea principii filosofice generale ca obiectivitatea, istorismul, legătura dintre teorie și practică.

Rezultate obținute și discuții. În cuprinsul articolului am realizat o analiză a problematicii teoretice generale a delincvenței juvenile, amintind principalele puncte de reper din statistica infracțiunilor comise și înregistrate, precum și teoriile explicative (biologice, psihologice, sociologice, criminologice) privind manifestările acestui fenomen.

Conținut de bază. Delictul este din punct de vedere psihosocial și criminologic săvârșit de minorul ce prezintă o insuficientă maturizare socială și psihologică o slabă adaptare și integrare socială, aflându-se în conflict cu sistemele de valori ale societății în care trăiește.

Majoritatea conduitelor de delincvență juvenilă pot fi încadrate în patru mari categorii:

- furt;
- violență pentru a obține un avantaj material;
- încălcarea legilor de statut (abandon școlar, absentism);
- comportamentul de grup sau de bandă receptat de ceilalți ca ceva amenințător din cauza zgomotului și activităților fizice implicate [5].

Minorii delincvenți reprezintă o realitate alarmantă a prezentului, ce pune în pericol viitorul întregii societăți. Delincvența juvenilă este de realitate și pentru Republica Moldova, nivelul acesteia fiind condiționat în mare parte de dinamica sporirii din an în an a numărului de minori ce abandonează școala, sunt educați în familii social vulnerabile sau abandonați în urma migrării în masă a părinților peste hotarele țării.

Conform teoriei sociologului francez Gabriel Tarde referitoare la comportamentul deviant al minorilor, „criminalitatea tinerilor se bazează pe tendința lor de a se egala cu cei mai în vârstă” [7]. Astfel, conform statisticilor, fiecare a treia infracțiune este săvârșită din cauza influenței negative a persoanelor mature, incitarea și antrenarea lor în activitățile criminale de către aceștia.

În lumina cercetărilor efectuate, s-a constatat că printre cauzele principale ale an-

trenărilor minorilor în activități criminale se evidențiază:

1. Tineretul constituie una dintre cele mai vulnerabile grupe sociale care nu este protejată de stat sau este protejată insuficient. Se observă o întinerire a criminalității juvenile, ce se manifestă prin intensificarea activității criminale a minorilor cu vârstă de 14-15 ani față de cei de 16-17 ani. O caracteristică specifică infracțiunilor săvârșite de ei este comiterea lor în grup. Pericolul constă în aceea că participarea în componența grupărilor criminale devine în ochii minorilor o activitate socială de „prestigiu”. Dacă anterior criminalii, în opinia publică a tineretului, erau asociați cu păturile marginale ale societății – persoane aflate în afara sferelor sociale influente, apoi în prezent aceștia constituie o structură aparte, cu păturile sale sociale, apartenența la care garantează un anumit nivel material și posibilități mai bune față de alte persoane.

2. Înrautățirea condițiilor de trai în perioada de tranziție. Cele mai frecvente infracțiuni comise de minori, conform datelor statistice ale Biroului Național de Statistică pentru anul 2014, rămân a fi furturile, cu o pondere de 79,4% din totalul de infracțiuni, jafurile – 5,2%, cazurile de huliganism – 1,6%, infracțiunile legate de droguri – 0,5%, tâlhăriile – 0,8% [8]. Predominarea infracțiunilor menționate oglindește, pe de o parte, starea precară financiară și materială a societății, iar pe de altă parte, creșterea intoleranței și agresivității sociale.

3. Existența multiplelor familii dificile și a familiilor incomplete. Analiza contingentului infracțional denotă faptul că 80 la sută dintre minorii infractori provin din familii vulnerabile, 37,7 la sută – din familii puțin asigurate, 35 la sută – din familiile sărace. Familia are o influență decisivă asupra fenomenului examinat, astfel, conform statisticilor privind numărul divorțurilor din ultimii 5 ani, anual 10 mii de copii rămân fără un părinte, majorându-se astfel riscul trecerii acestora în categoria minorilor delincvenți.

4. Instituțiile și organizațiile sociale care se preocupau de educarea tineretului și a minorului au fost distruse, iar numărul celor existente este insuficient. Sarcina principală îi

revine familiei care este în criză. Potrivit datelor statistice ale Biroului Național de Statistică, în Republica Moldova în anul 2014 au fost înregistrate 612 infracțiuni săvârșite de minori, dintre care 83,7% de cazuri au fost însoțite de absenteismul și abandonul școlar [8].

5. Politica de stat în privința minorilor, și în special a tineretului, este defectuoasă. Lipsește un program de ajutorare a tinerilor să-și continue studiile, lipsesc organizațiile de gestionare și educare a tinerilor în creștere, precum și o doctrină ideologică națională de educare a tinerei generații [2].

Un rol motivant în comiterea infracțiunilor de către minori îl are influența eroilor filmelor de acțiune, formarea unor idealuri greșite pentru atingerea cărora aceștia comit infracțiuni; programele televizate care propagă cruzimea, violența, agresivitatea, lipsa de respect și milă față de învins. Există posturi de radio care propagă lirica penitenciară; pe stradă și în librării abundă literatura ce propagă modul de viață criminal al autorităților criminale. Vacuumul intelectual este completat de jocurile de la calculator unde copiii învață să fie violenți, care nu se oprește aici, pentru ei violența devine o normă și ei se comportă ca atare și în viață, mai ales dacă ei înșiși au fost victime ale abuzului părinților sau al societății. Astfel, omorârea unui copil de zece ani de către 3 minori prin strangulare, înjunghiere a fost „inspirată” de un film interzis minorilor: „Brigada”, cel mai costisitor serial rusesc TV (în urma crimei minorei au sustras 300 lei, un set de cărți de joc, trei cămăși noi, un telefon mobil, un joc computerizat și două pixuri) [4]. Rolul statului în anihilarea acestor aspecte este minim, de aceea tot mai mult se accentuează orientarea educațională a minorului de azi. Aristotel menționa: „Acolo unde statul a nesocotit educația, el s-a prăbușit”. În viziunea copiilor, o influență negativă asupra vieții lor o are strada. Mai mult de 2/3 apreciază strada ca un factor ce influențează negativ, un mediu periculos, plin de violență și riscuri.

O altă problemă este organizarea timpului liber al minorului. În prezent, majoritatea secțiilor, cercurile de interese funcționează contra plată, astfel accesul lor fiind limitat [4]. Totodată, din lipsa părgghiilor de influență

asupra minorilor, tot mai frecvente sunt cazurile când persoanele minore, în timpul orelor nocturne, frecventează localurile de agrement, care, la rândul lor, nu respectă restricțiile în vederea comercializării băuturilor alcoolice persoanelor cu vârsta de până la 18 ani și permiterea aflării acestora fără supravegherea părinților. De aici putem delimita și alte cauze esențiale de implicare a minorilor în comiterea infracțiunilor, cum ar fi:

- consumul de alcool și utilizarea drogurilor atât de către cei ce antrenează, cât și de către cei antrenați;
- instigarea din partea recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale;
- influența negativă a familiei.

Cauzele enumerate pot genera antrenarea minorilor la infracțiuni atunci când sunt prezente condițiile corespunzătoare ce creează o ambianță favorabilă săvârșirii crimei date. La acestea referim:

- absenteismul în organizarea timpului liber al minorului;
- delincvența în activitatea educațională a minorilor în colectivele școlare și de muncă;
- imperfecțiunile muncii organelor de drept în combaterea antrenării minorilor în activități criminale și antisociale [1].

Complexitatea și pericolul consumului de alcool și de droguri sunt condiționate de faptul că ele provoacă criminalitatea, traumatismul, destrămarea familiilor, pierderea capacității de muncă, mortalitatea prematură. Problema alcoolismului și narcomaniei sub aspect criminologic duce inevitabil la deformarea personalității.

Sub influența recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale minorei, pășind pe calea delincvenței la o vârstă precoce, după un anumit timp devin și ei recidiviști. Înainte de a-i antrena pe minori, îi pregătesc psihologic pentru activități criminale. Conform datelor cercetării, constatăm că în acest scop ei folosesc diferite activități:

- consumarea băuturilor alcoolice – 65%;
- jocuri de noroc – 12%;
- constrângerea – 9% etc.

Familiei, grație naturii ei, îi este caracteristică funcția primară și, totodată, de foarte mare durată a educației copiilor. Anume

în familie adolescenții asimilează calitățile inițiale și fundamentale ale persoanei, aici se formează intens poziția lor morală. Principali factori determinanți ai comportamentului infracțional la minori sunt: nerespectarea de către părinți a obligațiilor de educație a copilului, desconsiderarea intereselor lor, brutalitatea, despotismul, concepțiile antisociale din familie, conflicte permanente, atitudinea de dispreț față de obligațiile sociale importante, modul amoral de viață; exemplul nefast al membrilor familiei, săvârșirea infracțiunilor de către ei sau a altor delictive ș.a.

Concluzii. În abordarea cauzelor și factorilor care determină creșterea fenomenului delincvenței juvenile am avut în vedere evoluția factorilor economici și culturali, a mentalităților și atitudinilor de tranziție de la vechile la noile moduri de viață, normele de conduită, modelele de comportament și resursele comunitare.

Conchidem că delincvența juvenilă este un comportament determinat de mai mulți factori. Poate fi presupusă înainte de săvârșirea delictului. Orientarea adecvată și educarea indivizilor astfel descoperiți reprezintă preocupări care ar putea să reducă în mare măsură dezvoltarea comportamentului delincvent.

Susținem importanța funcționării serviciului de probațiune în cadrul justiției pentru minori în concordanță cu modelul legislației penale existent în alte țări cu experiență în aplicarea măsurilor neprivative de libertate. Comunitatea trebuie să susțină reinsertia socială a minorilor delincvenți pentru ca aceștia să beneficieze de un tratament echitabil și uman, iar unele programe de asistență socială și juridică au un rol foarte important în perioada adolescenței, când aceștia sunt expuși la un comportament deviant. Este binevenit de creat un sistem de protecție a copilului aflat în dificultate prin adoptarea unui Plan național pentru protecția copilului, modernizarea penitenciarelor, a centrelor de reeducare și înființarea altor centre de reinsertie socială pentru minori, care ar reprezenta pași importanți în diminuarea fenomenului delincvenței juvenile. De asemenea, înființarea și funcționarea unor instanțe speciale pentru cauzele pentru minorii infractori și organizarea unei justiții

pentru delincvenții minori, existente în alte țări europene și americane, reprezintă obiective majore ce urmează a fi realizate.

Judecătorii de minori trebuie să dovedească o preocupare strict juridică în constatarea existenței faptei penale și a împrejurărilor în care a fost săvârșită, precum și o cunoaștere a personalității minorului și, implicit, a capacității de a înțelege și a voi, cu ajutorul informațiilor psihologice, socio-educative și medicale furnizate de personalul cu atribuții de asistență socială.

Referințe bibliografice

1. M. Bîrgău, „Prevenirea infracțiunilor săvârșite de minori”, Chișinău, 1998.
2. M. Bîrgău, „Criminalitatea minorilor: aspecte, stare, tendințe”, Anuar Științific, Academia „Ștefan cel Mare”, ediția a IX-a, Chișinău, 2009.
3. M. Cusso, „Devianță în tratat de sociologie”, Raymond Boudon coord., Humanitas, București, 1997.
4. T. Fornea, „Situția de risc și adaptarea copilului la mediul social” // Probleme sociale-economice, politice și psihopedagogice în vederea prevenirii criminalității.
5. S.S. Coman, „Repere psiho-sociale și juridice în evaluarea, recuperarea și integrarea socio-profesională a tinerilor delincvenți”, Teză de doctor, București, 2010.
6. S. Radulescu, C. Zamfir, L. Vlăsceanu, „Dicționar de sociologie”, Editura Babel, București, 1993.
7. V. Dimin, R. Zmeu, „Rolul organelor afacerilor interne în profilaxia criminalității minorilor” // Probleme de prevenire și combatere a criminalității juvenile, Anuar științific, Academia „Ștefan cel Mare”, ediția a IX-a, Chișinău, 2009.
8. Infracțiuni comise de minori după tipul infracțiunii, 2014, Biroul Național de Statistică din R.M., 2016, <http://www.statistica.md>, vizitat la data de 22.02.2016.
9. Fenomenul comportamentului deviant, <http://www.scribub.com/sociologie/psihologie/fenomenul-comportamentului-deviant.php>, accesat la data de 22.02.2016.

Victor STRATU,

audient al Institutului Național al Justiției, licențiat în drept

RAPORTUL JURIDIC

Rezumat

Dreptul este creat în vederea realizării funcțiilor sale de a reglementa conduita oamenilor și modul de comportare în relațiile sociale dintre ei. Având în vedere că relațiile sociale sînt reglementate prin lege, oamenii au obligația de a se conforma normelor juridice care reglementează aceste relații. În cazul în care o relație dintre indivizi cade sub imperiul unei norme juridice, ea devine un raport juridic.

Cuvinte-cheie: raport juridic, fapt juridic, subiectul raportului juridic, capacitate de exercițiu, capacitate de folosință etc.

Summary

The law is created in order to achieve its functions to control people's conduct and behavior in the social relations. Considering that social relations are regulated by law, people are required to comply with the legal rules that govern these relations. If a relationship between individuals falls under the force of a legal norm, it becomes a legal report.

Keywords: legal report, legal act, the subject of the legal relationship, capacity, capacity usage etc.

Introducere. Pornind de la ideea că fiecare știință studiază în materie anumite fenomene, dreptul la rîndul său studiază fenomenele juridice, care implică realități. Legiuitorul prin normele juridice adaptează faptele umane și le legiferează din punct de vedere juridic. Astfel, relațiile și conexiunea indivizilor întruchipează într-un fel sau altul voința legiuitorului, respectiv comportamentul dintre oameni ia aspectul relațiilor sociale, iar dreptul la rîndul lui, prin scopul de realizare a funcției de organizare a conduitei oamenilor, condiționează reglementarea acestora prin norme juridice.

Această sarcină a dreptului se realizează prin aceea că, în relațiile reglementate pe calea juridică, oamenii sînt impuși să se comporte conform legii. Aceste raporturi sau relații sociale capătă caracter de raporturi sau relații juridice. Ele se numesc „juridice”, deoarece sînt create și rezultă din acțiunea dreptului, spre deosebire de relațiile politice, morale, religioase etc., care sînt rezultatul acțiunii altor norme sociale, cum ar fi cele politice, etice, religioase etc.; prin intermediul reglementării juridice, relațiile sociale capătă o structură specifică și devin raporturi juridice. Prin urmare, putem spune că raportul juridic este o relație socială

reglementată prin norme juridice a căror formare, modificare și desființare se produce, de regulă, prin intervenția unui fapt juridic și în cadrul cărora părțile apar ca titulare de drepturi și obligații a căror realizare este asigurată, la nevoie, prin forța de constrîngere a statului. Iar dacă e să explicăm mai simplu, raportul juridic este o relație socială reglementată de o normă juridică¹.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol am folosit metoda logică și de sinteză pentru a descrie problema acestei teme. Totodată, la baza articolului au stat mai multe materiale de referință din literatura de specialitate autohtonă și străină.

Trăsăturile raportului juridic. Înțelegerea ideii generale care reflectă realitatea raportului juridic include și distingerea trăsăturilor sale definitorii care constau în următoarele:

1. Raportul juridic are un *caracter social*, întrucît relațiile sociale apar întotdeauna între oameni, raporturile juridice apar, se modifică și încetează în relațiile dintre individ-individ și individ-societate, adică priviți fie în calitate de subiect individual, fie în calitate de subiect

¹ Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, Introducere în teoria generală a dreptului, București, Ed. ALL Beck, 1998, p. 96.

colectiv.

Relația socială devine un raport juridic numai în cazul în care a fost reflectat într-o normă de drept, în caz contrar nu putem afirma că relațiile sociale nereglementate de lege este obiectul unui raport juridic. Trăsăturile distinctive ale relațiilor sociale ca raport juridic dintre oameni pot să apară ca relații față de anumite obiecte, dar conținutul real al acestora este tocmai raportul social dintre oameni priviți individual cu privire la bunuri sau la natura lor. Cu alte cuvinte, relațiile sociale nu pot apărea între un individ și un obiect, dar numai între indivizi cu referire la aceste obiecte.

2. Raportul juridic are un *caracter volitiv*, deoarece ia naștere între oameni și reprezintă exteriorizarea de voință a subiecților de drept. Natura volițională a raporturilor juridice se manifestă 1. în faptul că ele sînt rezultatul reglementării relațiilor sociale incluse în normele juridice care exprimă voința statală și în acest fel, în orice raport juridic drepturile și obligațiile juridice ale subiecților de drept iau naștere și se desfășoară potrivit voinței legiuitorului; 2. subiecții de drept participanți la raportul juridic își exprimă mai mult sau mai puțin activ și propria lor voință, în condițiile și limitele indicate de norma juridică.

Astfel, apare ideea potrivit căreia „raportul juridic este terenul pe care se întîlnesc două voințe: voința statală, care consacra drepturile și obligațiile participanților, și voința subiecților”².

De exemplu, în domeniul dreptului civil majoritatea raporturilor iau naștere în urma înțelegerii de a încheia un act juridic, adică în urma actului de voință individual se încheie un raport juridic, iar în dreptul muncii cel puțin una dintre părți acționează în exercitarea atribuțiilor sale și poate să dea indicații celeilalte părți care este obligată să le execute datorită faptului că legislația o plasează în poziție de subordonare față de cealaltă parte, adică esențială este voința angajatorului, exprimată în normă juridică.

3. Raportul juridic are un *caracterul va-*

loric, căci valorile sociale sînt scoase în relief, protejate și promovate prin raporturi juridice. Statul, prin elaborarea normelor juridice, urmărește încurajarea, promovarea și apărarea valorilor sociale, a acelor valori care garantează progresul societății, dezvoltarea ei.

Reieșind din dispozițiile art.1 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova, desprindem că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate. Așadar, statul, consacra valorile cele mai înalt grad în Legea Supremă, le garantează, care *inter alia* prevede și valorile juridice.

Specificul valorilor juridice constă în următoarele:

- valorile juridice se prezintă cu un grad mai ridicat de **obiectivitate** și sînt **bilaterale**, accentul căzînd pe relațiile dintre indivizi;

- valorile juridice au un caracter **coercitiv**. E vorba de o coerciție prin sancțiune, deci de norme care prevăd în mod obligatoriu sancțiunea în cazul în care ele sînt încălcate;

- o altă caracteristică a valorilor juridice este **imperativitatea**;

- în sfîrșit, poate fi evidențiată și trăsătura de **generalitate** a valorilor juridice³.

În urma gîndirii și aplicării unor practici permanente ale oamenilor, valorile respective capătă un regim sancționator, astfel li se acordă putere normativă prin intermediul puterii legislative a statului, fapt care duce la promovarea, apărarea și stimularea acestora.

4. Raportul juridic are *caracter istoric*, datorită faptului că raporturile juridice au evoluat în timp concomitent cu tipurile și formele dreptului. În literatura de specialitate raportul juridic cu caracter istoric se mai întîlnește ca și *caracter evolutiv*.

Fiecare etapă istorică este caracterizată de un anumit tip de raporturi juridice. Structura raportului juridic, fiind puternic marcată de istoria societății, atît în ceea ce privește subiecții de drept, drepturile și obligațiile pe

² Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. Actami, 1996, p. 187.

³ Comentariu Constituția Republicii Moldova, Chișinău, Ed. ARC, 2009, p. 21.

care le cuprinde, cât și cu privire la faptele cărora li se acordă semnificație juridică, variabilitatea acestor elemente constitutive putându-se constata cu ușurință de la o etapă la alta a dezvoltării sociale, de la o țară la alta⁴.

Pe durata istoriei, în fiecare epocă istorică s-au generat raporturi juridice proprii, fiind diferențiate atât drepturile și obligațiile subiecților, cât și faptele determinate din punct de vedere juridic. În dreptul roman, sclavul era considerat un bun, stăpînul putînd dispune de acesta, adică putea fi vîndut, ucis, pe cînd în dreptul burghez era prevăzute egalitatea în fața legii, principiul autonomiei de voință etc.

Premisele raportului juridic. Potrivit concepției profesorului român Gheorghe Boboș, „Oamenii intră în raporturi juridice pentru că urmăresc realizarea unor scopuri personale (satisfacerea unor interese materiale sau de altă natură) sau a unor obligații impuse de dispoziția unor norme juridice. Uneori ei sînt determinați să intre în asemenea raporturi ca rezultat al producerii unor fapte exterioare, independente de voința lor”⁵.

Apariția sau nașterea unui raport juridic are loc întotdeauna în contextul unor condiții, și anume:

- norma juridică;
- subiectele de drept;
- faptele juridice.

Norma juridică sînt acele condiții sau premise care fac ca un raport social să devină din raport nejuridic sau extrajuridic un raport juridic sau să creeze ea însăși un asemenea raport, adică cu ele statul stabilește raporturile dintre oameni, voința umană.

Așadar, fără normă juridică nu putem vorbi de raport juridic. Normele juridice stabilesc situațiile ipotetice de fapt, determină subiecții raporturilor juridice, conținutul, obiectul și sancțiunea acestora.

În acest chip, profesorul Nicolae Popa, subliniază că „Realizarea dreptului prin in-

termediul raporturilor juridice implică o manifestare explicită a voinței unor subiecți determinați, în scopul valorificării prerogativelor legale. Pentru acest motiv se consideră că realizarea normelor de drept prin intermediul raporturilor juridice prezintă latura dinamică a reglementării juridice”⁶.

Respectiv, pentru apariția unui raport juridic prin intermediul normei de drept, sîntem în prezența anumitor fapte, dar legiuitorul nu are în sarcină reglementarea tuturor situațiilor posibile create și nici nu-i realizabil acest lucru. De aceea nu orice fapt are valoare juridică.

Prin *fapt juridic* putem înțelege acele împrejurări de care legiuitorul leagă nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor participanților la raport. Diferența dintre raportul juridic și celelalte raporturi sociale este că primul se întruchipează în normă de drept și este apărut prin forța de constrîngere a statului.

După cum afirmă unii autori, în cazul analogiei, în lipsa unei norme juridice exprese, judecătorul, pe baza conștiinței lui juridice, nu lasă fără protecție legală raporturile sociale care îi sînt supuse spre soluționare, ci le rezolvă pe baza unei norme asemănătoare sau pe baza principiilor generale ale dreptului⁷. Raționamentul respectiv reiese și din interpretarea art. 5 alin. (4) din Codul civil al Republicii Moldova, și anume că instanța de judecată nu este în drept să refuze înfăptuirea justiției în cauzele civile pe motivul că norma juridică lipsește sau că este neclară.

Structura raportului juridic. Prin structura raportului juridic înțelegem elementele constitutive ale raportului juridic care sînt: *subiectele (părțile), conținutul și obiectul*.

Subiectele raportului juridic sînt persoanele fizice ori juridice, în calitate de titular de drepturi subiective sau de obligații.

Conținutul raportului juridic civil reprezintă totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile pe care le au părțile

⁴ Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, Introducerea în teoria generală a dreptului, București, Ed. ALL Beck, 1998, p. 97.

⁵ Gheorghe Boboș, Teoria generală a dreptului, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994, p.196.

⁶ Nicolae Popa Teoria generală a dreptului, București, Ed. Actami, 1998, p. 293.

⁷ Gheorghe Boboș, Teoria generală a dreptului, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994, p. 197.

raportului juridic respectiv.

Obiectul raportului juridic civil constă în comportarea părților, adică în acțiunile sau inacțiunile la care părțile sînt ținute să le respecte.

Pentru a fi în prezența unui raport juridic civil, aceste trei elemente trebuie să fie întrunite cumulativ și, în lipsa unuia dintre ele, nu se poate vorbi de existența raportului juridic.

Subiectele raportului juridic. Reiterăm că raporturile juridice au un caracter social, adică relațiile sociale apar întotdeauna între oameni, priviți fie în calitate de subiect individual, fie în calitate de subiect colectiv. Astfel, subiectele raporturilor juridice nu pot fi decît oamenii, fie individual, fie grupați în forme organizate.

După cum menționează Mircea Djuvara, „...un individ care ar exista singur pe lume, un Adam sau un Robinson izolat într-o insulă, nu ar putea să aibă drepturi și obligațiuni față de nimeni, întrucît ce înșă sînt doi oameni, se poate concepe relația juridică, în sensul că există un drept și o obligație a unuia față de celălalt”⁸.

Un alt cercetător de seamă, Giorgio Del Vecchio, afirma în privința raportului juridic următoarele: „Raportul adeseori e îndoit și complex, adică aceeași persoană care e investită cu o facultate și exigență e investită și cu o obligație și viceversa. Aceasta se observă îndeosebi în așa-zisele contracte bilaterale. Iată o primă complicație. Dar complicațiile sînt în realitate și mai mari, deseori fiecare individ e subiectul multor drepturi și datorii în același timp, adică participă la un mare număr de raporturi sau legături juridice. Dreptul constituie, prin urmare, între oameni o rețea complicată de raporturi sau legături juridice. Dreptul constituie, prin urmare, între oameni o rețea complicată de raporturi și reprezintă oarecum *țesutul conjunctiv* al vieții sociale în genere”⁹.

Deci orice raport juridic are întotdeauna

cel puțin doi subiecți: unul activ și altul pasiv.

Subiectul activ este titularul de drepturi, care are capacitatea de a pretinde executarea obligației de către subiectul pasiv. Subiectul pasiv, la rîndul său, este titular de obligații față de subiectul activ.

Cu titlu de exemplu: vînzătorul are dreptul de a pretinde bani, totodată este obligat să transmită bunul vîndut, iar cumpărătorul are dreptul să primească bunul cumpărat și obligat să achite prețul acestuia.

Așadar, prin subiect al raportului juridic se înțeleg participanții la raporturile juridice care sînt titulari de drepturi și obligații.

Subiectele raporturilor juridice se clasifică în subiecte individuale – persoana, ca subiect – și subiecte colective. Această clasificare ține cont de faptul că activitatea umană se poate desfășura în forma unor acțiuni individuale sau colective. Subiectele colective își află fundamentul în existența reală a formei colective de activitate¹⁰.

Persoana fizică ca subiect individual de drept.

Persoana fizică – are cea mai largă rază de participare ca subiect în sfera raporturilor juridice și se referă la: cetățenii statului, străini și apatrizi, ca indivizi umani.

Pentru persoana fizică – subiect al raportului juridic – legea stabilește că aceasta dobîndește capacitatea juridică în funcție de două criterii corelative: o anumită limită minimă de vîrstă și criteriul discernămintului normal, neafectat de imaturitate sau de vreo boală mintală.

Capacitatea juridică a persoanei fizice nu este aceeași în toate ramurile dreptului. Pentru ca o persoană să poată participa la un raport juridic, trebuie să existe aptitudinea generală și abstractă fixată de lege în funcție de vîrstă și de posibilitatea de discernămint, care variază în cadrul diferitelor categorii de raporturi juridice¹¹. Aptitudinea de a avea drepturi și obligații poartă denumirea de „capacitate

⁸ Mircea Djuvara, Enciclopedia juridică. Teoria generală a dreptului. Drept rațional. Izvoare și drept pozitiv, București, Ed. ALL, 1995, p. 135.

⁹ Giorgio del Vecchio, Lecții de filozofie juridică, București, Ed. EUROPA, p. 253.

¹⁰ Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. ACTAMI, 1998, p. 308.

¹¹ Gheorghe Boboș, Teoria generală a dreptului, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994, p. 207.

juridică”¹².

De exemplu, în ramura dreptului constituțional capacitatea persoanei este recunoscută de la vârsta de 18 ani pentru a devini titular al dreptului de vot activ, reieșind din prevederile art. 38 din Constituția Republicii Moldova, în timp ce în ramura dreptului muncii capacitatea persoanei de a intra în raporturi juridice de muncă este recunoscută de la vârsta de 16 ani potrivit art. 46 din Codul muncii al RM¹³, iar în dreptul penal – de la vârsta de 14 sau 16 ani, în conformitate cu art.21 din Codul penal al RM¹⁴.

Capacitatea juridică include: **capacitatea de folosință** și **capacitatea de exercițiu**.

Potrivit art. 18 din Codul civil al RM¹⁵, capacitatea de a avea drepturi și obligații civile (capacitatea de folosință) se recunoaște în egală măsură tuturor persoanelor fizice. Capacitatea de folosință a persoanei fizice este strâns legată de existența ființei umane și constituie o calitate a oricărei persoane de a fi subiect de drept, titular de drepturi și obligații. Capacitatea de folosință este definită ca aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi și obligații civile, ceea ce constituie o condiție necesară pentru a fi participant la diferite raporturi juridice. Capacitatea de folosință este dobândită de om din momentul concepției¹⁶ și pînă la moarte.

Capacitatea de exercițiu este definită de legiuitor la art.19 din Codul civil al RM ca fiind aptitudinea persoanei de a dobîndi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa.

Reieșind din dispozițiile Codului civil

al RM, desprindem că între perioadele de la naștere și pînă la 14 ani persoana nu are capacitate de exercițiu, aceasta fiind exercitată de reprezentanții săi legali, de la 14 la 18 ani – persoana are capacitate de exercițiu limitată și poate exercita aceasta doar cu încuviințarea părinților, adoptatorilor sau a curatorului ori autorității tutelare și de la 18 ani pînă la moarte persoana are capacitate de exercițiu deplină.

Avînd în vedere că capacitatea de folosință este dobîndită de persoană din momentul nașterii și însoțește persoana pe întreg parcursul vieții, fiind absolută, în timp ce capacitatea de folosință poate fi limitată de către instanța de judecată datorită unor factori determinați care duc la înrăutățirea stării materiale a familiei sale, cum ar fi consumul abuziv de alcool, droguri sau substanțe psihotrope sau toxice. La fel, poate fi declarată incapabilă și persoana cu tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale).

Analizînd cele descrise, rezultă că persoana fizică poate avea capacitatea de folosință fără să o aibă și pe cea de exercițiu. Așadar, persoana care are capacitatea de exercițiu o are implicit și pe cea de folosință.

Subiecte colective ale raportului juridic.

Subiectele colective dobîndesc calitatea de subiecte ale raportului juridic numai în temeiul și limitele stabilite de lege. Persoana juridică prezintă un subiect de drept cu o largă arie de răspîndire în circuitul juridic.

Persoana juridică se definește ca fiind un colectiv de oameni avînd o structură organizatorică determinată cu un patrimoniu propriu și distinct precum și un obiect de activitate concordant cu normele legale.

Codul civil al RM la art.55 reglementează noțiunea de persoană juridică, fiind organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobîndească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pîrît în instanța de judecată.

Reieșind din definițiile enunțate desprindem elementele persoanei juridice:

– este un colectiv de persoane cu o organizare de sine stătătoare;

¹² Boris Negru, Alina Negru, Teoria generală a dreptului și statului, Chișinău, Ed. Bons Offices, 2006, p. 449.

¹³ Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 159-162 din 29.07.2003.

¹⁴ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr.128-129 din 13.09.2002.

¹⁵ Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002 // Monitorul Oficial nr. 82-86 din 22.06.2002.

¹⁶ Cu condiția că se naște vie și va dobîndi unele drepturi.

- are un patrimoniu propriu, distinct de ceilalți subiecți de drept;
- are un obiect de activitate cu interesul general.

La fel, menționăm că în calitate de subiect al raportului juridic sînt și *organele statului*, ca entități de persoană juridică prin care „întreaga gamă de raporturi juridice din cadrul activităților fundamentale ale statului: legislativă, executivă și judecătorească se realizează prin participarea organelor de stat, în calitatea lor de subiecți de drept”¹⁷. Astfel, statul apare în mod direct și în nume propriu ca subiect de drept mai ales în raporturile de drept internațional public și în cele de drept constituțional, iar în raporturile civile prin intermediul autorităților publice de specialitate.

Pentru a avea calitatea de subiect, persoanei juridice i s-a conferit capacitate juridică, iar datorită capacității atribuite prin lege ea participă în circuitul civil dobîndind drepturi și asumîndu-și obligații, manifestîndu-și astfel voința în raport cu alte subiecte.

Capacitatea de folosință a persoanei juridice este însușirea de avea drepturi și obligații proprii, care se dobîndește concomitent cu calitatea de persoană juridică, adică de la data „nașterii”, înregistrării și includerii în Registrul de stat respectiv și încetează la data radierii acesteia din registrul respectiv.

Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice reprezintă posibilitatea de a dobîndi drepturi și a-și asuma obligații prin fapte proprii, ce apare concomitent cu capacitatea de folosință, adică de la data înregistrării de stat și încetează la data radierii din registrul de stat respectiv.

Deci, spre deosebire de capacitatea de folosință, care este o aptitudine de a avea, de a poseda, capacitatea de exercițiu este o aptitudine de a exercita, de a valorifica.

Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice poate fi limitată prin retragerea licenței, prin interzicerea de a efectua anumite acțiuni etc., însă nu poate fi declarată incapabilă, deoarece nu are discernămînt și că odată înre-

gistrată, dar nu are organ de conducere, rezultă că ea are capacitate de exercițiu, însă nu o poate realiza.

Conținutul raportului juridic.

Subiecții raportului juridic sînt legați între ei prin drepturi și obligații care în ansamblu formează conținutul raportului juridic. După cum afirmă unii autori „conținutul raportului juridic este format din ansamblul drepturilor și obligațiilor subiecților ce participă la raportul juridic dat”¹⁸. Toate aceste drepturi și obligații sînt oglindite în norme juridice, acordîndu-le subiecților raportului juridic anumite posibilități sau împuterniciri personale, care formează dreptul subiectiv.

Așadar, prin *drept subiectiv* înțelegem posibilitatea subiectului activ, în limitele normelor juridice, de a avea un anumit comportament, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare, iar în caz de necesitate, de a solicita forța coercitivă a statului.

Din definiția descrisă conchidem că drepturile subiective formează *latura activă* a conținutului raportului juridic civil, iar obligațiile – *latura pasivă* a acestuia.

Cele două laturi ale conținutului raportului juridic civil se află într-o strînsă relație reciprocă, deoarece pentru orice raport juridic nu există drept subiectiv fără o obligație cor relativă și invers, nu există obligație căreia să nu-i corespundă un drept subiectiv.

O clasificare tradițională în teoria dreptului este în *drepturi absolute* și *drepturi relative*. Ea are la bază gradul de opozabilitate. Drepturile absolute sînt opozabile tuturor, *erga omnes*. Drepturile relative sînt opozabile numai părților dintr-un raport juridic, ca de exemplu în raporturile de obligații¹⁹.

În literatura de specialitate se regăesc mai multe clasificări după diferite criterii, fiind inoportună reiterarea acestora în prezentul subiect, existînd posibilitatea cititorului de a lua act de chestiunile abordate prin autoperfecționare.

Obligația este cealaltă componentă a

¹⁷ Gheorghe Avornic, Teoria generală a dreptului, Chișinău, Ed. Cartier, 2004, p. 374.

¹⁸ Boris Negru, Alina Negru, Teoria generală a dreptului și statului, Chișinău, Ed. Bons Offices, 2006, p. 453.

¹⁹ Gheorghe Avornic, Teoria generală a dreptului, Chișinău, Ed. Cartier, 2004, p. 382.

conținutului raportului juridic, corelativă dreptului subiectiv.

Obligația reprezintă opusul dreptului subiectiv și constă în satisfacerea sau, după caz, îndeplinirea prerogativelor pe care la implică drepturile sau competența celui alt subiect al raportului juridic concret, prin a da, a face, sau a nu face ceva²⁰.

Deci obligația constă în îndatorirea impusă de lege subiectului pasiv de a avea un comportament determinat pe care este nevoit să îl respecte corespunzător interesului titularului dreptului subiectiv și care îi poate fi impusă, în caz de necesitate, prin forța coercitivă a statului.

Obiectul raportului juridic. Prin încheierea raportului juridic părțile urmăresc anumite scopuri. Deci ca relație socială raportul juridic poate influența doar conduita umană, de aceea obiectul raportului juridic cuprinde conduita sau comportamentul uman. Conduita umană ce se realizează de către subiecții raportului juridic ca urmare a exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor constituie obiectul raportului juridic²¹.

Prin *obiect al raportului juridic* civil înțelegem comportamentul părților, adică acțiunea sau inacțiunea la care este îndreptățit subiectul activ și de care este obligat subiectul pasiv.

Obiectul raportului juridic nu trebuie confundat cu conținutul acestui raport, deoarece primul constituie anume comportamentul, adică acțiunea sau inacțiunea, iar conținutul raportului juridic constă în drepturile și obligațiile părților, cu alte cuvinte posibilitatea și îndatorirea unui comportament nu trebuie confundate cu însuși comportamentul respectiv. Spre exemplu, în cadrul contractului de vânzare, acțiunea efectivă de predare și primire a bunului vândut reprezintă obiect al raportului juridic.

În raporturile de drept în care se stabilește răspunderea juridică pentru săvârșirea unor fapte ilicite, obiectul acestor

raporturi de drept îl constituie **sanctiunea juridică ce urmează a fi aplicată**²².

Faptul juridic, clasificarea faptelor juridice. O premisă esențială a apariției sau stingerii unui raport juridic formează faptul juridic²³. Faptul juridic este împrejurarea prevăzută de norma juridică, în ipoteza ei, care, realizată la concret, are consecințe juridice, adică atrage după sine nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic²⁴.

Faptele juridice reprezintă împrejurări care, potrivit normei juridice, determină apariția, modificarea sau stingerea raporturilor juridice și odată cu aceasta nașterea, modificarea sau încetarea unor drepturi subiective sau obligații. Faptul juridic constituie izvorul principal al raporturilor juridice.

Fapta juridică se repartizează în două categorii:

1. *Evenimente*, împrejurări ce se produc independent de voința omului, dar cărora legea le atribuie totuși anumite efecte juridice (nașterea unei persoane semnifică apariția unui nou subiect de drept; moartea unei persoane semnifică încetarea calității de subiect de drept a defunctului);

2. *Acțiuni*, desfășurarea voluntară a împlărilor persoanelor fizice sau juridice pentru atingerea unui scop a căror săvârșire în condițiile normei juridice, atrage consecințe juridice.

La rîndul lor, acțiunile se împart în 1. acțiuni săvârșite cu intenția de a produce efecte juridice (acte juridice) și 2. acțiuni săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice.

Actul juridic constă în manifestarea de voință cu scopul de a produce efecte juridice, adică de a da naștere, a modifica sau a stinge un raport juridic.

Prin actul juridic oamenii se orientează către un scop bine definit, concordant cu legea și ocrotit de ea, de natură să satisfacă nevoile

²⁰ Ibidem

²¹ Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *Introducerea în teoria generală a dreptului*, București, Ed. ALL, 1998, p. 102.

²² Romul Petru Vonica, *Introducere generală în drept*, București, Ed. Lumina Lex, 2000, p. 492.

²³ Dumitru Baltag, Alexei Guțu, *Teoria generală a dreptului*, Chișinău, Ed. Academia „Ștefan cel Mare a MAI RM, 2002, p. 262.

²⁴ Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *Introducerea în teoria generală a dreptului*, Chișinău, Ed. ALL, 1998, p. 103.

materiale și spirituale ale ființei umane²⁵.

Actele juridice sînt foarte variate, fapt care a permis crearea unei clasificări în mai multe categorii după diferite criterii.

După numărul voințelor exprimate:

- acte juridice unilaterale;
- acte juridice bilaterale;
- acte juridice multilaterale.

După forma pe care o îmbracă:

- acte formale sau solemne;
- acte consensuale sau reale.

După amploarea efectelor juridice:

- acte juridice normative;
- acte juridice individuale.

După forța juridică:

- acte juridice oficiale;
- acte juridice neoficiale.

După ramură de drept:

- acte de drept constituțional;
- acte de drept penal;
- acte de drept civil;
- acte de drept administrativ etc.

Categorii de raporturi juridice. După cum cunoaștem, ca obiect de studiu dreptul, este studiat pe ramuri, care fac parte din drept public sau privat, iar analiza categoriilor de raporturi juridice face obiectul fiecărei ramuri de drept în parte.

Raporturile juridice se împart în interne și externe, de drept public și de drept privat și, evident, pe ramuri de drept în raporturi juridice constituționale, penale, civile, comerciale etc.

Un criteriu de clasificare ar fi după *natura lor*. Raporturile juridice se clasifică în mod corespunzător ramurilor de drept cărora le aparțin, respectiv constituționale, civile, penale, familiale etc., existînd o legătură proprie și esențială între natura normei juridice (lege civilă, penală, administrativă etc.) și felul raporturilor generate de regula de comportament. Ansamblul de însușiri ale unui raport juridic este determinat de caracterul specific al normei de drept care reglementează relația socială și de natura faptului juridic din care se naște un raport juridic. De exemplu, dintr-un contract sau delict se va naște întotdeauna un

raport juridic civil, iar dintr-o infracțiune sau contravenție se va naște un raport penal sau contravențional.

O altă clasificare a raporturilor juridice ar fi după *conținutul lor*, care se împart în raporturi juridice de drept material și raporturi juridice de drept procesual²⁶.

Raporturile juridice de drept material sînt raporturi privitoare la drepturi și obligații cu conținut patrimonial sau nepatrimonial, specifice subiecților raportului, iar raporturile juridice de drept procesual reprezintă un sistem de relații reglementate de lege care apare ca rezultat al acțiunilor procesuale și au drept scop realizarea efectelor scontate în legătură cu acțiunea organelor de stat (procedura judiciară).

În **concluzie** putem afirma că raportul juridic este o intersecție a două voinți: voința statului, care instituie drepturi și obligații, și voința oamenilor, care dau naștere la raporturi sociale.

Reieșind din faptul că norma juridică reprezintă premisa fundamentală a raportului juridic și în funcție de sfera de reglementare a acesteia, raportul juridic își va prelua particularitățile sale, specifice ramurii de drept din care face parte norma juridică. Astfel, legislativul are în sarcina să dea analiza minuțioasă raporturilor sociale ai subiecților și a reglementa conduita acestora prin norme juridice întru realizarea funcției dreptului.

Bibliografie

1. Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului*, București, Ed. ALL Beck, 1998.
2. Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, București, Ed. Actami, 1996.
3. *Comentariu. Constituția Republicii Moldova*, Chișinău, Ed. ARC, 2009.
4. Gheorghe Boboș, *Teoria generală a dreptului*

²⁵ Gheorghe Avornic, *Teoria generală a dreptului*, Chișinău, Ed. Cartier, 2004, p. 385.

²⁶ Vom folosi noțiunea de „drept procesual”, reieșind din noțiunea procesului civil care reprezintă un cumul de acțiuni procesuale, desfășurate de către participanții la proces și instanța de judecată în legătură cu examinarea și soluționarea litigiilor civile. A se vedea Elena Belei și alții, *Drept procesual civil. Partea generală*, Chișinău, Ed. Lexon-Plus, 2014, p. 26-28.

- tului, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994.
5. Nicolae Popa Teoria generală a dreptului, București, Ed. Actami, 1998.
 6. Mircea Djuvara, Enciclopedia juridică. Teoria generală a dreptului. Drept rațional. Izvoare și drept pozitiv, București, Ed. ALL, 1995.
 7. Giorgio del Vecchio, Lecții de filozofie juridică, București, Ed. Europa.
 8. Boris Negru, Alina Negru, Teoria generală a dreptului și statului, Chișinău, Ed. Bons Offices, 2006.
 9. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 159-162 din 29.07.2003.
 10. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
 11. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002 // Monitorul Oficial nr. 82-86 din 22.06.2002.
 12. Gheorghe Avornic, Teoria generală a dreptului, Chișinău, Ed. Cartier, 2004.
 13. Romul Petru Vonica, Introducere generală în drept, București, Ed. Lumina Lex, 2000.
 14. Dumitru Baltag, Alexei Guțu, Teoria generală a dreptului, Chișinău, Ed. Academia „Ștefan cel Mare a MAI RM, 2002.
 15. Elena Belei și alții, Drept procesual civil. Partea generală, Chișinău, Ed. Lexon-Plus, 2014.

Vitalie TELIPAN,

lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE ALE MARTORILOR ȘI ALE ALTOR PARTICIPANȚI LA PROCESUL PENAL

Rezumat

Uneori acuzații sau chiar terții încearcă să influențeze conținutul declarațiilor obținute de la martori sau de la alți participanți la procesul penal ori exercită presiuni, în orice altă manieră, asupra persoanei martorului ori a apropiaților lui pentru a evita inconvenientele sau pentru a se răzbuna pentru declarațiile care îi acuză. Iată de ce o protecție eficace a datelor de identitate a martorilor nu trebuie să tindă doar la protejarea acestora, sau dacă este cazul, a altor persoane, împotriva unor asemenea dezagregamente, ci ea trebuie, în același timp, să garanteze ca stabilirea adevărului în proces să fie, pe cât posibil, fiabilă.

Cuvinte-cheie: protecție, martori, participanți la procesul penal, date de identitate.

Summary

Sometimes the accused or third parties are trying to influence the content of the statements obtained from witnesses or from other participants in the criminal investigation, or in any other way, to put pressure to the witness or to the relatives of the person, aiming to avoid inconveniences or to retaliate the statements accusatory. This is why an effective protection of the witnesses' identity data, which should not only try to protect them against the disagreement, but it must at the same time to ensure the ascertainment of the truth in the process of being as far as possible, reliable.

Keywords: protection, witnesses, participants in the criminal investigation, identity data.

Introducere. Codul de procedură penală al Republicii Moldova reglementează printr-o normă generală obligația organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a lua măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor părții vătămate, martorului sau altor persoane participante la procesul penal, precum și membrilor familiei acestora ori rudelor apropiate, precum și pentru identificarea vinovaților și tragerea lor la răspundere [1, art.215], dar condițiile, categoriile măsurilor de protecție propriu-zise și organele responsabile au fost prevăzute de Legea nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114/ 434 din 27.06.2008.

Astfel, prin legea sus-numită, legiuitorul încearcă să pună în funcțiune un sistem de măsuri pentru asigurarea securității participanților la procesul penal a căror viață, integritate corporală, libertate ori proprietate sunt amenințate ca urmare a faptului că dețin date pe care au acceptat să le furnize-

ze organelor judiciare și care constituie probe concludente cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [2, art.1].

În acest articol se efectuează cercetarea asigurării confidențialității datelor de identitate ale părții vătămate, martorului sau altor persoane participante la procesul penal, precum și membrilor familiei acestora ori rudelor apropiate prin prisma aplicării măsurii de protecție stipulate la art. 14, alin.(1), lit. a) al Legii nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal - PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE A PERSOANEI PROTEJATE.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului propus, au fost aplicate metodele: istorică, logică, comparativă și interpretativă.

Rezultate obținute și discuții. Partea vătămată, martorii și alți participanți la procesul penal, pe lângă drepturile procesuale recunoscute, au dreptul la protecție, în anumite condiții și în anumite categorii de cauze penale. Acest drept reiese din obligația, prevăzută în Codul de procedură penală a Repu-

blicii Moldova, organului de urmărire penală, procurorului sau, în funcție de caz, instanței de judecată de a lua măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, integrității corporale, libertății sau bunurilor participanților la proces și, în condițiile legii, ale rudelor apropiate și membrilor de familie ai acestora [1, art.215].

O asemenea reglementare a fost impusă de existența unor forme grave de manifestare a fenomenului criminalității, cum sunt crima organizată, terorismul, traficul de droguri, spălarea de bani, traficul de persoane sau crima la comandă [3, p. 104; 4, p. 331], care modifică procedura generală de audiere în calitate de martori ai celor care se expun unor amenințări și intimidări din partea infractorilor, făcând necesară protecția datelor de identitate ale persoanelor, asigurarea securității deplasării martorului sau a schimbării, pe o perioadă de timp, a domiciliului sau a reședinței sale etc.

În doctrină [5, p. 12], s-a subliniat că uneori acuzații sau chiar terții încearcă să influențeze conținutul declarațiilor obținute de la martori sau alți participanți la procesul penal ori exercită presiuni, în orice altă manieră, asupra persoanei martorului ori a apropiaților lui pentru a evita inconvenientele sau pentru a se răzbuna pentru declarațiile care îi acuză. Iată de ce o protecție eficace a martorilor nu trebuie să tindă doar la protejarea acestora, sau dacă este cazul, a altor persoane, împotriva unor asemenea dezagremente, ci ea trebuie, în același timp, să garanteze ca stabilirea adevărului în proces să fie, pe cât posibil, fiabilă. S-a remarcat [6, p. 336] că, deși metodele științifice de administrare a probelor sunt într-o continuă ameliorare, mărturia rămâne pentru procesul penal un mijloc de probă de o importanță primordială, cu toate că dreptul moldovenesc modern este orientat spre o anumită neîncredere contra mărturiei.

Protecția datelor de identitate ale persoanei protejate este una dintre măsurile de protecție prevăzută la art.14, alin.(1), lit. a) al Legii nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Potrivit Legii nr.105 din 16.05.2008 protecția datelor de identitate ale persoanei protejate se asigură prin nedivulgarea informației referitoare la ea.

În decizia de aplicare a măsurilor respective de protecție și în acordul de protecție se precizează proporția de nedivulgare a datelor de identitate, precum și, după caz, perioada de aplicare a măsurilor [2, art.15, alin.(1) și (2)].

Reglementarea sus-menționată este însă prea vagă, fiind necesare dispoziții procedurale care să garanteze executarea acestei măsuri. De asemenea, legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu face nici o precizare în legătură cu înțelesul noțiunii de „date de identitate”, stabilind la art.25, alin.(1), lit.a) CPP RM că „hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, emisă de procuror ori de instanța de judecată, trebuie să conțină datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din Codul de procedură penală, care se aplică în modul corespunzător”.

Astfel, datele referitoare la identitatea martorilor și altor participanți la procesul penal sunt:

- numele, prenumele și patronimicul;
- anul, luna, ziua și locul nașterii, cetățenia;
- domiciliul;
- ocupația și datele despre evidența militară;
- situația familială și datele despre existența în întreținerea lui a altor persoane;
- studiile;
- datele despre invaliditate;
- datele despre existența titlurilor speciale, gradelor de calificare și a distincțiilor de stat;
- dacă posedă limba în care se desfășoară procesul;
- alte date, precum și orice alte elemente care ar putea servi la identificarea celui în cauză.

Pentru aceasta, vor fi avute în vedere și prevederile speciale ale Legii RM nr. 273 din 09.11.1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte; Hotărârea Guvernului RM nr. 1452 din 24.12.2007 pentru

aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier.

Este vorba de datele menționate în actele de identitate: pașapoarte, buletine de identitate, permise de ședere și documente de călătorie, permise de conducere, certificate de înmatriculare a autovehiculelor și alte documente necesare persoanei în relațiile cu statul, așa cum ele apar ca evidențiate în sistemul național de evidență a populației, potrivit legii.

Dintre atributele juridice de identificare a persoanei fizice, din punctul de vedere al procedurii penale, interesează, în egală măsură, numele, prenumele, domiciliul și starea civilă, ca elemente de bază cu ajutorul cărora se stabilește, de regulă, identitatea persoanei, dar și alte elemente, cum sunt cele enumerate de art.358 CPP RM: data și locul nașterii, numele și prenumele părinților, cetățenie, studii, situația militară, loc de muncă, ocupație, adresă, antecedente penale și alte date pentru stabilirea situației sale personale. Aceeași valoare ar putea s-o aibă și pseudonimul sau porecla care nu face altceva decât să completeze numele, precum și alte date cu caracter personal, cum sunt imaginea și vocea persoanei sau celelalte elemente de „identificare criminalistică” [5, p. 166].

Pentru identificarea persoanelor fizice în cele mai variate raporturi juridice, legislația, jurisprudența și doctrina folosesc termenul „nume” atât în sens larg (lato sensu), cât și în sens restrâns (stricto sensu). În sens larg, prin „nume” se desemnează numele de familie și prenumele împreună, iar în sens restrâns – numai numele de familie. Procedura specială utilizează, așa cum se observă din cuprinsul art.358 CPP RM, sensul restrâns al termenului, făcând referire explicită la nume și prenume, dar cu același conținut, ambele având rolul de individualizare a persoanei fizice în familie și în societate.

În doctrina penală s-a remarcat, pe bună dreptate, că în general, dreptul nu apreciază anonimatul, oricare ar fi formele inserării lui în viața juridică. Astfel, deciziile jurisdicțiilor

trebuie să menționeze numele magistraților care le-au emis, iar actele juridice trebuie să fie semnate. În materie penală, la fel, numele este un element esențial. Luând în considerare denunțul anonim, dreptul și doctrina recunoaște, în general, că informația anonimă ar putea fi de o importanță considerabilă în urmărirea penală, deoarece, cel mai adesea, ea poate deschide calea probelor decisive, care s-ar fi pierdut în absența ei și care ar putea constitui suportul acuzației, în ciuda sursei obscure din care provine [7, p. 42]. În acest context, s-a subliniat că instanța de la Strasbourg distinge între utilizarea declarațiilor anonime ca probe ce justifică o condamnare și care sunt insuficiente și faptul de a se sprijini în stadiul informației pe surse ca cele ale indicatorilor oculte [8, p. 302; 9, p. 142]. Poziția Curții Europene constă astfel în a autoriza utilizarea denunțului anonim în timpul anchetelor și instrucțiilor, ceea ce face, în acest fel, ca denunțul anonim să participe la descoperirea autorilor infracțiunilor, indicându-i ca eventuali culpabili. Acesta însă nu va putea sta la baza obținerii unei probe, decât dacă nu constituie singurul element al acuzației [5, p. 169].

Legiuitorul nostru s-a simțit nevoit să instituie, în mod explicit, anonimatul mărturiei în vederea asigurării protecției martorilor și altor participanți la procesul penal. Tehnica anonimatului a fost determinată, pe de o parte, de împrejurarea că, uneori, dezvăluirea numelui deschide posibilitatea unor reproșuri privind declarațiile pe care martorul le-a putut face în cadrul unui proces penal, iar pe de altă parte, de estimarea ca insuficiente a sancțiunilor aplicabile faptelor de represalii sau amenințări asupra martorilor, în modalitatea împiedicării participării la proces.

Măsura are însă un caracter general, ea înglobând toate datele care ar putea fi relevante pentru identitatea martorului (într-o varietate și într-un număr infinit), precum și mijloacele concrete de disimulare a acestora, impuse de necesitatea asigurării unei confidențialități depline.

Acest mod de reglementare reprezintă, fără îndoială, o consecință a anonimatului complet promovat de legiuitor, care presupune

ne trei categorii de obligații corelative.

Direcția protecția martorilor reprezintă o subdiviziune structurală a MAI, abilitată cu funcții de asigurare a securității participanților la procesul penal a căror viață, integritate corporală, libertate ori proprietate sunt amenințate ca urmare a faptului că dețin date pe care au acceptat să le furnizeze organelor judiciare și care constituie probe concludente cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Astfel, aceasta are, potrivit art.6, alin.(4) din legea nr.105 din 16.05.2008, atribuția de a asigura confidențialitatea deplină a informațiilor și datelor gestionate.

Pentru aceasta Direcția protecția martorilor „emite acte departamentale privind administrarea bazelor de date, modalitățile de asigurare a maximei siguranțe a confidențialității, alte acte menite să asigure aplicarea eficientă a măsurilor de protecție” [2, art.6, alin.(4)]. Documentele referitoare la includerea persoanei în program vor fi păstrate în condiții de maximă siguranță a confidențialității [2, art.28, alin.(2)]. După părerea noastră, este vorba de toate documentele care sunt necesare, potrivit legii, în vederea declanșării programului de protecție, cum sunt: propunerea de includere în program, cererea persoanei de includere în programul de protecție, hotărârea procurorului sau, după caz, a instanței de judecată cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, cererea prin care persoana a atacat actul de refuz al procurorului sau instanței de judecată să examineze cererea ori să emită o hotărâre cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, acordul de protecție al persoanei aflate în stare de pericol;

pentru martorul protejat însuși. Din cuprinsul obligațiilor enumerate în articolul 12, alin.(1) din Legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal rezultă în mod clar obligația principală a acestuia de a păstra secretul cu privire la identitatea sa reală, aceasta fiind, de fapt, esența instituției protecției, cu consecința certă a excluderii martorului din program și deci a încetării acestuia, atunci când nu respectă obligațiile asumate a căror trăsătură fundamentală, definitivă, o constituie însăși confidențialitatea.

Este evidentă această obligație, din moment ce se prevede expres că martorul protejat nu trebuie să divulge datele privind măsurile de protecție, alte date referitoare la programul de protecție menționate în acordul de protecție; și să se abțină de la orice acțiune care ar putea pune în pericol realizarea programului de protecție, inclusiv să nu comunice cu anumite persoane fără permisiunea organului abilitat;

pentru organele procesului penal. Este vorba, după caz, de organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată (sesizată cu judecarea fondului cauzei). Aceasta se deduce, în mod implicit, din cuprinsul prevederilor referitoare la conținutul propunerii de includere în Program, care aparține organului de urmărire penală în faza urmăririi penale și procurorului în faza judecării, și la procedura acordării beneficiului protecției în raport cu competența procurorului care instrumentează cauza (care efectuează personal urmărirea penală sau care supraveghează urmărirea penală), sau a instanței sesizate cu judecarea cauzei [5, p. 170].

În conformitate cu prevederile ordinului MAI nr. 47 din 04.02.2009 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind modul de aplicare a măsurilor de protecție a martorilor și altor participanți la procesul penal în sistemul Ministerului Afacerilor Interne, temeiuri pentru aplicarea măsurilor de protecție a persoanei servesc următoarele [10, pct. 26]:

– existența stării de pericol real în privința persoanelor care au statut procesual de [10, pct.2, 3]: martor în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, potrivit art.90 din CPP RM; parte vătămată în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, potrivit art.59 din CPP RM; victimă în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, care acceptă să coopereze până la începerea procesului penal; bănuit, învinuit, inculpat care acceptă să depună declarații ce pot constitui probe concludente cu privire la o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă ori să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; condamnat în timpul

executării unei pedepse privative de libertate care acceptă să depună declarații ce pot constitui probe concludente cu privire la o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă ori să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; persoană care nu are o calitate procesuală, dar care acceptă să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; rudele apropiate și membrii de familie ale acestora în condițiile Legii cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, și anume amenințarea cu moartea, aplicarea violenței, nimicirea sau deteriorarea averii, ori alte acțiuni ilegale asupra persoanei, în legătură cu contribuirea ei la procesul penal;

- depunerea ori acceptarea depunerii unor declarații privitoare la infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, fie depunerea ori acceptarea depunerii unei informații până la începerea procesului penal;

- declarațiile ce constituie probe concludente în descoperirea infracțiunilor sau în judecarea obiectivă a cauzei penale.

La propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, procurorul care conduce urmărirea penală ori procurorul ierarhic superior emite o hotărâre privind aplicarea măsurii de protecție – protecția datelor de identitate – în condițiile art.215 CPP RM, care trebuie să conțină:

- datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din CPP RM, care se aplică în modul corespunzător. Suplimentar la datele menționate, se anexează cazierul judiciar;

- referire la existența unei cereri scrise a persoanei care urmează a fi protejată;

- statutul procesual al persoanei sau, după caz, lipsa acestuia;

- descrierea cauzei aflate în fază de urmărire penală sau de judecată;

- datele și informațiile furnizate de persoană, caracterul lor concludent și probatoriu, circumstanțele în care persoana a intrat în posesia datelor și a probelor furnizate sau pe care le va furniza;

- date care confirmă starea de pericol;
- estimarea posibilităților de recuperare a prejudiciului cauzat prin infracțiune;

- date referitoare la situația financiară a persoanei;

- recomandarea privind aplicarea acestor măsuri de protecție singure sau cumulate cu alte măsuri de protecție, inclusiv cu măsurile urgente și/sau cu măsurile de asistență;

- alte date relevante, după caz.

Hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție se remite imediat în adresa Direcției protecția martorilor sau în cel mult 24 de ore, în condițiile art.215 CPP RM, executarea ei fiind obligatorie.

Direcția, în termen de până la 30 de zile, verifică datele expuse în privința existenței pericolului real, determinând modul de realizare a protecției datelor de identitate ale persoanei vizate și a altor măsuri de protecție, urgente și/sau de asistență, după caz, indicate în hotărâre.

Examinând materialele acumulate, Direcția protecția martorilor ia o decizie care trebuie să conțină:

- data hotărârii cu privire la aplicarea măsurilor de protecție;

- date cu privire la persoana care urmează a fi inclusă în program;

- informații despre fondul cauzei aflate în fază de urmărire penală sau de judecată;

- eventualul pericol la care este expusă persoana în privința căreia se vor aplica măsurile de protecție;

- măsurile de protecție care se preconizează a fi aplicate.

Decizia de aplicare a măsurilor de protecție în privința persoanei aflate în stare de pericol este luată de șeful Direcției în termen rezonabil, nu mai mare de 30 de zile de la emiterea hotărârii cu privire la aplicarea măsurilor de protecție.

În cazul în care hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție nu corespunde cerințelor prevăzute în lege, șeful Direcției solicită prin decizie corectarea inexactităților. Organul emitent al hotărârii este obligat să se conformeze în termen de 3 zile.

Măsurile de protecție stabilite în de-

cizie sunt realizate în termenele stabilite de către Direcție, în conformitate cu prevederile programului. Despre realizarea tuturor măsurilor se raportează conducătorului Direcției, care este responsabil de realizarea măsurilor în ansamblu.

Informația despre aplicarea protecției datelor de identitate a persoanei vizate și a altor măsuri de protecție, urgente și/sau de asistență, după caz, se sistematizează în Direcție (care dispune de bază de date) și se înregistrează într-un registru de formă stabilită, în care este indicat organul care a emis hotărârea despre aplicarea măsurilor de protecție, data primirii hotărârii, temeiul (nr. dosarului penal, art.), măsura de protecție, numele, prenumele, patronimicul persoanei protejate, organul responsabil de realizarea măsurilor de protecție, datele despre anularea protecției, motivul, nota. Registrul este numerotat, cusut, sigilat, înregistrându-se în registrul de inventar al cancelariei Direcției. La completare este strict secret și termenul de păstrare este permanent.

Concluzii. Având în vedere cele expuse mai sus considerăm că prevederile legale stipulate în Codul de procedură penală al Republicii Moldova și Legii nr.105 din 16.05.2008 referitoare la măsura de protecție - PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE - sunt prea vagi și sunt necesare dispoziții procedurale care să garanteze executarea acestei măsuri. De asemenea, legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu face nici o precizare în legătură cu înțelesul noțiunii de „date de identitate”, stabilind la art.25, alin.(1), lit.a) CPP RM că „hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, emisă de procurori de instanța de judecată, trebuie să conțină datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din Codul de procedură penală, care se aplică în modul corespunzător”.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial nr. 104-110/ 447 din 07.06.2003.
2. Legea nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114/434 din 27.06.2008.
3. R.M. Stănoiu, O. Brezeanu, T. Dianu, Tranzitiașicriminalitatea, București, Ed. „Oscar Print”, 1994.
4. D. Baciuc, S.M. Rădulescu, V. Teodorescu, Tendințe actuale ale crimei și criminalității în România, Ed. „Lumina Lex”, București, 2002.
5. Gh. Mateuț, Protecția martorilor. Utilizarea martorilor anonimi în fața organelor procesului penal, București, Ed. „Lumina Lex”, 2003.
6. R. Legeais, L’avenir de la procédure pénale en Suisse, în Revue pénale suisse, 1992.
7. V. Valette, La personne mise en cause en matière pénale, Université d’Auvergne, L.G.D.J., Presses Universitaires de la Faculté de Droit de Clermont-Ferrand, 2002.
8. V. Berger, Jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de l’Homme, Sirey, 7ème édition, 2000, nr.1103.
9. C.E.D.O., Hotărârea Windisch vs Austria din 27 septembrie 1990, în Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1991.
10. Ordinul MAI nr. 47 din 04.02.2009 cu privire la aprobarea Instrucțiunii cu privire la modul de aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor participanți la procesul penal în sistemul Ministerului Afacerilor Interne.

LIMBI
MODERNE

Lilia PETRICIUC,
Department of English
SPU “Ion Creanga”, Chisinau, Rep. of Moldova

TRANSFER FROM MOTHER TONGUE TO ENGLISH: A BARRIER OR A FACILITATOR TO COMPETENCE DEVELOPMENT

Summary

The aim of this theoretical article is to explore how foreign language teaching in Moldova has changed over the last three decades and how mother tongue influences foreign language acquisition. We attempt to show that native language can enhance the development of communicative competences through language transfer. It also analyzes some variables that affect linguistic transfer and points the idea that that latter could be viewed as a catalyst to developing foreign language skills, contrary to the widely spread view that language transfer is mainly an impediment to it.

Keywords: competence, mother tongue, foreign language, positive/negative transfer, variables, influence.

Rezumat

Acest articol teoretic are drept obiectiv o sintetizare a modului în care a evoluat predarea limbii engleze în Republica Moldova în ultimele trei decenii și prezintă o viziune asupra influenței limbii materne în învățarea unei limbi străine. Sunt prezentate câteva argumente care confirmă că competențele solide de comunicare în limba maternă facilitează dezvoltarea acestora în limba străină. De asemenea, sunt abordate câteva variabile care influențează acest transfer, accentuându-se ideea că acesta poate fi perceput ca un catalizator în dezvoltarea competențelor în limba engleză, contrar opiniei pe larg vehiculate, conform căreia transefrul este perceput mai mult drept un obstacol.

Cuvinte-cheie: competență, limbă maternă, limbă străină, transfer pozitiv/ negativ, variabile, influențe.

It is absolutely impossible to refer to human activity without meaning more or less communication. Communication lies at the heart of all kind of innovation, progress, transaction, etc. There is no field where communication would be deemed useless or redundant. It represents that invisible bridge that connects people from all walks of life around the globe. In recent times, the value of effective communication has increased tremendously, first because changes of economic, political, social and cultural levels have been developing at an incredible rate. Their success depends crucially on communication. All these changes in various fields of daily life have led to one of the most significant changes in language education all over the world, particularly English as a foreign language. The last three decades have witnessed a gradual shift from teaching and learning about foreign languages to teaching and learning those languages. In a nutshell, the classical approaches to language education have been replaced by communicative approaches with the basic objective to make learners able to use the language for commu-

nicative purposes.

Teachers had to reconsider their strategies and give their activity a different perspective and even their metalanguage had to undergo a variety of changes. Teaching a foreign language nowadays is different from what it used to be some twenty or thirty years ago. First, the purpose is not to teach students to be able to explore literary texts in a foreign language. The task is to make them speak that language in a variety of contexts. In the past, before the implementation of communicative approaches to language teaching and learning the focus was mainly on learning about the language and less learning the language. It is not a blamable reality if elements of the former methods of teaching English are detected in the classroom nowadays. Sometimes learners have to be made aware of how certain grammar structures function if we expect to use them appropriately. On a general basis, Moldovan teachers of English have updated their concepts about language teaching methodology and are striving to get the best result out of their efforts. Indeed, if we make a

comparison with what learners could do with a foreign language in class, and out of it, some twenty years ago, then we would see amazing differences. Definitely, not all the learners will succeed, no matter how knowledgeable and skillful their teacher might be. The causes related to the rate of success are many and various, but what we consider of vital importance is the development of communicative competence in mother tongue. This in the context, where there are many efforts made to ban it from English classes as many view it as an obstacle in the development of foreign language competences.

Far too often, when students at university level have troubles acquiring English, it is because they do not handle the basic concepts of their mother tongue. These aspects are absolutely interdependent and I am not saying too much by stating that if a student does not make a difference between nouns and adjectives or verbs and adverbs in Romanian, they will have quite a lot of trouble when dealing with them in English. Some can say students can learn English without knowing all the grammar terms. It could be like that to some extent. What I am pointing to is that I have never succeeded without first having the skeleton of the language presented and then working hard to build the muscles.

A closer observation of university students in Moldova reveals this not very optimistic reality. Despite the endless talks about what teachers of English must do to guarantee their learners' progress in achieving proficiency in English, it will always be overshadowed by their communicative competence in mother tongue. Observing students from their very first day at university has led to this conclusion: those students who display strong communicative skills in their mother tongue, have far better results than those who do not, even if the first may have reduced linguistic knowledge in English. Hard work, high motivation and commitment contribute to their catching up with and outdoing their peers. It goes without saying that many other aspects are involved here, like their cognitive potential, their self-confidence, level of anxiety, etc.

These factors indeed play a significant part, but some of them can be reshaped or ruled out in the course of time.

The problem of underachievement in developing communicative competence in English is directly connected to the students' competence in mother tongue, this is a fact that cannot be refuted. For instance, if a student does not read at all both for pleasure and instruction, they will have more or less the same level of rudimentary communicative competence both in Romanian and English in our case. It is impossible for one to excel in a foreign language without speaking well in his native language first.

The utilitarian character of English as the main language of business, commerce and science nowadays has influenced many people to take private classes of English, thus hoping that they will achieve the best results in Baccalaureate exams and when admitted to pursue higher education. In fact, not paying due attention to native language will not ensure them any special results, or if any, these will be only short term ones. The point is not to use the learners' native language while teaching English, but to pay it more attention as a separate subject because it is well known that the majority of skills reinforced in one language will later transpose in another one that is learned subsequently. Though there many authors who argue against the role of native language in the target language acquisition stating that it usually serves as a hindrance to foreign language development, it is not always the case.

The greatest amount of research in the field deals with using mother tongue alongside with English in classes of foreign languages. In this article we try to throw light on how strong communicative skills contribute to improving skills in foreign language. If a teacher does the most part of their teaching in native language, then, yes, the learners will have reduced exposure to English as in Moldova it is learned mainly in a formal setting with few opportunities to practice it outside the class. But if mother tongue is given the attention it deserves in separate contexts, the skills the

students develop from those classes can be of advantage to English learning. Inevitably, in the process of foreign language learning, there will be occurrences of negative transfer. But this is just a natural thing to happen. What we are concerned with is the development of strong communicative skills in mother tongue that will later transfer to the foreign language. For instance, knowing specific rules of behavior appropriate to a given context like making introductions, apologizing or avoiding curses can be used both in mother tongue and foreign language.

A large vocabulary in mother tongue will have a say in acquiring a larger vocabulary in a foreign language. When learners are at ease with handling an increased number of words in mother tongue, it is a lot easier for them to operate with their English counterparts. This positive transfer is not to be undermined as enlarged vocabulary means more possibilities to speak. The presence of identical elements is a necessary condition for efficient transfer to happen. When referring to Romanian and English, there many linguistic and socio-cultural aspects that reflect similarities, hence we could say that positive transfer is likely to take place and to some great effect for learners. For example, different parts of the sentence, morphological categories, common European values, rules of behavior, etc., could be, and usually are, transferred without the learners even realizing it, thus contributing to the development of their communicative competence in English. They are anxiety-free in such situations and their self-confidence is boosted. So, the outcome will be only a positive one.

Thorndike studied the interrelationship between students' achievement in different subjects. He conceded that "good achievement in one curricular area facilitates achievement in another one"[6]. Hence, the conclusion that mother tongue achievement will inevitably conduct to achievement in foreign language.

Transfer from one curricular subject to another is affected by a series of variables, as analyzed by Ormod[5], quoting different

authors. I will refer to some of them in the following paragraphs with the mention that we do not imply general transfer, which occurs only on rare occasions. One of the variables playing a part in transfer mentions the idea that the more thoroughly something is learned, the more likely it is to be transferred to a new situation. On account of the limited number of hours for certain topics, it means that the students do not always manage to cover the material in-depth so as to be able to transfer it with confidence in another curricular area. The number of hours allotted for the study of Romanian is usually larger, this implying that the competences built in those classes are more likely to be used to build their communicative competences in English.

Another variable to be considered goes like this: "the more similar two situations are, the more likely it is that what is learnt in one situation will be applied to the other situation." As we have already pointed, in foreign language acquisition there are an extensive number of situations that are approached in both the native language classes and those dealing with foreign languages. It only stands to reason that these same situations first taught in mother tongue first will be transferred later to English. As an example we could mention stylistic devices like metaphor, epithet, simile, etc.

The third variable that deserves attention when speaking about transfer from mother tongue to foreign language deals with the idea "that numerous and varied examples and opportunities to practice increase the extent to which information and skill will be applied to new situations." [5] This means that strong skills developed in one field will impact the skills in another one. In language learning it describes situations linguistic structures that have been reinforced in mother tongue transfer immediately to foreign language, particularly there where there are similarities, like for example personal pronouns, analytical form of degrees of comparison, or categories like verb and noun, subject and predicate, present, past and future.

As a brief conclusion, I would dare say that teachers of English should not blame it all on mother tongue when their students make mistakes, these are reparable in time, when they get more at grips with the language. Teachers should also consider the advantages they have when they skillfully handle concepts and knowledge they gained in their native language and transfer them to improving their competences in foreign language and engage in some kind of cooperation with teachers of Romanian. Such collaborations will be of great help to both categories and they will learn how to benefit from the interdependence between achievements in the two languages. Apart from that, it is worth mentioning that this kind of interdependence should be valued more, as the greatest part of research done so far explores more the negative side of transfer.

Resources

1. Atkinson, D., 1987, The Mother Tongue in the Classroom: a Neglected Resource? *ELT Journal*,41/4, p. 241-247.
2. Cook, V., 1999, Going beyond the Native Speaker in Language Teaching, *TESOL Quarterly*, 33/2, p. 185-205.
3. Ellis, R. 1999, *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford University Press, p. 376.
4. Harbord, J. E., 1992, The Use of Mother Tongue in the Classroom. *English Language Teaching Journal* 46/4, p. 350-355.
5. Ormod, J. E., 1990, *Human Theories, Principles, and Educational Applications*, New York, Maxwell Macmillan International Publishing Group.
6. Thorndike E. L., 1931, *Human Learning* , University of Michigan.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, red.-șef: Simion Carp ; Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2015 – . – ISBN 978-9975-935-99-9. – ISSN 1857-0976.

Nr. 1: Științe juridice – 2015. – 148 p. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex. – ISBN 978-9975-121-52-1.

[34:811]:378.4(478-25)(082)=135.1=111=161.1

A 15

Editor:

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Coperta:

Rodica BULAI